BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

XXI
C
32
NAPOLI

XXI.
C.
32.

Digitized by Google

DE IVRE SAECVLARI
ROMANORVM PONTIFICVM
M. ANTONII MARCELLI VENETI PATRITII, ET SENATORIS
LIBER.

CVI ADIECTVS

INGENVVS ET LIBER

DISCVRSVS

Contra

ELATIONEM ET POTESTATEM

temporalem Papæ

Pro

DEFENSIONE REGIS NOSTRI CHRISTIAnissimi, & Immunitatum Ecclesiæ Gallicanæ.

NVNC PRIMVM EX GALLICO (NVPERRImè publicato) in latinum idioma translatus ac editus.

BIBLIOTECA NAZIONALE ... VITT. EMANUELE III

FRANCOFVRTI,
Typis Caspari Rötelij, Impensis Ioannis Beyeri.

M. DC. XXVII.

WOLPHGANGVS CRVSTEHENIVS THEODORICO RVPERIO

S. P. D.

INTONAT apud Inferos Virgiliano carmine Phlegyas,

Discite iustitiam moniti, & non temnere Diuos.

At mihi si stentorea vox esset, & centum ora, & totidem linguæ, pietate longè maiore apud superos inclamarem, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Ex quo enim Marci Antonij Marcelli de Iure, & Actionibus Ecclesiæ librum legi, mihi adeò contorsit animum dolor, & stomachum in Principes aliquos, alieni detentores, indignatio mouit, vt, ni, quod intus æstuat, expromam, mœrore contabescam. Quin imò siluisse hactenus mihi Religio visum est. Non tacui tamen semper, at interdum,

Verbis odia aspera moui.

Atqui odium trabeatorum, & septrigerorum me de sententia non deiecit; quippe

iustum, & tenacem propositi virum,

& Romano Pontifici in primis eò magis addictum, quò Germania

nostra hoc vndiq; vehementius criminatur, & execratur, sed hoc me potius impulit, vt librum hunc, hucusq; silentij latebris obrutum, euulgarem, qui longè, latèq; , & quò raucedo nostra peruenire non poterat, Dominij Ecclesiastici amplitudinem deferret. Non enim sine diuino numine factum est, vt nostras in manus inciderit, cum præter spem omnem, nec opinato, aliudq; penitus cogitanti euenerit: Quod vt non te lateat, optime Ruperi, cui mea omnia, me ipsumque debeo,

Paucis aduerte, docebo.

Venetias contendebam, & inclytam ad illam vrbem, verè vnicum orbis miraculum eorum omniũ, quotquot sunt, quotquot fuerunt, & quotquot aliis in annis erũt; me lyntre meritorio Medoacus aduehebat. Ibidem consederat Monachus è Diui Dominici familia, & ex ipso Gemellorum, quod Veneti de Sancto Ioanne, & Paulo vocant, Monasterio. Libro ille, quem manibus tenebat, studiosè oculis hærebat, ac si, non inclamosa hominum petulantium frequentia, vt semper genus illud nauium scatet, agitaretur, sed in cellulæ solitudine delitesceret. Accessi cupidus, & sensim, blandeq, legentis beneuolentiam aucupatus, quid libri, dein illud esset percontatus sum. Ille sciscitantem, agnito aduena, humanißimè excepit. Liber iste, respondit, de Iure Pontificum Romanorum agit. Ab auctore, cum naturæ debitum, septuaginta iam natus annos, persoluisset, ad Hieronymum Capellum Patritium pariter Venetum testamento decidit; ab hoc in nostrum defluxit Cœnobium. Auctor M. Antonius Marcellus fuit, genere inter Patritios, apprimè cõspicuus, morum candore penè prisco, fide in Patriam, pietate in Deum insignis, qui pede innocuo, valido tamen, Magistratus omnes

mnes Vrbanos prætergressus, ad senatoris ordinarij munus denique conscendit: Cuius ad dignitatis fastigium, eorum, qui perueniunt, plurimi animo conquiescunt, nec vltra euadere elaborant, vtpotè elati eò, vbi tantùm de rebus maximis, quæ Remp. attingunt, decernere ius, & fas. Audito Monacho ardens me inuasit cupiditas librum illum vorandi, nedum voluendi. Primò igitur Monachum comitate, & illecebris circumire; tum precibus, & pollicitationibus obstringere, orare, obsecrare, vt commodet; Sacramento deuinciri, me post triduum, aut quatriduum ad summũ restituturum. Quid plura? Obtinui. At cum opus olfecissem: nunquam amittendum, aut prorsus demittendum sum ratus. Nocte igitur, dieq; perpetui laboris iugo alligatus, illum quatuor dierum curriculo à vertice ad calcem calamo excerpsi. Thesaurum hunc fortuna, sagacitate, & sedulitate mea partum in sinu per tempus aliquod gessi, & mirificè foui. At denuò consilium longè melius visum fuit, typis illum, & prælo committere, & sub hominum ora, & aspectum emittere. Hinc enim gentes vniuersæ palàm animaduertent, quàm longe ab æquitate aberrent, & quantam iustitiæ notam inurant Principes ij, qui nil magis vsquam studet, quam aliquid in dies de Dominij Ecclesiastici iure deterere; ne dũ ea, quæ per vim, atq; nefas extorsere, Pontifici restituere meditẽtur. Quoniam verò institutum hoc nostrum Regibus, & Principibus minime arrisurum puto, libellum ipsis dicare esset crabrones vehementiùs irritare. Tibi igitur illum, optime Ruperi, homini priuato lubentissime dono, qui tenues infra lares constitutus, diademata, & sceptra ingenti animorum excellentia premis, & conteris. Vale.

IOANNES BEYER
BIBLIOPOLA
Ad Lectorem.

AVSPICATO reor euenisse, vt librum, qui superioribus annis mihi forte fortuito occurrerat, ad hæc vsq; tempora typis credendum prorogarim. Cum enim in præsentiarum non leues hac super re sentiam excitari rumores; hinc illi, qui Pontificio Dominio tenebras offundere, membraq; robustiora ab illo discerpere elaborant, clarissimè oculis peruestigabunt, quàm illud infra futiles eorum assertiones longè, latèq; pateat.

Wolphgangus Crustehenius inter Germaniæ eruditiores, vir non ineruditus fuit. Is librum hunc in Italia fato secundo acquisitum, aduerso in Germania imprimere cogitarat: Ante siquidem ipsum operis vestibulum morte præreptus, bonorum omnium lacrymis, aliò tetendit; nullis liberis, nullis hæredibus relictis, institutisve. Homine adempto, res omnes, supellex, bibliotheca vndique dispersa, direpta, venundata, scripta hæc ad me delata. Iacuerunt illa quidem diù nostris in promptuarijs, vix vlli de facie, nedum penitius, & introrsus cognita. Sed nuper exempta, euoluta, lecta doctissimorũ quorumcunq; aciem, animumq; in se primò conuerterunt, mox in admirationem sustulerunt. Quorum ego perculsus iudicio ferre diutiùs non potui, vt prælum euitarent. Habes igitur ea, Lector, quæ tibi modò ad Veritatis metam viam sternant. Egregias Auctoris lucubrationes suspicito: Crustehenij animum amato; laborem meum benè consulito. Valeto. Francofurti.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM, QVÆ HOC TRACTATV CONTINENTVR.

XXII.

ELENCHVS CAPITVM TRACTATVS DE POTESTATE PAPÆ.

DE IVRE

DE IVRE, VT VOCANT, SÆCVLARI ROMANÆ ECCLESIÆ TAM SVPER IIS, QVÆ possidet, quàm super iis, quæ sibi deberi profitetur.

CAPVT I.

Auctoris consilium, & mens in libri compilatione.

SVMMVS Pontifex Romanus, absque hominis vllius controuersia, præter excelsum sacrorum imperium, ditiones multas, in Ecclesiasticorum manum diuersis temporibus collapsas, eo etiam iure possidet, quo cæteri Principes quisque suas. Alias quoq; non paucas sibi deberi, vel palam in medium affert, vel non iniuria in medium afferre potest.

Quoniam autem rationum, causarumque multæ vetustate obruuntur, quamque earum ex melioris notæ scriptis eruere, & sub mortalium conspectum erutam constituere non erit abs re.

Hîc verò ante omnia Constantini Donatio, Pontifici Syluestro facta, dubium nõ exiguum animis parit. Namque ex Platinæ, Socratis, & Sozomenis sententia nil, nisi munera aliqua, censusque; ex Martinianis Chronicis nil

nisi quandam decoris externi speciem, dignitatemq; ab omni imperandi iure seiunctam, ea est complexa. Epistola verò, Constantini nomine circumlata, qua eius ad Christianam Fidem accessus describitur, asserit, Romã ipsam & Occidentis prouincias fuisse donatas. Id quod scriptores omnes prætermiserunt; siue quia id ad eorum cognitionem non peruenit: siue quia ab hac eos opinione diuisio remouit, quam totius imperij, Constantino defuncto, vel ex ipso Patris testamento inter se filij fecerunt: siue quia sunt arbitrati, Syluestrum vt aureo Diademati caput subtraxit, sic rerum tãtarum donationem respuisse. Nusquam enim legere est, Pontificem sese horum dominatui immiscuisse: Nec vsquam apparet, nouũ regionibus illis dominationis genus fuisse inuectum: cũ tamen rei tantæ nouitas tot in regna neutiquam induci potuisset, nisi fama id per vniuersum terrarum orbem peruulgante. At Cardinalis Bellarminus vir temporum nostrorum doctissimus, pientissimusque tenet, hanc Donationis scriptionem à Græcis Romanæ Ecclesiæ infensis, dolo malo inter hominũ manus fuisse obtrusam, vt per illam simultates, dissensionesq; inter Pontifices, & Cæsares sererentur, atque alerentur.

At nobis quæstionem hanc silentio pertransire satius est visum; tum alijs de causis, tum quia fuit hactenus à pluribus, quàm diligentissimè excussa. Illud attingemus, quod post ea sæcula fuisse ab Ecclesia possessum, vel aliquo iuris titulo acquisitum, duce Historia, reperiemus. Iura quidem, & eorum originem in primis colligemus; his deficientibus, vetustissimam, quoad poterit vlterius indagari, rerum possessionem. Quandoquidem autem scriptorum aliqui, nimio forsan animorum æstu, nimiũ Ecclesiastici dominij fines effuderunt; antequam rem propositam aggrediar, quantum veritatis horum huiusmodi

modi dictis inhærescat, eruminabo: Nec, si quid falsi occurret, historicorum auctoritate obiectâ refellere verebor: vt, assentationis suspicione fugata, verum penitiùs, faciliùsque fidem inueniat.

Sed si omnia, quæ in hanc rem sunt ab omnibus cumulata, mihi percurrenda essent, longè ab eo breuitatis scopo, qui subest animo, aberrarem. Satis ideò intentioni meæ faciam, si Gilberti Genebrardi, recentiorum têporum auctoris scripta perpendam, qui cæterorum omnium agglomerauit opiniones, excursionesque.

CAPVT II.

Opinio Genebrardi de magnitudine Imperij Ecclesiastici.

GENEBRARDVS dum suis in Chronologicis de magno Gregorio agit, qui anno 595. à Christo nato Pontificatum suscepit, dumque in hostes Ecclesiæ inuehitur, qui Pontificiam auctoritatem Phocæ temporibus exordium duxisse impiè effutiebant, firmiter asseuerat, Ecclesię patrimonium ante Phocę Imperium fuisse amplissimum; quippe talis apud Ezechielem promissio vigebat *cap.*48. maiusque forsan, & opulentiùs, quam hodie sit. *Nam, inquit ipse, vt rectè annotat Nicolaus Clemangis* libello. De corrupto Ecclesiæ statu cap. quarto *Petri* *Patrimonium Pontificum ignauia satis iam attenuatum est. Fidem facit Gregorius ipse in epistolis, è quibus libuit hîc aliquid, aliquo labore, & diligentia vetus sedis Apostolicæ Patrimonium ostendere, vt istos suæ vanitatis pudeat, & maiore tabescant inuidia.*

Gil. Geneb. Anno Christi 608.

Patrimonium Petri in Africa Epist. 73. primi libri, *vnde* Epist. 59. *Gennadio Patritio, & Exarcho Africæ imperat, vt hoc, illud, & cætera faciat.*

Patrimonium in Neapoli lib. 5. Epist. 11.

Campania de ditione eius lib.2.epist.40.

Patrimonium in Dalmatia. Ibidem epist.41.44.61.

Patrimonium in Galliis lib.5. epist.10. ad Candidum, *&* ep.52.&55.

Hinc in Galliis multos habuisse redditus lib.2.epist.72.*quos* libro 5.epist.5. ad Brunichildam Francorum. Reginam *patrimoniali nomine intelligit, cuius rectorem Candidum ei commendat.* Sic sequenti epistola 6. ad Childebertum Regem Francorum.

Res S.Petri in Gallia. Ibid.epist.55.

Patrimonium Siciliæ lib.1.epist.2. & epist. 68. & 70. *vbi multæ insulæ de iure Ecclesiæ. Hinc in Siciliam* epist. 3. *Petrum Subdiaconum transmittit, pro regendo Ecclesiæ(*inquit*) patrimonio.* Et lib.2.epist. 76. *imperat Libertino Præfecto Siciliæ, vt Nasam Iudæum corporaliter puniat. Et Diaconus* lib.21.rerum Romanarum. *Sicilia tria talenta, & dimidium auri Ecclesiæ Romanæ pendebat.*

Per Italiam Ecclesiæ Romanæ multi prouentus, è quibus vult aliquid deputari Nolanarum mulierum sumptibus lib.1.ep.23. *ac Romam Pontificij fuisse iuris* lib.5.epist.12.*declarat, quando Montanum, & Thomam,* inquit, *liberos ex hac die, & ciues Romanos efficimus. Sardinia de iure Ecclesiæ* lib.1. epist. 60. *Hinc causas Catellæ in Sardinia cognosci vetat, &c. quod repetit* epist.6.

De aliis bonis Papatus lege lib.6.epist.23. &c.

CAPVT III.

Confutatio opinionis Genebrardi, & primò eorum quæ infert de Aphrica: & quid antiquitus, id est D.Gregorij temporibus, in Aphrica Ecclesia possederit.

ATTVLI Genebrardi verba, quibus, Pontificia auctoritate omissa, de qua ante omnia agendum erat,

erat, sat obscurè depromit, patrimonium Ecclesiasticum priscis temporibus amplius, & opulentius, quàm recentioribus extitisse. Nec tamen hîc de Constantini donatione meminit, sed de possessione tantùm, qua Romana Ecclesia ante annum 595. rebus insidebat. Atqui, priusquam Genebrardi assertiones perpendamus, animaduertendum est, hoc vocabulo Patrimonium, Hetruriæ partem testamento à Matilde legatam Ecclesiæ, significari, quæ *Patrimonium Diui Petri* etiamnum appellatur. Hac autem accepta Patrimonij significatione, prout & ipsemet auctor interdum accipere videtur, non eo inficias, latius olim Ecclesiæ Patrimonium patuisse, quam pateat modò.

Præterea Patrimonij vocabulo census, redditusque priuati possunt exprimi, quales & antea possidebat Ecclesia, vt apud D. Gregorium *epist. 4. lib. 9.* videre est: vbi Alexandro Siciliæ Præfecto commendat Ioannem Diaconum à Martino Rauennate Episcopo eò missum, vt patrimonij, quod ad Rauennatem Ecclesiam attinebat, ibi magnoperè dilapsi, curam gereret. Nec tamen profectò existimandum est, tunc Ecclesię Rauennati ius aliquod in Sicilia imperandi competiuisse, sed bona tantum priuata; quemadmodum, & Mediolanensis, aliæq; habebant Ecclesiæ, ad quas vel ipsius Iustiniani temporibus, vt idem asserit, prædia non pauca tum in Orientis, tum in Occidentis oris spectabant. Hoc porrò si per Patrimonij vocabulum significatur, nefas sit arbitrari, tunc Ecclesiæ ditionem, opesque validiore amplitudinis, & opulentiæ vi redundasse; exegerit illa licet D. Gregorio Pontifice in cunctis Christiani orbis prouintijs priuatos census. At nos de dominatu, regnandique iure agimus: ex quo etiam Genebrardi versutia colligitur, qui ex priuatarum diuitiarum possessione regnum in Pontificem

coniecit. Sed, vt hęc clarissimè innotescant, quālibet excurramus ꝓuinciam, perscrutemurq;, quidnam dominij in Aphrica, in Gallia, in Sicilia, in Sardinia, alijsq; Italiæ regionib⁹ obtineret Ecclesia; & q̄d sup his D. Gregorius sentiat; cuius epistolis sua fulcire contēdit Genebrardus.

Aphricam quidem nonaginta annorum spatio, ab initio videlicet hæreseos Donatianæ, viuente Constantino, ad annum vsque 430. D. Augustino superstite, Imperatoribus, eorumque ministris obtemperasse ex secūdo & tertio Arelatensi, ex alijsque Concilijs, in quibus hæreseos illius progressus describuntur, liquet. Nec id obscuriùs elicitur *ex primo libro* optati Episcopi Mileuitani, & ex pluribus D. Augustini locis, pręcipueq; ex epistolis, & libris, quos de Donatistis, vel in Donatistas emisit. Legitur præterea in eiusdē sancti Vita à Possidonio, eorum temporum scriptore, calamo excepta, Imperatorem leges per totam Aphricam, vel in ipsos hæreticos edidisse, Proconsulemq; ab Augustino, vt pœnas ab ipsis sumeret, mitiores, exoratum. Sed, ab his recedētes temporibus, enucleata Gregorij *Epistola* 73. quā dicti sui Genebrardus fundamentū statuit, colligimus, Gennadium Patritium, & Exarcham Aphricæ, ministrum potiùs Imperatoris, quàm Pontificis extitisse, nō tantùm quia Gręcis, & Imperatori, vti proprium competiisse Exarchatū constat; verùm etiam, quia, cum Gregorius *ea in epistola* Gennadium à fælicitate cōmendet, dicatq; ab eo nō minùs precibus ad Deum effusis, quàm dexteræ robore fuisse comparatam, ex hoc non imeritò arguimus, secūdo marte, Gennadium in Aphrica cum hoste signa cōtulisse. Quisnam autem historicorū nobis innuit, Pontificios exercitus ea tempestate in Aphrica meruisse? Si Gennadius magistratum Gregorio acceptū tulisset, nequaquā is insinuatione tàm longè petita beneuolētiam aucupari stu-

ri studuisset: sed quod animo cōceperat, confestim emisisset: Præcipuè cum nil sibi aliud proposuisset, quàm litterarũ datorem, quatenus æquitas posceret, cōmendare. At, inquiet fortaſsè Genebrardus, nō ex ijs verbis dominium Ecclesiasticum dignoscendum, sed ex illis, quæ postmodùm ita subijcit. *Plurimas.n.pro paſcēdis ouibus Beati Petri Apostolorum Principis vtilitates excellentiam vestram præstitiſſe, didicimus, ita vt non parua loca Patrimonij eius proprijs nudata cultoribus, largitis datitiorũ habitatoribus restaurauerit.* Sed nulla hæc sunt: Quilibet enim animaduertit, Gennadium hic à Diuo Gregorio extolli, quod Ecclesię agros, qui cultorum penuria sterilescebāt, ad meliorem deduxerit frugem. Id quod ille nō obligationis vinculo, sed pietatis studio effecit; vt nobis vocabulũ, largitis, indicat, quippe quod officiosam potiùs actionem, quàm debitam exprimit. *In Epistola* 59. Genebrardus ait, *Gregorius Gennadio hoc, & illud imperat: Dominus igitur ei erat. At Gennadius erat Aphricæ Exarcha: Ad Ecclesiam ergo Aphricæ pertinebat.* Mihi verò videtur, tantam Pontificem illum in petendo adhibere Gennadio reuerentiam, vt temporũ nostrorum Pontifex nulli Principum, quamuis omnium maximo, maiorem adhiberet. Ciuitatis Teritanæ Episcopus apud Gregorium, vel lacrymis manantibus, conquestus erat, quòd milites Theodori non tantùm ciues opprimerent; sed Religioni etiam addictos homines vexarent, Theodorusque, militum illorum magister, ad se causas, quæ ad Ecclesiam attinebant, auerteret: Gregorius igitur querimonijs expositis, inquit.

Quæcunq; sint, si tamen vera sint, Reip. disciplinæ cōtraria vos scitis; & quia hæc omnia vestram excellentiā conuenit emēdare, salutans eminentiā vestrā postulo, vt ea vlterius fieri nō sinatis; sed ex opere illi iubere diligere, vt ab Ecclesiæ se læsione remoueat. Epist. 59. lib. 1.

Dein subdit alia, q̃ Theod. sacrę Admonitionis loco sint.

Hæc

Hæc affert Genebrardus, quibus nos in illam abripiat ſententiam, Pontificem Aphricæ fuiſſe dominum. Mihi tamen allata toto cœlo à ſcopo videntur diſtare. Atqui vt veritatem penitus conſequamur *epiſtola 63. lib. 5.* legenda eſt, quam Gregorius ad Mauritium Imperatorem dat, laudatque conſtitutiones contra Donatiſtas ab eo emiſſas.

Epiſt. 63. lib. 5.

Sed venientes viri reuerendiſſimi ex Aphricana Prouintia Epiſcopi, aſſerunt ita eſſe incauta diſſimulatione poſtpoſitas, vt nec Dei illic iudicium haberetur in metu, nec principales hactenus iuſſiones ſortirentur effectum: hoc etiam ſubiungentes, quod in præfacta Prouincia, Donatiſtarum præmiis præualentibus, fides Catholica publicè venundetur. At contra glorioſus vir Gennadius de vno eorum mihi ſimilia queſtus eſt, qui talia querebatur. Cui etiam duo alij in re eadem teſtimonium ferebant. Sed quia cauſa ipſa ſecularis iudicis intererat, eoſdem Epiſcopos ad pietatis veſtræ exiſtimat eſſe veſtigia dirigendos, vt per ſemetipſos ſereniſſimis auribus ſuggerant, quæ ſe fatentur pro fide Catholica pertuliſſe.

En vt D. Gregorius atteſtatur, Res in Aphrica prophanas non Iuriſditionis eſſe Pontificiæ, ſed Imperatoriæ.

Huius etiam fidem facit titulorum ſplendor, quos Gennadio Gregorius impartitur, ſublimitatem, excellētiam, Vos, quibus Rauennatem etiam Exarcham inter Imperatoris præſides in Italia præcipuum, aliosque inſigniores proceres appellare ſolitus erat; Defenſores verò Eccleſiaſticorum patrimoniorum nunquam. Sed id ante omnia demonſtrat *epiſt. 3. libri 6.* in qua Gregorius Gennadio aliquos è Corſica in Aphricam appulſos cōmendat, & ab ipſo, vt Corſicam tueatur, petit. Ex quo videre eſt, ei etiam Inſulæ Gennadium præfuiſſe, Corſicamque, Aphricamque eidem ſubiectas dominationi:

ideò

ideò Aphricam Imperatoris prouinciam, Gennadium Imperatoris ministrum extitisse, cum pro comperto sit, Corsicam ad Imperatorem spectasse.

Si verò super his veteres historicos consulamus, hinc quoque nos non latebit, Aphricam ad Imperium attinuisse, ei à Vandalis ereptam; post quinque dein, & nonaginta annos recuperatam. Nam ex omnium liquet dictis, Vandalos, orta inter Ætium patritium, & Bonifacium Duces eximios, & Imperij Romani Gubernatores simultate, à Bonifacio in Aphricam, Valentiniano imperante, fuisse accersitos, qui eò Genserico Rege aduecti, Mauritaniam primùm sunt depopulati, manu deinde cum Bonifacio confecta, qui cum Imperatore in gratiam rediuerat, eum etiam fuderunt, & cum rursus Theodosij iunioris auxilio castra in eos mouisset, iterum eum profligarũt: Aphricæ dominio à Vandalis, extremis tantum D. Augustini temporibus, erepto.

Paulò post adeptus Carthaginem, cum Valentiniano Occidẽtis Imperatore Gensericus pacem iniuit: Quem tamen Leo, plurima Imperio Romano illata damna vlturus, bello est adortus, centumque militum millia, Duce Basilico, in eum impulit: sed & id frustra, festino nimium obitu Leonis, institutum præsecante.

Genserico post vnum de quadraginta Maricus filius; Marico post octo Gondebardus; Gondobardo post duodecim regni annos Trasamundus successit, qui septem, & viginti regnauit años. Et hi Reges perpetuò ferè cum Maurisijs Aphricę populis bellati sunt. Post Trasimundum Ilderigus filius Regnum capessiuit, qui cum otiaretur, à Gildimero post octo regnatos annos de solio deturbatus fuit. At Gildimerum Bellisarius Iustiniani Dux deuicit, captiuumq; Constantinopolim traxit, Aphrica Imperio reddita: Quo factum est, vt Aphricani

B nomen

nomen Iustinianus assumpserit. Hæc omnia Agatias eorum temporum scriptor breuibus complexus, sic in historiarum suarum procœmio inquit: *Cæterùm Procopius ab Arcadij morte exorsus historiam est.* Et infra. *Vtque Vandalorum Gelimer, id loco est nomen, Carthagoq; Vrbs & Afrorum regio omnis per Bonifacium, Gensericumq; præfectos post defectionem multis post annis Iustiniano in seruitutem concesserint, cum aliàs quondam sub Romano fuissent Imperio.*

Aphrica recepta, Iustinianus Regiminis rationem in ea constituit, qualem in Codice legimus: Bellisarius, ducto Constantinopolim triumpho, copiarum partem Salamoni tradidit, quibus ille, in Aphricam mãdato Imperatoris traiectus, Mauritios cõpressit. Porrò cum milites, qui Vandalicas fœminas in vxores duxerant, ab Imperio desciuissent, & in Salamonis caput iurassent, Bellisarius iterum in Aphricam se contulit: quo etiam bellorũ moli succumbẽte Imperator eò Germanum, nepotem suum, cũ exercitu misit. Is perduelles debellauit, Salamonẽq; in prouincia reliquit moderatorem, qui, fractis rursùm Maurisijs, ad eius gubernacula fœlici satis dominatu cõsedit; donec & ipse, quodam exardescente conflictu, fuit ab ijsdem hostibus de medio sublatus. Sergius post Salamonem Aphricæ præfuit, quo dominãte, cum res in deteriùs vergerent, Areobindus ab Imperatore missus fuit, quẽ Gontharis, defectione ab Imperio facta, cœpit, interemitq;. At Gontharim Artabanes Armenus, cui Aphricam Imperator regendam crediderat, obtruncauit. Post Artabanem Ioannes illã suscepit prouinciam, pacificeq; toto Iustiniani Imperio, necnon per aliqua Phocæ tempora, vsq; ad Heraclium, siue Heraclianum nouũ Aphricæ Præfectum, gubernauit. Is, coniuratione inita, filium Heraclium Constantinopolim misit: vbi, Phoca Imperatore interfecto, Heraclius iste iunior in Imperatorẽ fuit assumptus,

assumptus, qui firmioribus præsidijs cõfestim Aphricam muniuit; Quæ tamen tanti nõ fuerunt, vt Persarum Regem amouerent, quin illam subiugaret, at eam continuò Imperator recepit, receptaq; sub Imperio permansit, donec in illam irruperunt Mauri, & Mahometanæ sectæ veneno infecerunt. Ex his certa licet assequi coniectura, nunquam Pontifices in Aphrica fuisse dominatos, oriturq; suspicio non exigua, Genebrardum Ecclesię assentari voluisse, à qua præmia in bene de ipsa merentes proficisci solent amplissima.

CAPVT IV.

Quid iuris in Gallia antiquitus habuerit Ecclesia.

NVNC in Galliam transeamus, vbi ex ipsis etiam Genebrardi verbis exurgit, ius nullum Ecclesię regnãdi competiuisse, sed peculium habuisse, cuius redditus pauperculis dispensabantur, quemadmodum *Epist. 55. libri 5.* & alibi dicitur. Peculium hoc eisdem epistolis, quas Genebrardus pro sua commemorat sentẽtia, Gregorius Regi, Reginæq; commendat, non vti iniquis eius inuasoribus, sed vti pijs eius seruatoribus, idq; nil nisi priuatos census continuisse ibidem in aperto est: & hoc ex *Epist. 33. lib. 2. ad Dirtarium Galliæ Patritium* detegitur, qui redditus illos exegerat, ibi ergo dicitur. *Quod vestra nobis gloria ostendit, quæ perenni muneri intenta, B. Petro Apostolorum Principi, suorum redditũm fructus intulit. Et infra suscepimus, namq. per Hilarium filium vestrum de præfatis Ecclesiæ nostræ redditibus, Gallicanos solidos quadringentos.* Epist. 33. lib 2.

Hi verò solidi erant aurea numismata, quæ tunc temporis subtracta ex Budæo ratione, pretium sexcentum nostrorum scutatorum attigissent. Et *Epist. 10. libri 5. ad*

Candidum, qui peculium illud administraturus erat, præcipit, vt pecunijs exigendis, vestimenta pauperibus, & pueris Britannicis, qui Christo nomen daturi erāt, comparet, & subdit, *Quatenus solidi Galliarum, qui in terra nostra expendi non possunt, apud locum proprium vtiliter expendatur.* Quare arguere rectè licet, ea loca iuris Pontificij non fuisse, cum ibi moneta cuderetur, quæ Romæ expendi non poterat. Id autem fiebat, quia nusquam Pontificis, Cæsaris verò sub imagine vbique, vel in ipsa Persia, argentum, aurumque imprimebatur. Galli tantum, qui tunc à Germanis oriundi erant, suis in pecunijs proprium Regem, quouis pretiosiore metallo, ponebant: Quare nusquam extra regni fines vsu veniebant, & id forsan Cæsaris decreto. Gallorum autem Historiæ rationem produnt, qua Gallia ab Imperio reuulsa propriis exinde Regibus semper sit obsequuta. Stat ergo sententia nullos in Gallia Ecclesiam redditus possedisse, nisi priuatos.

Epist. 10. lib. 5.

CAPVT V.

Quid iuris in Sicilia antiquitus habuerit Ecclesia.

QVOD in Gallia, idem fuisse in Sicilia, nec ipse quidem Genebrardus videtur inficiari: cum id ex epistolis ab ipsomet allatis pateat. In *secunda primi libri*, Iustino Prætori de eius in Siciliam aduentu gratulatur, certioremque facit, se in Insulam illam, peculij Ecclesiastici gratia hominem misisse, qui semper cum ipso cōueniet. Is autem erat Petrus ille Subdiaconus, quem proxima epistola Carolo Scolastico commendat. Quare inferendum est, Prætorem ab Imperatore mitti solitum, de quo extat Iustiniani constitutio, qui septem, & viginti annos ante Gregorij Pontificatum vixit, Administratorem verò pe-

rò peculij à Pontifice, qui propterea epist. 70. cauere studet, ne in frumenti exactione, quod Romam, quæ Vrbs tunc Imperatori obtemperabat, annonæ penuria laborantem, erat mittendum, Coloni Ecclesiastici vexentur. Nec ideò ab hac deijcior opinione, quod Libertino Siciliæ Præfecto, Iustini successori, Pontifex præcipiat, vt ab Iudæo corpoream pœnam exigat. Causa enim hæc tota erat Religionis. Altare namque Beato Eliæ Iudæus erexerat, quò ad sacrilegam adorationem Christianorum multos fraude pellexerat, & in multos etiam, seruitutis iugo deuinctos, domini iure vtebatur. Conqueritur Gregorius, Iustinum, Libertini præcessorem, pecunia labefactatum vltionem diuinarum iniuriarum distulisse. At non questus fuisset, sed pœnas exegisset, si Iustinus sibi, non Imperatori Præturam acceptam retulisset. Vt verò hæc magis innotescant, percurrere lubeat *epistolam 51. libri 8. ad Leontium exconsulem*, vbi de hoc Libertino mentione facta, quem Pontificis ministrum, & Prætorem Siciliæ Genebrardus nominat, hæc penitus extant verba. *Sed debet gloria vestra meminisse, quia nunquam epistolas meas pro commendatione alicuius accepit, nisi, vt protectionem vestram, fauente iustitia, præstaretis. Et quia de eodem Libertino tota simul Prouincia gratias referebat, iudicaui. Nam vel quis esset, vel quales causas habuerit, neque vsquam professus sum, nec hactenus simpliciter scio.*

Epist. 51. lib. 8.

Ex his, quàm Genebrardi dicta sint veritati consona, perpendamus. Atqui Gregorius in illa epistola ad Leontium, qui velut ex ea, & ex proximioribus colligere est, supremus Siciliæ Gubernator erat, nimiam illi seueritatem exprobrat, qua in Libertinum vsus erat, qui Pontificis gratia ad Præturam euectus, ob præposteram deinde publicarum pecuniarum contrectationem fuerat mulctatus. Hac seueritate, inquit Gregorius, tempori-

bus Imperatorum tenebras offundi: & *inferius* addit. *Ibid.* *Nam si mihi constare potuisset, quia iustas causas de suis rationibus haberent, priùs per epistolas vos pulsare, habui, & si auditus minimè fuissem, serenissimo Domino Imperatori suggererem. Sed quia mihi de suorum rationibus nihil constat, ideò, sicut dixi, & vobis, & pijssimo Principi nihil dico.*

Tota demùm ea Epistola Leontium increpare, & cum ipso, licet Imperatoris locum ibi sustineret, vti Pontifex instar iubentis liberè loqui Gregorius videtur, quemadmodum & cum cæteris consueuerat.

Non tanti ea sunt, quæ Diaconus affert, Siciliam nempè septem talenta cum dimidio Ecclesiæ soluisse, quæ scutatorum nostrorum bis mille, & centum efficerent. Idem enim asserit Diaconus, illam pecuniarum summam ab Siciliæ Ecclesijs fuisse erogatam. Quanquam nec est, quod admirationem tanta exactio pariat, cum ex Epist. 17. lib. 7. ex 30. lib. 12. & aliundè palam liqueat, Ecclesiam in pluribus Siciliæ partibus fundos, redditusque possedisse. Siciliam verò Imperatori fuisse subiectam Genebrardus ipse testatur, dum, Diaconi verbis consentaneus, inquit, Bellisarium Iustiniani Ducem, cum Neapolim depopulasset, deleuissetque, homines è Sicilia, & aliundè eò deduxisse, qui eam rursùs incolerent. Atque ab eodem etiam vnum ex proceribus præsidem mitti solitum, qui Siculis ius diceret, eorumque dirimeret controuersias.

CAPVT

CAPVT VI.

Quid antiquitus in Sardinia, & insulis aliquibus Siciliæ finitimis Ecclesia iuris habuerit.

QVOD porrò ad iuris Ecclesiastici insulas attinet, quarum D. Gregorius *Epist. 70. libri primi ad Petrum Subdiaconum* meminit, aitque, multos ibi iure emphyteutico solum sibi periisse, quod aliquibus concedebatur, aliquibus negabatur, & insuper Ecclesiæ vtilitatem ipsi commendat, existimandum non est, eas fuisse regna, ditionesque, sed fundos tantùm, & scopulos Siciliæ finitimos, Ecclesiastico peculio annexos: Ad Petrum ideò de ipsis scribit, cui patrimonij administratio, non regendarum vrbium cura incumbebat: præcipuèque illum admonet, ne rusticos à colonis torqueri patiatur, vt factum videmus *Epist. 62. lib. 1. Epist. 30. lib. 12.* & Decreto *tertio eiusdem libri. Epistola verò 17. libri septimi*, Romanum Siracusani agri, aliorumque peculio procul omni dubio præficit; rerumque illarum administratione illi commissa, subijcit, se personis in peculio contentis de more imperasse, vt illi obtemperarent; qui verò hi forent, ex epistola sequente colligitur, coloni videlicet peculio incubantes. *Epistola* insuper 29. *libri* 12. Romano præscribit, vt à Leontio facultatem frumenti euehendi impetret, velut antea à serenissimis Principibus, qui sine dubio Imperatores erant, fuerat impetratum. Exurgit ex hoc, Peculiorum Curatores dominatum non exercuisse, Siciliamq; Imperatoris dominio paruisse. Quod etiam ex Vandalorum historijs, per Procopium, aliosque conscriptis in comperto est.

Sed

Sed quid de Sardinia? cum Gregorius *Epistola* 60. *&* 61.*libri primi* ad Ianuarium Episcopum iu Sardinia Caraletanum scripta iubeat, causas omnes Catellæ mulieris Religiosæ dirimendas amandari, ne fori molestijs exagitetur: Quod meri imperij indicium est. An hoc tale est, vt cogitationem fortassis nequeat effugere, id Ecclesiastici fori cancellis cohibendum, cum fœmina sacris fuerit initiata? Perscrutari tamen veritatem liceat, vt decet, sereno animo, non affectuum, non pertinaciæ nebulis caligante.

Epistola quoq; 46. *libri primi* fœminas quasdam Theodoro Sardiniæ Duci commendat, & 47. scribit, Theodori actionis mirum quantum à mandatis pientissimorum Dominorum deflectere, quibus iussum erat à ciuiũ, & incolarum ceruice onera tolli: de quo certiores ipsos esse faciendos, asserit: Nec verò cuiquam dubium insit, hos Mauritium Imperatorem, Tiberiumque, & Theodosium Augustos fuisse, quos nomine etiam appellat *Epist*.41. *libri* 4. *&* 63. *lib*. 5. & Theodorum extitisse corũ ministrum. Id quod longè clariùs effertur *Epist*.33.*lib*.4. ad Constantiam Imperatricem, vbi nobis non obscurè innotescit, Sardiniam, vnaque Siciliam, & Corsicam Imperio fuisse subiectas: Quandoquidem Gregorius Constantiam rogat, vt, ea deprecante, Imperator amoueat, aboleatq; corruptelas, & iniquitates, quæ in dies illis in insulis inualescebant. In Sardinia Iudex, pretio emptus, Idolis immolari sinebat; In Sicilia Stephanus quidem per scelera nepharie grassabatur: In Corsica tot affligebantur habitatores oneribus, vt eorum soluendorum causa proprios liberos venundare cogerentur. Quare petit, vt à serenissimis Dominis mandata promulgentur, quibus tantæ prauitatis actiones coerceantur. Hæc eadem epistola nos præterea quid magni momenti edocet, pe-

cet, pecuniam publicam nimirùm, quę ab illis insulis exigebatur, non fuisse Imperatori mitti solitam, sed Pontifici, eo bello expendendam, quod tunc in Italia cum Longobardis gerebatur.

Tacitus hîc pertranseo, Sardiniam inter Aphricę prouincias enumeratam, vt ex prouinciarum digestione à Iustiniano facta constat, & à Bellisario restitutam Imperio, vt enarrat Diaconus.

CAPVT VII.

Quid iuris antiquitus in Dalmatia, & Illyrico habuerit Ecclesia.

DE Dalmatia non moror, cum ex epistolis ab ipso Genebrardo allatis nil aliud emergat, nisi Ecclesiam Patrimonium quoddam ibi possedisse. Quod & in *epistola 71. eiusdem libri* legere est. Mihi enim videtur non absurdè arguendum, Pontifice asserente, se in Dalmatia peculium, hoc est priuatos redditus, habere, regnandi ei ius ibi non competere.

Huic non absimile peculium in Illyrico tenebat Ecclesia, vt ex *Epist.17. lib.7.* comperitur, nec tamen ex hoc infert Genebrardus, Ecclesiam in regione illa fuisse dominatam. Quod quidem si assereret, nulla esset illi fides adhibenda, cum ex *Epist.43. lib.1.* Imperator appareat Illyrici dominus: qui iusserat, Episcopos eius prouinciæ, barbarorum furore proprijs ab Episcopatibus expulsos, ab eis recipi, qui sua retinuerant. Quod præceptum, ait Gregorius, non tantùm Imperatoris fuisse, sed Dei. Hactenus igitur in certam deuenimus cognitionem, Ecclesiastica peculia nil, nisi priuatos reddit' fuisse, quæ Christianorum pietas Ecclesiasticorum virorum, & Ecclesiæ vsui elargita fuerat, quale factum videmus, vel in Vrba-

ni primi Vita, qui anno Christi nati 223 ad Pontificatum fuit elatus.

CAPVT VIII.

Quid iuris antiquitus in Neapolitano Regno habuerit Ecclesia.

PENE in animum induxeram Neapolim, Campaniamq; seu Latium iuris Ecclesiastici fuisse, cum plures Gregorij legissem epistolas, in quibus multa per eam vrbem, prouinciamq; iubet, quæ laicorum personas, & res attingunt. Sed ab hac me sententia auertit, *Epist.* 24. *lib.* 12. in qua patet, Imperatores ibi dominos extitisse, Tribunosq; eò missos à Pontifice, missos nomine Imperatoris fuisse. Ex quo etiam patefit studium, ministeriumque, quod Pontifices in Italia Imperatoribus exhibebãt. In ea namq; epistola, ad singulos eius Prouinciæ Episcopos data, Pontifex quemq; laudat, quod Constantio Tribuno, à se vrbi custodiendæ misso, vt eis per litteras præcipiebatur, paruerint, hortaturque, vt serenissimorum Principum cõmodo, & ciuitatis seruandæ gratiam eidem omne præstent obsequium.

Huic affinis est *Epistola* 53. *lib.* 8. ad Romanum Defensorem scripta; eò quod aliqui, verbis Leontio datis, de quo *superiùs* meminimus, insulas, quæ ad ciuitatem Neapolitanam pertinebant, sibi occuparant. Ei præcipit igitur, vt Episcopum admoneat, ne cupiditatibus hominum istorum faueat: & addit, *Quia licet retrò Principum iussionibus omninò de eiusdem insulis sint muniti, nobis tamen cum in Regia Vrbe fuimus suffragantibus, ita serenissimi Domini Mauritij, Principis elicita iussione, eorum*

Epist. 53. *lib.* 8.

strictè

ſtrictè iura munita ſunt, vt non habeant vnde iuſtè formidare.

En Decretum ſuper vrbis Neapolitanæ Iurisdictione ab Imperatore emanatum, Pontifice non reclamante, ſed id expoſcente, quippe qui ſe ijs, vt Imperatoris miniſter, immiſcuerat: quam pariter perſonam ſuſtinendo, credibile eſt, cæteras quoque eum emiſiſſe epiſtolas, quæ dominium Eccleſiaſticum in multas Regni illius ciuitates indicant. Huic *Epiſtola* 70. *libri* 7. ad Maurentium militum Magiſtrum adijci poteſt, his verbis data. *Valdè mirati ſumus, quod vobis in Neapolitana Ciuitate poſitis, venire ad nos pro quibusdam cauſis Theodorus vir memorandus præſentium portitor cogeretur, maximè dùm in illa ſere, contra antiquum morem à fratre, & Coepiſcopo noſtro Fortunato quæratur præiudicium pertuliſſe, quam ad curam, diſpoſitionemque patroni ciuitatis eiusdem, gloria veſtra teſte, aſſerit ſine dubio pertinere. Quod ſi ita ſe res habet, omninò contriſtamur, cur in eius vos defenſione veritas non præmouit, &c.*

Epiſt. 70. lib. 7.

En alium, quàm Pontificem, Ciuitatis dominium. Domini verò huius Magiſter militum erat Miniſter: Non Gregorij certè, vt liquet ex *Epiſt.* 74. *eiusdem libri* ad ipſum, ſic planè ſcripta. *Filius noſter Theodoſius Abbas Monaſterij, quod à Liberio quondam Patritio in Campaniæ partibus noſcitur eſſe conſtructum, à nobis precibus impetrauit, vt eum cum congregatione ſua veſtræ deberemus gloriæ cōmendare. Aſſerit. n. ſe in murorum vigilijs vltra vires ſuas vehementer affligi. Petimus ergo gloriam veſtram, vt ſiquidem eſt poſſibile, de eodem per vos onere releuetur. Si verò ex toto, vt nō fiat hoc eſt omninò difficile, vel ita illi ex noſtra commendatione ipſum leuigantes pondus ſollicitudinis temperetis, vt dum in Dei laudibus liberior vacare voluerit, pro vobis, cuius operę, vt leuationem aliquam habeat, factum eſt, ſecurior valeat Dominum*

Epiſt. 74. lib. 7.

 exorare,

exorare, sed, & nostram sibi apud gloriam vestram sentiat epistolam profuisse.

Itidem *Epistola* 27. *libri* 8. Fortunato Episcopo Neapolitano indicit, vt Ioannem, *Epistola* 20. Italiæ Proconsulem appellatum, hortetur, quò pecuniarium onus quoddam Saponarijs eximat, &c, quatenus id ab eo nequeat obtinere, Præfectum adeat.

Hic fortè Ioannes Campsinus fuit, Constantinopolitanus Patritius, qui ab Phoca Mauritij successore Neapolis Præfectus creatus est, Græco vocabulo Archata dictus: ille nempè, qui Pontificis electione post Bonifacij 4. obitum longo temporum lapsu præpedita, & Rauennate ex arca cum suis cæso, ausus est Neapolim, Calabriam montanam, Basilicatam, Appuliamque inuadere, & occupare: licet paulò post ab Heraclij militibus victus, peremptusque fuerit, ditionibus illis rursum Imperio aggregatis.

CAPVT IX.

An prioribus sæculis Pontifices in Vrbe Roma dominium aliquod præter sacrorum habuerint.

DE Vrbe Roma verò, vter, hoc Pontifice, in illam dominaretur, Ecclesia ne, an Imperator, ambigitur à quibusdam. Hinc enim habemus Montanum, & Thomam seruos à Pontifice manumissos, & ascitos in ciues Romanos, quod dominatum arguit: Indè compertum est, ab Imperatore præsidiarium militem eodem tempore Romæ constitui, euocari, permutari, idque idem agi Anarniæ, Perusij, alijsque in oppidis Vrbi finitimis, & ex *epistola* 31. *libri* 4. cognoscere est.

Quòd si Pontifices ne in vrbem quidem Romam tūc domina-

dominabantur, non ex facili prouinciarum, locorumvé aliorum dominium eis est attribuendum, ni rationes validiores, & signa allatis clariora extent.

Et reuera, si fides historicis, qui hæc omnia pro temporum ratione dignoscere potuerunt, est adhibenda, tenendum est, Constantinopolitanos Imperatores ab obitu Constantini nunquam illius ciuitatis dominium sibi abdicasse, nisi interdum barbarorum inuasione coactos. Quod vt amissum recuperarent, conseruarentque, omnibus deim neruis incubuerunt: idque accidit etiam, posteaquam Imperium duas in partes dissectum fuit, Occidentali in Carolum magnum Ecclesiæ obsequentissimum per Pontificem translata. Collectis enim breuiter omnibus, quæ de VrbeRoma in hanc rem scribuntur, id nobis liquet. Et primò vbi Constantinus occubuit, diuisumque inter filios est Imperium, siue id ex patris testamento, siue secus factum fuerit, Constanti Italia cum VRBE ROMA, Aphrica, Sicilia cum cæteris insulis, Illyricum, Macedonia, Achaia, & Peloponesus obuenit. Totum postea Imperium sub Constantio redactum est. Tunc Nepotianus eius ex Eutropia sorore nepos, perditorum hominum collecta manu, Romam ingressus Imperatoria assumpsit insignia. Sed in illum inuasit Anizerius à Magnentio, qui sibi Occidētale Imperium arrogârat, Præfectus constitutus, eumque Romanis militibus ignauiter obluctantibus, profligauit, & interfecit. His sedatis, Vrbs Imperatoris nomine regebatur à Leontio, qui Constantinopolim Liberium Pontificem misit captiuum, eò quod subscribere recusârat constitutionibus Synodo in qua Athanasio, Alexandriæ Episcopo sacris interdictum fuerat.

Ad hęc Iulianus Apostata, viuente Constantio, ab exercitu conclamatus Augustus Senatui, populoque Ro-

--- *Superas euasit ad auras.*

At cum rei nuncius Imperatoris aures attigisset; meritas ille ab operarijs nequissimis pœnas sumpsit: molem illam solo æquauit.

Pessimam prætterea aboleuit consuetudinem. Si qua mulier in adulterij crimine depræhendebatur, non extinguebantur, sed irritabantur flagitiosæ libidinis faces. Lustro siquidem in angusto fœmina occlusa coire vulgo compellebatur. In ipsa verò coeuntium agitatione tintinnabula quædam obstrepebant, quæ pudendum impudicæ dedecus euulgarent. Id etiam sustulit Imperator, lupanaribus illis deiectis, & alia adulterio pœna indicta. Quod cum perfecisset, Theodosio Romæ relicto, ipse Constantinopolim vnà cum Honorio est reuersus.

Post Theodosium Arcadius, & Honorius Theodosij filij inter se Imperium diuiserunt, & hæc quidem diuisio non paruo perstitit tempore; Vtriusque tamen Imperatoris portio multarum dein prouinciarum distractione cœpit in deterius vergere. Arcadius Orientis Imperium Constantinopoli obtinuit, Occidentis Honorius Romæ, qui gladiatorios vetustæ institutionis ludos sustulit, hac de causa motus. Monachus, nomine Thelemacus, dedita opera, ab Oriente Romam appulerat: Is in arenam, ęstuante conflictu, descendit, decertantes alterum ab altero diuellere enixus: Id quod populum in tantam indignationem excitauit, vt monachum lapidibus attriuerit. Factum est idcircò, vt ab Imperatore non spectaculorum modò consuetudo abolita, verùm etiam pius ille in Martyrum numerum fuerit repositus.

Anno verò Domini 410. Consulibus Bosso, & Philippo, cum idem Honorius se se Romæ detineret, Maricus Visigothorum Rex magnis copijs ad Italię fines peruenit. Quare Stilico Imperatorij exercitus Dux statim Rauen-

Rauennæ ſe Romam ad Honorium contulit, qui protinùs ſenatum conſuluit, an ne pax, vel bellum foret eligendum, latisq; ſuffragijs pax potior eſt viſa.

Hic idem Stilico, cum Honorius, Arcadio fratre defuncto, Conſtantinopolim cogitaret, hanc illi, vt eum à concepto itinere auocaret, ſubiecit rationem, non ęquũ eſſe, ingraueſcente in Gallia Conſtantini defectione, illum Romanæ Vrbis, & Italiæ curam omittere.

Stilicone, qui prætorianæ Militiæ tribus, & viginti annis præfuerat, extincto, Eliocrates Quæſtor litteras Honorij Romam detulit; atque, his iubentibus, bona illorum proſcribi, qui, viuente Stilicone, magiſtratus exercuerat, ibiq; proſcriptionem executioni mandari curauit.

Ad hæc adde, quod militum aliqui Ducis imperium aſpernati, barbarorum coniuges, liberosq;, quibus cum in hybernis hyemârant, immane quantum exagitauerant; quo factum fuerat, vt eorum viri, parentes, & affines propè ad Alaricum defecerint, eiusq; ſecuti caſtra in Romanos militarint.

Alaricus exinde vrbem milite præcinxit, nec toto tamen obſidionis illius tempore fit vlla Pontificis mentio, niſi quatenus Religioni præerat, illudq; vnum recenſetur, eum, vt pax cum Alarico iniretur, ſe Rauennam ad Imperatorem cum Romanæ Vrbis legatis contuliſſe.

Imperator Eliocrati ſubſtituit Attalum, & Romæ Præfectum Cecilianum creauit, qui duo fuerant ad ipſum à Senatu legati. At cum iterum Alaricus Romam obſideret, vrbsq; ingenti inedia premeretur, ab hoſte conditiones accipere eſt coacta: Rex igitur intra mœnia ingreſſus non Imperatorij theſauri tantùm fortunas omnes eſt depopulatus; ſed ipſam Imperatoris ſororem Placidiam captiuam abduxit, Attalumq; Imperatorem

 inſtituit,

instituit, vt Occidentis Imperium ab Honorio auerteret. Sed Attali dominatio citò deperijt. In his autem rerum turbinibus, quos Sosimus, eorum temporum Scriptor, commemorat, nihil penitùs vſquam apparet, ex quo quis colligat, Romæ alium, quàm Imperatorem fuiſſe dominatum.

Cum autem Honorius vitam cum morte commutaſſet, Ioannes ex ipſius Ducibus vnus Imperium vrbis occupauit. Sed Valentinianus tertius Romam cum matre Placidia, defuncti Honorij ſorore, Imperialib⁹ Inſignijs, & militaribus copijs comitantibus à Theodoſio Conſtantinopolitano Cæſare, eius conſobrino miſſus eſt, qui Ioannem cõfeſtim expulit, tantamq; in rebus etiam grauioribus prudentiam, & experientiam præſtitit, vt cum ſtatim Populus Romanus Imperatorem ſalutauerit, eiq; Theodoſius, Imperatorio decreto, Titulum Auguſtalem fuerit impartitus.

Temporibus his Leo primus, ſancti nomine inſignitus, Romæ Pontificatum exercebat. Is litteris ad Italos Epiſcopos datis, ſe ſe, áit, ſolertia ſua multos in vrbe Manichea labe coinquinatos detexiſſe, nonnulloſq; eorum ad ſaniorem ſententiam redegiſſe: cæteros verò, qui ſanari abhorruerant, fuiſſe, ex Chriſtianorum Principum conſtitutionibus, (ſic Imperatores appellat) Iudicum ſententia relegatos. Huiuſmodi cauſas ad Religionem attinere nulli dubium eſt, & tamen earum deciſionem Leo non ſibi, ſed Imperialibus adſcribit edictis.

Valentiniano vita functo, Maximus Romani Imperij tyrannus euaſit, mortuiq; Imperatoris vxorẽ Eudoxiam ſibi matrimonio copulauit: At parùm fęlicibus auſpicijs. Mulier enim, quæ inuito animo ſe ſe huic addixerat cõiugio, clàm ex Aphrica Genſericum Vandalorum Regem, de quo *ſuperiùs* in rebus Aphricæ meminimus, ad Romam,

Romam,& Italiam occupandam pellexit; qui auidè arrepta occasione tercentorum mille militum stipatus copijs, in Italiam appulit. At dum suam Maximus salutem fugæ credit, ab vno famulorũ interficitur. Quare nullo reluctante, Vrbem à ciuium quàm plurimis derelictam barbarus victor inuadit,& sanctis Pontificis Leonis precibus, qui paulò ante ab eadem vrbe sæuissimũ Attilam auerterat, ad eum nequidquam fusis, ciuitatem totam, crudelissimus hominibus diripiendam dat: ipse spolijs onustus,& captiuis circumseptus, quos inter etiam Regina Eudoxia trahebatur cum filia, quatuor,& decem diebus post in Aphricam remeat.

Post Genserici discessum Romani ciues in vrbem reuersi Auitum Patritij ordinis virum in Imperatorem elegerunt; cum quo Martianus Gręcorum Imperator pactiones,& fœdus iniuit. Eo autem Romæ è vita emigrãte, exercitus Rauennę, Leonis Constantinopolitani Imperatoris impulsu, Maioranum quendam creauit Imperatorem, eundemq; tribus ab inde annis de medio sustulit. Hoc perempto Romani ad Imperium Seuerianũ extulerunt, qui Duce Richimoro ab ipso,& à Senatu in Patritiam dignitatem ascito, copias aduersus Alanos in Italiam erupturos misit, magnaq; illos affecit clade.

Cum autem Seuerianus Romæ tertio sui imperij año vitam cum morte cõmutasset, in eius locum suffectus est Antemius Martiani gener, quẽ ideò Leo ad Imperiũ Occidentis assumendũ miserat, vt ei cõtra Vandalos opem ferret: Quare paulò post cõiunctis vtriusq; Imperatoris copijs, Genserici classẽ fuderũt, q̃ ille rursus in Italiã ducebat. Sed ne diu hac victoria Antemius frueret, Richimerus eius Gener Galliam Cisalpinam, q̃ ei socer regendam comiserat, aduersus ipsum irritauit, conscriptoque ex ea prouincia exercitu, Romam obsedit Kalimorus

Galliæ Narbonensis Gubernator, & Olimbrius à Leone iussus, quisq; copijs instructis, Imperatori Antemio suppetias laturi, Romam accesserunt. Quod cum ipse hilari valdè animo cognouisset, Imperialia Insignia deposuit, & vitæ priuatæ deditus Vrbis custodiam Senatui, Populoq; commendauit. Richimerus, signis cum Bilimeno collatis, eum fudit, interfecitque, & vrbis Romæ potitus socerum è vita sustulit: at ipse pariter quarto abinde mēse occubuit. Olimbrius, qui tunc Rauennæ agebat, ad vrbem, & ad Imperium à populo vocatus, dum Romanis rebus suffulciendis studebat, & ipse ibi quarto Imperij sui mense fato cessit. Tunc Romani, vnaq; Itali omnes ex antiquorum more Imperatorem suffragiorum numero eligere sunt conati. Sed dum in hoc elaborarent, consiliaq; inter se miscerent, Glicerius Senator, Gundibaro Patritio, qui Olimbrij fuerat nepos, impellente, petijt primò, curauitque, vt sibi per suffragia Imperium deferretur: Quod, cum ei ex voto non succederet, Gundibarus cum armatorum exercitu sese ei adiunxit. Quare Romani ipsum in Imperatorem elegêre, ne in Tyrannum haberent. Verùm ipsum eodem anno Nepos Patritius Leonis auspicijs, & Romanorum ope de Imperio deturbauit, & Episcopum Salonensem constituit. Gundibarus præterea in Romanos mouit arma; sed Diui Epiphanij Episcopi Ticinensis intercessione pax inter eos est inita, & Nepos est Imperator creatus. Nepos iste Orestem in Galliam cum exercitu misit. Orestes cum Rauennam se contulisset, Augustulum filium vocauit Imperatorem. Quare Nepos destitutus viribus, in Dalmatiam timidus se fuga recepit. Hac igitur vicissitudine vndeuiginti annorum spatio Romæ toties Imperatorem mutauit, debilem vnumquemq;. Nec tamen vnquam, etsi toties tantam fuerit nactus oportunitatem, vllus Pontifi-

Pontificum ausus est Romanæ ciuitatis nancisci dominium, aut se dominum præseferre, ne dum Italiæ totius. Cum enim Augustulus teneræ adhuc esset ætatis, illum Gotthorum, & Herulorum in Italia commorantium auxilio, Odoacer, qui sub Orestis Patris signis meruerat, imperio spoliauit. Ipse verò à Romanis vltrò ad dominationem receptus se Regem Romæ, & Italiæ, non Imperatorem appellauit; tertiamq; Italici agri partem barbaris militibus concessit.

Dum Odoacer Romam, & Italiam obtineret Theodoricus Ostrogotthorum Rex à Lenone Imperatore Constantinopolitano in filium adoptiuum assumptus & ab eodem non minima Thraciæ portione, vbi incolebat, donatus, Patrem adijt, & se cupiditate teneri asseruit suas bello copias exercendi, ideò sibi liceret, Romanæ ciuitati, & Italiæ vniuersæ ab Odoacro oppressis auxiliũ ferre. Assentiente igitur, siue etiam suadente Imperatore, Theodoricus in Italiam contendit, Odoacrum vicit, & annos triginta Populi Romani Principatum obtinuit: cuius temporis curriculo, siue quod non planè Romanis fideret, siue quòd propiùs Constantinopolim accedere cuperet, seu demùm quod oras Italiæ à barbaris defendere studeret, Vrbem Romam Senatui tegendam reliquit, ipse Rauennæ, vt plurimùm, consedit.

Ex horum omnium narratione colligere est, Vrbem Romam à Constantini Magni obitu ad hæc vsq; tempora nunquam sub Pontificum, sed modò sub Imperatorum, modò sub Tyrannorum, modò sub Regum dominatu egisse. Quod si quis fortè arbitretur, hanc planè dominorum vicissitudinem non tot liquere argumentis, quot quis animo queat concipere, memineritis tunc Romam suarum rerum nullos edidisse scriptores. Quis autem in vrbe Roma dominatus fuerit Theodorico, &

eius successoribus in Italia regnantibus, nulli dubium esse potest, cum litteræ Cassiodori, qui Regum illorum fuit à secretis, extent. Si.n.leges, & constitutiones condere, magistratus creare, vectigalia imponere, vrbes munire, reparare, re frumentaria iuuare, meri, & certi imperij sunt argumenta, hæc omnia legimus acta à Theodorico, ab Attalarico, & à Theodabato, quorum alter alteri per vices successit, & eorum vnusquisque Cassiodori opera vsus est.

Vt verò à legibus, & constitutionibus ordiamur, multa in ipsius Cassiodori Epistolis conspersa reperiuntur edicta, de vectigalium Impositionibus, de eo, quod Curię ministri extorserint, de vi per priuatas personas illata, de magicis carminibus, de adulterijs, de Diuortijs, de Appellationibus, de solutionibus, de litium expensis, de donationibus, & huiusmodi de rebus: Quæ cuncta Rex, Senatu certiore facto, præcipit publicari, & executioni mandari. Porrò quod ad Magistratuum Romanorum creationem attinet; Videre est à Regibus, quos diximus, Consules creatos Felicem, & Paulinum, Patritios, Importunum, & Cyprianum; Præfectos Prætorij, Liberium, & Senatorem, Præfectos Vrbis, Agapitum, Artemidorum, & Argolitum, Quæstores, Honoratum, Ambrosium, Felicem, & Patritium, Magistrum, Eugenitum, Comites, sacrarum largitionum Cyprianum, & Opilionem; Comitem familiarem, Venantium, Comitem Patrimonij Senarium, Id quod ex epistolis ad ipsos datis liquidò apparet.

Quod autem spectat ad vectigalia extat Theodabati Edictum de proceribus, qui æs imperatum soluere renuebant, ideò forsan, quod castra ab ipsis custodiebantur; vt ex *epistola* Theodosij Lebeniani de mœnibus Vrbis Romæ videre est: Et ex ea cura, quam Artemidorus

iussu

iussu Regio suscepit, pecuniam nempè reparationi destinatam, nec eum in vsum collocatam, recuperare: Quæ postea quam eius viri solertia in lucem prodijt, rursus, Regis mandato in eiusdem vrbis instaurationem collata fuit: Pari ratione fuit Siraco imperatum, vt Theatrum Pompeianum iam iam ruiturum repararet. Idem Rex Aquæductus, qui priuatorum commodo, vel frumento publicè terendo, vel hortis irrigandis inseruiebant Vrbi restituit: Idemque, vt deprauati mores, & corruptelæ tollerentur, Ioannem, litteris ad Senatum, & ad Vrbis Præfectum datis, Rauenna misit.

Sed non minorem diligentiam eosdem Reges adhibuisse constat, ne Roma charitate annonæ laboraret: Ad illam enim ob ingentem eius magnitudinem mirum in modum, quæ ad victum necessaria sunt, ex diuersis partibus inuehi, & agros, quàm fieri posset maximè coli necesse erat. Frumenti propterea importandi gratia in Hispaniam vsque Theodoricus misit: & officium omne præstari Aquileio, iussit, qui ex Africa in Italiam traiectus, scientiam subterraneas aquas rimandi profitebatur, quibus machinarum ope eductis ad agrorum vsum campi, more Afrorum irrigarentur: Quod apprimè Romanorum suburbiorum plurima appetebant. Decio autem vltro id spondenti paludes quasdam concedit, quò eas ad id redigat, vt aptæ sint coli, & imperat Senatui, vt colonos ad eas emacerandas mittat. Theodabatus pariter illos, quos ad rem frumentariam Romanis, Rauennatibus, Ticinensibus, & Placentinis sufficiendam iudices elegerant, in eodem munere confirmauit, & frumento precium statui iussit. Cassiodorus autem Patritius, dignitas Romæ tunc temporis à Consulatu prima, Ambrosio, quem sui loco subrogarat, præcipit,

præcipit, vt Vrbi tantum frumenti ſuggerat, quantum non modò vſui, ſed etiam delitijs ſat ſit, quo fæliciſſima Regum tempora rerum copia latè affluant. Et cum idē mandaret, Donaria nomine Regis, veluti moris erat, vicatim diſtribuit, admonitionem Petro ſubdit, vt munus ille ex fide obeat, & multa de recta Vrbis adminiſtratione percenſet.

Atalaricus, litteris ad Senatum datis, imperat, ne ſtipendium Grammatices, Rhetoricesque præceptoribus conſtitutum diminuatur.

Theodoricus Albenio, quo ſibi ædes extruat, ſolum Romæ donat; & Senatui præcipit, vt ſuper turba quadam in vrbe contra Iudæos excitata, per quam Synagoga fuerat diruta, iudicium ferat.

Quid plura? Cum Rex Romam cogitaret, Caſſiodorus Patritius per epiſtolam Maximo, qui vicarias in Vrbe partes gerebat, mandat, vt eius cura pontem nauium compage, ſuper Tyberi talem moliatur, ne titubet, tranſitu facilis ſit: adminicula ob maiorem commeantium ſecuritatem ab vtroq; latere prætendat; *ſic enim*, inquit ipſe, *dominum excipere decet*. Theodoricus verò litteris ad Decium, qui paludem Deceronij de qua ſuperiùs memini, ad aruorum cultum deducere in animo habebat, hæc inter cætera commiſcet. Hinc etiam ad ampliſſimum Senatum præcepta tranſmiſimus, & eandem in vectigalibus imperandis formulam adhibet.

Cum autem Iuſtinianus Theodabato bellum intenderet, Senatus, litteris ad Imperatorem datis, eum pacis ſtudio accendere contendit, in hæc loquutus verba. *Rogamus ergo, clementiſſime Imperator, & de gremio Curiæ duplices tendimus manus, vt pacem veſtram noſtro Regi firmiſſimam præbeatis. Et inferius. Cui rei ſi noſtræ preces adhuc non videntur poſſe ſufficere, æſtimate patriam noſtram in hæc precatoria*

Caſſ. lib. 11. Epiſt. 13.

toria verba prorumpere. Si tibi aliquando grata fui, ama, piissime Principum, defensores meos. Qui mihi dominantur, tibi debeant esse concordes. Et inferius. *Habui multos Reges, sed neminem huiusmodi literarum: Habui prudentes viros, sed nullum sic doctrina, & pietate pollentem.* Et inferius. *Quod si adhuc minus est, B. Apostolorum Petri, atq; Pauli petitio sanctissima cogitetur. Nam qui securitatem Romæ sæpè defendisse probantur ab hostibus, quid erit, quod eorum meritis vester non tribuat Principatus? sed vt omnia reuerentiæ vestræ congruere videantur, per illum virum venerabilem, legatum pijssimi Regis nostri ad vestram clementiam destinatum preces nostras credimus dirigendas, &c.*

Omitto Theodobati litteras, quibus Senatui leuitatem obijcit, ad eumq; spectare in primis asserit cultum, & obedientiam erga Principem cæteras prouincias edocere. De qua eadem re cum ad populum scribat, inquit. *Habetis Principem, qui pietatis studio optet inuenire quod diligat.* Cass. lib. 10. Epist. 14.

Idem Rex cum sese iureiurando, quòd ab eo Romana ciuitas enixe poposcerat, obstrinxisset, ad Senatum his verbis scribit. *Senatui Vrbis Romæ Theodabadus Rex importosa nimiùm res est. P. C. pietas nostra, quando propria volũtate vincimur, qui alienis conditionibus non tenemur. Nam cum, Deo præstante, possimus omnia, sola nobis licere credimus laudanda.* Litteris postmodum in eandem rem ad populum datis sic exorditur. *Cognoscite Quirites, quali vos Princeps vester firmitate dilexerit, &c.* Et inferius. *Quapropter flexi petitionibus vestris per illum atq; illum præstari vobis Sacramenta censuimus, vt Regis vestri animum non habeatis incognitum, &c.* Cass. lib. 10. Epist. 16. Epist. 17.

Plurima mihi ad id afferenda suppetunt, sed hæc ipsa, quæ attuli, ne plura sint, vereor, quàm opus fuerat, dum mihi patefaciendum est, non in Pontificum, sed in alte-

rius generis Principum poteſtate Romam antiquioribus fuiſſe temporibus.

At re vera Clericorum ordo Regibus in ſumma fuit reuerentia, quod ex ijs, quæ modo ſumus adducturi, licet cognoſcere; Primò autem non poſſum non afferre totam, (breuis eſt tamen) Theodorici ad Arigernum epiſtolam. *Arigerno V. S. Comiti Theod. Rex. Iuſtitiæ noſtræ conuenit, ut de indultis beneficijs calumnias fieri non ſinamus, & quicquid praua interpretatione tegitur, fugata mendacij nube reuelemus. Defenſores itaque ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ conqueſti ſunt beatæ recordationis quondam Simplicium domum in ſacratiſſima Vrbe poſitam ab Eufraſio acolyto inſtrumentis factis ſolemniter comparaſſe, quam per annorum longa curricula Eccleſiam Romanam quieto iure ſuggerunt poſſediſſe, & in vſus alienos tranſtuliſſe ſecuritate dominij. Nunc autem exiſtere Samariæ ſuperſtitionis populum improba fronte duratum, qui ſynagogam ibidem fuiſſe iniquis conatibus mentiatur, cum ad humanos vſus habitacula longe aliter formata doceantur, quam potest eſſe memorata conſtructio. Quapropter magnitudo tua, conſcientiæ ſuæ probata iuſtitia cauſam diligenti examinatione diſcutiat, & ſi vera cognouerit, quæ veniunt in querelam conſiderata æquitate definiat. Nam ſi humanis actibus ſunt calumniæ ſubmouendæ, quanto magis credimus emendanda, quæ contumeliam diuinitatis tangere iudicamus?*

Caſſ. lib. 3. Epiſt. 45.

Sed maiorem etiam venerationem erga res ſacras in Atalarico, qui forum Eccleſiaſticum à prophano ſeiunxit, ex his litteris eſt videre. *Clero Eccleſiæ Romanæ. Athalaricus Rex. Tanto Diuinitati plura debemus, quantò à cæteris mortalibus maiora ſuſcepimus. Nam quid ſimile rependat Deo, qui potitur Imperio? ſed licet pro tanto munere nihil compenſari poſſit idoneè: ipſi tamen gratia redditur, dum in ſeruientibus honoratur. Itaque flebili aditione cauſamini,*

Caſſ. lib. 8. Epiſt. 24.

causamini, hoc fuisse longæ consuetudinis institutum, vt si quis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientem aliqua crederet actione pulsandum ad supradictæ ciuitatis Antistitem negotium suum dicturus occurreret, ne clerus vester forensibus litibus profanatus, negotijs potius secularibus occupetur. Addentes, Diaconum quoque vestrum ad contumeliam Religionis, tanta executionis acerbitate compulsum, vt Saius eum propriæ custodiæ crederet mancipandum. Presbyterum quin etiam Romanæ Ecclesiæ pro leuibus causis, asseritis, criminaliter impetitum. Quod nobis pro ingenita reuerentia, quam nostro debemus auctori, displicuisse profitemur, vt qui pridem sacris meruerant inseruire ministerijs, conuentionibus irreuerenter nefarijs expositi, iniurijs subiacerent. Sed aliorum plectenda subreptio nobis obtulit plenissimæ laudis euentum: vt causa contingeret præstandi, quæ nos cælestibus commendauit auxilijs. Atque ideo considerantes Apostolicæ sedis honorem, & consulentes desiderijs supplicantium præsenti auctoritate moderato ordine definimus; vt si quispiam ad Romanum Clerum aliquem pertinentem, in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum, ad Beatissimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus; vt aut ipse inter vtrosque more suæ sanctitatis agnoscat, aut causam deleget æquitatis studio terminandam; & si forte, quod credi nefas est, competens desiderium fuerit petitoris elusum, tunc ad sæcularia fora iurgaturus occurrat, [illegible] suas petitiones probauerit à supradictæ sedis Præsule fuisse contemptas. Quod si quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit iudicio sacrilega mente damnatus, aut reuerentiam tantæ sedi exhibere contemnat, & aliquid de nostris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conuentionis effectum decem librarum auri dispendio feriatur, quæ a Salatinis sacrarum largitionum exactæ, per manus sæpe memorati Antistitis pauperibus erogentur, carensque impetratis, negotij quoque sui admissione mulctetur. Dignus est enim multiplici pœna percelli,

percelli, qui & diuinam reuerentiam, & nostra iussa temerarit. Sed inter vos, quos iudicia nostra venerantur, Ecclesiasticis vtuite institutis. Magnum scelus est, crimen admittere, quos nec conuersationem decet habere sæcularem, professio vestra vita cœlestis est. Nolite ad mortalium vota humilia, & errores descendere. Mundani coerceantur humano iure, vos sanctis moribus obedite.

Hic idem Atalaricus litteris datis Ioannem secundum Pontificem certiorem facit, à se confirmatam fuisse legem de Pontificum, Patriarcharum, & Episcoporum electione Simoniaca per Senatum, Bonifacij 2. temporibus, constitutam, cuius in fine Confirmationis ad Pontificem traditæ, his vtitur verbis. *Orate igitur pro nobis edicta nostra custodientes; quia diuinis noscitis conuenire mysteriis. Sed quò facilius principis votum vniuersorum mentibus innotescat, hoc Senatui, hoc populis per Præfectum Vrbis præcipimus intimari: vt generalitas agnoscat nos illos prosequi, qui maiestati Diuinæ potiùs viderentur aduersi. Vos quoq; hoc vniuersis, quos, Deo propitio, regitis, Episcopis intimate; neq; sit alienus à culpa, qui potuit, agnoscere constituta.*

Cass. lib. 9. & 15.

Dum hac igitur Theodoricus, Atalaricus, Theodabatus, qui sibi inuicem in Italiæ regno successerunt, auctoritatis eminentia pollerent, sic Ecclesiasticum ordinem sunt venerati.

At in conuentionibus, quas Theodabatus cum Iustiniano inijt, hoc inter cætera fuit expressum, vt Regi nec ordinis sacri, nec Senatus, nec ipsiusmet Imperatoris cõsensu quemquam de medio tollere; sed bona tantum proscribere liceret. Insuper si quando aliquem Rex ad Patritiam, aliamve dignitatem attollere cuperet, id ab Imperatore obtineret. Præterea in spectaculis, & publicis acclamationibus Populus nomẽ primò Imperatoris, deinde Theodabati emitteret. Sed cum huiusmodi pacta Rex

cta Rex executioni mandare abnueret, Iustinianus, Bellisario Duce, in Italiam misso, ei bellum intulit, in quo ille vsq; adeo segnem, & inertem præ se tulit, vt, vel ipsam Neapolim Bellisario obsidente, & obtinente, bellum minimè instrueret. Quæ tanta Regis vecordia ita Gotthis stomachum mouit, vt illum regno deturbarint, & Vittigem suffecerint. Is bellum, quod ei cum Gallis erat, ante omnia conficere instituit. Romam igitur Sylverio, Vrbis Antistiti, Senatui, Populoque, à quibus fidei seruandæ Sacramentum exegerat, commendauit, & quatuor Gotthorum millia sub Leuthare Duce ciuitatis præsidio reliquit. Verùm simul, ac Bellisarius Romam accessit populus, & Antistes victori manus dederunt, & quæ Vrbs per totos septuaginta annos ab Imperio fuerat auulsa, rursus est ei reddita, clauibus portarum ad Iustinianum Constantinopolim allatis. Bellisarius mœnibus reparandis, & Vrbi muniendæ operam dedit: Et omnem protinùs illam Italiæ oram, quæ intra Ionium mare, & Vrbem iacet, nullis adhibitis armis recuperauit. Sed Vittiges potenti collecto exercitu, Romam, obsidione cinxit, vbi Bellisarius ipse, paucis stipatus agminibus, consederat; qui postulatis ab Imperatore auxilijs post multa argumenta subdit hæc verba, vt Procopius, qui vna erat, & ei medici operam pręstabat, refert. *Omitto id dicere, quod & Romanis videbimur perniciem attulisse, qui suam minoris salutem fecere, quàm erga te præstitam fidem.*

Procop. de Bello Gotthorum lib. 1.

Cum autem ei suspicio esset oborta, Sylverium Pontificem ad Gotthos defecturum in Græciam eum misit, Vigilium substituit. Vittiges; elapso anno, obsidionem dissoluit, & victore sæpius Bellisario, sese ei, & ipse dedidit, qui tantarum rerum potitus Constantinopolim remeauit. At qui superfuerãt barbari, paucis ab inde men-

 sibus,

ſibus, ſibi in Regem Theabaldum, poſtea Aaricum, deniquc Thotilam crearunt, qui valida fortunæ vi Romanorum exercitum fudit, & magnam Calabriæ, Latijque partem occupauit. Quare Imperatoris Duces ſeſe intra mœnia receperunt: Conſtantinus Rauennam, Ioannes Romam, Beſſa Spoletum, Iuſtinus Florentiam, Cyprianus Peruſium, alij vrbes, & oppida alia veluti quiſque commodiùs è cæde potuerat effugere, tenebant. Rurſus itaque ab Imperatore eſt in Italiam Belliſarius miſſus, qui, Ioanne Conſtantinopolim reuerti iuſſo, cuſtodiam Romanæ ciuitatis Beſſæ credidit. Thotilas Vrbem obſidione preſſit, qua non remittente, Vigilius è Sicilia multas naues onerarias cum re frumentaria Romam verſus iter abripere iuſſit, quæ cum in hoſtium manus incidiſſent, Vigilius paulò poſt ab Imperatore Conſtantinopolim eſt reuocatus.

Interea cum grauis Romam inedia torqueret, Belliſarius, qui numero militum deſtitutus, ſeſe in Dalmatiam contulerat, in Italiam cum exercitu reuerſus eſt. Thotilam tamen ab ſubiuganda Roma non potuit auertere. Qui capta Vrbe Senatores aſpera verborum acrimonia correpſit: quippè qui multis à Theodorico Rege honoribus cumulati ſeſe ad partes Iuſtiniani contuliſſent, à quo dignitate omni fuerant ſpoliati. Commodum verò ab ſemidirupta Vrbe pedem amouerat, cum Belliſarius in illam eſt ingreſſus: deformatam, vt potuit, refecit: Clauesque iterum ad Imperatorem miſit: exindè regendam Cononi tradidit, qui cum ſordidè adeò ad lucrum omnia referret, vt ipſe frumenti mercaturam exerceret, fuit à militibus de medio ſublatus: qui confeſtim per certos nuncios Imperatori exponi curârunt, Vrbem à ſe Gotthis deditam iri; ni ſibi eorum, quæ patraſſent, venia indulgere-

dulgeretur, ſtipendiaque perſoluerentur, quod facilè impetratum eſt. Tunc, de more, Bellifarius Conſtantinopolim acceſſit, vbi Vigilius Pontifex, vnaque cæteri Italiæ proceres ſuppliciter Imperatorem rogârunt, vt ſuas in vnum colligeret vires, & Italiam totam ſuo adijceret dominatui. Quod cum ille de die in diem traduceret, Thotilas iterum, immani edita Romanorum ſtrage, Romam, & ingentem Italiæ partem occupauit. Quare ſecundum poſt annum Imperator in Italiam Narſetem Eunuchum expediuit, qui ſignis protinus cum Thotila collatis eum fudit, & interemit, Romæque potitus tertiò claues ad Imperatorem dedit. Tum fractis iterum Gotthis, & Teia eorum Rege interfecto penitùs Italiam omnem ab eius nationis vexatione vindicauit. In huius tamen belli deſcriptione, quod ad decimum octauum durauit annum, per Procopium, qui cunctis interfuit, facta, nuſquam indicatur, Romam in manus alias, quàm Imperatorum, aut Regum fuiſſe delapſam: nec veſtigium apparet vllum, quod Pontifices tunc temporis, vel illam poſſediſſe, vel ius aliquod poſſidendi prætendiſſe ſignificet. Et quod de Procopio, poteſt & de Iornande, qui eandem deſcripſit hiſtoriam, & eiſdem vixit temporibus, aſſeuerari. Agathias pariter, qui Iuſtiniani res geſtas, vbi Procopius deſinit, orditur, & ad Imperatoris obitum perducit, nullibi Iuſtinianum Romanæ ciuitatis, vel alterius partis Italiæ dominium à ſe abdicaſſe, aut in Pontificem exornaſſe admonet. Quamquam & ipſe eadem tempeſtate æuum agitauit, nec illum quidquam potuit effugere. Quare pro explorato habendum eſt, Eccleſiam ad illa vſque tempora Imperio prophano penitus caruiſſe. Nec iuris quidem ſpecies vlla, nec actionis ſe prodit, quam amplexati Pontifices aliquid ſibi fuiſſe debitum

aſſerue-

Digitized by Google

asseruerint. At diuinarum rerum dominio contenti, si quis illud labefactare, aut conuellere, est aggressus, magno ipsi animo sese obuiam tulere. Quare mirum non est. Imperatores, ad eorum sanctimoniam habita ratione, interdum rerum etiam humanarum curam eis credidisse, vtpote qui sibi certò in animum inducebant, ab hominibus sanctitate conspicuis Imperatoriæ Iurisdictioni nequaquam tenebras offusum iri; quò Diuus Augustinus mea sententia planè spectauit, cum Christi personam agens dixit. *Audite ergo Iudæi, & gentes, audi circumcisio, audi præputium, audite omnia regna terrena; non impedio dominationem vestram in hoc mundo; regnum meum non est de hoc mundo. Nolite metuere metu vanissimo, quo Herodes ille maior, cum Christus natus nuntiaretur, expauit, & tot infantes, vt ad eum mors perueniret, occidit, timendo magis, quam irascendo crudelior. Regnum, inquit, meum non est de hoc mundo.*

Ex trac. 115. exposit super cap. 18. Io.

Et quæ copiosiora in hanc rem sequuntur. Si enim vetustis illis sæculis Romana Ecclesia humano imperio prouincias, & regna tenuisset, diuinus ille Doctor ob sanctę sedis reuerentiam minore libertate fuisset loquutus, ne Sacerdotem summum vicarias Christi partes sustinentem de eo forsan insimulare videretur, quod à Christo longissimè abfuit.

Ex aduerso multi, qui hodie de hac re verba faciunt, humanum Ecclesiæ imperium in tempora, quò possunt, vetustiora transferunt, asseruntq;, Christum mundi totius fuisse Imperatorem, licet possessionem non fuerit adeptus, & in id Psalmi verba ferunt in medium. *Eius est terra, & plenitudo eius, &c.*

Si quis verò asserit, Ecclesiam temporibus vetustioribus nullum possedisse Regnum, nisi sacrum, ei à Christo Domino concessum, cum dixit; *Dabo tibi claues Regni cælorum*

lorum; respondent, Ecclesiam, post Constantinum magnum semper possedisse Imperium Occidentis, afferunt enim, *Syluester post discessum Constantini præerat Religioni, erudiebat Romanos, eorum, quæ Constantinus egisset testimonio, probabat Religionem esse veram generis humani salutem, per vniuersum terrarum orbem ad Ecclesias de facto Constantini scribebant, Magistratibus, Prætoribusq́; prouinciarum, quæ gubernarent Christianæ Religionis esse probabat, si quos è vestigio ad pietatem commouere posset, sin minus, sinebat eos præesse, gubernare. Non potuit fieri subita mutatio à profanis ad sacra, quemadmodum non itur repente à morbo ad sanitatem.*

Aug. Stenchus in Lau. Vallam lib. 1. cap. 32.

Verba hæc sunt ipsa in vnum congesta, quæ si meo percipiuntur intellectu, nil nisi imperij sacri exercitationem indicant: quod si Pontifici ab Imperatore datum ominantur, aduersantur sententiæ, à qua recedere nefas est, Pontificem nempè rerum sacrarum curam vni Deo acceptum referre. Id quod primò ex illorum verborum efficacia maximè emanauit, *Pasce oues meas.* Sed forsitan per ea, quæ subijciam, nos historici modum docebunt, quo Ecclesia ad id dominij, quod sæculare dictitant, est prouecta. Quod sequitur igitur dispiciamus. *Bonus Medicus sequitur naturam, tempusq́; optimus pietatis præsul non subitò cuncta turbabat, rapiebat, prouincijs idolatras deturbabat, Satis erat Imperium fuisse Christo; & Petro consecratum. Tempus autem, opitulante Deo, paulatim animos mutabat, sensim ab idolatria transiebatur ad Religionem, sensim Imperium, iam semel sacratum, ad eos redigebatur, quibus fuisset sacratum. Paulatim imperare incipiebat Religio; Imperij habenas capere, ius suum acquirere.*

Idem Stenchus ibid.

Si quis rationem tradere voluisset, qua gentes à falso Deorum cultu sese ad Christianam Religionem receperunt, nullis verbis, autumo, his magis aptè, quàm his potuisset vti. At non eisdem humani regni acquisitio significatur.

 ficatur.

ficatur: Cum regnum exerceri non possit; nisi prouincijs gubernatores præficiendo, leges rogando, fidelitatis iuramentum à populis exigendo, & ea demùm peragendo, quæ summus Pontifex hodiè peragit, tunc tacta non fuere. Sed, bone Deus, quam hi transuersi rapiuntur; dum hanc sectantur opinionem. Post enim longam dissertationem ad hæc vsque effutienda concidunt. *Quocirca non mirùm, si permittente, & conueniente Syluestro, multisque Pontificibus, post Constantinum in Italia Imperatores, qui res Occidentales moderentur, præfuerunt. Eos habuit Syluester vti regni, Christo sacrati, ministros, habuit, & habere se probauit. Volens, & prudens passus est eos imperare, reiecta in eos cura gubernandi: Ostendebat tamen, & fatebatur, ea Christi esse, Imperiumq́; illud religioni donatum Christo, & Petro à Constantino.*

Steuchus ibid.

Hæc eorum sunt verba. Sed quid hæc aliud sunt, quàm sonitus sine re? cum, si fides illorum temporum Historicis, qui per hominum manus deferuntur, est habenda, perspectum planè sit, Imperatores Romam, cæterasq; prouincias eo iure penitus, quo propria regna, tenuisse; nec in Pontificibus vllam vnquam humanarum rerum Iurisdictionem agnouisse.

Et tamen Propugnatores hi prophanæ in Ecclesia Dominationis vsq; adeò, vel paulisper lacessiti, excandescunt, vt magnam ab illis, qui contra stant, iniuriam inferri Christo clamitent:

Christianam Historiam huius assertionis fundamento inniti; Religionem, hoc adempto, corruere.

At quidem hi dum humanum Ecclesiæ regnum nimis attollunt, diuinum, quod veritate, non mendacio fulcitur, deprimere, & flocci facere videntur. Nam si humano Imperio Christianæ Religioni opus fuisset, qui filius Dei erat, & quicquid regnorum habet orbis, nutu

versare

versare poterat, à regno non abhorruisset: aut saltem, cum eum populum in Regem eligere properauit, sese popularibus acclamationibus non subduxisset. Fuerit aliquando Constantini Donatio: illa certè nullo vnquam tempore effectum aliquem est sortita.

Tueamur Ecclesię Regnũ, quod modò, legibus, & ratione possidet: iura instaurem⁹, ne vetustate collabascãt: Actiones propalemus, quæ nũc illi maximæ competunt: sed in nugas, & in fabulas petulãter non excurramus. Ne Romanæ potentiæ hostes vnica detecta falsitate cætera inde omnia labefactent: & illud Virgilianum intonent:

Crimine ab vno disce omnes.

Ecclesia, quod res humanas attinet modò inopis, modò affluentis, modò humilis, modò elatæ, prout temporum vicissitudo exegit, faciẽ hactenus induit, & ipsa suos passa manes: Aliquam modò harum variationum seriem attingam: & initium, & incremẽtum humani in ea regni breuiter euoluam. Ecclesia igitur primis temporibus dominationem nullam, nec vllius generis prouentum aliquem habebat, sed Apostolorum more, bona venundabat, & pecunias ita condebat, vt illæ in dies pro Clericorum, & egentium victu depromerentur.

Vrbano autem primo, qui anno ducentesimo vigesimo tertio tantam dignitatem est nactus; Ecclesia possidere bona cœpit, è quorum prouentu, q; erat vsui, Clericis, & ijs, qui Martyrum gesta litteris cõmendabant, impertiebatur: Proximi ab eo Pontifices eosdem cẽsus pijs promouendis operibus erogarunt: Nec peculia, de quibus in Epistolis Beatus Gregorius meminit, ex alio rerum cumulo fuerunt conflata.

Labẽte sed tandem tẽpore Ecclesia tùm Principũ donatione, tum alio titulorũ genere ad aliquẽ imperij gradũ sensim conscẽdit, Quod dein vel Pontificiã dignitatẽ

conseruandi, vel hæreticos, & reliquos Christiani nominis hostes coercendi, vel iusta demùm alia causa retinere, visum est opportunum. Quare ex his etiam licet iudicare, humanum Ecclesiæ Regnum, quod Temporale dicunt, esse quid diuersum, & suâ naturâ seiunctum à sacro, quod spirituale appellãt; ita vt id, quamuis à Temporali penitus destitutum, idem sit, & eadem interna præditum virtute, & potentia. Nec ei Temporale esse connexum, vti quid magis dignum, vel dignitate par, sed instar famuli, & mancipij. Porrò cum huiusce eminentissimæ spiritualis Iurisdictionis ergo sese Christiani Imperatores, & Reges aliquando Pontificibus demiserint, scriptorum nonnulli, qui nil nisi temporale dominium præ oculis habuere, hinc inuerecundi potiùs, quàm sese campo magnanimi intulerunt, & dicere ausi sunt, quod Pontifices spirituali dominio regna temporaliter subiecerint. Sed iam tempus exigit vt ad illud reuertamur, vnde sumus digressi.

Deletis in Italia Ostrogotthis, rebusque Romæ aliquantò compositis, Narsetes Romanorum Clericorum precibus sollicitatus Iustinianum rogauit, vt eis Vigiliũ Pontificem, qui relegatus detinebatur, restitueret. Imperator Pontificem ad se, clericosq; accersiuit; & ijs affirmantibus, se non Pelagium, sed Vigilium in Pontificem velle, Romam cũ libertate remisit omnes. At cum in Siciliam appulissent, Vigilius vitam cum morte commutauit. Quare vt Imperatori res grata fieret, Pelagiũ, qui legatus ad ipsum antea fuerat, Pontificem crearunt. Andreas Agnellus Rauennas, Historicus temporum, quibus vixit, inquit, Iustinianum Principum Ostrogotthorum bona, quæ proscripserat Romanæ Ecclesiæ dono dedisse, & propterea Cathedrale Vrbis Templum, & Monasteria amplissimos possidere prouentus in agris omnibus,

omnibus, qui ab Appenino intra Picenum,& Padum, Placentiam vſque, quique vltra Padum ad Mincij ripas, & ad paludes,& ad Hadriam extenduntur.

Narſeti in ſucceſſorem miſſus in Italiam Longinus fuit,ad Imperium poſt Iuſtiniani obitum,Iuſtino aſſumpto. Tunc Mediolanum,Ticinum,Brixia, Verona,aliæque ciuitates, & oppida, quæ priùs ab vno Degiſteo, locum Imperatoris tenente, gubernabantur, incœperunt à populis ipſis abſq; Imperatorio Magiſtratu, & abſque Preſide regi:nouaq; Regiminis ratio Romam,& Italiam occupauit;cuius vitio ſunt adeò dignitate,gloria,& exiſtimatione vrbes Italiæ protinùs diminutæ,vt calamitates omnes,quibus centum,& ſeptuaginta annorum ſpacio fuerant oppreſſæ, ſi huic vni malo comparentur, minus obfuerint. Longinus nouo Exarchatus nomine in Italiam introducto,quo ſummus magiſtratus appellabatur, inſtituit, non vt præſes aliquis integræ prouinciæ, aut regioni imperaret, ſed vt quæq; ciuitas, & oppidum proprij Rectoris iuſſa ſequeretur, quos Duces nominauit. Sic Roma cæteris Italiæ vrbibus oppidisq; æquiparata, honoris pluſculum in eo tantum eſt illi impartitus, quod qui primò Romam eſt moderatus, Præſidem vocauit. At qui, exinde ſequuti ſunt, Ducum nomine, & ipſi fuerunt appellati. Quare eodem modo Ducatus Romanus,quo Ducatus Narnienſis,aut Spoletanus,dicebatur.Nec Roma poſt Baſilium,qui vnà cum Narſete conſul fuit, Conſules, aut Senatum ritè conſcriptum vidit: ſed à Duce Græco, qui Rauenna ab Exarca mittebatur, diù gubernata eſt.Iuſtino Imperatore,Longino Exarca, Longobardi in Italiam irruperunt,cumq; nullum offenderent obicem,magna confeſtim illius parte ſunt potiti: nec ſibi tantum Ciſalpinam Galliam, verùm etiam ingentem Flaminiæ,latiq; portionem ſubiecerunt: Cala-

bria tantùm, Appulia, locisq; finitimis in Imperatoris fide persistentibus. Post Iustini obitum, Tiberius, ad Imperium euectus, bello cum Rossianis prosperè gesto, & Mauritio genero sibi in successorem electo nullam ad Italiæ defensionem curam appellebat. Quare Pelagius, Pontifex, & Germanus Romæ Præfectus Romanos obsidione oppressos in illam pertraxêre sententiam, vt à Longobardis inducias peterent, quas ipsis Longobardi ob Gallicarum copiarum timorem, quæ propè imminebant, non illibenter concesserunt. Pelagius, qui per illas turbas absq; Imperatoris decreto in Pontificem fuerat assumptus, Principis indignationẽ veritus, Gregorium, Pontificis postmodum, & sancti nomine decorandum, Constantinopolim misit, qui sibi veniam obtineret, & vrbi Romæ subsidium efflagitaret. In huius Legati reditu Smaragdus, qui Longino successerat, Germanum Gregorio comitem natione Constantinopolitanum patritij ordinis virum Romam misit, & vrbis Præfectum creauit.

Pelagio correpto Gregorius fuit à Romanis in Pontificem electus. At ille, quippè in inuitum collocabatur dignitas, per litteras Imperatorem rogauit, ne se Decreto Pontificem confirmaret: Litteris autem à Romano, Vrbis Præfecto, interceptis, alijsque dátis, Gregorius est confirmatus. Smaragdo in Exarcatu Romanus genere Græcus Mauritij Imperatoris nutu successit, qui se cum exercitu Romam contulit; eaque munita finitimorum locorum multa à Longobardis recuperauit: tamen post res illas benè gestas, sese vitijs omnibus polluere non est moratus. Longobardis, vt cuncta diriperent, habenas laxauit: cum eis confligere recusauit: populum Romanum cum ipsis, vel inducias, vel pacem inire vetauit. Quare Sebastiano Ceriniensi Episcopo de illo in hæc verba

verba litteræ dantur. *lib.4. ep.35. Quæ enim frater de amici nostri domini Romani persona in hac terra patimur, loqui minimè valemus. Breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia gladios Longobardorum vicit, ita vt benigniores videantur hostes, qui nos interimunt, quam Reip. iudices, qui nos malitia sua, rapinis, atq; fallacijs in cogitatione consumunt.*

lib. 4. epist. 35.

Hic animaduertendum est, quod Gregorius Magistratum Imperatoris appellat iudices Reip. quoniam Reip. nomen superarat adhuc, ideoq; idem Gregorius *in epistola 51. libri 8. ad Leontium*, ita refert. *Hoc. n. inter Reges gentium, & Imperatores Romanorum distat; quia Reges gentium domini seruarum sunt; Imperator verò Romanorum Dominus liberorum.*

lib. 8. epist. 51.

Et in ea, quam ad Focam tunc euectum ad Imperium dat *lib. 11. ep. 36.* sic ait. *Qui exeat fælicissimis temporibus versis vniuersa Resp.*

lib. 11. epist. 36.

Post Romanum Gallinicius, & ipse Constantinopoli, quartus Exarca missus fuit, cuius interitum postquam Mauritius intellexit; rursus Smaragdum misit, cui Focas Ioannem Lemigium Thracem in successorem instituit; Huic Eleuterius Patritius Constantinopolitanus successit, Eleuterio Isacus eiusdem ciuitatis Patritius, Isaco Theodorus etiam Patritius cognomine Caliopa, quem Heraclius nominauit.

Ante Gallinici obitum Romę commorabantur, Gallinici suasionibus ab Imperatore Mauritio illic missi, Gregorius Præfectus, de quo Diuus Gregorius meminit, & Castorius militum Magister, ambo Greci. His custodiendæ Vrbis gratia mille circiter veterani milites adiuncti erant; quibus à Mauritio cum non tantùm stipendia non persoluerentur, sed quidquid pecuniarum Romæ poterat exigi, Rauennam mitteretur, Gregorius frumentum Ecclesiæ publicum inter eos diuisit:

Cumque

Cumque ab Aistulpho Longobardo, Tusciæ Duce, pax obtinere posset, Pontifex assensu Præfecti, & magistri militum litteras super hoc ad Ioannem Rauennatem Episcopum dedit, qui Smaragdum compellaret. At cum de his Smaragdus minimè laboraret, Gregorius pacem, duodecim Magistratibus in hanc ipsam euntibus sententiam, cum Longobardis firmauit. Quare Smaragdus grauiter Pontificem apud Imperatorem accusauit: Imperator in Pontificem indignatione vehementi inflammatus magnam militum manum è Roma auocauit, bellum in Aistulphum reintegrari iussit, non tamen contra Vrbem quidquam est molitus. Ob simultates has, quæ Pontifici cum Imperatore intercedebant, Aistulphus ad Longobardorum regnum elatus, Romam obsidione tentauit, quod tædium per annum solidum durauit. Vrbem verò Pontifex, Præfectus, & militum Magister, vt ipse Gregorius Mauritio Imperatori significat, sunt tutati. Nec tamen ex his, quæ summa fide, ex historicorum libris decerpsi, iudicium ferre licet, Romanæ vrbis ditionem, quemadmodum affirmat Genebrardus, Pontifice Gregorio, ad Ecclesiam spectasse. Patet. n. sub dominatione Imperatoris, & ab Imperatorijs magistratibus illã fuisse gubernatam; Quod idem Diuus ipse Gregorius apertè innuit, cum Constantiam, Mauritij vxorem, per litteras de pluribus certiorem facit, præcipuè verò de pecunijs, quas 27. annorum spacio, dum ille Romæ inter Longobardorum arma versatus erat, Ecclesia pro Reip. vsibus impenderat, nec ei tamen adhuc ab Ærario, vt ratio postulabat, satis erat factum. Ad Donellum verò scribit de nouo vectigali, quo, vt militibus prospiceretur, Roma, præter Imperatoris assensum, grauanda erat.

Nec obest huic veritati, quod in manumissione Montani, & Thomæ tribus Præsbyteris, & duobus Diaconis testibus

teſtibus facta, Pontifex aſſerit. *Nos Montanum, atque Thomam famulos S. R. Eccleſiæ, cui Deo adiutore, deſeruimus, liberos ex hac die, ciuesq; Romanos effecimus. Tollit enim omnem dubitationem ea, quæ Socrates in Hiſtoria Tripartita, de legibus Chriſtianorum fauore à Magno Conſtantino promulgatis, enarrat: dum ibi ſic ait. Illud quoq; nos relinquere dignum non eſt, quod pro vtilitate ſancitum eſt eorum, qui in Eccleſiis manumittuntur, Cum propter ſubtilitatem legum, etiam inuiti poſſeſſores difficultatem paterentur circa dationem melioris libertatis, quam ciuilitatem Romanam vocant, tres poſuit leges, decernens omnes in Eccleſiis manumiſſos ſub teſtimonio ſacerdotum, per hanc piam adinuentionem Romana ciuilitate frui: cuius iudicium, præſens etiam tempus ſeruat.*

Epiſt. 12. lib. 5.

Hiſt. tripartita lib. 2.

Nec Hiſtoriæ tantùm hac de lege meminêre, ſed illa etiam in Codicem eſt relata. Quare beneficium hoc Imperatori potiùs quàm Pontifici acceptum referri debet. Quò fit, vt vel ipſe erubeſcam, dum, Genebrardum virum alioqui litteratum, hic non erubuiſſe, animaduerto. Cum notum ſit lippis, atq; tonſoribus ſeruos omnes ex manumiſſione, per quemuis dominum facta, ius Romanę ciuitatis acquiſiuiſſe: prout ex eodem Codice pluribus in locis palàm eſt videre; Quia lex non tantùm Imperatorum; ſed vetuſtiſſimis etiam Reip. temporibus viguit, & à Seruio Tullo Romanorum Rege ſexto inſtituta, ciuitatis ampliandæ cauſa, populorum confluentia fuit; vt in Dionyſio Halicarnuſæo maximè eſt videre, quod Cicero *in oratione pro Cor. Balbo* his verbis exprimit. *Seruos denique, quorum vis, & fortunæ conditio infima eſt, benè de Rep. meritos, perſæpè libertate, id eſt, ciuitate, publicè donari videbamus.* Mauritio ſucceſſit Focas, quo imperante, cum Longobardis pax eſt inita. Vſque. n. ab initio conflictationum Longobardicarum Gregorius, & ſucceſſor [illegible] G[illegible] in id

Digitized by Google

in id semper plurimùm operæ contulit, vt componerentur, & miserijs, quibus opprimebatur, Italia leuaretur.

Focasis, Bonifacio Pontifice id efflagitane, Romanam Ecclesiam Ecclesiarum omnium Caput, & Principem declarauit. Cum verò ad Pontificatum Bonifacius quartus fuisset euectus, dono ab eodē Imperatore Pantheona obtinuit, mira excellentia templum, à M. Agrippa erectum, & Dijs omnibus dicatum. Quod Pontifex Deiparæ Virgini, & Diuis cunctis denuò consecrauit. Id quod ipse etiam Genebrardus refert. Quare ipse viderit, qua fronte affirmare audeat, Romam tunc sub Pontificū imperio fuisse: cum Pontifices nec in ipsa quidem tēpla ius tunc habuisse significet. Et annus tamē à Christo nato sexcētesimus vndecimus voluebat, & Romę omnes, paucis exceptis, Christianam religionem profitebantur.

Honorius primus, pariter, qui paulò post assumpsit Pontificatum, pacis adminiculo suffultus, quæ adhuc in Italia colebatur, Romanæ ciuitatis templa reparauit, & ornauit: quorum tamen omnium operum nil iam superest spectandum, præter templi Diuo Petro dicati culmen, cui metallum è Romuli Delubro Heraclij Imperatoris concessione, ablatum ingessit: sed & idem plura è fundamentis erexit.

At, in viuis adhuc Heraclio existente, Isacium Exarcham cupiditas inuasit aurum omne, gemmas, cæteraq; pretiosiora, quæ Regum, & Imperatorum dono in Lateranensi Domicilio asseruabantur, abripiendi: Quod vbi consilium cum Mauritio Cartolaro homine Gręco, quē ipse Romam miserat, vt Vrbi, & militibus præesset, contulit: Mauritius Magistratibus, pollicitatione sibi deuinctis in opinionem egit, ab Honorio Pontifice vehemēter ipsis inuiso, pecunias stipēdiorum ab Imperatore Romā missas in Vaticano fuisse abstrusas, eosq; vt illas indè egererent,

rerent,

rerent, est adhortatus. Græcorũ auaritię Seuerinus Pontifex, quą potuit dexteritate, sese obuiam tulit: Exarcha tamen Romam vectus opes illas omnes absorbsit.

Ex eo tẽpore magnopere in Italia sublabi, & retro referri Imperatorum fortuna cœpit, quæ penè iam in Asia penitus corruerat. Longobardorum verò Regnum vsq; inualescebat. Quare Constans Imperator Italiam, Romamq; perijt: vbi re nulla præclarè gesta Vrbem ornamẽtis omnibus, marmore, metalloq; nobilioribus expoliauit. Indè in Siciliam appulsus, ibi per quinquenniũ est commoratus. At cum ipsum Siciliam, Calabriam, Africam, & Sardiniam inauditorum vectigaliũ pondere collideret, coniuratorum manu de medio est sublatus.

Imperium, eo perẽpto, assumpsit Constantinus filius, qui, Benedicto secũdo Pontifice, decreuit, quod quicũq; in posterũ à Clero, à Populo, & ab exercitu Romano in Pontificem eligeretur, is Imperatoris, aut Exarcæ cõfirmatione nõ egeret: nec ideò obijci posset, quominꝰ legitime creatꝰ haberet. Hoc igitur nouo electionis genere omniũ primus ad Pontificatũ elatꝰ fuit Ioãnes Quintus.

Constantino Iustinianus secundus, ei filius, successit, qui precibus, & suasionibus Cononis Pontificis motus Calabrum, & Siculum Romanæ Ecclesię Patrimonium plurium tributorum onere leuauit.

Ab his cum Theodorus Exarcha satis concessisset, eo munere Ioannes Platina functus est, qui, vbi Rauennam peruenit, magistratus, à quibus Vrbs, Populus, & Ærarium gubernarentur, Romam misit.

Non multò ab hinc tẽpore, cum Concilium sexto fuisset Cõstantinopoli celebratũ, Sergius Pontifex subscribere noluit sanctionibus quibusdã ibi institutis, vti à Catholicæ Fidei ritu alienis. Quare Iustinianus Imperator indignatione correptus Romam Zachariam Protospa-

 tarium

tarium misit, vt indè Constantinopolim Sergium Pontificem captiuum abduceret, quod Romani populi, cæterorumq; Italorum aures, animosq; grauiter perculit. Milites verò, qui in Exarchatus finibus continebantur, ira perciti ob tantam contumeliam, quæ Romanis, Italis, & Pontifici inferebatur, arma corripuere, & Romam aduolârunt, è quorum, & è Romani populi furore Protospatarius euasurus sese in latebras coniecit. Pontifex tamen illum indè tuto eduxit; eductus aliorsum iter fecit.

Tunc Romæ magnum Pontificia auctoritas cœpit incrementum. Sergio Ioannes 6. successit, quo Pontifice Abzimarus Imperator Exarcam in Italiam misit Theophilogium, seu Theophilatium, qui cum non recta Rauennam, sed, in Siciliam appulsu, Romam primò tenderet, suspicio increbuit, ab eo nouas malorum origines creatum iri. Ideò cum iam, & Græcorum, & Constantinopolitani Imperatoris nomen Italis exosum esset, milites omnes ad Romam conuenerunt. Exarca, qui reuera multas ciuiũ proscriptiones animo voluebat, re infecta, Pontificis hortatu, Rauennam se recepit.

Ioanni Ioannes 7. successit, qui Pontificum primus, vt aliquorum est sententia, dominatum humani iuris exercuit, & hic vsq; magis in dies inualescere, quantum ex aduerso Imperium Orientis in deterius ruere. Cum igitur nos hactenus scriptorum assentationes refellere studuerimus, nunc omnem in eo adhibebimus operam, vt rationem, & iura in medium afferamus, quibus prouinciæ, & ditiones multæ in Romanæ Ecclesiæ manum inciderunt.

Platina in eius, quem superiùs nominaui, Pontificis vita inquit. *Sunt qui scribant (sine auctore tamen) Arithpertum Longobardorum Regem, religione motum, condonasse Al-* Io. 7.

pes

pes Cottias B. Petro, & quidquid à Taurinis, & Medullis Genuam vsque, Ligusticamq; protenditur. Alij autem affirmant, donationem ipsam ab Arithperto confirmatam fuisse. Verùm cum de donatione nil certi habeatur, paleamq; Pontificij Iurisperiti appellent, quòd sine frumento sit, nihilque Constantinianæ eloquentiæ, ac dignitatis habeat, quomodo de confirmatione constabit, &c.

Hactenus Platina, in Chronicis verò Martinianis nec verbum quidem in hanc rem. Quare videtur, pòsse non iniuria hanc Ecclesiastici iuris actionem in dubium reuocari: licet ergo in opinionem inter vtrumque constitutam adducar; aliquid nempè veri de hac donatione, aut tale quid extitisse. Me verò in hanc sententiam trahit Pauli Diaconi, etiam Longobardi, temporum illorum, vel haud multo recentiorum scriptoris auctoritas, qui sic inquit, *Hoc tempore Arithpertus Rex Longobardorum, donationem patrimonij Alpium Cottiarum, quæ quondam ad ius pertinuerant Apostolicæ sedis, sed à Longobardis multo tempore fuerant ablata, restituit, & hanc donationem aureis exaratam litteris, Romam direxit.* Paul. Diac. lib. 6. cap. 78.

Hucusque Diaconus. Hoc idem tenet Anastasius Bibliothecarius Apostolicus, qui sic in Ioanne 7. scribit, *His temporibus Arithpertus Rex Longobardorum donationem patrimonij Alpium Cottiarum, quæ longa per tempora à iure Ecclesiæ priuata fuerat, vt ab eadem gente detinebatur, in litteris aureis exaratam, iure proprio B. Apostolorum Principis Petri reformauit.* Anast. Bib. Io. 7.

Et in Gregorio 2. addit. *Eo tempore Luitprandus Rex donationem Patrimonij Alpium Cottiarum, quam Arithpertus Rex fecerat, hicq; repetierat, admonitione tanti viri, vel increpatione redditam confirmauit.* Greg. 2.

Nec est, quod quis in hoc fidem Anastasij arguat: Fuit enim plurium Pontificum à Secretis, & ijs temporibus Greg. 2.

proximus. At *superius* ostendimus Ecclesiarum Patrimonia fundos fuisse, non iurisdictiones. Quare, si quid coniectura consequi licet, & quod sentiam, afferre; nil hic mihi sub aspectum cadit de Constantini, sed de Patrimonij cuiusdã in Alpibus Cottijs donatione: vt ex ipsis Auctorum verbis colligere est. Nam, si Rex ille religione commotus omnia Ecclesiasticis restituere constituisset, quę iuris Ecclesiastici Constantinianę donationis virtute fuerant, quidquid in Italia possidebat, opus illi fuisset restituere. Quandoquidem, vt ferunt, donatione illa, & Italia, & Imperium omne Occidentis continebatur. Si verò ipsi tot prouincias eiusdem Ecclesiastici Iuris, cuius Alpes erant Cottię, detinere religio non erat; non video sanè, cuius religionis stimulus eum ad vnius illius partis restitutionem ageret. Sed hæc disserendi causa.

Hoc autem Patrimonium fuisse à Ducibus occupatũ, credibile est, qui Longobardorum aduentu post Clefij mortem, rerum potiti sunt, anno Luitprandi donatione circiter cẽtesimo, trigesimo, vt ex eiusdem Diaconi verbis conijcere licet, qui sic inquit. *Per hos Longobardorum Duces septimo anno ab aduentu Albuuin, & totius gẽtis, spoliatis Ecclesijs, sacerdotibus interfectis, ciuitatibus subruptis, populisq́, qui, more segetum, excreuerant, extinctis, exceptis his regionibus, quas Albuuin ceperat, Italia ex maxima parte capta, & à Longobardis subiugata est.*

Lib. 2. cap. 32.

CAPVT X.

De iure, quod Pontificibus in Alpes Cottias competit.

SED, quo iure Alpium Cottiarum Patrimoniũ ad Ecclesiam spectaret, vt Longobardus, & Bibliothecarius referũt, aut, quo tempore illud possederit, me scriptorũ nemo edocuit. Blondus, de quo forsitan innuit Platina, recen-

recenset, Cottias Alpes ab Aripetto fuisse Diuo Petro donatas. Vt autem dignoscamus, quàm latè pateat harum Alpium dominatus, ne per opinionũ ambages abripiamur, ipsius Diaconi descriptionem afferemus. *Quinta verò Prouincia Alpes Cottiæ dicuntur, quæ sic à Rege Cottio, qui Neronis tẽpore fuit, appellatæ sunt. Hæc à Liguria in Eurnm versus, vsq; ad mare Tyrrenum extenditur, ab occiduo verò Gallorum finibus copulatur. In hac Aquis, vbi aquæ calidæ sunt, Dertona, & monasterium Bobium, Genua quoque, & Saona ciuitates habentur.*

Lib. 2. cap. 16.

In hac descriptione animaduertendum est, Cottium illum, à quo nomen Alpes sumpserunt, Claudij temporibus extitisse, ab eoq; titulo regis fuisse insignitum, veluti Dion Cassius, his verbis inquit. *M. Iulio Cottio paternum principatum, quem ad Alpes sui nominis habebat, adauxit, tunc primum Regem appellans.*

Dion Cass. lib. 60. Claudius.

Quin imò, Augusto imperante, sub M. Crassi, & Gnei Cornelij consulatu, cum Alpium populi in seruitutem redacti fuerunt, quod quinquaginta septem annorum spacio ante contigit, iam tum etiam Cottius, qui Rex fuit appellatus, vitam agebat, & is forsitan M. Iulio Cottio pater erat, de quo, Alpes Cottiæ nominantur, & à Marcellino præsertim. *Gallia à latere quidem australi Tyrreno alluitur, & Gallico mari: qua cæleste suspicit plaustrum, à feris gentibus fluentis distinguitur Rẽni: vbi Occidentali subiecta est sideri, Oceano, & altitudine Pirenæi; vt ad solis ortus attollitur, aggeribus cedit Alpium Cottiarum, quas Rex Cottius, perdomitis Galliis, solus in angustiis latens, inuiaque locorum asperitate confisus, lenito tandem timore in amicitiam Octauiani receptus principis, molibus magnis extruxit ad vicem memorabilis muneris compendiarias, & viantibus opportunas, medias inter alias alpes vetustas, &c.*

Ammian. Mar. 14.

Sed aduertendũ est, ex Marcellini descriptione colligi,

Cottiæ

Cottij Regnum in Gallia Narbonensi fuisse, & in Cottiarum Alpium finibus vrbem Segusionem extitisse, in qua, eodem Marcellino teste, eius est sepulchrum, & à qua Segusiani populi, quorum, Strabonis opinione, Lugdunum Metropolis est, nomen acceperunt.

At Cottiarum Alpium fines à Diacono afferuntur Liguria, Mare Tyrrenum, & Gallia, mentione nulla facta de eo, quod eis adiacet ab Oriente: Verum nos latere nō debet, Liguriæ nomine non Ianuensem solummodo agrum, vt vulgo fertur, contineri, sed partem etiam Longobardiæ, quam ipse ita describit. *Secunda Prouincia Liguria est, &c. in qua Mediolanum est, & Ticinus, quæ alio nomine Papia appellatur; Hæc vsque ad Gallorum fines extenditur, &c.*

Paul. Diac. lib. 2. c. 15.

Cum igitur hæ Alpes in longitudine à Ianua vsque ad Varum, quod semper Italiæ confinium extitit, & in latitudine saltem à Tortuna vsq; ad mare peruenerint, magnam Pedemontis, & Ianuensis agri partem complectebantur: ideoq; Antoninus *in Itinerario* illas ex septendecim Italiæ Regionibus vnam recenset, & Plinius asserit, duodecim in eis ciuitates fuisse, quarum vnam Taurinum extitisse Perigenius arbitratur: Iornandes verò in Geucio addit Volentiam, quę Astio proxima fuerat. Sed in quanam tantæ regionis ora Patrimonium illud fuerit situm, & quantum extiterit, meam fallit cognitionem. Illud certum est, Donationem eam, seu confirmationem anno à Christo nato circiter septingentesimo quarto prodijsse.

Quo autem modo Alpes hæ de Pontificum dominio exciderint, inuestigare non est meum. In perquirendis porrò rationibus, quibus Ecclesia ditiones reliquas acquisiuit, temporum ordine ad amussim seruato, differerem, ni latiùs iudicarem de Vrbe Roma, quod Ecclesia-

stici

Digitized by Google

ſticiRegni caput,rem omnem primò expedire. Ea enim, cum ad hęc vſque tempora,ſub aliorum,quàm ſub Pontificis dominio fuiſſet, ad Eccleſiæ manus peruenit, non Principis alicuius donatione,aut ceſſione,vt Cottię Alpes; non hæreditate, vt de Ferraria, & de Patrimonio perhibetur; non emptione, vt Auinio: non iure belli, vt de Flaminia ope Pipini contigit; nō ſacrorum armorum intentatione, vt Neapolitanum Regnum, ſed perenni Pontificum inhabitatione, magnaque exiſtimatione, & auctoritate, qua primas ibi tenebant. Ad hæc peſſimo Romanorum regimine accedente,& Conſtantinopolitano Imperio ob Cæſarum impietatem in perniciem corruente, quibus fiebat, vt nobiliſſima illa ciuitas Rectore indigeret. Quod quidem non repentè,ſed multorum annorum curriculo ceſſit. Indicabo itaq;, per quas in ſingula tempora viciſſitudines ab hoc illa ad illud Regimen fuerit multoties iactata; Ex quibus penitus innoteſcat ratio, qua tantæ Vrbis Eccleſia eſt potita. Egregium profecto facinus, quod non minùs Vrbi profuit, ob incolumitatem,& ſummi ſacerdotij in ea locatam ſedem, quàm ipſi Eccleſiæ ob regni dignitatem, & ſplendorem.

CAPVT XI.

De Iure, quo Pontifices Romanam Vrbem poſſident, aliaſque alias ditiones, ciuitatèſque Italiæ.

AD illa igitur,quæ *ſuperius* dixi, ea, quæ modò dicturus ſum,annectendo, ſciendum eſt,in Ioannis Pontificis 7. locum Sicinium ſuffectū fuiſſe, qui ante omnia in id incubuit, vt Romanæ Vrbis mœnia reficerentur: ſed voti compos non euaſit: Vitam enim ille viginti vltra

dies non protraxit. Attamen & hoc tempore Iudices, quos Exarcha miserat, Romæ reperiebãtur. Sicinio successit Constantinus, qui Iustiniani Imperatoris postulatu sese Constantinopolim contulit. Tum Ioannes Rizocozus, Imperatoris nomine Exarcha, Romam adijt, Clerumq; Romanum, nouis imperatis oneribus, deprimere est conatus: sed cum nõ audiretur, Sacerdotes quatuor, qui Clero, Pontificis absentia, præerant, neci dedit.

Imperator victus, & interfectus, à Philippico fuit, qui Imperium occupauit, Imaginesq; è templis asportari impiè iussit; & Pontificem, hoc idem, vt faceret, admonuit: sed eum Pontifex, vti schismate correptum, aqua, & igni interdixit. Et is Pontificum omnium primus Constantinopolitani Imperatoris præcepto sese palàm obuiã ferre ausus est. Imperator paulò post cum morte vitam commutauit. Ei Anthemius, qui tres imperauit annos; Anthemio Theodosius 3, qui vnũ, Theodosio Leo Isaurus, ille acerrimus sacrarũ imaginum hostis successit, is cum se ab obsidione liberâsset, qua tribus ipsis annis Saraceni Constantinopolim oppresserant, & magna pecuniarum inopia laboraret, nec eas aliundè, quam ex Italia cõflare speraret, quæ tamen & ipsa penitus erat exhausta, sibi in animum induxit, templa ornamẽtis expoliare: sed eũ, vt desisteret, admonuit Pontifex, ex Blondi opinione, Stephanus, ex Diaconi, & communi Gregorius 2. Año verò Domini DCCXXV. mãdauit Imperator, vt Pontifex Cõstantinopolim captiuus duceretur: si minus id agi posset, de medio tolleretur. Hoc eodem tempore in mandatis dedit Marino Spatario, qui tunc ab Exarcha missus Romano Ducatui præerat, vt vel ferro, vel veneno Pontifici vitam adimeret. Iam Dux sibi tanti sceleris Basilium, Iordanem, Cartolarium, & Ioannem Lurnionem Subdiaconum, complices adsciuerat: sed apoplexia percussus

ſus Conſtantinopolim eſt reuerſus. Quare Imperator de illius Conſilio Romam Paulum Patritium Exarcham miſit, qui coniuratorum manu Pontifici læthum inferret. Verùm, dùm ſcelesti Exarcam præſtolantur, coniuratio detegitur: Populus Romanus indignatus Iordanẽ, & Lurnionem obtruncat, Baſilium in Cœnobij clauſtra detrudit. Exarcha ſeſe Rauennæ continere cogitur: eodem tempore Spoletanus Dux, genere Longobardus, Pontifice inuito Anarniam occupauit: quibus tamen de rebus, nulla Leo cura ſuſcepta, totum animum ád Pontificis necem applicuit: Spatarium miſit, qui Exarcę pręſtò eſſet, & vtrique imperitauit, vt ſi facultas Pontificem interimendi adimeretur, eum de Pontificatu deturbarent, aliumque eius loco ſufficerent. Quod vt executioni mandaretur, Exarca Spatário milites adiunxit, quibus Romæ Pontificem opprimeret, ſed Pontifici, numinis æterni gratia, vndè minimè ſpes elucebat, ſalutis via protinus eſt patefactá. Longobardi enim, quorum erat in votis, Italiam ab Imperatoribus abducere, vt res faciliùs è conſilio flueret confeſtim Romanis tutandi Pontificis cauſa in auxilium, milites, & arma obtulerunt, miſeruntque, quibus iter Exarchæ Romam intrandi obreptum, & Rauennam regredi neceſſum fuit.

Imperator, cum ſpes illum, & cõſilium fefelliſſet, humaniùs agere, Pontificiq; ſignificare, ſi gratiam Imperatoriam inire velit, Diuorum Imagines in Italia tota abroget, deleat, comburat, velut ipſe in Orientis prouincijs iã effecerat. At tantùm abfuit, vt huic opinioni Pontifex adhæreret, quin in vniuerſum Chriſtianúm orbem litteras dedit, vt nemo tàm impijs mãdatis pareret: & Romanis, & Italicis interdixit, ne Imperatori tamquam immaniter impio, tributa perſoluerẽt: Cuius pœnæ, minarumq;

intentatione cum Leo ne latum quidem vnguem à sententia recederet, Romam, Italiam, Nationesque Occiduas omnes Sacramento, quo eius imperio obedire tenebātur, Pontifex exonerauit año Domini DCCLXXIX. licet Platina, his omnibus ad Gregorium tertium relatis, asserat, quod eum non Occidentali tantùm, sed toto Imperio priuarit. In Martinianis Chronicis habetur, Leonem à Gregorio secundo aqua, & igni fuisse interdictum, à Gregorio tertio defectione concitata fuisse ordinarijs vectigalibus, tributis, & obedientia totius Italiæ orbatum.

Sed vtvt se res habet, certum est, hæc Pontificis decreta tanti fuisse ponderis, vt populus primò, militesque Rauennates, deinde Taruisini palàm ab Imperatore, & ab Exarca defecerint, tùm capita cum Pontifice, & cum cæteris Italiæ gentibus conferentes, Romanum aliquē, aut Italicum saltem, Græci Imperij maiestate abrogata, in Imperatorem eligi petierint.

Is animorum motus vsq; adeò intumuit, vt tūm primùm post Imperij inclinationem, Vrbes, & Oppida omnia, Exarcæ Insignijs sublatis, proprios sibi magistratus, quos Duces appellabant, constituere cœperint. At Pontifex hanc Italorum cupiditatem, qua nouum Imperatorem eligere studebant, repressit spe nempè ductus, Leonem aliquando ab illa flagitiosa desipientia cessaturum. Ille verò tetrius in dies furebat: Italorum defectio magis ingrauescebat; Pontificis, & Ecclesiæ auctoritas vehementiùs inualescebat. Marinus Spatarius, qui Romanæ ciuitatis Dux erat, & Adrianus eius filius sibi Latij populos adsciscere conati sunt: qua re à Romanis percepta, vtrumq; interemerunt, sibiq; in Ducem Petrum, virum insignem, elegerunt. Rauennates

pariter

pariter ijs, quę per Italiam gerebantur, cognitis, Paulum Exarcam neci dederunt.

Hoc tempore Luitprandus Longobardorum Rex, cum Romam, Rauennamque Imperatoris, & Exarcæ præsidio cassas inspiceret, Bononiam, Oppidaq; omnia Fauentinatis agri, Fauentiam, Forum liuij, Forlimpopolim, Cesenam, & Osimum occupauit. Interea Leo Imperator Patritium sacri Palatij Eunuchum misit, in speciem, vt Exarcatum susciperet; re vera autem, vt Pontificem & Romam perderet. At cum primùm Neapolim peruenit, detegitur scelus. Dum enim donis datis sibi Longobardos amicitia, & fœdere copulare contendit, & ciues Romanos aliquos in Pontificis, & procerum perniciem litteris sollicitat: per eosdem hoc ipsos ad Pōtificem defertur, & euulgatur. Quare Pontifex Eunuchum, populo acclamāte, aqua, & igni interdicit, spemque illi omnem exercendi magistratum adimit. Eo igitur ventum erat, vt iam Romani nec Imperatoris animū demulcere, nec Longobardorum iniurias propulsare penitùs possent. Re in consilium deducta Luitprandum precibus circumire statutum est, pacemq; ab eo exorare: quam ipsis Rauennatibus est elargitus, nulla tamen de restituendis ablatis mētione facta. Interea Leo Constantinopoli, & in locis finitimis in sacras Imagines sæuire, Gregorius Romanæ Vrbis mœnia, & potissimùm ciuitatis veteris instaurare.

His ijsdem temporibus Trasimūdus Spoletanus Dux ab Rege Luitprando defecit, qui confestim instructis copijs in eum irruit, eiq; Ducatum, vicinaq; Oppida abripuit omnia. Trasimundus, qui paulò ante Romanis Gallicanum Oppidum, Anieni proximum, pretio accepto, restituerat, Romam confugit, ei publica fide per Stephanum Patritium Romæ Ducem, præstita. Rex

Ducem fugitiuum insequi, & ad necem deposcere: Gregorius, & Stephanus publicam fidem ciuium incolumitati anteponere. Quare Luitprandus Romanis obsidione metum incutere est aggressus; tum infinitimos agros excursione facta, & Oppidis nonnullis debellatis, Spoletum est reuersus. At illũ Romani milite vndecunq; conscripto, viribus, & opibus aucti indè abigere, & Trasimũdum Principatui restituere, optimum consilium sunt rati, vt Longobardorũ vires dissectione colliderentur. Adde quod Beneuentanus Dux Codiscaleus suppetias in id eis ferebat. Sic itaq; copijs inter Stephanum Patritium, & Trasimundum diuisis alter per Marsorum, alter per Sabinorum agros ad rem gerendam tetendit. Dux Romanus, qui per Marsos iter fecerat, Codiscalchi stipatus militibus, gentem illam, & prætereà Aquilanos, Valuianos, & Pognanos, Ducatui Spoletano subiectos antea populos, sub Trasimundi ditionẽ redegit, Trasimundus illico cætera, quæ priùs tenebat, est potitus. Tum vtriq; exercitibus coniunctis in Luitprandum castra mouerũt, signisq; inter Fanum, & Forũ Sempronij collatis, ipsum profligârunt. His animo perculsus Luitprandus, cũ Zacharia, qui Pontificatum susceperat pacem, & amicitiã iniuit, fœdusq; in Trasimundum sanxit, pactis inter eos conuentis, vt Rex Ameliam, Ortam, Palimartium, & Bleran, quæ Oppida Romanis ademerat, eis restitueret. Trasimundus harum rerum nuncio territus sese Regis mansuetudini dedidit.

His peractis, Pontifex Anarniam ad Luitprandum se contulit, à quo non tantum quatuor illa Oppida obtinuit, sed Sabinorum Patrimonium, quod per 30. annos Longobardi possederant, & Anarniam ipsam, & prętereà in Piceno Anconam, & Humanam, quæ nunc Vrbs funditus est deleta, & vltra hæc magnam penes Sutrium

vallem:quorum cōcessione per annos viginti inter Luitprandum, & Ducatum Romanum solemnis pax est inita. Hæc ex Blondo. Diaconus verò, qui tunc vitam agebat, donationem hanc nusquam attingit. Asserit tantùm Cottiarum Alpium donationem à Luitprando fuisse confirmatam: nec pariter recenset, Luitprandum certamine fuisse fusum, at eius copias itineris tantùm asperitate debilitatas. Chronica verò Martiniana de his ne verbum quidem. Platina autem, inquit, quod, posteaquam Pontifex frustra per nuncios tentasset Luitprandum, & Trasimundum, qui armis Italiam vexabant, inter se conciliare, sese ipsum cum toto Clero Anarniam ad Regem contulit, à quo honorificè susceptus cum postero die concione inter sacrum habita, commouit adeò, vt omnes ille pacis conditiones Pontificis in manu esse voluerit. Hac autem pace inita, Trasimundus, qui de Principatu deiectus fuerat, in gratiam cum Luitprando redijt, & Clerici nomen induit. Tunc Romanis Oppida, quæ Longobardi in Sabinis occupauerunt, & Anarniam, & Anconam, & quidquid per triginta integros annos, in Tuscia ijdem detinuerant, fuerunt restituta. Constat igitur ex his, reliquos à Blondo plurimum discrepare, præcipuè verò, quà dicitur locorum restitutionem non Pontifici, non Ecclesiæ, sed Romanis fuisse factam, ita vt hæc etiam donatio non possit non in dubiū reuocari. Sed nos id negotij accuratiori ruminatori relinquemus, & de eo, quod paulò post certiùs, & maiùs per Pipini donationem ab Ecclesia fuit acquisitum, agere properabimus.

Verùm quoniam tantùm dominij incrementum sine maxima rerū agitatione institui non potuit, & ratio, qua id factum est, admirationem quandam in se habet, sit hic mihi fas Romanæ historiæ filum intercidere, & aliquantò

quantò latiùs euagari, vt patefaciam, quanam iuris argumentatione Rex Galliæ de legitimo regno, Pontificis ope, fuerit excussus. Marouei, & Clodouei Magni, qui Gallorum Regnum primus Christo nomen dedit, penitus eiecto genere, & homine ad Regale solium elato, cui nullum ius in regno competebat. Qua ratione Pipinus iura Imperij, quæ ad se in magna Italiæ parte attinebant, in Ecclesiam Romanam transmiserit: & quomodo Pontifex, qui Imperatorem, vt supremum Christianorũ omnium Principem in ijs, quæ humani iuris sunt, hactenus agnouerat, & coluerat. Postmodum ipse Imperatoria auctoritate maior nouum instituerit Imperium. Ex his enim lapsu temporis factum est, vt cum Occidentis Imperatores secum reputarent, iura omnia veteris Imperij in se collata esse, Pontifices ex aduerso perpenderent, non aliundè Imperium hoc nouum originem duxisse, quàm à mera Ecclesiæ auctoritate, ideoq; ius, & æquum postulare, vt illud ab ea penderet, eiq; subijceretur, plurima asperrima bella inter ipsos fuerint exorta, & amnes Italiæ diutissimè sanguine manârint.

Postquam Clotarius III. Gallorum Rex anno DCLXVIII. occidit, gloria occidit pariter Gallorum ab illo stemmate Regum. Qui enim consequuti sunt, regni cura Contestabilibus, siue Maiordomis relicta, ipsi sese voluptatibus tradiderunt, ac si otium hoc iucunditatis cõmodo suffultum, amplioris Maiestatis esset indicium. Ea propter Contestabilium auctoritas, quæ per se etiam semper à Regia fuerat prima, vehementer excreuit: ita vt qui gradum illum fuerant adepti, sæpè Regiæ tuendæ maiestatis specie prætensa ipsi ad arma venerint, & Chilperico secũdo, & Theodorico primo Regibus, quorum alter alteri successit, res omnes pleno iure administrâuerint. Regnante Theodorico, Martinus Contestabilis in

Austrasia fato concessit, dignitate protinus in Pipinum Crassum eius ex fratre germanum collocata. Pipinus ad Austrasiæ Regimen adinotus exules adhortatus est, vt ab Rege sese restitui peterent, quod cum ij non obtinuissent Duce Pipino, in Regem arma sumpserunt, eumq; penes Tristicium vicerunt. Theodoricus re male gesta, se penitus Pipini fidei tradidit: quo infortunio moderatio regni omnis ad Contestabilium manus peruenit, nec eis illa, ab Clodouei secundi, Childeberti, & Dagoberti Regum inertia adimi potuit, qui voluptatibus immersi semel se tantùm in anno, Kalendis nempè Maij, populo spectandos dabant. Quare Pipinus ad Regnum aspirare, pecunias congerere, magistratus amicis, quibus maximè fidebat, impartiri. Hoc consilio septem, & viginti annos vitam transegit, quo defuncto, Carolus Martellus ei nothus in paternos titulos successit. Chilpericus secundus interea, & Theodoricus secundus, prioribus non absimiles in Reges assumpti fuerunt. Tum verò plurima sese obtulerunt, quibus Martello magnum suæ virtutis specimen edere opus fuit; namque, vt alter Hercules, à nouerca magnæ existimationis inter Gallicos proceres fœmina, odijs agitatus victoriarum plures arripuit occasiones: quibus in tantam apud regnicolas magnanimitatis opinionem, & beneuolentiam conscendit, vt, conuentu totius Regni accersito, Martellus, qui fortunæ prosperitate, & opum vi elatus paternam induerat cupiditatem, ab omnibus, non vt antea Contestabilis, sed Galliarum Princeps cōclamatus fuerit, Rege Theodorico adhuc viuente.

Hac tempestate Saraceni, qui cuncta eruptionibus compleuerant, tenebantq; Hispaniam, ab Eudone Duce Aquitannico pellecti, in Galliam inuaserunt. In hos Carolus Martellus selectioribus è tota Gallia militibus,

& ipsius Eudonis, qui cum eo conuenerat, copijs stipatus, validissimam impressionem fecit, maximamque illorum stragem edidit, tercentum, & septuaginta quinque millibus cæsis. Tam præclara Carolus potitus victoria, Frisiæ etiam populos Christianę Religionis ritus acceptare compulit. Sed cum Mauri rursum vna cum Visigothis in Galliam irrupissent, Carolus, collectis à Luitprando Longobardorum Rege, & è Germania, Boariaque præcipuè auxilijs, eos iterum fudit, & è Gallijs eiecit.

Post hæc ad Regni solium Kilderico tertio euecto, Luitprandus Romanis infensus, eo quod Trasimundo perduelli ad Spoletani Ducatus recuperationem auxiliati essent, vt diximus, Vrbem Romam obsidione cingere parabat: Quo metu stimulatus Pontifex Caroli Martelli quem implorauit, eiusque beneficio sedatis armorum tumultibus, pacem Romanis à Luitprando impetrauit. Paulò post Carolus posteaquam 26. annos Galliam rexisset, naturæ satisfecit anno DCCXLVI. Caroli Patris auctoritatem, Principatumque Pipinus filius, quasi per manus traditam, suscepit, sese in Eremum Carolomano recepto, & Griphone ab ipso Pipino armis facilè superato, & postmodùm interfecto, qui duo pariter Carolo Martello filij extiterant. Pipinus Mauros, qui tertiò Galliam adorti fuerant, expulit, & pietatem longè magis, quàm Pater colere visus est. Quare potentia, & existimatione vehementer auctus, non auctoritatem tantùm Regiam, quam iam exercebat, sed ipsum Regium nomen ambire cœpit, Childerici imbecillitate, & segnitie animos illi inijciente, & opinione oborta, æquum non esse, maiorum virtutem, suamque semper aliorum gratia laborare. Sed tanti consilij vastitatem in Gallia detegere metuebat, cum ob innatam obsequij pro-

propensionem Gallorum erga legitimum, verumque Regem, quem à Magno Clodoueo oriundum sciebant, tum ob fidelitatis Sacramentum, quo sese iam ei obstrinxerant. Quare in spem venit, sibi ex facili à Pontifice opem allatum iri, vti beneficij memore, quod in eum pater, Roma à Longobardis vexata, contulit. Ad Zachariam igitur Pontificem, qui Gregorio 3. successerat, misit Buceondum Episcopum Risciburgensem, & Folradum Archicapellanum, qui à Pontifice solutionem obtinuerunt, qua Galli à fidelitatis iuramento Regi pręstito liberabantur, vel vt Gallorum Chronica attestantur; Mandatum, quo Galliæ populis imperabatur, vt Pipinum, penes quem Regia erat auctoritas, in Regem ob eximiam eius virtutem, meritumq;, & ob inertiam Regis eorum temporum, cuncti agnoscerent. Horum accessione facta ad Pipini opes, & ad fundamenta dominationis, quæ priùs iecerat, absq; vlla regni turbatione fuit ipse in Regem electus, & qui à natura Rex erat, in monasticum claustrum fuit coniectus. Sic ordo Nepotum, & posterorum Merouæi, & Clodouæi, qui Regum primus, vt est dictum, in Gallia Christianus extitit, sublatus, & extinctus fuit, quod anno à Christi natali die DCCLII, contigit.

At non multò post tulit occasio, vt Pipinus Pontifici de collato munere gratiam referret Aistulphus, siue Agidulphus totam Italiam dominatu absorbere cupidus arma sumpserat, nec ea, quamuis Stephanus secundus Pontifex, qui Zachariæ successerat, multis precibus id efflagitaret, deponere meditabatur; nisi sibi Vrbs Roma censum, vti dono, quotannis pendere polliceretur: iamque Rauenna potitus erat, Constantino Imperatore ita bellis in Bulgaros susceptis præpedito, & ita pestiferæ luis, quæ Græciam, Asiamque deuastabat,

damnis afflicto, vt auxilium in Italiam nullum mittere valeret; quamuis pluries à Pontifice, & à ciuitatibus Imperio subiectis requireretur, & litteris tantùm Agidulphum ab armis auertere conaretur. Constantinus is Leonis filius, & paternæ Impietatis hæres, non in sacras tantùm imagines inuehebatur, sed Diuos etiam coli, vetabat. Stephanus igitur Pontifex, quem Blondus Gregorium tertium appellat, deceptus nomine (eo quod & Gregorius succedere Zaccahriæ in Pontificatu tentauit, frustra tamen) vt Romanæ rei opitularetur ad Pipinum confugit, qui Pontificis facto iam Galliæ regnum adeptus erat. Pipinus, quippe qui nouum regnum fortasse corroborandi causa, è Pontificis manu Regio Diademate coronari cupiebat, operam dedit, vt Pontifici in Galliam transeunti Agidulphus iter non obstrueret. Quoniam verò nullum latebat, sese ideò Stephanum in Galliam conferre, vt Regem illum, & vna cum Rege bellum in Italiam deduceret, Legati Imperatoris, & A-gidulphus ipse magis illum pollicitationibus ab instituto auocare nequidquam sunt enixi, Pontifice fidem eorum verbis nullam habente. Cum ille itaq; iter arreptũ perageret, Agidulphus, quem Gallorum aduentus sollicitum habebat, effecit, vt Carolus Manus Monachus, Pipini frater, Archimandritæ sui iussu, in Galliam tenderet, Regemque à nouo bello in Italia suscipiendo dehortaretur. Pontifex Lutetiam aduectus Pipinum Regem in Diui Dionysij æde coronauit, oleoque sacro inunxit.

Tum, vt ei Regnum certioribus adminiculis firmaret, Childericum, qui de Rege in Monachum euaserat, sacris est initiatus, & sub his anathemate damnauit quicunque noui aliquid aduersus ea, quæ peracta erant, concitasset. Quæ cum omnia completa fuissent super

Longo-

Longobardorum rebus agi cœptum est. Cum ergo Agidulphus restituere, quæ occuparat sæpè id deposcentibus negasset, Pipinus ipse vnà cum Pontifice in Italiam profectus ingentes copias secum traiecit. Aduentanti Regi Constantinopolitani Imperatoris Legatus occurrit veriti, ne Rauennas Exarcatus, qui Longobardorum armis tenebatur, Pontifici, Romanisve traderetur. Cōpellato, Imperatoris nomine, Rege, sic Pontificem tueatur, petit, ne iura Imperij lædantur: Demonstrat, Rauennatem Exarcatum non secus ad Cęsarem pertinere, ac Parisios ad ipsum Regem, commemorat tunc Cæsarem ob grauissimas Orientis turbas studium adhibere recuperandis rebus, quæ sibi erant ademptæ, non posse: Saracenos tercentum millibus hominum Constantinopolim obsedisse; Turcas è Caspijs conuallibus eruptos Imperatori molestiam exhibuisse. Tandem maximis propositis muneribus Pipinum aggreditur, vt Exarcatum Imperio, à quo tàm iniquè fuerat ereptum, suorum armorum vi reddat. At Agidulphus pacem à Pipino obtinere sedulò conatus, eam his conditionibus impetrauit, vt Pontifici Rauennatem Præfecturam, & Ducatus Romani oppida, quæ subegerat, concederet. Verùm, vt Pipinus ab Italia recessit. Agidulphus, recollectis copijs, Romam iterum obsidere, Pontifex iterum Pipini opem implorare: Ille Longobardi perfidia grauiter agitatus, sibiq; verba data conquestus, arma denuò sumpsit, & in Italiam reuersus obsidione Romam liberauit. Græcus Legatus eadem, quę priùs, exposcere, culpamque, vt notas Imperatoris purgaret, in pestem, quæ passim adhuc grassabatur, conferre.

Pipinus respondere, se bis in Italiam venisse non humanis præmijs allectum, sed vt Ecclesiæ rebus inseruiat, quò sibi faciliùs peccata abluantur: Pontifici iurasse,

 Longo-

Longobardos à ſe deletum; Romam, Exarchatum, cætera loca ab eorum manibus auulſa Pontifici traditum iri. Quare Agidulphum Ticini obſidione occluſit. Armis tamen ſemotis paulò poſt in eaſdem pacis conditiones, quibus antè vſus erat, itum eſt, niſi quod obſides dati ſunt. Agidulphus propterea ante Galli ab Italia profectionem Pontifici Exarchatum remittere incœpit, ſemper ei ad latus hærente Fulardo, ſeu Fulrado Abbate Sancti Dionyſij, eo nempè, per quem Gallia Stephano ſecundo fidelitatis Sacramentò liberati fuerant. At nam Exarchatum ſolitis circumſcriptum finibus, ſed longè amplioribus remiſit; Pontifici enim non Flaminia tantum, ſed & Æmilia tota conceſſa fuit; ita vt, cum Agidulphus anno DCCLV. apoplexia perculſus mortem obijt, ciuitates, & oppida regionum illarum omnia in Eccleſię poteſtate eſſent, ſi ab vna tantùm Fauentia, & Ferraria diſceſſeris.

Agidulpho defuncto, Deſiderius in Tuſcia Longobardorum Dux, & equitum Magiſter ſeſe in Regnum intruſit. Quare Rachiſius, Agidulphi frater è Cœnobio, vbi Monachum agebat, erupit, & Longobardorum omnium, præterquam Tuſcorum, ſtipatus agminibus in Deſiderium irruit, & deterritum ad Pontificem confugere coegit, cui omnia ſe præſtiturum, quæ conditionibus inter Pipinum, & Agidulphum initis debebantur, & obſequium perpetuum Pontifici, Romaniſque exhibiturum, ſi ſe tuerentur, pollicitus eſt. Pontifex tantarum rerum ſpe delinitus, Deſiderij votis aurem præbuit, Anathematis tamen, ni ſtaret promiſſis, tenore propoſito.

Quare Rachiſio, & eius exercitui ſignificauit, Deſiderium à ſe fuiſſe Regem declaratum, ideò moleſtiam ei inferre deſiſterent, ſecus ſi facerent, eos à Romanis, & Gallis

Gallis acriori bello, quàm ab ipſo Deſiderio oppreſſum iri. His permoti Longobardi pedem retulerunt, Deſiderius continuò Fauentiam, Ferrariamq; Pontifici tradidit. Tunc penitus Exarchatus nomen, quod in Italia centū, octoginta duorum añorum ſpacio viguerat interijt; nec Imperatoribus ob eorum imbecillitatem, & anguſtias, quibus mox fuerunt circumuenti, ſpes nulla recuperādi poſtmodum ſubijt. Eccleſia igitur horum Regum conflictu Flaminiam, & Æmiliam acquiſiuit. Modò videndū eſt, quibus hæ regiones limitibus terminentur, quę ciuitates, oppidaq; complectantur. Flaminiam vndecimam Italiæ prouinciam Diaconus inter Appenninas Alpes, & Hadriaticum Mare iacere teſtatur; in eaq; Rauennam, & quinque ciuitates alias, Pentapolim Græco vocabulo dictas, contineri, Blondus aſſerit, ipſam etiam Rauennā Pentapoleos nomine, vna cū Cæſarea, Claſſi, Foroliuij, & Foropulonij compræhendi: quarum duæ, Cæſarea, & Claſſis in prima portus fauce, quæ Oriētem ſpectat, Cęſarea in medio, quæ vergit ad Auſtrum, Rauenna in extremo receſſa, quæ tendit ad Occidentem. Idem, Æmiliam, decimam regionem, à Liguria inter Apenninum, & Padum Rauennam verſus extēdi docet. In eaq; Placentiam, Parmam, Regium, Bononiam, Imolam collocat. Quare ex Diacono, duas has prouincias, vt certis finibus, Appennino, & Hadria includi patet. Et his adde Padum, & Rubiconem, in quorum ambitu Fauētia quoq; ſita eſt, quam Blondus prætermiſit, ſiue quod ab Imola parum abeſt, ſiue quod inter Pentapoleos ciuitates numeratur. De Mutina verò nulla ideò fit mentio, quod tunc temporis ſolo eſſet æquata. Mente autem aſſequi nequeo, quid ni Ferraria inter has recenſeatur: quæ poſtmodum à Mathilde teſtamento eſt Eccleſiæ legata. Si quis in eam incidat opinionem, nullum de ea

factum

factum fuisse verbum, eò quod illas tantùm nominare propositum fuerit, quæ viæ Æmiliæ, à qua forsitan nomen prouincia sumpsit, adiacent. Nec hoc quidem verum est; non enim omnes, quæ Æmiliæ adiacent, enumerantur. Nam cum via hæc ab Rubicone ordiatur Cesanam, Forum Populonium à Grimoaldo Longobardorum Rege anno D C C. diruptum, Bertinorum, Forumliuij, Castracanem, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Mutinam, Regium, tūc fortè, vt Mutina, euersum, Parmam & Placentiam, interſecat. Nec vſque adeò compertum est, an omnes hæ fuerint Pontifici permiſſæ, vel eæ tantùm, quæ ſingillatim nominantur. Hod idem de Flamminia censeri potest, quæ ſindebat Etruriam, & ab Vrbe Ariminum vſq; perueniebat, vbi in Æmiliam incidebat, vt memorat Strabo, qui pariter inquit, Æmiliam viam Bononia ad Aquileiam vſque, non autem Placentiam perueniſſe. Aimonius, ſiue Annonius, & cum ipſo Conradus Abbas Vrſpergenſis inquit, Pipinum Eccleſiæ conceſſiſſe Rauennam, Pentapolim, & Pentapolis Exarcatus. Vt verò hîc etiam aliquid de Exarcatu attingam. Blondus narrat, quod mortuo Narſete Eunuco, Longinus ab Iuſtino iuniore miſſus, nouum Dignitatis nomen in Italiam inuexit, & qui Rauennæ dicebatur Exarcatus, Exarcatum Italiæ appellauit, id est, ſupremum Italię Principatum. Cuius tamen ſplendor inſedit Rauennæ, in qua vicem Imperatoris, donec fuit à Longobardis eiectus, ſuſtinuit Exarca. Quoniam verò à principio Exarca toti Italiæ imperabat, deinde ciuitatibus tantum aliquibus, quę barbarorum impetum euaſerant, & Imperio adhuc ſupererant, dicendum non est, Pipinum Pontifici totam Italiam dono dediſſe, imò nec illam quidem partem totam, quæ Imperatori obtemperabat. Quod cum de ſe pateat, argumentis ad id non vtar. Verùm, vt

vt hoc

vt hoc sit, nulli dubium est, Rauennam, & Pentapolim ab Antonio, & Abbate hîc in partes dissectam, exarcatu compræhendi. Quare hinc etiam, quò se vsq; dominatus iste permissus Ecclesiæ sese proferat, non penitus liquet. Platina, quidquid ibi sub Ecclesiæ ditionem redactum fuit, Exarcatus nomine complexus, his verbis eum definit. *Quicquid Padum, & Appenninum interiacet à Placentinis, vsq; ad stagna Venetorum, & quicquid intra Isaurum flumen, Appenninum, & Hadriaticum continetur.* Vita Steph. 2.

Quatuor ergo sunt limites, quibus terminatur ab ortu Isaurus, ab occasu Padus, à Meridie Appenninus, à Septentrione mare Hadriaticum. Quoniam verò Padus & Appenninus alter alterum non intersecat, vtroq; alterius occursum euitante, additur in ea parte ager Placentinus, qui sese inter hunc & illum exporrigit, vtroque delibato.

Hos verò inter fines situm est Vrbinum, Catholica, Sanctus Leo, Ariminum, Conca, Cesena, Classis, Cæsarea, Rauenna, Forumpulonium, Fauentia, Imola, Forumliuij, Bononia, Ferraria, Mutina, Regium, Parma, & Placentia, quamuis de hac non ita constet. Sed Petrus, Bibliothecarius Lateranensis, huic donationi fimbrias magis relaxando, addit vltra Pentapolim, & Æmiliam, etiam solum, siue paludem illam, quæ Mintio, & Pado intercedit, ab agri Vincentini, & Patauini finibus ad Venetorum, & Hadriæ littora. Quod tamen dictum non parum habet obscuritatis, seu doli potiùs. Si quis enim locorum sit ignarus in errorem facilè corruat, & solum, siue paludem hanc re vera existere arbitretur: cum tamen in aperto sit, Mincium Pado rectè illabi, duobus angulis pæne æqualibus constitutis, atq; ideò hos inter fluuios nullam terræ portionem iacere, cui Bibliothecarij descriptio competat. Addunt aliqui, referendam esse

descriptionem ad eum angulum, qui Mantuano solo adiacet: sed in eo nulla est palus, & nihil ibi penitùs ad Vincentinum agrum, qui prorsus inde, Veronensi, & Patauino interiectis, secluditur. Non tamen hîc Bibliothecarius consistit; verum in eam ingreditur orationem, Pipinum præter enarratas ditiones, Pontifici dono dedisse Ariminum, Concam nunc fluctibus immersam, Pisaurum, Fanum, Vrbinum, Colles Lucillij, Augubium, & Anarniam; Quæ si se ita haberent, Donatio vltra Isaurum tenderet, & fines sibi ab aliorum omnium sententia constitutos longè transiliret, duobus à tergo relictis. Cum palam sit, Pisaurum, Fanum, Colles Lucillij, Augubium, & Anarniam, qua Picenum vergit, trans Isaurum, imò trans Appenninum existere. Idem Bibliothecarius his adiungit Esim, nunc Iesim appellatam, quæ ciuitas iuxta Flumisinum posita non procùl abest ab Appennino: & præterea plura in Piceno loca complectitur. Recenset denique municipia, siue Parochias Bobij circiter viginti in Bouum regione sitas, quorum Darsina, Plauti patria, caput est. Addit præterea Montem Feltrium, cui oppida viginti, Castrum, Sancti Martini, & Mons Auus, quod nunc Auernia dicitur, & Mons Lucati erant annexa. Sed cum hæc omnia quatuor illorum limitum ambitu compræhendantur Iauri, Padi, Appennini, & Hadriæ, nõ secus, ac Conca, Ariminum, & Vrbinas, ancipiti quisquis hæc perlegit distineatur opinione necesse est, an Bibliothecarius senserit, in Ecclesiæ potestatem deuenisse omne id, quod quatuor ab his finibus ambitur, vel illud tantùm, quod singillatim nominatur.

At si donatio illud solummodò complexa est, quod ille singillatim recenset, in grauem illi errorem incide-

runt,

runt,qui eam finibus huiuſmodi circumſcripſerunt; ac ſi cuncta in Eccleſiæ poteſtatem concidiſſent;& multa tamen ab his ſemota finibus,quæ commemoranda erant, emiſerunt.

Ex eo difficultas augetur, quod multa oppidorum hos intra limites collocatorum nunquam in Eccleſiæ dominatu fuiſſe,conſtat. Patet enim, præteritis à donatione temporibus Placentiam in Regum Italiæ, quos paulò poſt Carolus Magnus conſtituit, poteſtate extitiſſe. Nec vſquam apparet, eam ſub Eccleſiæ ditionem, niſi Iulio ſecundo Pontifice, perueniſſe: at ſemper anteactis ſæculis ſe Regum primò, mox Imperatorum nutu ſubſtrauiſſe, interdum ſuo vſam iure, interdum à ſuorum ciuium aliquo,demùm à Mediolani Ducibus fuiſſe imperitatam. Quod ſi Iulius ſecundus Parmam, Placentiamque, vt Exarchatus membra, ad Eccleſiam ſpectaſſe, aſſeruit, Carolus quintus tamen, vt Imperij Feuda, ad Imperium eas aſſeuerauit attinere. Quare Petrus Aloyſius Iarneſius à Paulo tertio Pontifice eius Patre in Placentiæ, & Parmæ Ducem creatus fruſtra tituli confirmationem à Carolo V. Imperatore ſæpius efflagitauit.

Mutina, Regiumque tempore Gallicæ illius donationis, ſolo erant æquatæ:à proprijs dein ciuibus inſtauratæ ſibi ipſis ipſamet ſub Imperatoris tutela legem poſuerũt: donec MCCLXXXVIII. Obitus Eſtenſis ea ſuam in poteſtatem redegit. Anno verò MCCLXXXIX. vſque ad MDX. cum res Italiæ, ob cruentas Pontificum, & Imperatorum diſcordias, partibus Guelphis, & Gibellinis gliſcentibus, vehementer fluctuarent, duæ illæ ciuitates modò Pontifici, modò Cæſari, morem geſſerunt. Cum autem Iulius Secundus, qui Eccleſiæ iura omnium maximè proſequutus eſt,

Mutinam eodem anno 1510. Ferrarienſi bello cepiſſet, eam Maximiliano Imperatori, vt Cæſarei iuris Vrbem, reſtituit, qui poſtmodùm illam anno 1514. Leoni 10. quadraginta millibus Ducatis acceptis, pignori obſtrinxit. At Carolus V. cum in arbitrum à Clemente 7. & à Ferrarienſi Duce fuiſſet electus, anno 1531. Mutinam, Arretiumq; Duci adiudicauit: quas deindè perpetuò Ferrarienſes Duces poſſederunt, accepta à Cæſare earum Inueſtitura, ſed Alphonſo ſecundo defuncto, Clemens 8. Pontifex armorum terrore Ferrariam ſub Eccleſiæ dominatum redegit: nec tamen in Cæſarem Eſtenſem, qui Mutinæ, Regijq; dominatum Imperatorio beneficio, retinuerat, ob illos Ducatus vllam intentauit actionem. Romandiola, Carpium, Corretium vniuerſorum ſententia ad ſupremum Imperatoris dominium ſpectare, exiſtimatum fuit: licet Galeatius Romandiolæ Comes eam anno 1548. Henrico Galliarum Regi tradiderit. Carpiũ à Carolo V. anno 1530. cx. ducatorum millibus acceptis, iure perpetui Feudi Duci Ferrarienſi conceſſum fuit. De lacunis autem vltra Padum iacentibus, nullam reor ſupereſſe dubitationem, etſi Frater Leander in Italię deſcriptione affirmet, Atheſi Æmiliam terminari, eo nixus fundamento, quod antiqui Veneti trans amnem illum ſedes non haberent. Id enim adeò veritati aduerſatur, vt Plinius, Polybius, Ptolomęus, Strabo, vt minores omittam, vnanimes atteſtentur, non Acheſim, ſed Padum Venetorum fines fuiſſe. Hoc, inquam, in dubium vocari non poteſt; quandoquidem vel ipſe Iulius ſecundus ſuſcitator, vt ait Guicciardinus actionum etiam extinctarum Padum Eccleſiaſtici iuris terminum conſtituit. His addendum certum eſſe, tribus tantùm oſtijs Padum in Hadriam fluere, quæ Primarum, Volanum, & Gorum alluunt, nam quod à Figarolo ad Fornaces vergit, alluuio eſt,

nio est, quæ anno 1550. erupit; vt idem Frater Leander pluribus allatis argumentis fidem facit.

Platina præter Exarchatum à se circumscriptum, ad donationem adijcit ea, quæ Longobardi in Etruria, & in Sabinis occupauerant, aliud nihil. Non tamen ille proprijs nominibus, quæ fuerint loca, designat. Vt igitur, quæ dicta sunt, colligam: si donatio eorum omnium fuit, quæ sparsim auctores singuli afferunt, per eam Æmilia, & Flamminia tota; Longobardiæ verò, Piceni, Etruriæ, & Sabinorum pars concessa fuit; sed si locorum eorum solummodò fuit, quos, nemine discrepante, vniuersi attingunt; ea nil præter Æmiliam, Flamminiamq; complectitur; nec has forsitan totas, habita præsertim ratione ad ea, quæ ad Imperium spectabant.

Si autem priscis Gallicanis Annalibus, quæ nobis ab anno 714. ad annum 885. rerum cognitionem suppeditant, inhærendum est. Pipini donatio Rauennam tantùm, & Pentapolim compræhendit; eaq; anno 756. facta est: sed nos id peritioribus discutiendum dimittimus, aliud modò aggressi.

Iisdem his temporibus Romæ Græci Imperatoris nomine præerat Paulus Effialta, seu Affialta, Constantini à cubiculis. At is, postquam Pipinus ad Ecclesiæ defensionem arma sumpserat sese Vrbis Romæ Ducem, aut Præfectum appellare, prout moris fuerat, verebatur. Subnixus tamen procerum aliquorum, nouarum rerum studiosorum opibus, & Desiderij Longobardi Regis excitatus consilio, adhuc aliquid Imperatoriæ dignitatis retinebat. Sed non multò post exercere palàm dominatum cœpit, Desiderio, cui Regis Galli potentia suspecta erat, eius partibus fauente.

Romam Desiderius se contulit, vbi in omnium conspectu corripuit Affialtam, & proceres, quod nimia fuis-

ſent vſi manſuetudine in ſumendo ſupplicio à ſeditioſis quibuſdam,qui, Stephano 4. vel ſecundum aliquos 3. Pontifice,ſchiſma concitaſſent. Quare, confirmato animo, Affialtas pœnas à nonnullis exegit. Atqui Hadrianus primus,elato animo vir, Pontificatu ſuſcepto,quoſcunque Affialtas carcere, vel exilio damnauerat, in libertatẽ aſſeruit: Et cum parùm Deſiderio fideret,à quo ad paciſcendum fœdus inuitabatur, mentem ad Gallica auxilia applicuit. Quoniam igitur Deſiderius hinc Italię totius regno inhiabat; inde ſimultates, & inteſtinas turbas in Gallia fouebat,Pontifex,vt ſe timore ſolueret Legatos ad Carolum Magnum Pipini filium,ſucceſſoremque ſubſidij petendi ergo, miſit. Quod vbi Deſiderius olfecit, Romam vſque adeò exagitare inſtituit, vt aliò Pontificis deterriti mentem à Carolo auerteret. Interea cum ad ipſum è Gallia rerum componendarum gratia legati eſſent miſſi, reſpondit ſæpiùs à Pontifice pacem petijſſe, nec impetraſſe. Tùm coram Gallis ipſis ad Hadrianum Legatos miſit,qui pacem ea conditione expoſcerent, vt Pontifex in poſterum à Rege ſtaret, Cui cum ſeſe rei Pontifex obſtringere recuſaret,Deſiderius, armis acceptis, Fauentiam, & Comachium occupauit, Rauennam non potuit, quippe à Leone Archiepiſcopo, & à Tribunis, per ipſos ciues creatis, qui Pontificis partes,potiusquàm iuſſa, ſequebantur, defenſam ab his Vrbinum,Senegalliam,Augubium cœpit.At cum Romam cogitaret, Pontifex illi Anathematis minas prætendit, quibus repreſſus Ticinum pedem retulit. His de cauſis Carolus in Italiam venit, Deſiderij copias fudit, ipſum Ticini obſedit.

Tunc labenæ nimirùm anno 773. Spoletani, & Reatini Ducatus proceres ſeſe Diuo Petro, Pontificique, dediderunt, declarato ſtatim per ipſum Pontificem, vt

recenſet

recenset Bonfinius, Spoleti Duce Ildebrando Longobardo. Spoletanus autem Ducatus, tunc vt Blondo videtur omne id, quod Tyberi, & Appennino intercedit, complectebatur: Forconatibus etiam compræhensis, qui nunc Regio Aquilana, & Pelignis, qui nunc Valuesij dicuntur; necnon Renesij, & Fenentanis, qui in Brutijs, necnon Marsis, qui nunc in Sabinis existunt. Hodię tamen Ducatus iste limitibus angustioribus coarctatur, Tyberi nempè ab eius fonte ad Anienis ostium, &, Appennino. Gentium harum exemplum protinus secutæ sunt Ancona, Osimum, Confinium, Ciuitates verò Longobardiæ omnes Ticinensi excepta sese in Caroli Regis ditionem transmiserunt, qui, ex Pauli Æmilij historia, eo bello à Venetis viginti numero triremibus, in Padum; & in minorem Athesim allapsis, adiutus fuit. Carolus, Verona capta, & Ticinensis obsidionis cura Renardio auunculo mandata, sese Romam contulit: Vbi magno à Pontifice honore exceptus non confirmauit tantùm Pipini Patris donationem, sed auxit: Quamquam nec Eginardus, nec aliquis eorum temporum Scriptor in vita Caroli, nec Annales Gallicani, nec Reginus, nec Annonius, nec Gallorum auctor aliquis de hoc mentionem vllam faciat. Paulus Æmilius memoria prodidit, Carolum Pontifici Rauennatem Exarchatum decreuisse: subijcit Diaconus, additam Pontificatui fuisse Corsicam, & eam præterea Liguriæ partem, quæ ab antiquæ Liris ciuitatis ruinis ad Alpes porrigitur.

Bibliothecarius, vt in Blondo videre est, se hanc Caroli confirmationem inspexisse asserit, & loca enumerat, è Longobardorum manu vendicata, & Pontifici cōcessa: quæ, inquit, esse Vrbem Lunam, iā deletam, quidquid Liguria ambit ad extremos vsque Italiæ fines, & in his

Corsicam:

Corsicam: addit Surianum, Montem Borbonem, & Bercertum, loca inter Parmam, & Lucam ad Pontremolem spectantia. Aggregat præterea Parmam, & Arettium, quæ ciuitates licet Exarchatui essent annexæ, in potestate tamen Longobardorum semper fuerant. De Mutina, quæ tunc dirupta erat, non meminit. Earum, quæ trans Padum existunt, adijcit Mantuam, & Montem silicis: dein subdit Exarchatum, Venetiam deniq; , & Histriam, quarum vocabulo omne illud intelligit, quod Longobardi in Foroiulij, & Histriæ Ducatu tenebant. Ad Romanæ ciuitatis iura postea reuersus Spoletanum, & Beneuentanum Ducatus commemorat. Hæc Bibliothecarius.

Sed de ditionibus, quas Bibliothecarius præter Exarchatum recensuit, aliquid perpendere forsitan non erit abs re. Vt autem à regione ordiar, quæ inter Lunam, & Alpes Liguriæ iacet, sciendum est, non totam Liguriam, vt eam Diaconus describit, Pontifici fuisse concessam. Patet enim tum Mediolanum in Ecclesiæ potestatem non peruenisse, sed Italicorum Regum à Carolo Magno constitutorum, Regalem fuisse sedem.

Imò commemoratio Suriani, Montis Borboni, Bercerti, quod erat Monasterium à Luitprando Longobardorum Rege in Montis Borboni iugo ædificatum, certò indicat Ligusticam donationem exigui fuisse momenti. Si quæ enim ampliora fuissent, cur ea, vt loca minima nominaret, omisisset. Dum verò Parmam, & Arettium semper in Longoberdorum dominio perstitisse affirmat, ab eo recedit, quod superiùs ex Blondi, Pauli Æmilij, & Platinæ fide dictum est; Agidulphum ante obitum Pontifici integrum Exarchatum permisisse præter Fauentiam, & Ferrariam, quas deindè Desiderius eius successor permisit.

Quod

Quod autem ad Venetiæ nomen attinet;si hoc vocabulo oram omnem, quæ à Timauo ad Abduam tendit, significari putat;monstri simile est, eum Montissilicis oppiduli in Patauino agro meminisse, Patauium verò, Vincentiam, Veronam, totq; alias in ea prouincia nobilissimas vrbes tacitum prætertjsse: Quamuis procul omni dubio Verona earum vna fuit, quas Carolus Magnus obtinuit, Et in Italorum Regum dominatu esse voluit: de qua sæpè Historici tanquam Regibus subiecta, mentionem faciunt.

Porrò si Venetiæ nomine territorium Taruisinum, ac Forumiulij comprehēdit, hoc sanè historiarum scriptoribus aduersatur, Nam constat inter omnes, Forumiulij sub Ducis proprij Longobardi ditione perstitisse: Cum, nationi illi probaturus Carolus studium suum iussisset, Ducatum Spoleti Vinigetio, Foriiulij Stangordo, Beneuenti Alligisio, Desiderij Regis genero restitui. Historia verò, vt Paulus Æmilius testatur in ipsius Caroli Magni dominatu permansit. Vt autem aliqua de Foroiuliensi Ducatu dicam, Carolus Magnus post Brogardum constituit Foroiulij Ducem Henricum Gallum, quem Taruisini interfecerunt. At Carolus in Italiam reuersus pœnas à reis sumpsit;& Cadobum ad Ducatum extulit, cui successit Balduus; atq; ita Ducum serie nunquam intermissa Ducatus ad Berengarium peruenit: quo in Regem electo, eius deinde in locum alij Berengarij suffecti fuerunt. Nec tenebras offundat, quod regionem illam Patriarchæ possederint. Eis enim illa ab secundo, & tertio Ottone Imp. & demùm à Conrado vna cum Histriæ Marchionatu, concessa fuit. Existimandum itaque non videtur, Forum-Iulium, Histriamq; ab Ecclesia Romana Carolo Magno acceptam esse referendam. Idem de Spoletano, Beneuentanoq; Ducatu dici potest, tum ob

ea, quæ hactenus allata sunt, tum quia Arachisius Dux Beneuentanus in Hadriani Pontificis obitu Campaniæ vrbes vexauit, destititque ab armis non Apostolicæ sedis reuerentia, sed Caroli Magni præcepto, qui pacem inter ipsum, & Pontificem firmauit.

Paulò post cum ab Italiæ populis, Græco Imperio subiectis, Constantini sexti iussu, Hildeprandus Spoleti, & Grimoaldus Beneuenti Dux bello vexarentur, ipsimet suis è ceruicibus absque vllo Pontificis interuentu, consiliové inuasionem egregiè propulsarunt.

Adde, quod in Diuisionibus Imperij, inter Irenem, & Carolum Magnum factis, conspicuè liquet, Ducem Beneuentanum neutri subiectum extitisse: vt & in alia Italiæ regione Venetis contigit. Insuper, cum Carolus Magnus Italicis Longobardis nouum bellum intulisset, pacem Grimoaldo Beneuentano Duci, qui, cunctis excisis, vnus Longobardorum in Italia reliquus erat, hac conditione concessit, vt singulis annis quinque Coronatorum millia, quæ dein ad septem Ludouicus auxit, sibi penderet.

Ad hæc Leo Marticanus Bibliothecarius scribit, **anno 891. à Christo nato, anno verò 330. à primo Beneuenti Duce, Sintasiticum Patritium, Imperatoris Constantinopolitani Ducem, Beneuentana Vrbe potitum esse, quam totius eo temporis spacio Duces, Principesque Longobardi tenuerant. Sintasitico successor in Beneuenti regimine tres annos cum mensibus octo Georgius Patritius durauit, qui ab Guidone Marchione fuit eiectus. Is vrbem duobus annis, Rachelchius duobus obtinuit: Dein in Aterolfij Comitis Capuani manus, qui partes Constantinopolitani Cæsaris se-**

ris ſequebatur, relapſa eſt: Eiusque ſucceſſores, qui Occidentis Imperatoribus morem gerebant, illam tamdiù tenuerunt, donec fuit ab Henrico ſecundo Leoni Pontifici conceſſa.

Spoleti verò Dux Cudo, ſeu Guido fuit, qui vnà cùm Berengario primo, altero alteri aduerſante, Rex Italiæ fuit creatus, & ei Lambertus filius in regno ſucceſſit, Lamberto filius Lotharius, titulo primum Ducis à Spoletanis, deinde Regis ab eiſdem, & ab Etruſcis acclamatus. Rationem propterea non video, quare Ducatus hi Romanæ Eccleſiæ à Carolo Magno conceſſi dicantur.

Sed nec de Liguria quidem res ita conſtat, cum in comperto ſit, Ademarum à Carolo Magno Ianuæ Comitem ideò fuiſſe creatum, vt piratarum incurſiones compeſceret, cum quibus dum totis claſſibus acerrimè conflixiſſet, in pugna victor occubuit.

Neminem fallit, in Italiæ Deſcriptione à Leandro Monaco facta ſingulari ſtudio, & eximia rerum peruestigatione, patere, Forum-Iulium poſt quatuor, & decem Longobardicæ, duos Gallicæ ſtirpis Duces, ibi nomine ſingillatim expreſſos, ad Imperatores recidiſſe: Taruiſium, Longobardorum potentia eliſa, etiam ad Imperatorum, & Italicorum Regum ditionem perueniſſe: Ianuam, Deſiderio in captiuitatem adducto, ad Pipini Italici Regis manum deuolutam fuiſſe, deindè Bernardi filij, & poſtmodùm Imperatorum, qui Carolo Magno ſucceſsêre, deuolutam fuiſſe. Luca verò ab eodem Bibliothecario inter Etruriæ ciuitates Imperio ſubiectas recenſetur.

Quod ad Corsicam attinet, ait in Ianuensi Historiæ Linterianus, eam, Carolo Magno Imperatore electo, Saracenorum dominio fuisse obstrictam, qui nauali certamine fuere ab Ademaro prostrati, & insula hostibus erepta, & Ianuensium ditioni adiecta, quam tamen ipsis centum abindè annis Pisani ademerunt anno nimirùm à Christi natali die 1050. Non eo tamen inficias, eum subijcere, quod Pontifex Ianuensibus in insulæ dimidio ditionem eo iure, quo potiebatur Ecclesia, confirmauit, & quod alterum dimidium à priuatis hominibus nomine publico fuit emptum: sed nullum facti tempus edocet.

Scribit præterea Mianoldus, Bonifacium octauum anno 1295. Iacobo Terraconensi Regi Sardiniam, Corsicamq; feudali iure concessisse, & Infeudationis exemplum etiamnum in Bibliotheca Vaticana inueniri, ibiq; literas eiusdē Regis, & Alphonsi filij ad Ioannem XXII. & Petri Nepotis ad Benedictum XII. exaratas custodiri, in quibus Reges hi pro Corsicæ, & Sardiniæ Regnis Ecclesiæ Romanæ iuramentum fidelitatis præstant. Insuper inquit, Ioannis XII. extare litteras, in quibus Iacobo partem census, pro duobus his Regnis debiti, remittit. E contra Exarchatus non huic, vel illi Principi, sed Archiepiscopi Rauennati, vt Blondus testatur, curæ concessus fuit.

Postquam igitur Hadrianus confirmationem hanc à Carolo tulit, eum, grati animi significatione, Pattritium creauit, qui gradus proximus erat ad Imperium, quod breui consequutus erat. Rex itaq; hac dignitate decoratus sese rursus ad Papiæ obsidionem contulit, qua in Vrbe cum pestis nimium grassaretur, Desiderius sese Carolo dedere, sex ab illo reditu mensibus, coactus fuit; quem illinc in Galliam captiuum hostes pertraxerunt: eamq;

paulò

paulò post Carolus, cum Mediolanum, Ticinumq; viris ex aula Regia conspicuis credidisset, consequutus est; Nemine Longobardorum Ducum è ditione amoto. Interea Agelgisius Desiderij filius sese Constantinopolim recepit, & Imperatori ob oculos subiecit. Italiam, Romamque, Imperij columen, specie libertatis, & Religionis ab eo subtrahi, & Gallorum nutu conformari. Tum rebus suis expostulauit auxilium, &, impetrata classe, Italiam versus remeauit. At breui sese rursus, opere penitus intentato, Constantinopolim retulit.

His porrò temporibus Brogardus Foroiulij Dux defectione à Gallis facta, Longobardorum vires colligere cœpit: sed Galli leuis armaturæ equites cõfestim in eum irruperunt, obtruncaruntque; quo sublato, Carolus Foroiulij Ducatum Gallis destinauit, & primò Henricum, deinde Francum Duces instituit, huic etiam Styria, & Carinthia Ducatui additis.

Regnorum postmodùm, & prouinciarum inter filios diuisione facta, Carolo Germania, Pipino Italia, Ludouico Aquitannia obuenit. Quare Pipinus Regni sui sedem Mediolani constituit: quæ Vrbs inter Italas præcipua est, & traiectui in Galliam, Germaniamque maximè commoda.

Defuncto Hadriano, Leo tertius ad Pontificatum fuit elatus, qui multa Præcessoris acta sustulit. Ideò affines, quique mortui partes sequuti erant, coniuratorum manum in ipsum concitârunt, qua ille deterritus in Galliam profugit. At eum Carolus reuerti iussit, reuersumque paulò post in Italiam insequutus, vt controuersias illas iudicaret, dirimeretque. Verùm cum calumniarum auctores non reperirentur, Imperatori Pontificis innocentiam, vt Abbas Vrspergensis tenet, publico iuramento expurgare visum est. Quare Leo publico iureiurando

sese à criminum insimulatione vendicauit. Paulus tamen Æmilius, & alij asserunt, cum Carolus super accusatione sententiam laturus iam esset, Prælatiores in Ecclesia Antitistes Regi denuntiasse, desistendum ei esse, cum vnus Deus Pontifici supereminerct iudex. Carolum his auditis libenter acquieuisse: Vltro Pontificem, iuramento præstito, se ipsum iudicio liberasse: id anno Domini octingentesimo, die decima tertia Nouembris euenisse. Dum ergo Carolus Romæ consisteret, sacroque, precibus ad Deum effusis, ipsa Christi natali die interesset, Pontifex ipsi hac de re nihil cogitanti in diuinorum precaminum elatione ante Petri aram editorum coronam in caput apposuit, & Romanum Imperatorem declarauit. Id verò Blondus, & Bonfinius *Dec. 2. lib. 9.* populi consilio, rogatuque factum affirmant. Sic vltrò, citròque collatis beneficijs Pontifex à Gallis prophani iuris ditiones, Pipini Progenies à Pontifice non regnum modò Galliæ, sed Occidentis Imperium accepit; Constantinopolitano Imperio miserrimè spoliato. Nec id iniuria, si mentem ad eorum Imperatorum impietatem aduertimus. Sed reuera, repentina Mahometanorum, & admiranda subito potentia eò loci Imperium illud depresserat, vt vix Orientalium prouinciarum, ne dum Occiduarum defensioni par esset.

At illa memoranda Impeiij sectio non minorem existimationem, fructumque attulit ipsi Ecclesiæ quàm Gallis. Vt enim insigne illud admirandi iuris argumentum prætercam, quod inesse Pontifici innotuit, Regna, & Imperia, cui sibi liberet, adimendi, concedendique, si quis retrò temporum res æqua trutina perpenderit, facillimè dignoscet, Imperatores, etsi falsi fuerint, Pontificem Christianæ Religionis esse caput, & vica-

rias

rias Christi partes gerere, ideòque summos illi honores exhibuerint; supremum semper, & propè diuinum sibi ius adsciscere fuisse solitos, quo planè Pontificibus imperabant, & Pontificum electiones, alioquin ponderis nullius visæ fuissent, Imperatoria auctoritate confirmabant: Pontifices non tantùm Imperatorum mandatis obtemperabant, sed etiam constitutiones, & leges super Religione ab ipsis conditas, vt in Codice videre est, accipiebant. Translato autem Imperio à Pontifice in Occidentem, & in Regem Galliæ collato, qui Regnum etiam Pontificiæ auctoritati acceptum referebat, res lõgè diuersam induit faciem. Nam cum insuper Pontifices rationem Imperaroris eligendi constituissent, & sibi ius illum confirmandi, & coronandi retinuissent in dubium reuocare neutiquã potest, Imperium Occidentis à Pontificibus originem duxisse, ab eisque promanasse. Ideò à Pontificatu pẽdere, & multo esse dignitate inferiùs. Imperatores quidem eam mordicus amplexi sunt sententiam, in se cum Imperio, supremam illam omnem veteris Imperij auctoritatem, ne puncto quidem diminutam, fuisse collocatam; vt ex eodem Carolo Magno perspici potuit; sed durũ in scopulum Christianorum, quam plurimorum malo impegerant. Ex hoc enim turbarum illa, & bellorum cruenta tempestas excitata est: quæ Pontifices, & Cæsares acerbitate rabidos, & odio plusquam Vatiniano exulceratos, inter se commisit, ex hoc illud est ortum incendium, quod Italiam totam diù miserrimè absumpsit.

CarolusMagnus à Pontifice creatus Imperator, & ab eodem tempore Pipinus eius filius vnctus in Regem Italiæ fuit. Quibus peractis, claues Confessionis Diui Petri, & Vrbis Romæ vexillum Pontifex ad Imperatorem misit, rogauitque, vt suorum aliquem, cui

populus

populus Romanus iureiurando fidelitatem pollicere-
tur, decerneret, quam ad rem Anghibertus Sancti Ria-
rij Abbas ab Imperatore delegatus fuit.

Hinc ad res Italas componendas Carolus animum
appulit. Et cum iam ob oculos illi versaretur, Longobar-
dos, qui per ducentos, & septuaginta cum duobus annis
in Italia domicilium tenuerant, nil iam à vetustioribus
inquilinis, externa specie, differre, & eis vltra Padum
tantummodò discrimen aliquod à reliquis inesse, indul-
sit eis, vt in ea Italiæ regione nomen gentis conseruarēt,
appellarentque Longobardiam. Exarchatum verò, vt
Græci Imperij fortassis memoriam penitus deleret, Ro-
magnam nuncupauit. Quæ verò regiminis ratio tunc in
vrbe Roma perstiterit, nec penes Bibliothecarium, nec
penes alios liquet. Vero tamen magis videtur simile,
Pontificem Leonem sese publicarum rerum modera-
tioni non immiscuisse. Quandoquidem idem Bibliothe-
carius de eo tantùm memoriæ prodit, quod templorum
resarciuerit deuastationes, Presbyterorum Institutio-
nibus operam dederit, & huiusmodi alia, quæ Pietatis,
& Religionis erant, curauit. Pipinus interea ita Regno
Italiæ potiri cupidus, vt sibi nemo negotium facesseret,
armorum & fortunæ fauore, omnes Longobardorum
Duces subegit. Cumque iam Græcos etiam prorsus ab
Italia amandare animo volutaret; Irenes Legati, quæ v-
nà tunc Orientis præerat Imperio, Carolo, vxore viduo,
coniugium Imperatricis obtulerunt, quò totum Impe-
rium rursus, & id sub Gallorum ditione, coalesceret.
Qua oblatione induciæ factæ sunt: sed nihil ex ea statu-
tum fuit.

Scribit Abbas Vrspergensis matrimonium hoc fuisse
ab ipso Carolo quæsitum: voti autem non euasisse com-
potem Esij Patritij facto, fratris Nicephori, qui sese tunc
temporis

temporis in Imperium intrusit, &, pace cum Carolo firmata, diuisionem rerum Italicarum perfecit. Qua transactione quidquid infra Neapolim, & Manfredoniam supero, & infero mari alluitur, Græco obtigit vnà cum Sicilia. Reliquum verò, quod ad Alpes vergit, Carolo est adiectum. Hæ tamen diuisiones nec Venetorum, nec Beneuentani Ducis libertati quidquam derogârunt: quippe qui nullius Regno obnoxij constiterunt: cæteris prouincijs Imperio additis, vt cuique obuenerunt: Pipinus quidem paucis post annis Venetas Insulas armis attentauit; sed magno suorum damno, & dedecore. In pacis autem conditionibus secundo inter Carolum, & Michaelem Græcum Imperatorem, initæ, firmatæq;, licet ab auctoribus leuissimo brachio attingantur, exprimitur, Michaelem in Orientem, & in Constantinopolitanam, Carolum in Occidentem, & in Romanam Vrbem fuisse dominatum. Ex quo rectè coniectura consequi licet, Occidentis Imperio instituto, Vrbem Romam ab Orientis Imperio ad Gallorum ditionem fuisse translatam; in eademq; permansisse: donec Imperio Gallis erepto, ipsa primò sese in libertatem vindicauit, deinde in Pontificum manus pedetentim est delapsa. Quæ cuncta ex ijs, quæ subijciam, patebunt. Legere est enim, quod Ludouico Caroli patris loco ad Imperium elato, Romani Proceres insidijs Leonem Pontificem de medio tollere sunt aggressi: Cumq; id ei patefactum foret, curaretque, vt tanto crimine imbuti pœnas luerent, Ludouicus Bernardum ex Pipini fratris nepotem, cui etiam in Regno Italiæ successerat, Romam misit, vt ibi caueret, ne turbæ, & dissensiones illæ peius quidquam parerent. Bernardus, etsi vt primùm Romam attigit, in grauem deciderit morbum, Vrbis tamen res Comitis Girandi opera composuit. Postea verò cum Bleræ Pontifex ægro-

taret, Romani furijs acti vesana rabie sunt illa omnia ædificia demoliti, quæ ipse instaurauerat, vel funditùs erexerat, tùm Romæ, tùm reliquis in ciuitatibus, oppidisque. Quos tumultus cum Bernardus epistola sedare non posset, armis sedauit, Vigentio Spoletano Duce cum exercitu ad eos misso. Harum turbarum de causa multi Romanorum partim in exilium eiecti, partim relegati fuerunt. Quare Stephanus Quartus, qui à Leone Pontificatum est adeptus, sese in Galliam contulit, & ab Imperatore precibus contendit, vt Romanis flagitiosioribus expulsis patriam sibi restituere non abnueret. Quod vtique impetrauit, eiusq; etiam itineris occasione Aquisgrani Imperatorem sacris est initiatus, & Corona insigniuit.

Cum autem Bernardus fatis concessisset, Lotharius Ludouici Pij filius in Regem Italiæ est electus, cui Pasqualis Pontifex Stephani successor in Diui Petri æde coronam imposuit. At cum & Romani, & nonnulli Italorum primates ei morem gerere detrectarent, sese Ticinum ad Patrem Imperatorem recepit, viribusque ad peruicaces comprimendos opus esse, edocuit. Quare militum ei turmas aliquas Imperator impertiuit, Romamque reuerti, & regno suo reluctantes iussit compescere. Sed antequam Ticino discederet, ad eum est perlatum, Theodorum primum Romanæ Ecclesiæ antistitem, Leonemque eius Generum in Lateranensi sede luminibus primo fuisse cassos; mox capite plexos. Quod liquebat hoc ipsis ideò contigisse, quod fidem Lothario datam præstitissent; Nec ab aliquorum opinione abhorrebat, Pontificem crimini consilium, vel saltem assensum accommodasse. Sed Pontifex culpam à se remouit; nec eum tanti sceleris participem fuisse, credidit Imperator.

In

In Historicorum litteris habemus, Lotharium hunc Eugenij temporibus primo Romæ Magistratus constituisse, qui populo ius dicerent. Quare opinantur aliqui, ab Caroli adusque Lotharij tempestatem Romanis libertate vti fuisse concessum, qua tamen nepharie abutebantur.

Ludouici verò epistolam extare, Blondus inquit, Pasqualis temporibus scriptam, qua, Ciuitates, & Oppida ad Romanam Ecclesiam spectantia ab eis secernit, quæ ad Imperium attinebant, asseritque ad Imperium in Hetruria pertinere Aretium, Vulterras, Clusium, Florentiam, Pistorium, Lucam, Pisas, Lunam. Porrò cum reliqua non enumeret, subijcit idem Blondus, videri ea Ecclesiastici iuris fuisse, à se autem ignorari, cur Perusium, & Vrbem veterem, quæ Tuscæ sunt, ad Ecclesiam spectasse innuat. Inquit pariter, Todinum in Vmbria, & quidquid Rauennati agro adiacet, & vltra Appennini iuga Romagnam, & Rauennatem Exarchatum Ecclesiastico iuri adscribi. Sed, vt Bibliothecarius testatur, Platina, cui Paulus Æmilius assentitur, ait, Imperatorem *in epistola* ad Pasqualem Pontificem data efferre, Aretium, Vulterras, Clusium, Florentiam, Pistorium, Lucam, Pisas, Perusium, Vrbem veterem Hetruriæ ciuitates ad Imperium attinere, reliquas ad Ecclesiam. Hi verò à Blondo differunt, qui Lunam inter præcipuas Imperij ciuitates, ab illis omissam recensuit: Perusium autem, & Vrbem veterem, est Ecclesiasticis impartitus, quas ij Imperio apposuerant: cum tamen omnes eiusdem epistolæ, quæ Ludouici Imperatoris est, fundamento innitantur. Imò, vti maior etiam conglobetur auctorum diuersitas, Andreas Dandulus Venetiarum Dux hoc in

suorum Chronicorum monumentis posteritati commendauit. *A questo Pasquale Lodouico scrisse, depo' l' hauer rinontiato alle dignità, mandando la l'ra pro Adriano, nella quale distingue le terre dell' Imperio da quelle della Chiesa oltre il Regno. Percioche tutta la Toscana appartiene alla Chiesa, eccetto que città, che Chiamano Imperiali. Città Castellana, Arezlo, Siena, Volterra, Chiusi, Fiorenza, Pistoria, Luca con li loro territorij. In detta epistola medesmam te confessa la Romagna con Bologna esser della Giurisditione Ecclesiastica, Perugia, Todi, & Oruieto esclude dall Imperio con altre città nel circuito di Roma, che lascia alla chiesa. n. 7. Ludouico, remisso nuncio dignitatibus, Adriano ad Paschalem Pontificem litteras perferendas dedit, in quibus præter regnum status Imperiales ab Ecclesiasticis secernit, Totam siquidem Etruriam iuri Romanorum Pontificum subijcit, ijs vrbibus, quas Imperiales vocant, exceptis, Castellana, Aretio, Sennis, Vulterris, Clusio, Florentia, Pistorio, Lucaque cum suis territorijs. Isdem litteris adhæc profitetur, AEmiliam, Bononiamq; ad Imperium Ecclesiasticum pertinere, Perusiam verò Todinum, Vrbem veterem, aliasué ciuitates circa Romam sitas adimens Imperatori Romanæ Ecclesiæ dominatui adscribit.*

Andreas Dandolus Dux Venetiarum.

Hactenus Dandolus; nec horum auctorum quisquam de Piceno, dum hæc ponderatur epistola, verbum facit. Quid ergo super hoc tenendum sit, cuiusuis est in arbitrio ferre sententiam.

Imperator hic anno 840. mortem oppetijt, cuius ab obitu post diutinum, & funestum bellum inter se filij sic Imperium diuiserunt. Carolus Caluus occiduas patris ditiones, quæ ab Oceano Britannico ad Mosam protendebantur, & in his Franciam accepit, Ludouicus Germaniam nactus est, & quidquid eis, & vltra Renum pater obtinebat. Lotharius sibi cum Imperatorijs insignijs Romam vindicauit, Italiam, Prouinciam, & illam Gal-

liæ

liæ particulam, quæ Scheldam inter, & Renum porrigitur, Lotharingiam etiamnum ab ipso nominatam, licet id aliqui ab Lothario eius filio contigisse existiment.

Per longos deindè temporis lapsus perpetuarum rixarum, bellorumq; turbinibus Caroli Magni Regnum ab successoribus discerptum fuit; quare & Imperium ad Germanos transmissum. Ætas illa tamen adeò scriptoribus extitit orbata, vt quale tunc Romæ dominium viguerit, parùm constet. Hoc in comperto est, Leonem quartum, dum Saraceni in Italia grassarentur, quindecim Romę turres extruxisse, quarum duę magnoperè ad rem faciebant: altera enim Ianiculo, altera Auentino incumbebat; & vtraq; nauibus accessum, si quæ Vrbem direpturæ appulissent, impediebat. Ad Ostiam dein Saracenis fusis, idem Pontifex Vaticanum mœnibus sepsit; ne repentinæ incursionis direptioni, & deuastationi Diui Petri templum, vt antea visum fuerat, pateret. Has autem vallorum extructiones à suo nomine Vrbem Leoninam appellauit, etsi Platina in Nicolai primi vita domum appellet, & Corsicorum genti, Saracenorum impetu è patria eiectæ tradidit incolendas, cuiq; agri portione, vndè victum desumeret, collata. Quod quidem dominij speciem habet, tunc à Pontificibus inchoati, nō tamen hoc opus omne à Romanis ipsis, Pontificis tantum concilio, exactum fuit. Historicorum enim monumentis liquet, à Ioanne Decimo, qui multo pòst ad Pontificatum conscendit, dum Saracenorum formidaret inuasiones, Albericum Tusciæ Marchionem fuisse vocatum in auxilium, qui cum exercitu Romam peruenit, vbi cunctis, qui arma gestare poterant in militiam ascitis vnà hostes è Romanorum finibus depulit, eosdemq; ad Garilianum flumen profligauit. At cum Albericus Ro-

mam victor adijsset, Romanorum proceres benemeritum Ducem inuidia eiecerunt, quam vt ille ingratis hominibus iniuriam responderet, Hungaros in Italiam accersiuit. Qui quidem Romam non peruaserunt, Hetruriam tamen omnem, cæde, rapinis, incendijs, absumpserunt. Cum igitur inter Romanos, & Albericum hæc odij, discordiarumq; semina essent iacta, Romani auxilio Alberti Spoletani Ducis elati, & ira non iniqua permoti, Ortano obsesso, Albericum ceperunt, pœnaq; pro merito affecerunt. Ab his cum Saraceni, qui sedem in monte Gargano posuetant, Beneuento deleto Romam incendijs, adoriri pararent, Romani, eodem suasore Ioanne, tumultuarias copias repente conscripserunt, & Guidonem Comitem sibi in Ducem elegerunt, qui ab eorũ finibus barbarûm arma propulsauit. At ex his omnibus nõ temerè videtur arguendum, penes Romanos ipsos regni ius tum temporis extitisse, licet in eis Pontificis auctoritas plurimùm posset. Platina tamen asserit, Pontificem ipsum, rebus his gestis interfuisse. Et patet, Ioanne Decimo secundo, à nonnullis Ioanne Decimotertio appellato, Pontificatum obtinente, ad quem anno 926. fuit euectus, Romanis duos consules, qui veteri more summã rerum administrarẽt, Prætorem ex Patritiorum genere, qui populo ius diceret, duodecim ex plebe viros, qui capiundis consiliis partes Senatus sustinerent sibi creare in vsu fuisse.

Romanorum Imperijs obsequebantur, ab eisque magistratus singulis annis sumebant ciuitates, oppidaque omnia Hetruscis proxima, inter Vrbis veteris, & Todini fines iacentia, & quæcunque à Neapoli, à Beneuento, à Marsis; à Reathinis ad Vrbem Romam protendebantur. Quidquid vlterius ad mare tendebat partim Græcorum, partim Saracenorum Regnum venerabatur. Hic

ambigunt

ambiguut Scriptores, cuinam Dominorum tunc temporis Picenum, & Spoleti Regio pareret. At nos superiùs animaduertimus Anconam, & reliquas Piceni Vrbes, necnon Spoletanam ciuitatem, cum Desiderius Pontifici Hadriano bellum mouisset, sese Diuo Petro, & Pontifici subiecisse. Licet postmodùm in Ducum manus reciderit Spolntum, & adhæc vsque tempora, quorum iam meminimus, permanserit. Temporibus verò, quæ ab his effluxerunt, constat, binas has prouincias ad Ecclesiæ Dominium fuisse deuolutas. Beneuento itidem, vbi Carolus Magnus proprium instituerat Ducem, certum est diù Duces præfuisse, varijs nominibus ab Historicis, Sicardum Gregorij Quarti, Siginolfum, & Badduchium Sergij Secundi, Andalasium Nicolai primi, Atemasium, & Agrionem Stephani S. & X. aliquorum dicto Sexti Pontificatu, nuncupatos, Dein Stephani Sexti ex aliquorum sententia 7. temporibus à Græcis fuisse acquisitum tercentum, & triginta ab annis, ex quo Longobardi Duces illum possederant. Tertio tamen anno Guido Longobardus Spoleti Dux illud idem è Græcorum manibus ademit, ex Andolfi scriptis in Anatasij tertij vita, constititque sub Ducum ditione, donec anno 983. ab Otthone Secundo Imperatore rapinis fuit, incendioq; deletum. Sed denuò extructum Ecclesiæ dominio fuit additum, cuius acquisitionem sic Platina refert. Henricus Secundus Imperator anno 1011. Bambergæ templum erexerat, & Diuo Gregorio dicauit, impetratque à Benedicto Octauo, vt Cathedralis titulum gereret, hac tamen conditione, vt singulis annis marcas argenteas centum, & equum candidum, phaleris constratum Ecclesiæ Romanæ in censum solueret. Millesimo autem quinquagesimo primo

Henri-

Henricus tertius hoc vt se onere liberaret, Leoni Nono Beneuentum dono dedit.

Leo Marsicus Bibliothecarius in Chronicis Casinensibus super his scribit, Imperatorem non dono Pontifici dedisse Beneuentum, sed iure Vicariatus concessisse. At fortè ipse hoc Vicariatus verbo permutationem rerum vicissim factam complecti voluit. Ioannes Villanus tamen enarrat, in pacis stipulationibus inter Alexandrum tertium, & Federicum Enobardum 1177, Venetijs initæ conditionem contineri, qua confirmatur, quod quidquid Imperator Ecclesiastici iuris possideret, Ecclesiæ remittere, & restituere teneretur: quidquid Ecclesia in Neapolitano regno teneret, ad eam ipsam optimo iure in perpetuum spectaret: Beneuentum autem tunc temporis tenebat, & ideò nunc ad illam absque controuersia pertinet.

Sed Vrbis Romanæ denuò rem aggrediamur. Ioannes XIII. à Clero, & à populo Pontifex creatus Petro Vrbis Præfecto maximè fuit exosus, cui cum non daretur odium hoc viribus proprijs exsaturare, suas in partes contra Pontificem Consules, & Decuriones, qui rerum potiebantur, pellexit. At hi cum sibi à populo metuerent, ei manus inferre non sunt ausi. Quare Gotifredum Latij Comitem Romam vocârunt. Quò cum ille armatorum manu stipatus peruenisset, Pontificem ad Lateranense palatium cepit, captiuumq; in Sancti Angeli castro occlusit, & inde in Latium perduci iussit. Sed nouem abinde mensibus, Gotifredo vita functo, Pontifex Romam est reuersus. Quò etiam paulò post Otho primus cum exercitu concessit: vbi, cum Præfectum, Consulesque manu captos apprehendisset, eos in Germaniam relegauit: Decuriones necari mandauit. At horum sanguine cum cæterorum Romanorum accensi impetus

non

non extinguerentur, Cyntius procerum præcipuus Benedictum quintum, aliquorum opinione sexti nomine vocatum, captiuum trahi, & in castro Sancti Angeli vita orbari mandauit. Benedicto Donnus secundus successit, qui primo anno obijt, nec mentio illius fit. Sed cum sese Bonifacius septimus, qui hos consequutus est, Pontificatui, malis artibus obtrusisset, Romani eum, tamquam præposterè electum, Constantinopolim, decimoquarto sui Pontificatus mense, totius populi conclamatione relegârunt, in qua ille Ciuitate Sancti Petri thesaurum, quem asportârat, venundedit; & Romam reuersus, dum aliquos, partium auctores, pretio sollicitat, occubuit. Huic Benedictus sextus successit, à nonnullis septimus appellatus; Benedicto Ioannes Decimusquartus: Qui tertiodecimo mense à Romanis proceribus in Sancti Angeli castrum captiuus abduci iussus fuit, vbi fato miserrimè concessit. Ioanni decimoquinto Decimiquinti successori non aliud obuiam venit infortunium, quàm odium inter ipsum, & Clerum perenne; quem statim consequutus est Ioannes Sextusdecimus. At huius Pontificatus initio, Crescentius Nomentanus, sibi Consulis prærepto titulo, Vrbis suscepit gubernaculum: cumque ipsi Pontifex honorem desiderio minorem exhiberet, eius dignitatem, caputq; in id periculi coniecit, vt, omni abiecta Romanarum rerum spe, in Hetruriam confugerit: Postmodùm tamen Othonis tertij Imperatoris patrocinio Romam iterum sese contulit. Nec Gregorius Quintus huius successor leuioribus seditionum euripis fuit agitatus: nam his iactatus, & ipse in Hetruriam, deinde in Germaniam ad Imperatoris sinum se recepit: Tum ergo rursum Romani Crescentium Consulem renuntiârunt, maxima in ipsum authoritate collata. At ille Ioannem 17. Placentinum Episcopum ad Pontificatum

extulit. Quare Otho in Italiam cum exercitu profectus vtrumq; in Sancti Angeli castro, quod quàm diligentissimè muniuerant, obsedit; & victos tandem internecione deleuit.

Gregorium hunc nonnulli autumant fuisse, qui primo normam, rationemq; eligendorum Imperatorum, quæ viget hactenus, instituit; nonnulli Gregorium Decimum.

Ex his, & ex eis, quæ subijciam, insana Romanorum peruicacia detegitur, quæ tandem eos Pontificum iugũ subire penitus adegit. Post enim alias variarum turbarũ vicissitudines, & Pontificum electiones per fas, & nefas Romæ factas, Nicolaus Secundus anno millesimo sexagesimo Pontificatum est adeptus. Is cum Ruperto Guiscardo Normando, qui nulla Ecclesiastici iuris habita ratione, Appuliam armis occupârat, pace inita, eum Calabriæ, & Appuliæ Ducem renuntiauit, & Anathemate, Diris, quibus deuotus fuerat, expiauit. Rupertus vero cætera omnia, quæ iuris Ecclesiastici tenebat, præcipueque Beneuentum Ecclesiæ restituit, obstricta fide, operam illi, quotiescunque res exegisset, ferendi: Quibus conditionibus vterq; Romanorum inscij proceribus, qui Pontificem vexare magnopere studebant, clanculum stipulatus est. Romam Nicolaus regressus in agros, & bona Prænestinorum, Tusculanorum, & Nomentanorum irruere; tum traiecto Tybride, Galeram, & Comitis Gerardi oppida Sutrium vsq; excutere, diripereq;. His excursionibus, & tantarum virium metu Romani edomiti sese reuera Pontificum regno substernere cœperunt.

Discordiæ dein gliscere, & turbæ concitari inter Pontifices, & Cæsares, quæ primæ extiterunt, cum Gregorius Septimus anno 1076. Henricum Quartum aqua, & igni interdixit, eiq; subiectas prouincias iureiurando,

qua

quo suam Imperatori fidē obstrinxerant, absoluit. Nam, Religionis vinculo sublato, se plurimi ab Imperatoris obsequio subduxerunt. Quare in Italiam Henricus contendit, & Cannussium, Aretini agri castrum, vbi tunc Pontifex commorabatur, petijt, atque ibi Imperatorijs vltrò spoliatus Insignijs, aspero indutus vellere, nudus pedibus ciues orare, quò in Oppidum admitteretur, ijsque negantibus, repulsam æquo animo ferre; licet hyems, geluq; circum grauiter sæuiret. Tres ille dies sub Ioue frigido cunctatus tandem est in Oppidum admissus, & Anathemate liberatus, cum Pontifice in gratiam redijt, pollicitationibus perpetuæ obedientiæ antelatis. Verùm paulò post idem Pontifex diris est illum execratus, quas indignatus, Clementem tertium Antipapam creauit, eumq; Romam deduxit. Indè tamen, in Pontificis auxilium Rugerio Guiscardo Appuliæ Duce aduueniente, breui excessit. Romani enim, qui partes Henrici sequebantur, Pontificemq; in Angeli castello obsidebant, frustra Ducis arma propulsare sunt conati. Ille Vrbem ingressus maiori eam ex parte flammis, direptionibus, & demolitionibus penitus deuastauit, Gregoriumque in libertatem asseruit, qui vitam haud multò post cum morte commutauit.

Rebus his gestis, magnoperè apud omnes, præcipuè verò in Vrbe Roma, Pontificum auctoritas inualuit. Henricus Quintus nihilominus Pasqualem secundum in carcerem detrusit. Quare Pontifici necesse fuit, ea feudorum iura, siue Inuestituras confirmare, quarum gratia tot rixæ antehac Pontificibus cum Imperatoribus intercesserant. Sed idem Pontifex non multo elapso tempore confirmationem illam elisit, & reuocauit, vti à se, dum ergastulis detineretur, vi extortam.

Hîc ipſe Paſqualis Roma excedere coactus fuit, orta in ipſum hominum factioſorum turba, eò quod Petrum Petri Præfecti filium, puerum decem tantummodo natum annos, quem vnanimis populi acclamatio, Patre defuncto ad Præfecturæ munus erexerat, in ea dignitate noluerit confirmare.

Hoc in tumultu Ptolomeus, quem Pontifex in ſuorum ſubſidium cum milite ante miſerat, ab Eccleſiæ ditione Sarmentum, Nymphem, Tiberiam, & totam penè maritimam oram non ſine alijs quibuſdam oppidis auulſit: Quæ tamen cuncta paulò poſt Principum Normandorum auxilio Pontifex recuperauit. Gelaſius itidem Paſquali ſucceſſor à Frangipanibus fuit in ergaſtula adactus, & dein à populo exemptus. Quare Caliſtus, & Honorius ordine vterque ſecundus curſu pacifico, & quieto ſui Pontificatus tempora traduxere. Innocentium verò pariter ſecundum, qui poſt horum obitum, eorum ſubiuit onus, Rugerius Guiſcardus captiuum detinuit, eumq; præterea tantoperè Anacletus Antipapa exagitauit, vt in Galliam tranſijcere compulerit: Quo ex regno, precibus exoratus, Lotharius Imperator Henrici Quinti ſucceſſor, vt Pontifici opitularetur, bis in Italiam eſt progreſſus. At cum Romani rurſum animos ſumerent, & dominandi ius ab ſe abdicari nequaquam ſe laturos profiterentur, denuo Pontificibus negotium faceſſere cœperunt, & per quinquaginta totos annos in id incubuerunt, vt ſibi regni gubernaculum è manibus non extorqueretur. Ipſi enim anno circiter 1143. ſenatores, qui Remp. & Reip. ſubiectos agros ditione ſua regerent, creârunt. Quorum conatus dum Pontifex compeſcere elaborat, in eosque Anathematum fulmina eiaculatur, extremum diem obit. Hæc Anathematis ſententia in Romanum populum emiſſa obſtitit, quin ipſe noui Pontificis

tificis electione interesset. Quod vsu postea susceptum est, clero insuper per temporum gradus ab Electione Pontificis amoto, totaq; in Cardinalium præsulum voto constituta. Post Innocentij fatum senatores per menses quinos, quibus Cælestinus Secundus, & per vndenos, quibus Lucius etiam secundus vitam egit: manus sibi traditum pacatè obiuerunt. Sed Eugenio tertio in Pontificem electo, Romani suos confirmari Senatores vel minis exposcere cœperunt. Quare ille Roma noctu euasit, & sese in Sabiniam transtulit, vbi sacris Pontificalibus illum Cardinales sunt initiati. At Senatores ei conditionem obtulerunt, si redeat, se Magistratum deposituros: Verùm, vt primùm est reuersus, se dolo, conuentionis specie, circumuentum offendit. Ideò in cymbam delapsus secundo Tybere aufugit, quem Romani armis, sagittisque sunt insecuti. Quapropter indè in Galliam migrauit, & ex Gallia rursus Romam, & Romæ confestim è vita.

Eugenio Anastasius Quartus successit, cuius in Pontificatu Romani Senatorum suorum, siue, vt aliqui tradunt, Consulum electionem iterum sunt aggressi: eodemq; instituto perrexerunt Hadriano Quarto Pontifice Eugenij successore, qui tamen se, non nisi, ab vrbe, & ab agris Romanis elapsum consecrari passus est.

Quibus in colluctationibus Romani Cardinalem, qui Pontificem adibat, vulnerârunt: Ideò Pontifex vrbem Romam Anathemate damnauit. Quod dum populo pergraue esset, Arnoldus in exilium eiectus, Consules Magistratu deturbati fuerunt, ciuitatis administratione Pontifici collata. Sed paulò post ad Consules reditum est. Blondus enim scribit, qu[illegible] in Federici primi coronatione ab Hadriano cel[illegible] Plebs, inscijs Consulibus, Germanos est ador[illegible] e[illegible] [illegible]guinolentum euasit cer-

ſit certamen, auctoritate Pontificis denique ſedatum. Porrò cum Federicus Roma exceſſiſſet, & ſe Pontifex aduerſus Gulielmum Siciliæ Regem contuliſſet, & pace demùm cum ipſo inita, Romam redijſſet, quam vrbem conſules priſtinæ libertati inhiantes ei reddiderant infenſam, Agaianum, ſiue Agranam ſe recepit, vbi breui tempore commoratus, naturæ debitum perſoluit.

Idcircò Alexander tertius ad Pontificatum fuit elatus, qua electione aliquibus inuiſa, Octauianus à trium Cardinaliũ ſuffragijs in Antipapam fuit electus; ex quo diſſidia inter Pontificem, & Imperatorem orta ſunt, quibus is in Galliam confugere coactus fuit. Qui dum ibi cõmoraretur, vſq; adeò eius deſiderium, amorq; animos Romanorum inuaſit, vt eum, precibus etiam effuſis, reuocârint. Tum monitu Ioannis Cardinalis, qui locum Pontificis tenebat, Conſules anno 1165. ex eis fuerunt creati, qui Pontificis partes ſequebantur. Vbi verò ille Romam eſt reuerſus, grauibus inter Romanos, & Tuſculanos rixis certatũ eſt. Cum.n. Tuſculani Romanis exoſi eſſent, præcipuè ob id, quod ij vectigalia ſibi, nec inique, impoſita ſoluere abnuerant, armis etiam ab ipſis Romanis petiti fuerunt, &, quamuis, reclamante Pontifice, in eorum bona irrutum eſt. Quare Tuſculani à Cęſaris copijs, quæ Nepæ, & Sutrij ſtationes habebant, implorata, & impetrata ope, Romanos tanta profligarunt cæde, vt diu populo, diuitijsq; exhauſta Roma mœruerit. Vltionis tamen cupiditate Romani non multò poſt cœperũt, & euerterunt Albam, & cum Tuſculum iam vehementer premerẽt, vrgerentq;, Raiuo Teuto, Oppidum illud, vbi ferè vti dominus imperabat, pactus eſt Ioanni Antipapæ, qui Romæ degebat. Sed Tuculani, eiecto Raiuone, Ioannem admittere noluerunt. Quare dedit Eccleſiæ Romanę dono ius illud omne, quod ſibi in ciuitatem

Tuſcu-

Tusculum comparatum fuerat. Ideò Tusculani à Romanis magnopere vexati sese Alexandri tertij patrocinio, imperijsq; crediderunt. Quocirca Romani ab eorum vexationibus destitêre. Cum autem sese Pontifex huc recepisset, petijt, vt sibi liceret Romam contendere, pollicitationibus emissis coram consulibus, populoq;, se rebus ijs tantum operam daturum, quæ ad Dei cultum in templis pertinerent. Quod cum obtinere non potuisset, in sua, & Ecclesiæ oppida diuertit. Bella indè, pugnæque non leues inter ipsum, & Federicum consequutæ sunt, & pax denique Venetijs.

Quibus peractis rebus, Romani etiam Ananiam progressi, pacem ab eo postulârunt, quæ præ manibus haberi cœpta est, petente Pontifice, vt, Consulum Magistratu penitus ab vrbe amoto, sibi dominium integrum permitteretur. Cui cum Romani obluctarentur, nec id, quod per quinquaginta totos annos sartum fuerat, conuellere in animum inducerent, Tusculum ille se rursum contulit, vt proximior suo desiderium populo cõcitaret. Hîc tandem mutua conuentione actum est, vt Consules à populo crearentur, non tamen ad Remp. admitterentur, nisi priùs ad Põtificis pedes sese iureiurãdo obstrinxissent, rem Pontificis, & Ecclesiæ ex fide gesturos.

Sic tertiò Romam est reuersus, cui, postquàm animã egisset, Lucius tertius successit, qui Cõsulibus magistratũ adimi, enixus est. Sed Consulum auctoritas, & gratia viguit adeò, vt ipse Pontifex ab vrbe fuerit abactus, quiq; ipsi studebãt, grauiter exagitati. Pontifex igitur exul Veronę occubuit, vbi fuit Vrbanus Terti⁹ elect⁹, q̃ Ferrarię decessit, cui ab Gregorio Octauo, q̃ Pisis diẽ obijt, successũ est. Sed cũ ab his año 1188. Clemens Tertius ad Pontificatus apicem cõscendisset, cũ Romanis in gratiã redijt, eorum Consulibus (hos Onuphrius nunquã nõ appellat

Sena-

Senatores) confirmatis; & prisca Præfecti dignitate penitus abolita: Eodem tamen, quo priùs, dominationis iure in sua Romani oppida vtebantur. Cum enim Cælestinus Clementis Successor Constantini Rugerij olim Siciliæ Regis filiam, clàm ex Monasterio euocatam, in matrimonium Henrico Sexto Federici Enobardi filio collocasset, & vtriusque Siciliç Regnum dotem ei dixisset, integro tamen censu Ecclesiç Romanç debito, cumque Imperator mutui officij gratia Pontifici Tusculum reddidisset, Pontifex illud Romanis concessit, qui veteri acti indignatione solo penitùs æquarunt. Hac serie Romanç res per annos aliquot adusque Gregorium nonum effluxerunt, quo tempore, cum Pontifex Perusij moras traheret, recentes tumultus Romani concitârût, Incœperant Romani Consulum magistratu paulò antea abrogato, Senatores singulis annis creare, interdum vnicum, interdum vnum, & alterum, qui de veteri more, Ciuitatis custodiendæ curam suscipiebant, & ius populo dicebant. Licet huic magistratui, cui Pontifex annuerat, Ærrario se immiscere non liceret, nec oppidis, agrisvè Vrbi subiectis quidquam imperare. Tunc igitur, cum Clericorum multi sibi ob aduentum Pontificis metuerent, populum in eum, senatoris auctoritate plurimùm ipsis inseruiente, irritârunt; sed exitium, quod retortis in vrbem aquis, & ingenti facta inundatione tùm Romanis Tyberis attulit, concitatos sacerdotum animos compescuit. Paulò tamen post ad populum Senator retulit, vectigalia, & redditus omnes non vrbis tantùm, sed finitimarum etiam regionum esse in Reip. bonis reponendos, quod & populus comprobauit. Decretum autem hoc cum Pontifici abrogandum videretur, nec id verbis obtinere posset, grandi argenti vi Germanos milites, qui in Italiam Hierosolymarum recuperandarum gratia con-

fluxerant, conſcripſit, quorum ope victor euaſit. Et his planè temporibus è diſcordiarum ſemine, quæ inter Pontificem, & Federicum ſecundum gliſcebant, partes Guelforum, & Gibellinorum originem duxerunt.

Gregorij loco Celeſtinus Quartus ſubijt, qui poſt decimum octauum Pontificatus diem occubuit, & Celeſtini Innocentius pariter Quartus, qui, cum Federici Secundi ſuſpectas haberet inſidias, anno 1246. emigrauit in Galliam. Vnde Federicum, & Imperij, & regnorum iure priuauit. Interim Romæ duo ſingulis annis eligebantur Senatores, qui Regia ferè potiebantur auctoritate. Quare Pontifex poſt Federici interitum in Italiam reuerſus, cum à Romanis, vt nimiam illam Senatorum poteſtatem amouerent, aut modum ei, ipſo præſente, ſaltem imponerent, obtinere non potuiſſet, Romam appellere dedignatus eſt: Neapolimque ſe recepit, vbi fatis conceſſit. Pontifex hic primùm, Cardinales rubro redimiri galero, inſtituit.

Hæc Regiminis forma Quarti Alexandri Pontificatu continuauit, cui cum Vrbanus, & idem quartus ſucceſſit, non quidem Romani dominatum in Eccleſiæ oppidis exercebant, Pontificem tamen Romæ dominari non ſinebant, vt nec Alexandro conceſſum fuerat. Et cum ad illud vsque tempus Senatorem genere Romanum creaſſent, Aduenam, qui populo ius diceret, creare cœperunt. Exindè Vexilliferos, ſeu Banderarios ex qualibet Vrbis regione magno numero conſtituebant, quorum in Iudicijs vitæ, necisq; ſententiæ verſabntur. Quem vſum cùm Pontifex abolere ſtuderet, Ludouicum Sanctum Galliæ Regem precibus circumuenit, vt Carolum Andagauenſem fratrem in Italiam cum exercitu mitteret, pretio vtriusq; Siciliæ Regno oblato, ſi tantùm Manfredus, qui Pontifici debacchabatur infen-

O ſus,

ſus, eijceretur. In Clementis ergo Quarti, qui ſucceſſit Vrbano, Pontificatu Carolus in Italiam tetendit, & Romæ perpetui Conſulatus dignitatem à Pontifice, ſeu potiùs, vt inquit Riccius, à populo, Feuda verò Regnorum ab alio, quàm à Pontifice accepit, quæ deindè Regna haud multò poſt armis ipſe acquiſiuit.

Idem Pontifex, ſiue magis, vt Paulus Æmilius aſſerit, Romanus populus Henricum à fratre Caſtellæ Rege eiectum in Senatorem perpetuum elegit. Cum enim Romani, ſe Pontificis dominatu non teneri profiterentur, Pontifex tunc temporis vt plurimùm Viterbi ſedem habebat. Si tamen Angelo Conſtantienſi accedimus, ipſemet Carolus Henricum hunc in Romanum Senatorem ſibi ſubſtituit, eodemq; deindè armis capto, Corradini fuſis copijs, Romam deuenit, vbi, Pontifice annuente, Senatoris munus obruit. Tum ſui loco Iacobum Cantelmum ſubſtituit: Cuius poteſtas Gregorij Decimi, Innocentij, & Hadriani Quinti Pontificatu Romæ adeò viguit, vt Hadrianus, quò illam retunderet, Rudolphum Cæſarem in Italiam vocârit, qui tamen aliorum bellorũ moleſtia implicitus, rem non eſt aggreſſus. Carolus itaq; vſq; ad Ioannis vigeſimi, quem aliqui vigeſimum primũ nominant, & ad Nicolai tertij Pontificatum titulo Senatoris effulſit.

Nicolaus hic, ab Vrſinorum ſanguine oriundus, Nepoti à Carolo in vxorem petijt vnam ex Salerniani Principis filiabus, qui Carolo natus erat, quique poſtmodùm Carolus Secundus fuit appellatus. At reſponſum tulit, æquum non eſſe, Regiam Sobolem dominatui, qui domini vita terminaretur, immiſceri. Quare Pontifex indignatione perculſus Carolo titulũ ademit, Vicariatus Imperialis in Hetruria, dignitatem ei per Clementem

Quartum

Quartum collatam, dum Alphonſo Caſtellæ Rege, & Comite Cantubrienſi de Imperio certantibus, & vacua Cæſare ſede, Clemens ſibi moderandi Imperij curas induerat, exemplo Leonis Tertij cum in Magnum Carolum rerum Occidentalium ſummam eſſet collocaturus. In ſpeciem autem attulit, quod Rudolpho, quandoquidem ad Imperatorium faſtigium is in Germania fuerat euectus, Vicarios Imperiales creare competebat: Pontificibus verò tantummodò, cum Maieſtas Imperatoria Principe vacaret. Tum Romam venit, & ſuorum opibus, ſtudijsq; ſubnixus cum ſe vltra id pellere animaduerteret, quod cęteri Pontifices ſoliti fuerant, eſſe rationi congruum, aſſeruit, Romanos conciues ſuos ab Eccleſiaſticis gubernari, vt Eccleſiaſtico Dominio, à quo deſciuerant, annecterentur. Ideò ſe ipſum renunciauit Senatorem, & ſæpè idem ipſe nullius adactus conſilio Senatoris munia exercuit, Edicto lato, ne quis in poſterum Regio Stemmate Senator foret, nevé dignitatem quis longiùs anno proferret.

Nicolào adempto, Cardinales Martinum Secundum (ex Onuphrij ſententia, qui Pontificum ſeriem quàm diligentiſſimè proſequitur) Viterbi Pontificem elegerunt. Hic confeſtim Carolo Senatorium nomen reſtituit: Romanisque permiſit, vt duos ſibi è Patritiorum ordine Senatores quotannis crearent, qui Vrbem Apoſtolica auctoritate adminiſtrarent: cuius artis aſtu Dominium Eccleſiaſticum valido Romæ fundamento fulciuit, quamuis ipſe non ibi ſuum fixerit domicilium.

Rebus ſic ſe Romæ habentibus, Clemens Quintus natione Gallus, Burdegallenſis Epiſcopus Pontificiam ſedem anno 1305. in Galliam tranſtulit, annos octoginta permanſuram. At ne Romani denuò

tanta Pontificis absentia in turbas irent, ab eoque deficerent, Romæ Cardinalem statuit, qui Senatoris etiam personam sustineret. Quamuis Ludouico Banato, quem Pontifex Auenione à Catholicorum cætu anathemate remouerat, Romæ Coronam Imperatoriam accepturo, Regimen Vrbis à duobus è nobilitate senatoribus, Imperatoris Vicarijs, teneretur. At Bauarus forsan eos antea creârat, cum & in cæteris Italiæ ciuitatibus Vicarios ex eis, qui suas sequuti fuerant partes, destinasset, nullo temporis spacio è magistratu dimouendos. Alter eorum Stephanus Columna fuit, qui Pontificatu Ioannis Vigesimi primi, secus vigesimi secundi, Ludouicum Imperatorio Diademate coronauit. Sed Villanus tradit, Ludouico Romam adueniente, populum Romanum concitatis animis è Patritiorum manu dominatum extorsisse, sibique Sciarram Columnam in Ducem creasse, qui Vrbem quinquaginta, & duorum virorum popularium, quatuor è quaque Ciuitatis Regione electis, consilio gubernaret: Et ab eo, & à Butio de Processo, & ab Vrsino de Vrsinis, qui senatores fuerant, & à Petro de Monte Nigro Equite Romano Bauarum Romæ anno 1327. 16. Ianuarij Coronam accepisse, & abeuntem Senatoris munus in Rainerium Vgutionis de Fagiola filiũ contulisse. Cum autem secundò reuersus Romanis pessimè in illum animatis discederet, Bertoldum Vrsinum, Cardinalis Legati Nepotem, & Stephanum Columnam Romam aduectos à populo Consules fuisse renunciatos.

Assumpto dein ad Pontificatum Benedicto X. quem aliqui XII. appellant, cum is præuideret, Ludouicum rursus in Italiam iter instituere, vt quoscumq; posset, amicos, vndiq; sibi conciliaret, Romam Legatum misit, qui Romanos in eam deduceret sententiam, vt Senato-

riam

riam dignitatem, quam Regis nomine exercuerant, Apostolicæ sedi acceptam referrent, Stephanoq; munus illud in annos quinque prorogarent, ita tamen, vt ei singulis annis Ecclesiastici Imperij vigore Collega daretur. Hac itaq; forma bis Stephano Collega fuit datus. Resq; continuata est, donec Nicolaus Laurentij titulo Senatorio Vrbis dominium inuasit. At cum is Auenione in Pontificis carceribus, quò illum Carolus quartus Romanorum Rex trahi mandarat, inueniretur, Franciscus Petrarca ad populum Romanum epistolam scripsit his verbis. *Et si enim vobis Imperij titulum nitantur eripere, non dum tamen eò vesaniæ sunt euecti, vt negare audeant, vos in vestros ciues ius habere. Certè si quid homo iste peccauit, Romæ peccauit, nec dubitari potest de commissis Romæ peccatis, vestrum esse iudicium, nisi vobis fundatoribus legum, atq; cultoribus, & quæ iura gentibus tradidistis, eripitur ius commune.* Ex quibus, & ex eis, quæ sequuntur, coniectari licet auctoritas, quam ad illud vsque tempus conseruabant Romani.

Ep. 4. lib. Epist. sine titulo.

Anno postmodum 1349. Clemens Sextus Romanis efflagitantibus indulsit, vt Iubilæum quinquagesimo quoquo anno celebraretur; quam gratiam, vt ei rependerent, assensêre, vt Pontifex, qui Auenione adhuc cõmorabatur, quatuor Præsules Cardinales nominaret, qui Romanas res fatuo turbatas tumultu digererent, componerentq;. Quare hi magistratum Senatorium reuocârunt. Sed Franciscus Baroncellus, senatoribus expulsis, Vrbe potitus est; Consulis, & Tribuni titulo subnixus. Cuius vt potestas opprimeretur, Nicolaum Laurentij è carceribus exemptum, & senatoris gradu decoratum in eum Pontifex emisit. Hoc autem popularibus armis neci dedito, Guido Iordanis fuit in annum, Pontificis auctoritate, Senator vnicus electus. Cum pristi-

Digitized by Google

nam Romani libertatem in omnibus, hoc vnum Pontifici præstabant obsequium, quo ab illo Senatores, vt è Patritiorum genere eligebantur, confirmari petebant. Orta dein in populo dissensione, Innocentius Sextus eò Senatorem aduenam mittendi facultatem obtinuit: quod anno 1359. inchoatum est; per totum id temporis spacium Banderariorum, qui custodiendæ Vrbis curam gerebant, vigente Magistratu. Exin, Platinæ assertione, Gregorio XI. Pontifice creato, Senator sexto quoque mense Romanis à Pontifice dabatur: qui ius populo dicebat: sed potestas, & ratio remp. administrandi, cauendique, ne quid Ciuitas detrimenti acciperet, tota penes Banderarios existebat: quorum licet insidias metueret, Romam tamen Vrbanus VI. aduectus est: At cunctorum ibi ciuium ope, qui, malè de ipso sentientes Clementem VII. Antipapam elegerant, destitutus, ex angustijs euasit vnum, & triginta Cardinales creando. Vt enim plenam Banderarij conspexerunt aulam, finem nouarum rerum imposuerunt.

Vrbano successit Bonifacius IX. qui cum Assisij, anno 1400. præ foribus existente, vitam ageret, per Legatos Romanorum rogatus est, vt se in Vrbem conferret, quò frequentior hominum multitudo, eo præsente, ad Iubilæi celebritatem conflueret.

Hoc etsi magnopere Pontifici in votis esset, compresso tamen simulatione desiderio, respondit, lubenter abesse ab Roma; cum Senatores aduenas ab Vrbano acceptare recusârit: Ærarij Præfectis, quos sua sibi stultitia finxerant, Senatorum munus obeuntibus, Banderariorum libidini cuncta permittentibus; dominatu in Tyrannidem verso; & re malo consilio gesta continuante; quod ipse ferre nequaquam posset. Hoc Romani permoti

moti responso Malatestam Pisauri Dominum à Pontifice Senatorem acceperunt; Banderariorum abolere licentiam spoponderunt;ad Bonifacium, vt Romam migraret, Legatos iterum miserunt. Quò posteaquam ille deuenit, Sancti Angeli castrum firmiori præcinxit munime, & totius Vrbis imperium lenta vnus præhendit manu. Hac rerum, & casuum vicissitudine, Roma, quæ priùs Cæsarum Orientalium arbitrio subiecta fuerat, in Pontificum potestatem post longam annorum seriem est collapsa. Inanem tamen etiamnum Romani quandam libertatis,& dominij retinent imaginem: Nonnullos enim sibi Magistratus creant, titulo aliquos Conseruatorum, aliquos Caporionum, aliquos alio; eis veteri more præterea à Pontifice Senatore concesso: qui vnà cum Conseruatoribus ad ius dicendum sedet in Capitolio, vbi Populus adhuc ad conferenda consilia solitus conuenire: argumenta regni in speciem inuenta quo multitudinis imperitæ animi circumueniantur. Non enim Romani nisi in Romanos, & de leuioris momenti causis ferre queunt sententias. Cætera sibi,suisvê agglomerauit Pontifex.

Tam longæ narrationis successus, vt mihi optimum visum est in medium proferre, quo tantæ Vrbis acquisitio clarior elucescat, ita è re duxi iura eis non permiscere, quæ sibi Pontifex interim alibi peperit, ne plurimarum rerum narratio tenebricosa diuersitate offuscaretur.

CAPVT

CAPVT XII.

De iure, quo Pontifices tenent Romanum agrum, Vrbesque, & Oppida adiacentia.

VRBIS dominio ad Ecclesiam translato, cuncta, in quibus ante dominabatur Vrbs, ad Ecclesiæ ditionem varijs temporibus peruenerint, remota æquè, ac proxima, quorum superiùs mentione facta, ciuitates, & oppida esse diximus Hetruriæ finitima, quæ inter Vrbis veteris, & Todi fines iacent, & quidquid à Neapolitanorum limitibus ad Beneuentum, & à Marsorum; & Reathinorum ad Romam protenditur. Huic itaq; regno hæc adiacebant confinia, Neapolis, & Beneuentum, quà Sol oritur Marsorum, & Reathinorum regio ad Septentrionem, Todum, & Vrbs Vetus ad Lucis occasum, Mare Mediterraneum, quà Dies medius incalescit. Quod orbis spacium partem Hetruriæ complectebatur, partem item Spoletani Ducatus, necnon Latium vniuersum, siue potius id omne, quod vulgo Campagna di Roma nuncupatur. Cum Oriens flumine Gariliano, Boreæ flatus Appennino, Occidens Tybride, & Aniene, Mari Auster potiorem Latij partem, quanta inter Garilianum, & Neapolim continetur, & oram aliquam Apprutij circumscribat. Quanam hæc ratione vicissim fuerint acquisita, aliquid notitiæ ex eis, quæ in Alexandri Secūdi Pontificatu anno MLXVI. gesta sunt, & æquè ex alijs elici potest. Cum Alexander igitur è Mantuano Concilio Romam reuertisset, vrbem quidem pacatam inuenit, sed in Latio, quà Romani dominabātur, turbata omnia. Nam Riccardus Normandus, & Guglielmus filius, Capua expugnata, Beneuentum premebant. At cum Gotifredus, & Matilde vxor, exercitu stipati in auxilium

Pontificis

Pontificis aduentarent, Normandi, quæcunque Ecclesiæ eripuerāt, remissis, pedem retulerunt. In Anathematis insuper promulgatione, quod Gregorius VII. in Rupertum, & cæteros Normandos ob nouam irruptionem in Ecclesiæ terras ab eis factam, contorsit, hæc habentur verba, *Præterea verò gratiam S. Petri, & ingressum Ecclesiæ his interdicimus, quousq; pœnituerint, satisfecerintq;, siuè Normani sint, siuè Itali, vel cuiusuis nationis, qui aliqua ex parte læserint, aliquovè incommodo affecerint Marchiam Firmanam in Picentibus, Ducatum Spoletinum, Campaniam in Vernicis, Agrum Sabinum, Tiburtinum, Prænestinum, Tusculanum, Abbanum, & quidquid in Volscis, & Hetruscis ad mare vergit; His addo Monasterium S. Benedicti, & quidquid in Cassinato agro positum est, nec Beneuentum in Sannitibus excipio, &c.*

Plat. Greg. VII.

Capta à Ruggerio Normando Appuliæ Duce, Capua, sese ei omnis maritima ora ad Anienem, & Veletrum vsque, Romanorum viribus, quæ tunc effractę languescebant, desperatis, confestim dedidit. Ex hoc arrepta occasione, dum Pasqualis secundus in Appulia degeret. Ptolomæus Pontificis dux ab eo desciuit, & cum Petro Columna, copijs coniunctis, Ananiam. Tibur, Pręneste, Tusculanum, & Sabiniam ab Ecclesię, & Pontificis obsequio auocauit. Sed cùm Pontifex Romam redijsset, recuperauit omnia.

Eugenius tertius, cum è Gallia anno 1152. in Italiam emigrauit, Vrbem Terracinam, Sisiam, Norbam, Fumoni oppidum, & Latij loca è tyrannorum manibus exemit.

Otho Quartus Imperator, eò quòd Montem Flasconem, & Radicofanem, Hetruriæ municipia, & aliqua alia è bonis Ecclesiæ diuulserat, Dirarum execratione ab Innocentio Tertio deuotus est.

Federicus Secundus ab eodem Innocentio, Corona

Imperatoria accepta, ei Todi Comitatum dono dedit, seu potius præreptum restituit. Hac ratione cum regiones, & agri in Italia multi ad Vrbis Romanę dominatum pertinerent, Pontifices modò horum, modò illorum locorum, prout tempora, & res tulerunt, potiti sunt; & ea nunc eodem iure tenent, quò Romam ipsam. Nõ tamen hîc silebo, eundem hunc Bonifacium, cũ ipse Roma potitus esset, & Iubilæi, frequentia loculos suppeditante opulentissimus euasisset, acri ingenio virum operam nauâsse, iactis non ex facili interituris, fundamentis, vt qui sibi successuri essent, non in Vrbe Roma tantùm, sed in toto Christiano orbe dominatũ adipiscerentur. Legem enim tulit, vt quicunq; Ecclesiasticum munus obtineret, vnius añi fructus in Pontificis Ærarium conferret: Quã Constitutionem, nulla interiecta exceptione, Regna omnia admiserunt, si ab Anglia discesseris, quæ tantũmodò Episcopatus hoc onere grauari consensit. In ea tamẽ sententia versantur aliqui, nõ Bonifacium, sed Ioannem vigesimum primum ab aliquibus vigesimum secundum appellatum huius constitutionis extitisse auctorem, qui annos septuaginta Bonifacium antecessit, & Ærarium pecunia refertum magis, quàm aliorum quisquam reliquit; vt hæc planè de ipso Ioannes Villanus efferat.

Io. Vill. Hist. lib. 11. cap. 20.

Nota, che dopò la sua morte si trouò nel tesoro della Chiesa in Auignone in moneta di oro coniata il valore, & computo di 18. millioni di fiorini di orò, & di più: & in vassellamenti, Croci, corone, mitre, & altri Gioielli con pietre pretiose la stima di largo di valuta di 7. millioni di fiorini d'oro, che ogni millione, è mille migliaia di fiorini d'oro di valuta: Et noi ne potiamo far fede piena, & testimonianla vera, che il nostro fratello carnale huomo degno di fede, che allhora era in corte mercatante di papa, che da Thesorieri, & da altri, che furono deputati à contare, & à pesare il detto thesoro, gli fù detto, & aucrato, & in somma recato per

to per farne relatione al Collegio de Cardinali per mettere in Inuentario, & cosi il trouarono. Il detto thesoro fù ragunato per la maggior parte per lo Papa Giouanni per sua Industria, & sagacità. Che in fino l' anno 1319. prese la riseruatione di tutti i beneficij collegiati di Christianità, & tutti li volena dar egli, dicendo, che il facena per leuar le Simonie: & di questo egli trasse, & raguno insieme questo tesoro. Et oltre à cio la detta reseruatione quasi mai non confermò elettione di niuno Prelato; mà promoueua vn Vescouo in vn' Arciuescouato, & al Vescouato del promosso promoueua vn minor Vescouo, & allhora aueniua bene sovente, che vna vacatione di vn Vescouato grande, ò Arciuescouato, ò Patriarcato faceua sei, & più promotioni, & il simile di altri Beneficij: onde molte, & grandi prouisioni di moneta tornauano alla Camera del Papa videlicet. Illud animaduersione dignum, Pontifice è viuis sublato, Auinione ærarium Ecclesiasticum auctum ingenti pecunia, cuius summa, subductis rationibus, deciès, & octiès centena millia florenum aureorum amplius colligebat. Insuper vasa, cruces, coronas, mitras, gemmas, aliaque pretiosa suppellectilia reperta, quæ septiès deciès eorumdem florenorum, ac pluris æstimabantur. Atqui milliès mille sunt deciès centena millia florenorum aureorum. Hoc autem mihi exploratissimum esse facile potuit; Nam ærario præfecti, atque alij accersiti, per quos pecunia illa numeraretur, examinareturque ponderibus, fratri meo, viro alioquin spectatæ fidei, ibi tùm fortè mercaturam exercenti hoc ipsum firmissimè asseuerârunt. Ea re ad Cardinalium Collegium delata, vt in apophasin bona illa relata describerentur, nihil me alienum à veritate dixisse, compertum est. Corrogauit tantam nummorum copiã præcipuè Ioannis Pontificis mira industria, mentisque agitatio atque solertia. Etenim iam indè ab anno 1319. vbicunque Religio Christiana colitur, omnia sacerdotia, Collegiata, vt vocant, sibi reseruata ipse tantùm conferens eo obtentu, vt sacrorum nundinationes tollerentur, hunc thesaurum ingentem congesse-

rat. Hoc nimirùm reseruationis commento nullum ferè Antistitem dignitatis gradui confirmabat; sed Episcopum ad Archiepiscopatum prouehebat, & ad prouecti Episcopatum, minorem Episcopum efferebat, Quo factum fuit, vt sede aliqua Episcopali, aut Archiepiscopali, aut Patriarchali Antistite orbata, sæpè sex, & interdùm plures eligerentur, Eundem morem, institutumque quoad alia minora sacerdotia deinceps sequutus innumerabilem pecuniam in Ecclesiastico ærario coaceruauit.

Polydorus Virgilius autem de huiusmodi exactionibus ob collationem munerum Ecclesiasticorum fieri solitis verba faciens eas ad tempus vetustius refert, & sic inquit, *Caterùm nullum inuentum maiores Ro. Pontifici cumulauit opes, quàm annatarum, quas vocant, vsus, qui omninò multò antiquior est, quum recentiores quidam scriptores suspicantur, & annatas more suo appellãt primos fructus vnius anni sacerdotij vacantis, aut dimidiam eorum partem. Sanè hoc vectigal iam pridem, cum Romanus Pontifex non habuerit tot possessiones, quot nunc habet, & eum oportuerit pro dignitate, pro officio multos, magnosq; facere sumptus, paulatim impositum fuit sacerdotijs vacantibus, quæ ille conferret. De qua quidem re, vt graui sæpè reclamatum fuisse testatur Henricus Hostiensis, qui cum Alexandro IIII. Ponti. vixit, sic vt Franciscus Zabarella tradat, posthac in Concilio Viennensi, quod Clemens V. indixit, qui factus est Pontifex anno salutis humanæ 1405. agitatum fuisse, vt, eo deposito annatarum onere, vigesima pars vectigalium sacerdotalium penderetur Romano Pontifici, &c.*

De inuent. rerum lib. 8. cap. 2.

CAPVT

CAPVT XIII.

De Iure, & actione, quam Pontifices habent in Regna Neapolis, & Siciliæ.

IAM ad alias Ecclesiastici iuris ditiones transeuntibus nobis primo loco, vt sunt prima tempore Neapolis, & Siciliæ Regna ob oculos versantur, quorum dominium Pontifex, ob Constantinopolitani Imperatoris, ad quem spectabant, peruicatiam, sibi arrogauit, quaque ratione id factum sit, Ioannes Villanus enarrat hoc ordine.

Lo Rè Erracco successo nel Regno di Lombardia, e di Puglia con il frenllo Teolofe fù crudele nimico di S. Chiesa, & fece congiura con Leone Imperatore di Constantinopoli, & con Constantio suo figliolo altresi Imperatore, & à sua richiesta passarono à Roma, & presonla, & rubaronla, ardendo quasi tutte le Chiese, & Santi Luochi, & portarono in Constantinopoli le ricchezle di Roma, & tutte le imagini delle Chiese di Roma per dispetto del Papa, della Chiesa, & de fede li Christiani, & tutte le arsono, & dissiparono. Per la qual cosa Papa Stefano Secundo li scommunicò, & tolse per emenda del misfatto all' Imperiali il Regno di Puglia, & di Sicilia, & stabili per Decreto, che sempre fosse di Santa Chiesa Romana, id est, Erracus Longobardiæ, & Apuliæ regnum adeptus, fraterq; Theolophe Romanæ Ecclesiæ inimici, infensique, coniuratione facta, Leoni Imperatori Constantinopolitano, eiusq; filio Constantio vehementer authores fuerunt, vt Romam cum exercitu inuaderent. Qua vrbe capta, ac direpta, templa ferè omnia, locaq; augusta, & sancta incendio absumunt, Ciuium opibus Constantinopolim euectis, asportatisque, &, vt Pontifici, Ecclesiis, Christianisq; omnibus insignis fieret iniuria, cunctis Romanorum templorum imaginibus confractis ignem subyciunt. Tantæ rei fæditate commotus Stephanus Secundus

Io. Vill lib. 2. cap. 10.

cundus in illos Apostolicæ potestatis gladium intorsit, & à fidelium communione præcidit, regnumq; Apuliæ, & Siciliæ ob patratum scelus Imperatoribus ademptum, ereptumq; Ecclesiæ perpetuo adiudicauit.

Hìc autem primò est animaduertendum, quem Villanus Eraccum appellat, à cæteris scriptoribus Rachim, seu Rachisium, & Theolosem eundem esse, qui Aistulfus, quem ipse Villanus Aristolfum nominat, & inquit, eum latinè dici Theolophem. Stephanus autem Secundus à pluribus Stephanus Tertius nuncupatur. Stephanus enim Secundus, qui huic antecessit quarto sui Pontificatus die, è gradu, & vita emigrauit.

Dein animo percurrendum est, Stephanum Pontificem, Leonem Imperatorem; Rachisium, & Aistulphum Longobardorum Reges, non omnes eodem tempore extitisse. Leo namq; anno 743. diem obijt, Rachisius ad Regium peruasit culmen 744. & graui Zachariæ Pontificis oratione perculsus anno 749. in Monasticam se solitudinem abdidit, relicto in Regni splendore Aistulpho fratre, qui vitam inter ipsa venandi studia anno 757. cum morte commutauit, Stephano Secundo, seu Tertio ad Pontificatum postero anno prouecto.

Præterea, si Villanum accipis, scriptorum nemo paginarum suarum monumentis commēdauit, Leonem Imperatorem, seu Constantinum in Italiam aduersus Pontificem se contulisse, vel Romam à Rege Rachisio, vel ab Aistulpho fuisse direptā: Etsi Græcorum Zonaras, Longobardorum Paulus Diaconus, eorum temporū scriptores, alijq; nonnulli, Pontificum res accurato stylo perpetuitati crediderint. Seiunctum tamen non est à vero sacras Imagines flagitiosis insusurrationibus fuisse ab Leone Isauro flammis deuorandas traditas, studiosèq; suasum Gregorio Secundo, vt facinori tanto cōsensum præberet:

beret: Qui rem, & Imperatorem execratus, aqua, & igni Leonem interdixit; interdixit ei pariter vectigalia, reliquosq; Romæ, & totius Italiæ census; & subiectas ei prouincias fidelitatis Sacraměto liberauit, nulla tamen mětione facta, regna illa in Ecclesiam transjcienda.

Aistulphus quidem in Gregorij Tertij Pontificatu, Romam obsedit, sed nec eam expoliauit, nec cœpit, Pipino in Pontificis auxilium, vt superiùs attigimus, aduocato. Quare Villani fides mihi vehementer in his videtur fluctuare. Ad reliqua ergo, quę super his ab alijs afferuntur, progredi lubeat.

Dominantibus itaq; Græcis in Orientales Italiæ oras, Saracenis in Siciliam, in quam irruperant Gulielmus Fortebraccius vnus ex duodecim Tancredis Ducis Hormandiæ filijs, tunc inter Italos agens, cum Capuano, & Salernitano Principe fœdus sanxit, in idemque Malochum Appulię, Calabriæq; Constantinopolitanorum Cæsarum loco, præsidem attraxit, pactis initis, vt, Saracenis expulsis, quidquid acquireretur inter eos portionibus æquis diuideretur. Nec mora, in Siciliam itum, Saraceni tota fermè Insula eiecti. At Græcus, nuntio Conditionibus remisso, totum illud sibi, Imperatorique suo Regnum adscripsit; detinuitq;. Quare Gulielmus in Italiam reuersus, vt primùm tulit occasio, in Græcos inuasit, eisq; circiter annum 1040. magnam Appuliæ partem ademit. Gulielmo Dracò frater successit, qui Marte secundo cum Græcis bella gessit: Draconi subijt Onfridus, Onfrido Gutifridus quartus frater: Hoc tempore Gisulphus & ipse Normandus, Salerni Princeps Beneuento potitus est; cuius Vrbis recuperandæ gratiâ cum sese Leo Nonus illuc contulisset, in hostium manus incidit, à quibus tamen non tantùm libertate donatus, sed & humanitus, officiosèq; exceptus fuit.

Pontifi-

Pontificatu in Victorem secundum collato, Rupertus Guiscardus, & ipse Tancredis in Saracenos, qui Capuam oppugnabant, arma mouit, & ab ciuitate illa hostes propulsauit. Tùm Stephani X. à nonnullis IX. nuncupati Pontificatu, Græcos ferè omnes è Calabria eiecit. Moriturus autem Gutifridus testamento hæredem Appuliæ, & Calabriæ Bellegardum, seu Bagelardum filium, Nepotemve instituit. Quare indignatus Rupertus Bellegardum è ditionibus expulit, & Troiam, quæ ciuitas Pontificibus parere consueuerat, subegit. Hanc Vrbem in Appulię limitibus, vt colonia Appulorum, & Calabrorum ingenia compesceret, & Romanorum vexaret fines, Babaganus Michaelis Græci Imperatoris Dux non multò ante ædificârat: quam ei post quartum obsidionis mensem ademptam, Henricus Secundus Imperator Benedicto x. Pontifici donârat. Troia à Ruperto capta, Nicolaus Secundus Pontifex in Appuliam migrauit, vbi pactis cum Ruperto initis, ab eo quidquid ad Ecclesiam spectabat, recepit; Quocirca Diris Anathematis lustratum Appuliæ, & Calabriæ Ducem renunciauit: atq; in Vassallum, & Ligium Ecclesiæ suscepit, annuo duorum boum, & duodecim denariorum censu constituto. Et hinc primum Ecclesiæ ius anno 1062. in Neapolis Regno ortum est, quod tempore incrementum acquisiuit.

Illud Iurisconsulti Feudum Ligium appellant, cui binæ competunt conditiones: Altera, vt sese ipsum domino Vasallus obliget, bonaq; omnia, ea etiam, quæ à Feudalibus seiuncta sunt. Altera, vt iureiurando spondeat, se perpetuò obsequium domino præstiturum, nulla cuiusuis alterius obligationis habita ratione. Rupertus dein loca multa è Græcorum manibus abstulit. Præterea frater eius Ruggerius, Ruperto copias, opemq; suggerente,

gerente, in Siciliam appulsus, quæ rursus in Saracenorum potestatem delapsa erat, Messanam primò expugnauit, tum priorem Regni partem: illum ideò frater Siciliæ Comitem creauit. Et nos hoc illum nomine appellabimus, vt ab alijs huius gentis Ruggerijs dignoscamus. Cum verò Rupertus in Picenum irrumpere inchoasset, eum Gregorius Septimus iterum Anathemate percussit. Sed citò conuenêre, Ruperto iterum in Vassallum, & Ligium Ecclesiæ recepto.

At illo è viuis erepto, in Patris ditiones inuasit Ruggerius natu minor, qui Capuam, & omne solum Ecclesiastici, & Romani iuris ad Tyberim vsq; occupauit. Tũ Boemundus maior natu fratrem armis adoriri, nec prius abscedere, quàm sibi Appuliæ portionem relaxaret, Ruggerio cum Ducis titulo cætera omnia obtinente: qui Amalphim ad Vrbanum Secundum transgressus sese Protoligium Ecclesiæ constituit, Ducatus Appuliæ, qui tunc ad Siculum vsq; mare protendebatur, accepta confirmatione. Hinc (ex Scriptorum aliquorum testimonio) in Siciliam appulsus Siracusas primò, tùm Insulam totam subegit. Quod tamen ab aliquibus non huic Ruggerio, sed Ruggerio Siciliæ Comiti, Ruperti Ducis fratri adscribitur, qui ab Vrbano Secundo, maximi beneficij loco Legatus Apostolicus ea in Insula est constitutus, qua præcellentissima iuris eminentia nunc quoq; Siciliæ Reges fruuntur; vnde Siculę Monarchiæ nomen emanauit. Occubuit Princeps iste anno 1101. cui Regni successores fuêre filij, primò Simeon maior natu, deinde Ruggerius Secundus.

Calisto Secundo Pontifice creato, Vilelmus Appulię Dux, Ruggerij Ducis filius, Ruperti Nepos se Romam contulit, vbi Pontifex eum Ecclesiæ Ligium confirmauit. Dein cum Constantinopolim tetendisset, vt Alexij

Imperatoris filiam sibi sponsam adiungeret, Ruggerius Secundus Siciliæ Comes eius consobrinus anno 1129. Calabriæ, & Appuliæ ditiones ab ipso ademit, sibique additis, se Regem Italiæ proclamauit. Quapropter Innocentius Secundus, Romanorum ope conflato exercitu, in ipsum contendit, &, signis collatis, Romani profligati, Pontifex, & Cardinalium nonnulli in captiuitatem deducti; Quamuis sacerdotij reuerentia magnus eis est habitus honor, & libertas etiam concessa; Qua permotus humanitate Pontifex ei quæcunque petijt, Regio excepto titulo, indulsit. Ipse postmodùm hac Pontificis concessione innixus Neapolim, quæ Græcorum erat Imperatorum, cœpit. At cum ob Innocentij captiuitatem Romæ interea Anacletus fuisset Antipapa renuntiatus, in Galliam Innocentius aufugit; Ruggerius ad Anacleti partes accessit, atque anno 1130, ab eo Titulum Regium vtriusq; Siciliæ obtinuit, siue vt Faselus scribit, titulos Regis Siciliæ, Ducis Appuliæ, & Principis Capuæ. Quamobrem Lotharius Imperator opem Pontifici ferendi ergo Italiam petijt, & Pisanorum classis virtute Ruggerium ab Italia in Siciliam repulit. Quare Pontifex Rainonem vnum ex Lotharij proceribus Appuliæ Ducem renunciauit. Sed post Lotharij discessum, Lucio Secundo ad Pontificatum elato, Ruggerius in Italiam remeauit, ditiones suas omnes recuperauit, titulorum confirmationem à Pontifice obtinuit.

Post Ruggerij obitum Vilelmus improbus, eius filius regnorum administrationem suscepit, qui cum ab Hadriano Quarto Neapolitani Regni infeudationem impetrare nequiuisset, nonnulla Ecclesiæ loca arripuit. Quare Pontifex illum excommunicatione deuouit, & subiectos ab obsequij iurati vinculo exemit, Beneuen-

tumque

tumque progressus potiorem Regni partem ad suũ præsentia tantùm Pōtificali dominatũ pertraxit. At demùm Vilelmus Græcis, & Appulis, q̃ malè de Pontifice sentiebāt, ad Brundusium superatis, Regno iterũ est potitus: & pace cum Pontifice inita, ab eo in vtriusq; Regni iuribus anno 1155. infeudatus est, nec se vnquam laturum contra Ecclesiam arma iuramentum præstitit. Atque ita Sicilia etiam tunc supremo Pontificis Imperio subijci visa est.

Post Improbi Vilelmi mortem Vilelmus Probus ei filius vtrunq; Regnum adiuit, qui, nullis susceptis liberis, anno 1189. diem obijt. quapropter Clemens Tertius Regna illa, tamquam ad Ecclesiam iure feudali deuoluta, Ecclesiastico Dominio penitus adijcere enixus est. Sed Siculi Regni proceres Tancredem Ruggerij Regis filiũ, & Vilelmi postremo defuncti patruum in Regem creârũt. Ex quo bellum in Appulia inter Pontificem, ipsumq; Tancredem exortum est.

Clemente vita functo, Cœlestinus Tertius Pontificatũ obtinuit, qui Tancredem de Regno prorsus deijcere sibi in animum induxit. quare Pontificiæ auctoritatis eminentia piaculo Religionis sublato, Constantiã vltimi Ruggerij Regis filiam, quæ monasticam vitam annos iã nata quinquaginta Panormi profitebatur, Henrico Sexto Federici Enobardi filio in matrimoniũ collocauit: cũq; is in Romanorum Regem fuisset electus, ei etiã Coronam imposuit, adiectis conditionibus, vt bello vtramq; Siciliã peteret, sibiq; cōpararet, Ecclesiæ censu erogato. Germani tamen Scriptores asserunt, Constantiam Henrico puellam nupsisse, nec Monasticam egisse. Henricus igitur, post Tancredis obitum, cui Ruggerius Secundus successerat diutino bello vtriusque Regni potitus est, nunquam auxilium ei suppeditare desistente Pontifice. Paulus Æmilius nihilominus ait. Quod vltra

Digitized by Google

Pharum non poterat vllum sibi ius in Siciliæ Regno Ecclesia arrogare. Cœlestinus iste Decreta, quæ visuntur adhuc, tria condidit. Primo edixit, si quid Princeps in Principem offenderit, castigationẽ ad Pontificem spectare. Secundò, vt Principes etiam maximi reuerentia ingenti prosequantur sacerdotes. Tertiò inter competitores ob Imperium contentionibus ortis Othonem Quintum renuntiauit Imperatorem. Quamuis nonnulli declarationem hanc ad Innocentium tertium referãt. Diem extremum obiturus Henricus vxorem, & filium, qui Federicus Secundus Pontificis fidei commendauit. Quare cum Otho Imperator in Regnum Neapolitanũ inuaderet, aqua, & igne fuit à Pontifice interdictus: quo sacro Religionis fulmine agitati animis Electorum aliqui Federicum annos natum viginti, aut ex Fuseli opinione, duodecim: qui ex auctoritate Pontificis Corona Imperatoria Aquisgrani suscepta, Comitatum de Fondi dono dedit Ecclesiæ. Licet ab eo, quem diximus Othone relictum testamento fuisse, tradat Riccius. Federicus autem nil exindè magis præ oculis habuit per quinque, & triginta totos annos, quibus Imperium tenuit, quam damna inferre Ecclesiæ, & Pontificibus molestiam exhibere. Quare in publicas execrationes sępius incidit: licet aliquando in gratiam cum Ecclesia redierit: vt anno 1231. cum viginti circiter auri vncias, vt damna Ecclesiæ illata resarciret, persoluit, expiatusq; ab Anathemate rursus Siculi Regni infeudationem accepit. Morti verò proximus Conradum maiorem natu Neapolitani, Henricum minorem Siculi regni, aut, vt aliqui scribunt, Hierosolymarum hæredem instituit. Conradus in Italiam profectus Neapolitanum regnum, inuito etiam Pontifice, armis subegit: tum Henricum fratrem regni cupidine stimulatus (si Constantio fidem adhibe-mus)

mus) veneno sustulir. Sed haud multò par pari redditum ei fuit opera Manfredi tertij fratris, quamuis nothi, ditionesq; in Conradinum puerum, Federici, vt Constantius inquit, filium, siue, vt Blondus, Collenutius, Riccius affirmant, nepotem ex Henrico fratre, deuenerunt. Manfredus, Conradini Nepotis, qui tunc in Germania agebat, primò curam suscepit, tum eius ægritudine, obituq; per simulatos nuncios euulgato, se mira sagacitate in Siciliæ Regem anno 1256. salutari impetrauit. Et Italia petita, Pontificijs aduersantibus armis Neapoli, Latio, & Apprutio potitus est: Quibus Regnis ad Vrbani Quarti tempora pacatè insedit. Vrbanus autem haud modicum illi negotium facessere Gallorum armis visus est: Quæ cum etiam Manfredi viribus succumberent, nuncios in Galliam vsq; Pontifex misit, qui bina illa Regna Carolo Andagauensi Sancti Ludouici Regis fratri offerrent. Quod cum Vrbanus inchoasset, Clemens Quartus anno 1265. perfunctus est, in vtrunq; Regnum infeudato Carolo, qui singulis annis octo, & quadraginta, siue, vt opinatur Riccius, septuaginta ducatorum millia sedi Apostolicæ in Diui Petri festo die, & insuper terno quoque anno candidum equum in censum solueret, seque ipsum, successoresq; hac alligaret obligatione, vt nec sibi, nec cuiquam illorum Imperium, vel ipsis offerentibus Electoribus, acceptare vnquam liceret: Quibus si pactis iret obuiam, omni penitus Regni iure caderet. Carolus Neapolim accessit, & signis collatis, Conradum interemit, exercitum profligauit, vtriusq; Regni potitus est. Conradinus & ipse in Italiam profectus, amissa regna recuperandi ergo, ab Carolo cladem, necemq; reportauit. Sed post huiusmodi secundæ fortunæ euentus Sicilia, Ioanne de Prochita auctore, qui Siculas vesperas instituit, à Carolo desciuit, Petrumq; Taracinę

Regem Constantiæ Manfredi filiæ maritum vltro suscepit; sic altero ab altero, Siciliæ, & Neapolis recisis regnis. Ideò Martinus Secundus, à nonnullis Quartus appellatus, Petrum excõmunicatione detestatus est, paternorum regnorum iure priuauit, in eis Carolo Valesio, Philippi Galliarum Regis filio infeudato, in eumq; Cruciatum bellum edixit. Petrus in ipsa hostilium armorum repulsione è vita decessit, Regnis in filios testamento collatis, Arragoniæ quidem in Alphonsum maiorem, Siciliæ in Iacobum natu minorem; qui pacis conditionibus initis anno 1295. Siciliæ Regnum Carolo Secundo Claudo Neapolis Regi, cuius pater Carolus Primus pridem occubuerat, remisit. At Siculi Gallorum exosi dominatum, nec Anathemate deterriti Federicum Secundum Regis Iacobi fratrem, qui tunc ad Regni illius gubernacula consistebat, Regem acclamârunt. Hic autem quadraginta annorum spacio insulam à se rectam Petro filio, Petrus Ludouico tradidit: cum quo Ioanna prima Neapolis Regina, Pontifex, veluti Forzellus scribit, pacem iniuêre his conditionibus, vt Ludouicus, Regni dominio sibi obtento, quotannis in Sanctorum Petri, & Pauli festiuitate Pontifici, nomine Reginæ, tria millia vnciarum auri penderet; Neapolitano Regno, rebus id exigentibus, quindecim triremium auxilium præstaret; Regina ius Siculi Regni ab se abrogaret, Pontifex sacras execrationes, quas Censuras nominant, amoueret, & præteritorum annorum census condonaret. Ludouico fratri successit Federicus Tertius: Is dum aduerso Marte contra Ludouicum Neapolitanum Regem, Ioannæ virum, qui magnam Siciliæ partem occupârat, pugnasset, in has ire conditiones est coactus: Ioanna vocaretur Siciliæ Regina, Federicus Trinacriæ, Reginæque, & Ludouici

foret

foret Feudatarius; eisdem in Diuorum Petri, & Pauli, solemni die tria millia vnciarum auri quotannis incensum erogaret; sublato tamen onere, quo tenebatur Pontifici pecuniam persoluere: Neapolitanis rebus, id periculo postulante, certam quandam opem ferret: Mortua verò Regina, liber ab his omnibus euaderet, & insulam Liparæam insuper haberet. His hanc quoque conditionem Pontifex inseruit, vt Ecclesiæ vterque constitueretur Vasallus, regnum ei acceptum referret; & moriente Federico Tertio absque marium liberorum sobole Maria eius filia ad Regni celsitudinem admoueretur. Pax hæc anno 1365. inita est post tot inter Siciliæ, & Neapolis Reges continuò pugnata bella, in quibus Pontifices semper pro Neapolitanis steterant, quippè, vt plurimùm, Sicilia sacris excommunicationum fulminibus intonata. Cumque Carolus Secundus è Petri Taraconensis carceribus emissus Neapolim remigrâsset, ipsi Pontifex Romæ Neapolitani, & Siculi Regni coronam imposuit.

Post Carolum Secundum Rupertus secundò Genitus Neapolitanum regnum est adeptus, Caroli Ruperti Regis Hungariæ filij primùm à Carolo Martello geniti non habita ratione; cui Clementis V. sententia Regnum decretum fuerat. Rupertus hic in aduentu Henrici VII. Italiam, vti Imperatoris Vasallus, Pisas vadimonio appellatus, & Imperatoris sententia, qui tunc Aretij agebat, absens regno priuatus fuit. Pontifex autem ex aduerso, post tamen Imperatoris obitum, sententiam tulit, priuari non potuisse; quandoquidem eò, quò tutò veniret, non fuerat in iudicium vocatus.

Post Ruperti obitum Ioanna Andreæ Regis Hungariæ

gariæ prima coniux, cum iam Carolus eius pater, Regis filius occubuiſſet, ad Regni soliũ eſt euecta. Quæ quamuis Neapoli excederet metu, ne ſibi vis inferretur à viri fratre, qui Andrea defuncto in regnum illud inuaſerat, haud multò poſt tamen reuerſa eſt, & ab Ludouico Tarentino in vxorem eſt ducta. Tunc hi Siculi Regni iura, de quibus meminimus, acquiſiuêre, ſeu recuperauêre potiùs, Oppidis, Vrbibusq;, quæ tenebant, Regi Federico exhibitis. Humi condito Ludouico, & Ioanna quarto nupta Othoni Branſuicenſi Duci, Vrbanus Sextus, fœminam peroſus, Carolum Dyrrachij Ducem, marem è primi Caroli Regis ſtirpe vnum ſuperſtitem in Regem Neapolis, & Hieroſolymæ Romæ coronauit. Quare vt illa ſibi vires, & præſidia cumularet, Aloyſium Ducem Andagauenſem, Ioannis Galliarum Regis filium, anno 1379. in filium adoptauit. At Carolus Pontificis ſuffultus authoritate Neapoli potitus eſt. Reginam, & maritum captiuos fecit: dein ſeſe Vaſſallum Eccleſiæ conſtituit. Aloyſius filius Ioannæ adoptiuus in regnum impreſſionem fecit: à Pontifice Anathemate perculſus, ſed anno eodem vitam cum morte commutauit. At Carolus in Hungaria, vbi coronatus in Regem fuerat, enecatur, ſucceſſore Ladislao filio, quem ij Neapoli expulerant, qui penes Aloyſij Andagauenſis Rege Aloyſio nati, à quo etiam Clemens 7. Antipapa ſtabat, ſequebantur. Ladislao autem Vrbanus Sextus, dein Bonifacius Nonus, à quo Regni infeudationem accepit; fauebat. Aloyſius multorum annorum bello contritus regnum deſeruit, & ſe in Prouinciam recepit. Quare iactabundus Ladislaus ipſam Romam occupauit, Gregorio XII. Pontificatum obtinente. Illum ideò Alexander V. qui duobus è ſolio depoſitis Pontificibus fuerat Piſis à Cardinalibus Pontifex electus, aqua, & igni interdixit, accerſito Aloy-

ſio, cui

ſio, cui regnũ infeudauit. At Ioannes XXII. Ladislaum, abſente Aloyſio, in gratiam recepit, nihilo tamen minus Romam ille rurſus milite obruit, & anathemate damnatus obijt. Huic Ioanna ſecunda, quæ Duci Auſtriæ nupta extiterat, ſucceſſit. Quæ iam ſenior magnis obſeſſa viribus cum Aloyſium Tertium Aloyſij ſecundi filium, in Neapolitanum Regnum irruere intelligeret, nec opis quidquam à Pontifice ſperaret, eò demum aſſentiente, non aliorum liberorum mater. Alphonſi Aragoniæ Regem in filium adoptauit. Progreſſu ſuo Alphonſus Reginam in libertatem vendicauit. Sed, è ſuſpicionum ſcaturigine inter eos ſimultate orta, Alphonſus ſuorum in ſatellitum cuſtodia Reginam deduci contendit: illa Neapoli euaſit, & ob ingratitudinem documento adoptionis reuocato Regem Aloyſium Tertium anno 1433. Romæ commorantem, adoptauit, non ſine Alexandri Tertij à nonnullis Alexandri Quarti appellati, qui Reginæ pariter opitulatus eſt, aſſenſu: & hac ratione Ioanna fuit Regno reſtituta. Hinc duodecim annorum curriculo quies effulſit, quibus elapſis paucos infra menſes occubuerunt, vterq;, Aloyſius, & Regina; quę, condito teſtamento, Renatum Andagauenſem Aloyſij Regis fratrem hæredem inſtituit. Is Pontificis Eugenij auxilijs auctus diù Alphonſum bello proſequutus eſt: attamen Regno tandem expulſus ad Pontificem confugit; à quo ſuppetiarum loco infeudationem Regni accepit, Regnum reuera Alphonſo obtinente. Atq; hac conflictuum viciſſitudine rurſus anno 1443. Regna Neapolis, & Siciliæ ſub vnius Domini Imperium redacta. Sicilia enim poſt Regis Federici funus in Mariam vnicam eius filiam peruenerat, quæ Martino Tarraconenſi Martini Ducis Montisblanci filio, Ioannis Regis Arragoniæ fratri nupſerat. Maria ſobole nulla diem obijt; Quare Maritus Regno

 inſedit,

Digitized by Google

insedit, quippe ab Iacobo Federici Regis Siciliæ fratre oriundus; Quamuis affirment multi, Federicum Mariæ filium, qui septennis è vita migrauit, matri superstitem extitisse, & ideò Regni hæredem, atque ei deinde patrem. At cum paulò ante Ioannes Arragoniæ Rex absque liberis maribus decessisset Montisblanci Dux Regno se admôrat. Eodem itaque tempore Pater Arragoniæ, filius Siciliæ regnum obtinebat; Quoniam verò filius Patrem morte præuertit, Martinus senior vtrique Regno præfuit.

At vti Martinus in fata concessit, plurimæ ob Regnorum successionem eruperunt contentiones, sex enim competitores, qui sibi id iure deberi asseuerabant, in Arragoniæ regnum inuiolârunt; Federicus Lunæ Comes, Regis Martini Iunioris filius, matre nothus; Ferdinandus, Infans Castilliæ, ducta origine à Violanta, sine, vt asserunt aliqui ab Leonora Martini Senioris sorore, Henrici Secundi Castilliæ Regis vxore; Violanta Ioannis Arragoniæ Regis filia, qui Regnum testamento in Martinum fratrem transmiserat; Martinus cessione in neptem. Hæc Ludouici Neapolitani Regis olim coniux, sibi dolo à patruo Arragoniæ, & Siciliæ Regna fuisse erepta in medium afferebat, prœterquam quod ad illa se admouendam affirmabat, quippe oriundam ab Ramirio Arragoniæ Rege, & ab Ruggerio Siciliæ Comite. Petebat insuper Matthæus Comes de Foes, ducta in vxorem Ioaña Violantæ sorore, eodem nata patre. Alphonsus Candiæ Dux, Reborgontiæ Comes, & pôstremò Iacobus Comes de Isgel, qui ab Elisabetha Regis Martini Senioris sorore genus referebat: super tanti ponderis cōtrouersiâ nouem numero Iudices fuerũt electi, ex Arragonia tres, itidem ex Valentia, & ex Catalania totidem, hac inserta conditione, vt in sententia ferenda bini sal-

tem

tem ex quolibet regno conuenirent. Hi ergo munitissimæ Arcis vallo circumsepti, ex qua prodire nisi, Rege electo, interdicebantur, Ferdinandum renuntiârunt Regem.

Hæc in Arragonensis, in Siculi verò Regni successione longè grauiores deferbuerunt colluctationes. Regina Blanca Martini iunioris olim coniux Regnum iure successionis pro Regina Maria petebat, pronepte à fœmina ducto stemmate, Philippi Probi, & Ioannæ Reginæ Nauarræ, è cuius stirpe, & ipsa Blanca in lucem fuerat edita. Petebat pariter Bernardus Crapera, qui tum Regnum administrabat. At breui violentis in Craperam manibus iniectis, & ad Ferdinãdum Arragoniæ Regem inter custodes ablegato, Blanca verò mortua, Siculi, nulla Pontificis intercedente authoritate, Ferdinandum in Regem elegerunt: qui vita functus vtrumque Regnum, Alphonso ab se primùm genito, reliquit Is autem à Regina Ioanna adoptatus, & si adoptionem ea postmodum reuocauerat, Neapolitanici Regni potitus est. Hæc cum illi secundo fortunæ afflatu euenissent, nulla mora Ferdinandum filium sibi spurium Calabriæ Ducem constituit, Regnique Neapolitani hæredem instituit. Per hos igitur viarum amfractus Pontifices infeudationibus; Reges armis horum Regnorum sibi iura vendicârunt: Quique eis possessione insederunt, illa, vti libitum est, liberorum dominorum more, modo ad spurios, modò ad fœminas, modò ad externos transtulerunt.

Alphonsus cum Eugenio pacem his præcipuè conditionibus inijt. Pontifex eum in Neapolitano Regno infeudaret; à Ferdinando originis impedimentum amoueret, dum ei Regnum à Patris obitu capescere liceret: Alphonsus se Vasallum, & Feudatarium Ecclesiæ

narraret, onere sibi imposito certis auxilijs Pontifici opitulandi. Alphonso mortuo Ioannes eius frater, Ferdinandi Catholici pater Regnorum Arragoniæ, Siciliæque administrationem complexus est; Neapolitanum verò separatione rursus à Siculo facta, ad Ferdinandum Calabriæ Ducem peruenit. Etsi Calistus Eugenij sententiam, qua Ferdinandus Regno capessundo idoneus reddebatur, vti furtim surreptam aduerso Diplomate abscidit, subiectosq; à præstandi obsequij iureiurando liberauit. At occubuit Calistus, in Regno se confirmauit Ferdinandus, Pio Secundo infeudationem præbente, Census onera leuante, Regiam Coronam imponente. Scribit in hanc rem Corrius, quadraginta ducatorum millium censum in equi vnius conuersum fuisse. Porrò quamuis à Ioanne Renati Regis filio fuerit Ferdinandus bello lacessitus, tamen hostem propulsauit, periculique securus ad Alphonsum filium Regnum traiecit, tunc planè, cum Carolus VIII. in Italiam eius Regni adipiscendi studio contendit, non arma tantùm, sed & iura iactitans. Renatus enim Ioanni filio superstes Carolum Nepotem Regnorum, & iurium omnium hæredem instituerat: Carolus nullis relictis liberis, Ludouicum XI. Caroli VIII. Patrem, qui florido exercitu in Italiam traiecto eximia fœlicitate nullo præpeditus obice Romam vsq; peruenit; vbi Alexander VI. Pontifex armorum metu Infeudationem Neapolitani Regni in eum contulit, quam paulò ante Alphonso Regi contulerat, firmaratque. Carolus Roma excedens Regnum, vti Dominus, ne vno quidem ex aduerso obluctante, peruasit. Alphonsus siquidem, animis desperatione abiectis, Regnum Ferdinando filio cesserat, cui nec consilij, nec roboris, nec fortunæ superfuit tantùm, vt Caroli aduentum moraretur. Sed, in hac Caroli prosperitatem à Principibus Italiæ fœdere icto,

per

per arma, perque hostes Rex in Galliam euasit. Ferdinandus principio Vrbem Neapolim recuperauit, tum potiorem Regni partem, deniq; Gallis vndique fugatis, vitam cum morte commutauit. Nec vlla ab eo proles. Quare in Federicum patruũ moriturus Regnum transmisit, qui Rex minime diuturnus fuit. Inito enim clam fœdere inter Ludouicum XII. Galliarum, & Ferdinandum Hispaniarum Reges, natum Ioanne, fratre Alphõsi illius, qui hæreditate, & Regum Arragonensium veteri iure ad se Neapolitanum Regnum pertinere profitebatur, quippe armis, & opibus Arragonensium ab Alphonso primo patruo acquisitum, clandestinis conditionibus conuenerunt, vt occupato Regno, illud inter se æquis portionibus diuideretur.

Hinc igitur Ludouicus se vim omnem ad RegniNeapolitani receptionem collocaturum præseferebat: hinc Ferdinandus vti Regis agnatus, erat enim Nepos ei Federicus, arma intentabat, sese ab Regno Neapolitano Gallos propulsaturum, iactitabat: idem Caroli VIII. tẽpore fecisse; idem se modo facturum spondebat. His in speciem prælatis sociati Reges, vterq; suum, in Neapolitanas oras exercitus traiecerunt. Tunc Regis vtriusque Legati fœdus, ante penitus arcanum, & fœderis conditiones Pontifici propalarunt, seq; in Regno illo infeudari petiuerunt, quod subitò obtinuerunt. Quare Federicus Gallorum viribus dirutus, Hispanorum dolo circũuentus, expers Consilij Regno cessit.

Fœderati Principes, Regno potiti manus inter se conserere, Galli ab Hispanis penitus excludi, denuo Regnũ vtrumq; Neapolitanum, & Siculum in vnum dominium coalescere, Ferdinandum anno 1510. à Iulio Secundo eisdem conditionibus infeudari, quibus antea Reges

Arragoniæ. Nonnulli tamen aiunt, censum pecuniarum fuisse ablatum, equi tantùm existente.

Ferdinandum Carolus Austrius ex Ioanna filia nepos sequutus est, qui postea & Imperator fuit electus, Leone X. dispensante, vt & Neapolis Regnum, & Imperium retineret: Ipsi licet infeudationi ex antiquorum forma celebratæ hoc aduersaretur: Tunc census ad ducatorum septem millia, & ad equi exhibitionem redactus. Quomodo autem Regna hæc ad successores à Carolo Quinto fuerint amandata, neminem præterit. Ex harum narratione liquet, Pontifices nunquam vltro Infeudationes largitos fuisse, sed tempori inseruiuisse, vt acquirerent, seu potius ne Regnorum illorum directum amitterent dominium. Coniectare insuper licet, Principes Normandos ab Ecclesia Infeudationem quæsiuisse, vt legitimum aliquem titulum regnorum armis præreptorum ostentarent; Sueuos, & Andagauenses, vt faciliorem sibi viam ad acquisitiones aperirent; Arragonenses, ne sibi publicam inuidiam conflarent, fama percrebescente, in Regni eos Neapolitani gubernacula, inuita Ecclesia, inuasisse.

CAPVT XIV.

De Iure, quo Pontifices Patrimonium S. Petri possident.

SED, his per nos omissis, ad dominatus illius indaginem accedamus, quod Sancti Petri Patrimonium dicitur, de quo Blondus ita literis tradit. *Magnam res Italica, maximam Paschalis Pont. fecit iacturam in Mathildi Comitissa,*

Dec. 2. lib. 4.

Comitissa, quæ senio confecta obijt. Eam Martinus, & ipsum secuti Scriptores multi tradunt, Hetruriæ partem hinc à Pessia agri Senensis finium torrente, inde à Sancto Quirico dicti agri, & finium oppido, ad inferum mare, Tyberimque, quam Patrimonium Sancti Petri appellant, Pontifici, & Romanæ Ecclesiæ donasse. Hostiarius, qui omnibus, quæ apud Pontifices eius temporis gesta sunt interfuit, & ad superfluitatem multa scripsit, nullo in loco meminit. Platina tamen, qui præter cæteros per Martini vestigia incessit, in hæc verba loquitur. *Hoc autem tempore Mathildis Comitissa admodum senio confecta moriens Romanæ Ecclesiæ ex testamento reliquit quidquid à Pessia amne, & Sancto Quirico agri Senensis, vsque ad Capuanum inter Appenninum, & mare pertinet, addita Ferraria, quæ adhuc Romanæ Ecclesiæ vectigalis est.* Lucas Silerius id patere, ait, à Radicofano ad Caperanum. In his autem silendum non est, Comitissam hanc, Federici Secundi sorore natam, occubuisse anno 1116. qui decimus septimus fuit, à quo Pasqualis Secundus Pontificatum attigerat. Hoc igitur tempore ab Ecclesia in has ditiones itum fuisse, dicendum est. Sed Ferraria ad Ecclesiam longè ante hæc spectabat tempora, si Constantini donatio per Carolum magnum confirmata eam Vrbem complectebatur, vt vidimus, cum de Romagnæ, seu de Flamminiæ, & Æmiliæ finibus loquuti sumus. Quod si Patrimonium longitudine à flumine Pescia ad Caperanum, quod oppidum proximum est Gariliano, Romanum agrum, & Latium intersecanti, latitudine ab Appennino ad mare protenditur, Romanus ager ambitu Patrimonij continebitur: At si non vltra Tyberim excurrit, vt Blondo visum est, Romanus ager è Patrimonij limitibus arcetur. Quidquid tamen id sit, Regio hæc tota ferè intra Ducatus Romani fines superiùs descriptos iacet,

Paschalis 2 Vita.

iacet, quem, Vrbe, Vrbisq; iuribus ad Ecclesiam deuo-luris, & ipsum deuolutum meritò existimemus: Totam fere dico, quoniam pars ea paruula, quæ inter Todim, Vrbem veterem Romanæ ditioni finitimam, Sanctum Quiricum, & Pesciæ amnem, Patrimonio proximum, incubat, ad Romanorum iura non attinebat: Radicofanum profectò à Siluio nominatum est ab eo latere Patrimonij extremum: quod ab Hadriano Quarto, qui anno 1159. occubuit, munitum, & nulla vi expugnabile redditum, memorat Platina. Abbas autem Vrspergensis inquit, Federicum primum anno 1168. è fundamentis arcem excelsam in Radicofani montis vertice condidisse. Vt interdum Scriptores alter ab altero discrepent.

Prolixum, & superuacuum fortasse foret recensere, quidnam iuris Matilde in ditiones ab ea legatas Ecclesiæ sibi pepererit: cum, vt attigi, primò ad Ecclesiam, siue ad Ducatum Romanum potius spectarint.

CAPVT XV.

De Iure, quo Pontifices Auenionem possident.

AD alia igitur transibo, en vt breuibus expediam ea, quæ reuera Pontifices possident; pro comperto est, Auenionem Galliæ ciuitatem anno 1348. in potestatem Ecclesię ab Ioanna Neapolis Regina fuisse transmissam. Quanam autem id ratione factum sit, discrepant Scriptores. Asserunt aliqui; Cum Ludouicus, Hungariæ Rex, Andreæ fratris necem inprimis contra Reginam Ioannam, vlturus in Italiam contenderet, illa sibi fuga consuluit, & Aloysio Tarantino sponso nouello, comite è Neapoli in Prouinciam, è Prouincia Auenionem venit. Hac in Ciuitate, quæ Reginæ dominio subiacebat, considebant Pontifices: Clementis ergo pedibus cum viro

viro proſtrata opem implorauit. Pontifex, Regina in tutelam ſuſcepta, Legatum ad Ludouicum miſit, qui de pace, & rebus componendis ageret. Porrò Rex Neapolitani Regni abſq; vllius obſtaculo potitus in Hungariam remeârat. Locorum ergo longinquitate effectum, vt Pontificis officium euanuerit: Illa tamen populorum fauore Regalem ad thronum reuocata, in ipſo abitu dono Auenionem Eccleſiæ dedit: quo munere tantam ſibi gratiam apud Pontificem comparauit, vt Pontifex cognito Reginæ voto, quo Regium titulum marito reſtitui cupiebat, eum, in Benedictionis elargitione, Regem appellauit.

Autumant alij, Auenionem à Regina Pontifici fuiſſe venundatum; in acceptum etiam relatis pecunijs, quæ ob Neapolitani Regni cenſum debebantur Eccleſiæ. Alij tradunt, Pontificem, Auenione accepto, nummos Reginæ non erogaſſe, ſed tantùm æs alienum remiſiſſe, quod, Feudalibus cenſibus non ſolutis, cum Eccleſia cõtraxerat: & venditionem in ſpeciem ſolummodò fuiſſe celebratam, & Aloyſium huius conuentionis gratia titulum Regium obtinuiſſe. Sunt, qui ſcribunt, non Neapolitani Regni titulum Aloyſio fuiſſe collatum, ſed Siciliæ, & Hieroſolymæ, quæ Regna nec habebat, nec habere poterat; & eum à Pontifice nullum re auxilium Regina impetrâſſet, & Neapolim reditura pecuniæ indigentia valdè laboraret, Auenionem triginta aureorum florenorum millibus Pontifici vendidiſſe. Vtut res fuerit; hoc certè conſtat, Auenionis dominium à Regina, quæ pecuniarum mirum quantum egebat, fuiſſe tranſlatum in Pontificem, triginta millium florenorum pretio, ſiue fuerint in promptu, ſiue ex Feudi cenſu debiti. Et conſtat pariter, Aloyſio titulum ſiue Neapolitani, ſiue alterius Regni, ſiue hac, ſiue alia de cauſa fuiſſe colla-

 tum,

tum. His freti iuribus Ciuitatem illam hactenus Pontifices tenuerunt.

CAPVT XVI.

De iure, & actione, quam Pontifices in Tridentinam Ciuitatem habent.

HIc mihi non videtur omittendum, quod in Corio legitur, Vincislaum nempè Caroli Quarti Imperatoris filium, cum in Regem Romanorum fuisset electus, Gregorio Pontifici XII, anno 1377. Tridentum donasse.

CAPVT XVII.

De iure, & actione, quam Pontifices habent in Ciuitates aliquas Longobardiæ.

ME fugit tamen, an in Longobardiæ ciuitatum dominijs ius aliquod anno 1340. acquisiuerit Ecclesia, dum Ludouico Bauaro anathematum Diris damnato, & pace à Scaligeris inita cum Venetis, & fœderatis, Benedictus XII. Longobardię Tyrannos in legitimos Principes confirmauit.

Nam Mediolani, & in eius Vrbis ditione Luchinum, & Ioannem Vicecomites Apostolicos Vicarios creauit: Martinum Scaligerum Veronæ, & Vincentiæ: Vilelmũ Gonzagam Mantuæ, & Aretij: Albertinum de Carrara Patauij: Albertinum Estensem Ferrariæ, Mutinæ, & Argentæ. At quoniam hæc Estensium dominia ad Ecclesiã attinere putabantur, onus eis decem millium coronatorum quotannis soluendorum in censum impositum est. Bauarus autem eodem tempore, & ipse in Ecclesiæ ditionibus Imperatoris Vicarios constituit: Ioannem de Vico Viterbi in Hetruria: Galeottum Malatestam, & fratres

fratres Arimini, in Romagna; Antonium Feretanum Pisauri, & Fani in Piceno: Vrbini Rudulphum; Caleis Gallassum Rudulphi fratrem; Fabiani Alegrettum Chiauellum; Matelicæ Balgaruccium; In Sancti Seuerini oppido Medduccium.

Camerini Gentilem Varanum; in monte Melonis Michaelem: Cinguli Pangonem: Chiesis Ioannem Boschettum, quæ Piceni oppida sunt; Guidum de Polenta Rauennæ; Franciscum, & Sinibaldum Ordelaffos in Foroliuij, & Cesanæ; Ioannem Manfredum Fauentiæ, quæ Romagnæ sunt Vrbes; Nescio, inquam, an illa Pontificis actio quidquam iuris, temporis lapsu, addiderit Ecclesię, siue ob acerbissimas seditiones, quæ tunc inter Imperiū, & Ecclesiam gliscebant; siue multò magis ob id, quòd Imperio ab Imperatore Anathematis sententia abrogato, tunc Imperium vacabat, quo casu ad se Pontifices administrationem spectare profitentur. Pontifex ergo Imperatoris loco tunc Vicarios illos creâsse, aut confirmâsse videtur: Census ideò soluendi grauamine eas tantùm Ciuitates onerauit, quæ iuris erant Ecclesiastici.

Si verò per confirmationem illam ius aliquod in Vicariorum eorum dominatu accessit ad Ecclesiam, nulla factionum, & turbarum illarum habita ratione, multò magis in Regnis illis ius est illi quæsitum, quorum infeudationem Principes, dum eis solio insistebāt, vel iamiam ad solium erant euehendi, à Pontificibus postulârunt, & se ipsos Ecclesiæ subiecerunt: quemadmodum ex eis, quæ proximè enarrabuntur, Arragoniæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Russiæ, Sardiniæ, Hierosolymæ Regna videntur esse.

CAPVT XVIII.

De iure, & actione, quam Pontifices habent in Regno Arragoniæ.

IOANNES Mariana ſcribit; Petrum ſecundum Arragoniæ Regem cum in Maioricam, & Minoricam, tunc à Saracenis oppreſſas, expeditionem pararet, ad illud curam intendiſſe, vt Ianuenſes, & Piſanos mutuis conflictibus debacchantes ſocietate coniūgeret, &, quoniam Innocentius Tertius ſe optimè erga Arragonenſes animatum, multis argumentis præſetulerat, Romam anno 1208. contendiſſe, & 21. Nouembris in Sancti Brancatij templo à Petro Portuenſi Epiſcopo vnctum, ab ipſo Pōtifice coronatum, in regalibus inſignijs magna ſolemnitate effulſiſſe: & Regibus Arragonenſibus tunc conceſſum: vt inpoſterum Coronam in proprio Regno acciperent coram Archiepiſcopo Taraconenſi, vti Pontificio Legato.

Nec enim vſus adhuc inualuerat, vt Arragonenſes Reges, ſimul ac occubuiſſet Pater, filius nomen, & Regia ſumeret Inſignia: ſed Hiſpanicus mos ſolemnitatem hanc ad illam diem referebat, vel cum equeſtri ordini adſcribebatur, vel cum vxorem ducebat. Huius honoris beneficio Rex affectus cenſum aliquorum auri pondo Pontificibus quotannis rependendum in Arragonenſe Regnū conſtituit. Grauiter tamen id incolæ indoluerunt, querimonijs effuſis; hinc ipſorum immunitatem labefactari, & Pontificibus anſam præberi, quoties mens tulerit, in Arragonenſi re turbas concitandi. Hæc Mariana. Quin mirum fuit, populos libertatis apprimè tenaces acquieuiſſe, præcipuè cum eæ immanè quantum aduerſarentur leges, quas ipſi Principio, Regem electuri, ſibi condiderant

derant. Earum hæc erat summa, quod, cum Arragonenses quidquid Mauris ademissent, nouello Regi credere decreuissent, nunquam ille sibi in animum induceret super his, quæ potestatem ei concessam excedebant, quidquam statuere, nisi duodecim procerum ex condicto electorum consilio, & assensu, nec ei liceret de publicæ libertatis iuribus quidquam deterere. Quare vel tunc Magistratus institutus fuit, qui Iustitia Arragonensis etiamnum appellatur; qui exindè legibus, authoritate, populorum affectu, pro temporum vicissitudine Regiam licentiam, ne nimium excurreret, certis coërcuit limitibus.

Censum hunc ab Arragonensibus paucos annos præstitum fuisse existimo. Vbi enim Angelus Constantius apparatum enarrat, quem Petrus Tertius Arragonensis, dum Siculi Vesperis cædes instruebatur, instituebat, inquit, Legatum à Rege Romam fuisse missum Martino Secundo gratulandi ergò de assumptione ad Pontificatum, quo de sui Regis in Siciliæ Regno iuribus agente: Petri quippè vxor Constantia Manfredi Regis fuerat filia, subiecit ei Pontifex: *Dite al Rè Pietro, che farebbe assai meglio pagare alla Chiesa Romana tante annate, che desse pro lo censo, che Rè Pietro suo auo promise di pagarli, & i suoi successori, come veri Vasalli, & feudatarij di quella, & che non speri, fin che non hà pagato quel debito, riportare gratia alcuna dalla sede Apostolica*; quæ idiomate latino sonant, *Dic Petro Regi, satius illi futurum, si debitas ob censum Romanæ Ecclesiæ pensiones annuas à Rege Petro auo, & successoribus, ceu verè subditis, ac feudatarÿs proMissas bona fide persolueret; Hoc si re ipsa præstare abnuat, Pontificem nunquam rem illi gratam facturum speret.*

Angelo Const. Hist. di Napoli lib. 12.

Cum verò sanguinolentæ illæ Vesperæ in Sicilia sequutæ fuissent, Carolus Neapolitanus Rex, vt idem

scribit Constantius, dicere solitus fuit Petrum in summam perfidiam, siue vt aiunt in felloniam incidisse, qui Feudatarius Pontificis vti Rex Arragoniæ id in Sicilia, Pontificis pariter feudo, perpetrâsset. Tunc Martinus Pontifex, indignatione tantæ cladis, damnique, & iniuriæ Gallis illatæ commotus, Petrum aqua, & igni interdixit, & paternis Regnis Arragoniæ, & Valentiæ priuauit, hærede in eis instituto Carolo Valesio ex eiusdem Petri sorore, & Philippo Galliarum Rege nato. Prætereà bellum Cruciatum in Petrum edixit: Quare Galli in ipsum tàm ob Siciliæ, quàm ob Arragoniæ Regnum comparandum anno 1285. expeditionem bellicam instituerunt: qua Galliarum Rex Pupiliani, Roncilionis, & Gerondæ potitus est. Sed cum Ienuenses, & Pisanas triremes, quæ penes illum merebant, dimisisset, Ruggerius de Oria maritimarum rerum supremus Dux eas ad Arragonensis Regis stipendia, cui & ipse inseruiebat, traduxit, & earum robore, Gallorum primò classem dissipauit, tum in mari Siculo Neapolitanam, tertiò aliam, quæ ab Hetruria militem in Siciliam vehebat. Quocirca inter Gallos, & Arragonenses hac conditione pax est inita, vt Caroli Secundi Claudi Neapolitani Regis filius è custodijs, quibus coercebatur, emitteretur, quò Nicolaum Quartum in eam deduceret sententiam, vt Iacobum Arragonium Petri Regis iam mortui filium in Regno Siciliæ infeudaret, & Carolum Valesium in eam, vt iura Regni Arragonensis adipiscendi deponeret, quæ in ipsam ex Martini Infeudatione profluxerant. Sed cum horum spes irrita euasisset, ad arma iterum itum est. Pax tamen iterum Pontificiorum Legatorum opera est firmata anno 1287. his inter cæteras adiectis conditionibus, vt Carolus Valesius à se Regni Arragonensis infeudationem abroga-

abrogaret, Rex Arragonensis censum, cui Regnum eius fuerat obnoxium, & tamen per tot annos omissum, planè solueret Ecclesiæ: nec de Iacobo Siciliæ Rege verbum quidem.

CAPVT XIX.

De iure, & actione, quam in Dalmatia, & Croatiæ Regno Pontifices habent.

HAc eadem subiectionis forma Dalmatiæ, Croatiæque Regna Ecclesiæ dominio subiacent, & in hæc verba de his loquitur Steuchus; *Regnum item Croatiæ, & Dalmatiæ Ecclesiæ Romanæ sunt, quemadmodum habetur in archiuio sacri Palatij Lateranensis in registris Gregorij septimi, in quibus hæc de Rege, & Regno Dalmatiæ leguntur.*

Aug. Steuchus in Laur. Vallam lib. 1. cap. 98.

In nomine Dei, sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis anno dominicæ incarnationis MLXXVI. Indictione XIV. mense Octobris. Ego Demetrius, qui, & Sinumuir nuncupor, Dei gratia Croatiæ, Dalmatiæque Dux, à te Domino Gebizo & Apostolicæ sedis legatione Domini Papæ Gregorij potestatem obtinens in Salontana Basilica S. Petri, synodali, & concordi totius Cleri, & populi electione, & Croatorum, Dalmatinorumque Regni regimine per vexillum, ensem, sceptrum, & Coronam inuestitus, atque constitutus Rex, tibi deuoueo, & polliceor, me incommutabiliter completurum omnia, quæ mihi tua reuerenda iniungit sanctitas, vt in omnibus, & per omnia Apostolicæ sedi fidem seruē. Et quidquid in hoc regno tàm Apostolica sedes, quam Legati sui sanxerunt, vel sanxerint, irreuocabiliter custodiam, iustitiam excolam, Ecclesiam defendam, primitiæ, decimæ, omniumque ad Ecclesias pertinentium procurator existam, vice Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorumque, vt castè, & regulariter viuant, prouidebo. Pauperes, viduas,

viduas,

viduas, atq; pupillos protegam; parentellæ illicitam copulam destruens, legitimam dotem anulo, sacerdotisq; benedictione constituam, & constitutam corrumpi non permittam: Hominum venditioni contradicam. Atq; in omnibus, quæ ad rectitudinis statum congruunt me æquum exhibebo. Ducentorum quoq; Byzantiorum tributum meorum omnium consultuum, primatuum Sancto Petro per singulos annos in Resurrectione Domini de mihi concesso Regno persoluendos statuo, & vt post me regnaturi, hoc idem perpetuo seruent, sentio, corroboro, atq; sancio. Dono insuper, concedo, atq; confirmo Apostolicæ sedi Sancti Gregorij Monasterium, cui Vrana est vocabulum, cum omni suo thesauro, scilicet cum capsa argentea, reliquias sacri corporis eiusdẽ B. Gregorij continente, cum duabus coronis aureis, gemmis ornatis, cum Euangeliorum textu de argento, cumq; omnibus suis mobilibus, & immobilibus, bonis, vt Sancti Petri legatis semper sit ad hospitium receptus, & omnino in potestate eorum. Hoc tamen interposito tenore, vt nulli alij potestati detur, sed omni tẽpore Sancti Petri sit proprium, & à me, meisq; successoribus defensum, atq; ab omni homine liberum, atq; securum. Cuiuscumq; autem audacia, temerario ausu præfactum Monasterium ex assignato thesauro priuauerit, terribilem illam iudicis vocem, quã Diabolus cum Angelis suis auditurus est, audiat. Præterea cum Deo seruire regnare sit, Vice B. Petri, ac Domini nostri Papæ Gregorij, atq; post se successorum in Apostolica sede me tuis manibus committo, & committendo hanc fidelitatem iuramento stabilio. Ego inquam Demetrius, qui, & Sinumuir Dei gratia, & Apostolicæ sedis dono Rex ab hac in antea Sancto Petro, & Domino meo Papæ Gregorio, & successoribus canonicè intrantibus ero fidelis, & vt ipse, siue post eum futuri Pontifices, siue Legati eorum, aut membra perdant, aut capiantur, neq; in consilio, neq; in facto ero. Et consilium, quod mihi crediderint ad illorum damnum, scienti mihi intimabo. Regnum autem, quod mihi per manum tuam domine Gebizo traditur fideliter retinebo, & il-
lum

llum, ſuumq́; ius Apoſtolicæ Sedi aliquo ingenio aliquando non ſubtraham, dominum meum Papam Gregorium, & ſuos ſucceſſores, atq́; Legatos, ſi in meam poteſtatem venerint, honorificè ſuſcipiam, & honeſte tractabo, & remittam, & vndequaque me inuitauerint, prout potuero ſimpliciter eis ſeruiam.

Ex his publici documenti aſſertionibus conijcere licet, Demetrium Dalmatiæ, Croatiæq; Ducem extitiſſe, Prouinciasq; feudali iure Eccleſiæ ſubieciſſe, vt Regis titulum obtineret. Hic tamen eſt animaduertendum, non in vniuerſam Dalmatiam, & Croatiam, ſed tantùm in partem Demetrium exercuiſſe dominatum. Ex hiſtorijs enim patet, Petrum Orſeolum Venetiarum Ducem, annuentibus Baſilio, & Conſtantio Gręcis Imperatoribus, quibus Reges illi ſceptrum acceptum referebant, Dalmatiæ oras omnes maritimas Reip. ditioni, vel anno 999. ſubieciſſe; & ideò Dalmatici Ducis titulum etiam induiſſe. Ab hoc non alienum eſt, quod de Andrea, & Salomone Hungarię Regibus legitur, quorum alter magnum Venetæ Vrbi negotium faceſſiuit, alter anno circiter 1048. Iaderam ad primam exciuit defectionem. Ab his quoq; cōiectare licet, Dalmatiam, Croatiamq; Conſtantinopolitano Imperatori, vti ſupremo Domino, morem geſſiſſe. Vitalis enim Falerius anno 1084. in Ducem Venetiarum electus, legatis ad Alexium miſſis, Dalmatiæ, Croatiæq; titulos impetrauit. Et cum Carolus magnus Dalmatiæ partes à mari remotas Imperio Græco ſubiectas anno 800. edomuit, maritimas oras Gręcorum arbitrio permiſit.

Eſt itaq; pro comperto maritimas Dalmatię ciuitates ante etiam Demetrio factam infeudationem, ad Remp. Venetam attinuiſſe, nec eas Regum Hungarorum, vel Dalmatum quenquam Venetis ademiſſe, licet bello aliquoties tentarint, continuata ſemper Venetorum poſ-

 ſeſſione

sessione ex Imperatorum Græcorum, ad quos supremũ spectabat dominium, authoritate, & consensu. Non igitur Dalmatia tota, sed pars tantùm à Demetrio potuit Ecclesiæ subijci. Iam verò Demetrium hunc, secus Sciemumium vocatum, Bonfinius Toleminum appellat, atque in vxorem duxisse sororem Gheisæ, & Ladislai Regum Hungariæ, & moriturum coniugi testamento Regnum reliquisse, quæ ab inuasoribus vexata ad fraternam opem Ladislai Regis confugit, & ab eo Regnum pacatum tenuit; cui postmodùm liberorum expers illud cessit. Ex hoc Dalmatia, & Croatia Hungariæ sceptro fuerunt annexæ, nulla inposterum Ecclesiæ mentione facta. Nec liquet, an census stipulatione Gregorio promissus fuerit vnquam solutus, & multò minùs per quot annos. Sed quoniam Pontifex hic sæpè narrationi nostrę occurret, tenendum est, hunc eum esse Gregorium animo tam elato, qui in Nicephorum, ideò quod ad Græci Imperij fastigium conscenderat, excommunicationem eiaculari non est veritus: eum, qui Henricum Quartum à Platina Tertium nuncupatum, cõtrouersia inter ipsos infeudationum faciendarum gratia oborta, aqua, & igni interdixit, Regia dignitate spoliauit, & Prouincijs ab obsequio iurato exemptis, supplicem Canussium venire adegit; eum, qui eundem Imperatorem publicè execratus Diris deuouit, quare ab Imperatore Clemente Antipapa creato inter ipsum Cæsarem, & Gregorium toto Pontificatu simultates exarserunt; eum, qui Boleslaum secundum Audacem, Poloniæ Regem Anathemate damnauit, & Regni iure deturbatum pronunciauit, eò quòd Episcopum Cracouiensem, à quo fuerat Ecclesiasticis interdictus, morti dedisset; eum denique qui Iurium, & authoritatis Ecclesiæ semper se acerrimum assertorem, defensoremque prætulit. Cum igitur

Grego-

Gregorius hac esset præditus mente, suspicari rectè possumus, ab eo iura omnia fuisse indagata, quæ quomodolibet poterant Ecclesiæ competere.

CAPVT XX.

De iure, & actione, quam Pontifices habent in Regno Russiæ.

AB ea, quam in Dalmatia, & Croatia vidimus, non longè discrepat obligatio, qua Russiæ Regnum est Ecclesiæ deuinctum. De Russia enim in hæc verba loquitur Steuchus: *Regnum item Russiæ iuris, ac ditionis est Romanæ Ecclesiæ, quod eadem prisca monimenta præseferunt, Gregorius idem Sep. Regi, & Reginæ Russiæ scribens. Dilectis, inquit, filijs Demetrio Regi Russorum, & Reginæ vxori eius salutem, & Apostolicam benedictionem. Filius vester limina Apostolorum visitans ad nos venit, & quod Regnum illud dono Sancti Petri per manus nostras vellet obtinere, eidem Beato Petro Apostolo debita fidelitate exhibita deuotis precibus postulauit: indubitanter asserens illam suam petitionem nostro consensu ratam fore, & stabilem, si Apostolicæ sedis gratia, ac munimine donaretur. Cuius petitionibus, quia iustæ videbantur, tum ex nostro consensu, tum ex donatione poscentis, tandem assensum præbuimus, & Regni nostri gubernacula ex parte B. Petri tradidimus, ea videlicet intentione charitatis, vt B. Petrus vos, & Regnum vestrum sua apud Deum intercessione defendat.*

Steuchus l. 2. c. 97.

Hic autem sedulò perpendendum est, an Pater, quod filius stipulatus sit, confirmârit: An filius Regnum, cui pater Rex insedebat, absque Patris consensu obligare potuerit: An filio ad Regni gubernaculum per Pontificem admoto, Pater regnandi iure deciderit: quatenus

verò non deciderit, quidnam iuris, aut Regiminis Pontifex in Regis filium transmiserit. Animaduertendum est præterea, non petitum fuisse, vt Regnum feudali beneficio traderetur, sed Diui Petri nomine donaretur, nec, veluti coniectari è verbis licet, cõcessionem factam fuisse, vt Russiani prophano Ecclesiæ dominio subijcerentur, sed vt apud Deum Diuum Petrum amicum oratorem haberent. At quod Gregorius ait; *& Regni nostri gubernacula ex parte Beati Petri tradidimus*; magnopere huic opinioni aduersatur. Illa igitur omissa, existimandum potius est, eum, qui Pontificem adijt, Regulum aliquem Rutenum, non Regem extitisse. Nec enim ex eis Regibus hoc appellatur nomine. Namq; ex Sigismundi Liberi scriptis patet, Helenam Rutenorum Reginam fuisse Constantinopoli Baptismatis sacris anno 963. initiatam, & primam in eo Regno Christo nomen dedisse, filio eius Succahislao in Gentilitate anno 980. moriente. Succahislao successit Volademirus, filius spurius, qui Ierapoleone, & Olage, Olage fratribus de medio sublatis, Russiæ Monarca extitit. Volademirus hic Idolis nunciũ remisit, & ad Græcam Christi Ecclesiam se recepit, Volademiri in Basilij nomen conuerso: nouemq; suscepit liberos, Itoslaccum, Ieroslaccum, Vrauoldum, Sauatopolcum, Solsauum, Suuatislaum, Stauislaum, Borim, & Chlebim, qui, patre mortuo, inter se armis pro Regno decertare, & Volademirum tandem Vradolfi filium Russiæ totius monarchica ditione potiri, & ipsum anno 1133. diem obire. Gregorius autem ad Põtificatum anno 1073. euectus, fato est functus 1088. Quapropter necesse est, Demetrium, ad quem Pontifex scribit, aliquem fuisse ex primi Volademiri nepotibus, qui, priusquam vltimus Volademirus omnia occupâsset, inter se dominandi causa digladiabantur, vel Satrapam aliquem longè minorem.

minorem. Non igitur Russiam totam, sed partem tantùm, atque eam modicam ad Ecclesiæ dominium accessisse.

Idem Sigismundus refert à primo Russiæ domino vsque ad annum 1514. vltimo Basilio regnante, Principes eos nunquam alium sibi adscripsisse titulum, quam Ducis, seu magni Ducis. Basilius hic se Regem, & dominum Russiæ appellare incœpit. At quamuis, literis ad Pontificem, ad Cæsarem, ad Regem Sueciæ datis, hoc se ipsum nomine attolleret, non tamen ab eis aliud referebat, quàm Ducis. Autumo insuper Demetrium illum non leui de causa Ecclesiæ Romanæ iugo subiuisse, Rutenis Græcorum ritum insequutis.

CAPVT XXI.

De iure, & actione, quam Pontifices habent in Regno Sardiniæ.

INFEVDATIONIS Sardiniæ non penitus apud Scriptores mihi perlectos abolita sunt vestigia. Frater Leander, Ienuenses, & Pisanos è Saracenorum manibus insulam illam, Pontificis cõsilio, extorsisse enarrat; & ideò à nonnullis Sancti Petri, & Ecclesiæ Romanæ Patrimonium vocari: Nec fortasse abhorret à vero, Infeudationem tunc temporis à Pontificis dextera emanâsse, Et Mainoldus, vbi de titulis agit Regnum Hispanorum, ait, rem hanc anno 1015. gestam fuisse, &, conuentione inter eos inita, exuuias Ienuensibus, Insulam Pisanis obtigisse. Idem Frater Leander alibi recenset, Calistum Secundum anno 1119. Pontificem creatum, dum è Burgundia reuerteretur, Feudum Sardiniæ in Pisanos contulisse; Quibus dein cum Pontifice altercantibus Regnum fuisse ademptum, & Arragonensi Regi iure pariter Feudi

à Pontifice traditum. Et Clarius inquit alibi, Gregorium IX. Lateranensi Concilio contra Federicum Secundû conuocato, Pisanos anno 1227. qui Gregorio postremus fuit, Sardinia priuâsse, eò fortasse, quod Federico adhæsissent; Nec Ioannes Villanus, nec Interianus in Ienuensium Historia missam hanc possessionem faciunt, quam in Sardinia obtinuerunt Pisani. At infeudatio Regi Arragonensi facta ex Steuchi dictis annum 1227. antestat. Ex eo enim, cum Petrus Arragonensis anno 1207. qui Innocentio Tertio Pontifice erat tertius, Romam venit, & vltro proprium Regnum Feudali iure ab Ecclesia accepit, suam simul fidem Pontifici obstrinxit ad certam pecuniarum summam pro Sardiniæ Regno annuatim soluendam. Enimuerò Ioannes Villanus, qui temporibus illis proximus vixit, & Constantinus, & Mariana asseuerant, Iacobum Arragonensem Regem à Bonifacio VIII. Romam accersitum, & Sardiniæ, & Corsicæ Regem, vt Pisanos iniquos oppressores indè amoueret, renunciatum. Sed non vt iura, ita rem celeriter Rex est adeptus. Anno enim 1302. inter Carolum Valesium Neapolis, & Federicum Siciliæ Regem, Iacobi fratrem, siue inter ipsum Iacobum hæ pacis conditiones initę sunt: Vt Philippus Taranti Princeps, & captiui omnes ab vtraque parte liberarentur: Federicus Italia, Carolus Sicilia cederet: Eleonora Ruperti soror Regi Federico fœdere connubiali sociaretur; dotisque nomine Siciliam viro traderet; donec ille Sardiniam, & aliquod Regnum aliud consilio, & ope Pontificis acquireret. Quibus in tractationibus eò semper Pontifex inspexit, vt Federicus, Iacobo fratre suadente, vel alia impulsus ratione Carolo Neapolitani Regi Siciliam permitteret. Iacobus igitur, à Pontificis Infeudatione quinque, & viginti elapsis annis, millesimo, trecentesimo vigesimo tertio

contra

contra Pisanos per annum integrum bello gesto, Sardiniam eis ademit. A quo tempore, cum magnam eius Insulæ partem Ienuenses occupâssent, bellum in eos est continuatum. Ideò refert Interianus, Arragonenses anno 1331. spe totius Sardiniæ imperium complexos fuisse, acriter Ienuensibus portionem suam seruantibus. Ex aduerso Blondus, & Platina recensent, quod Saraceni Pisanis, dum ij contra Ienuenses armis conflictabantur, Sardiniam eripuêre. Quare illam Clemens V. anno 1305. quo ille ad Pontificatum fuit elatus, Federico Siciliæ Regi concessit, dummodò protinus è raptorum manibus euelleret. Nec forsan incongruum videtur, si quis opinetur, has Infeudationes omnes reuera extitisse, sed temporibus diuersis celebratas. Vtcunque sit tamen pro comperto est, Sardiniam ad Arragonensium Regum dominium peruenisse ex infeudatione ab Ecclesia Romana in eos collata.

CAPVT XXII.

De iure, & actione, quam Pontifices habent in Regno Hierosolymitano.

REGNI verò Hierosolymarum Infeudationes à Pōtificibus cōmissas non reperimus, sed coronationes tantùm. Nos tamen latet, an ex his ius aliquod oriatur. Vt autem hæc clariùs elucescant, in memoriam reuocandum est, Federicum primum Siciliæ Regem in Imperatorem fuisse elatum, & nomine Federici appellatum. Is Violantam, à Corio Isabellam vocatam, Hierosolymæ Reginam in vxorem duxit, & ideò, vt Æmilius refert, Siciliæ Reges Titulum etiam Regis Hierosolymæ sibi arrogârunt. At recenset Fasellus, Ioañem Hierosolymarum Regem anno 1222. filiam Violantam Federico Imperatori in matrimoniū collocâsse, tradito cū filia titulo Regis Hierosolymę tum ipsi, tum successoribus

ribus cunctis, qui Siciliæ regnum capesserent. Tunc tamen, & Ciuitas, & Regnum Hierosolymæ totum penè in Saracenorum manus deciderat, nec multò post, corruit, id quod reliquum erat. Federicus autem testamento Neapolitanum Regnum Conrado filio, Siculum, cum Hierosolymæ titulo Henrico reliquit. Hæres vtriusque Conradinus extitit; sed Manfredus eorum frater Nothus specie pietatis, & tutelæ vtraq; Regna occupauit: donec Carolus Andagauensis feudali iure accepto à Pontifice, Manfredum primò, Conradinum deindè fudit, &, internecione vtroq; deleto, ditionum illarum dominio præfuit. Sed ad Siculi Vesperis concentum Petrus Arragonensis Constantiæ filiæ Manfredi vir anno 1282. Siciliæ Regnum est adeptus: Quocirca etiam à Pontifice excommunicationis sententia damnatus; Corona Regnorum Siciliæ, & Hierosolymæ post obitum Caroli primi anno 1289. Carolo Secundo Claudo filio, à Nicolao Quarto imposita. Verùm anno 1380. cum Ioanna prima Neapolis Regina, Vrbano Sexto mulier inuisa, nupsisset Othoni Duci Bransuicensi, Pontifex Neapolitani, & Hierosolymitani Regni corona Carolum Dyrachiensem, solum è Caroli primi Regis stemmate superstitem, Romæ præcinxit; Maria tunc Federici Tertij filia Siciliæ Regnum per Gregorij Secundi sententiam obtinente. Quare si coronatio prophanum dominium, aut ius aliquod eminens indicat, cum Hierosolymæ Regnum Siciliæ Regno, Ecclesiastico feudo, fuerit annexum, Pontifex dum Carolum Claudum eo redimiuit diademate, non frustra elaborâsse visus est. Cum autem ab hac vnione, & coronatione Hierosolymæ Regnum ad Romanæ sedis dominatum peruenerit, idcirco Vrbanus Papa, eo ab Siciliæ seiuncto, Hierosolymæ, & vnà Neapolis Coronam Carolo Tertio imposuit.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De iure, & actione, quam in Hungariæ Regnum Pontifices habent.

SED cum infeudationes, & Coronationes hæ fuerint à Principibus impetratæ, quibus eas efflagitare curæ erat, nos in admirationem excitat id, quod Infeudationi Hungarici Regni insertum est: dum illum, alterius officij specie, ei concessam videmus, qui nec petebat, nec indigebat, nec se indigere existimabat: Et tamen ex hoc Pontifices Hungariam sibi subiectam euenisse iudicârũt. Vt autem in faciliorem rerum harum cognitionem prouehamur, sciendum est; Teseum, & Ghiesam eius filium, Sancti Stephani Patrem, Hungariæ Duces extitisse. Porrò, Ghiesæ ætate ingrauescente, Hungari, vt eius obtemperarent voto, nõ Hungariæ Ducem, sed Regem filium crearunt. Stephanus igitur quatuor post Patris obitum elapsis annis, ad Pontificem, vt Bonfinius recenset, multarum rerum agẽdarum causa Astricum Episcopum Cloriensem anno 1001. Legatum misit, & per eum, quoniam omnis potestas est à Deo, & magna consilia, non nisi annuente Deo, felicem sortiuntur exitum, pijs precibus expostulauit, vt ad se Regalia Insignia, & Apostolica Benedictio indè proficiscerentur. Eodem anno Misea, seu Sacromisea Poloniæ Dux vnà cum populo, nominibus Christo datis, eadem à Benedicto per suos Legatos petebat. Quare Pontifex Diadema magno elaboratum pretio parârat, quo Miseam nuperrimè Christi fidem amplexatum ornaret. Hoc ferè momento Legatus Hungarus Romam peruenit: Quocirca Pontifex, visione sibi cœlitus infusa, Cardinalium omnium consilio Coronam Regi Poloniæ destinatã, ad Regem Hun-

gariæ decorandum transtulit. Et per Pontificem Stephanus Rex confirmatus fuit, & vt Historici verbis vtar: *Re ad Senatum relata, pro voluntate Regis, & Legati postulatione, nullo refragante, decernitur, vt non modò Christianissimus Rex Regia Corona donetur, in Regno Apostolica auctoritate confirmetur, & Regis acta cuncta cum institutis Episcopatibus approbentur; verum etiam, quia verus, & fidus Dei miles est, & Apostolus ad exaggerandam eius dignitatem in perpetuum Pontificiæ legationis insigne, qua sibi, posterisque Regibus semper fungi fas sit perferendæ crucis potestate honestetur.* Itaque si quis à Pontifice Regijs Insignijs, & Benedictione petitis Vasallus, & prophano Ecclesiæ dominio subiectus euadit, non paruo supremi Regiminis iure per legationem suam, vt ex Diplomatibus Gregorij videre est, Stephanus Rex cecidit, & bene cum Misea actum putârunt aliqui, quod ipse petitionem eius fefellit, vt ex Polonorum habemus historijs. Hoc enim iacto fundamento non abs re quis existimâsset, Poloniam etiam in prophanum Ecclesiæ Romanæ dominatum vti feudale Regnum prolapsam fuisse. At si non aliud, nec alia de causa, quàm Pietatis ergò, quidquam petitum fuit, nisi quædam, in speciem, pia honoris exhibitio; Pontifex graui Regni Hungarici detrimento illud adiecit, quod non fuerat postulatum. Tria enim Gregorij diplomata, vel saltem trium particulæ in hanc sententiam apud Steuchum reperiuntur, *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Salomoni Regi Hungariæ salutem, &c. Sicut à maioribus patriæ tuæ cognoscere potes; Regnum Hungariæ sacrosancta Romana Ecclesiæ proprium est, à Rege Stephano olim B. Petro cum omni iure, ac potestate sua oblatum, & deuote traditum. Præterea Henricus piæ memoriæ Imperator, Regnum illud expugnans, victoriam adeptus, ad corpus B. Petri lanceam, & coronam regis transmisit, & pro gloria triumphi sui*

In Bonfinius rerum Vngaricarum dec. 2. lib. 1.

Steuchus lib. 2. c. 94.

phi sui illuc direxit insignia, quo principatum eius dignitatis attingere cognouit.

Idem Gregorius de eodem Regno ad Gesam Hungariæ Regem. *Notum verò tibi esse credimus Regnum Vngariæ, sicut & alia nobilissima Regna in propriæ libertatis statu esse debere, & nulli Regi alterius Regni subiici, nisi sanctæ, & vniuersali matri Ecclesiæ Romanæ, quæ subiectos habet non vt seruos, sed vt filios. Quod quia consanguineus tuus à Rege Theotonico, non à Romano Pontifice vsurpatione obtinuit: Dominium eius, vt credimus, Diuinum iudicium impediuit.* Et alibi ad eundem. *Verùm vbi correpto dominio nobili B. Petri Apostolorum Principis, cuius Regnum esse prudentiam tuam non latet, Rex subdidit se Theotonico Regi, & Regale nomen obtinuit. Dominus iniuriam suo illatam principi præuidens potestatem Regni suo ad te iudicio transtulit. Et ita consanguineus tuus si quid in obtinendo Regno iuris priùs habuit, à sacrilega vsurpatione priuauit Petrus, si à firma petra dicitur.*

Vt nobis Diplomatum horum cognitio lucidior occurrat, tenendum est, Stephano Rege sine liberis è vita emisso, qui Henrici Secundi consilio Christo nomen dederat, Petrum Stephani ex sorore nepotem ad Regni gubernacula fuisse admotum. Illo autem ab Hungaris anno tertio eiecto fuit Aba in Regem electus, qui aliam Stephani sororem duxerat in coniugem. Sed Petrus Henrici Tertij Imperatoris auxilio Abam profligauit ab Hungaris per tres totos annos in Regno conseruatum, & defensum, licet & in eum, & in ipsos excommunicationis fulmen Legatus Apostolicus exardescente bello coniecisset. Hac igitur ratione Petrus fuit Regno restitutus. Postero

anno Petrus magnis honoris argumentis, & singularis obsequij significationibus Henricum in Hungariam progressum excepit. Sed post quinq; annorum spacium Hungari ad Regnum vocârunt Andream, & Leuentam exules Ladislai Calui filios, à quibus concedebatur, vt ad Idolorum cultum Hungaria reuerteretur, veluti passim actitatum est; Quamuis Andreas, vt primùm est Regno potitus ad Christianæ Religionis sedem pedem retulit. At pronus iam in grauioris ætatis æuum Salomonem filium, ad quem Gregorius primum Diploma scribit, se mortuo, Regem Belam fratrem minoris prouinciæ Ducem instituit. At Bela his minimè contentus Hungariam armis Mosconi soceri Ducis Poloniæ inuasit. Henricus Tertius Salomonis socer opitulatus est, Andreæ, qui collatis tamen signis, victus occidit. Cum dein Rex Bela è vita excessisset, Salomon eius Nepos Andreæ filius auxilio Henrici Quarti, cui Andreæ soror nupta erat, Regnum acquisiuit, tribus & decem reuolutis annis, ex quo Gheusa, seu Ghesa eius consobrinus anno 1074. illud occupauerat. Huic autem Diplomata alia conscripta sunt. Primum igitur ad Salomonem vltimo Regni anno missum, innuit petitionem, Stephani sancti nomine exhibitam, Benedicti concessionem, & rem ab Henrico Tertio Petri gratia gestam. Alia duo de Salomone loquuntur Ghesæ consobrino, qui ad Henricum Quartum pro regni recuperatione confugerat, & Henricum nomine tantùm Regis Germani appellant, quoniam tunc temporis ab eo Pontifice à qua, & igni erat interdictus. Ille enim est Henricus, quem inter, & Pontificem, tàm acerbæ perdurârunt dissensiones.

CAPVT

CAPVT XXIV.

De iure, & actione, quam Pontifices in Dacia Regnum habent.

PRÆTER Regna hæc, ſunt & alia multa, in quibus Eccleſia ius ſibi competere, aut iactat, aut iactare poſſet, non quidem Infeudationibus collatis: harum enim nullum extat monumentum, ſed cenſu ex eis percepto. Huiuſmodi ſunt Dacia, Boemia, Luſitania, Anglia, Suetia, & fortaſſis etiam Noruegia, & Dania. Galliam non attingam, nec Hiſpaniam: De cenſu enim nihil in his. Aliqua tamen, & ipſæ ſolutione pietatem teſtantur. De Dacia verò nuda Steuchi verba extant, dum ait. *Regnum quoq; Datiæ, vt ſubiectum, & obnoxium Apoſtolicæ ſedi, quod apparet ex regiſtro Paſchalis, annuum vectigal perſoluit, Laterani datum edictum Epiſcopi Datiæ.* At cum horum nec tempus, nec cauſam afferat, quò res erumpat, neſcio.

Steuchus lib. 2. c. 103.

CAPVT XXV.

De iure, & actione, quam Pontifices in Boemiæ Regnum habent.

DE Boemia autem planiùs verba facit: inquit enim, aliàs ex Lateranenſi Bibliotheca compertum fuiſſe, Spicciomenum Boemiæ Ducem à Nicolao Diadematis vſum impetrâſſe, Regno obſtricto ad cētum ſolutionem librarum argenti in cenſum, atq; ita ab ſede Apoſtolica Regem fuiſſe renunciatum. Quæ tamen enarratio non omni difficultate mihi videtur carere, Si nos namque ad Boemicas hiſtorias conuertamur, Vratislaus inter Boemiæ Duces vigeſimus anno 1086. Moguntiam profectus, vbi conuentus celebrabatur, primus titulum Regis

ab Henrico Quarto Imperatore obtinuit; quod & in Bonfinio est videre. Sed quoniam, qui secuti sunt non Regum, sed Ducum titulum sibi adscripserunt, ac si dignitas illa non in prouinciam, sed in personam deriuâsset, Vladislaus demùm sibi, posterisq; à Federico Enobardo Regium nomen impetrauit; quod vsq; perseuerauit, ita vt titulus is non Pontificibus, sed Cęsaribus acceptus referatur. Præterea repetita serie à Bentiuolio Duce Boemiæ X. qui anno 995. Baptismatis lauacro aspersus Christianam fidem primus amplexus est, vsq; ad hunc Vladislaum, qui Secundus Boemię Rex extitit, nusquam apparet, aliquem eius nominis Pontificatui præfuisse, præter Nicolaum Secundum, qui duos tantùm cum dimidio annos sacro solio insedit, Boemiam obtinente nō Spiccionemo, sed Spidigneo XIX. Duce, cui frater successit Vratislaus ille, cui Henricus Regium titulum est impartitus. Adde, neminem Ducum, Regumve Boemię hoc nomine reperiri. Arbitrarer equidem Spiccionemū eundem esse, qui Spidigneus, eumq; Regio titulo abstinuisse ab Ecclesia, totius Regni subiectione impetrato, habita contentionum ratione, quæ fortè inter Imperatorem Henricum, & Apostolicam sedem debacchabantur. Sed tūc temporis Henricus pubertatem vix agebat, & Imperium omne Agnesę Imperatricis matris, singulari pietate fœminæ, cura nitebatur, nec vllæ inter Cęsarē, & Ecclesiam discordiæ gliscebant. Insuper si Bonfinio fides est habenda, Spidigneus iste non fuit Boemiæ Dux, aut certè, quamuis ita appellatus, non totam possedit. A patre enim pro virili parte Morauiam accepit, licet postea Boemiæ dimidium Vratislao fratri eripuerit, qui territus in Hungariam confugit, vbi Andreæ Regis sorore in vxorem ducta, Spidigneus huius matrimonij metu cuncta ipsi restituit, quæ ademerat, in gratiamque
cum

cum eo rediit. Mortuo autem Spidigneo, Vratislaus omnium consensu ad Boemię Ducatum fuit admotus, qui Morauiam inter fratres partitus est. Super his tamen sanior imperet sententia, & Ecclesiæ fauor, cui studendum maximè in dubijs.

CAPVT XXVI.

De iure, & actione, quam Pontifices in Lusitaniæ Regnum habent.

EXCVSSA Boemica quæstione, Lusitaniam in eadem esse naui opinamur, dum in hæc verba loquitur Steuchus; *Itemque Regnum Portugalliæ Ecclesiæ Romanæ est: Nam Hildefonsus cum prius esset Dux Portugalliæ, siue Lusitaniæ, quod à prisco tempore nouerat esse sedis Apostolicæ obtulit ipsum, subiecit eidem, vectigalque constituit. Deinde ab Alexandro Tertio Rex appellatus est, duasq; auri marcas censum singulis annis persoluit.*

Steuchus lib 2. c. 100.

Hic igitur Lusitaniæ Dux non secus, ac Boemiæ soluendi census onus subiuit, vt titulum Regium consequeretur. At Historici Hispani tradunt, Alphonsum, siue Hidelphonsum Lusitaniæ Comitem, cum in Mauros, collatis signis, irrupturus esset, ab exercitu anno 1137. die 25. Iulij, quæ Diuo Iacobo sacra pugnæ præcessit, Regem fuisse acclamatum: perindeque ingenti certamine victorem euasisse: quam victoriam Lusitani monumento pereni signarunt. Eugenius dein anno 1145. ad Pontificatum assumptus Alphonsi Regis nomen, & authoritatem cōfirmauit. Cuius exemplo motus Alexander Tertius aliquot ab indè annis id ipsum Diplomate, per Albertum Demona Cardinalem, Ecclesiæ Cancellarium, promulgato, corroborauit, Ab horum Pōtificum vtroq;

certus

Digitized by Google

certus imperatus fuit census, quotannis soluendus ab Eugenio libræ auri quatuor, ab Alexandro libra vna, vnciæ quatuor, qui à superioribus sæculis solutus fuerit, necne, ambigitur. Sed nostra, & maiorum nostrorum ætate, regnum illud omni penitus onere semper immune existimatum fuit. Hæc Mariana.

CAPVT XXVII.

De iure, & actione, quam Pontifices in Angliæ Regnum habent.

SED in Anglia Romani Pontifices visi sunt multò potiora iura, actionesq; longè validiores habuisse, quas ordinatim deinceps singula percurremus. Anno igitur 740. Ina Rex Saxonum Occidentalium Angliæ Regnũ possidebat, Hic, paulò ante Saxonum Australium, Imperio perdomito, ad pietatem, religionemq; omne studium, curamq; conuertens aliquot templa extruenda curauerat, Regnumq; Anglicum tandem Romano Pontifici subiecit, simul edicens, vt vnaquæque familia certam pecuniam, denarium tunc appellatam, Ecclesiæ cẽsus nomine in singulos annos persolueret. Anno autem 775. Offa Rex Saxonum Mediterraneorum eiusdem Regis vestigia persequutus est, cum eo tempore sub septem Regibus Anglo Saxonum dominatui Anglici populi obtemperarent.

Aliqui referunt, censum hunc ab Rege Astulpho, dũ in tota fermè Insula dominaretur, incrementum accepisse. Sed temporibus recentioribus Anglia vniuersa pietatis, & religionis ergo censum hunc Romano Pontifici erogabat, quæ pecunia communi vocabulo Denarius Sancti Petri vocabatur, & à Pontificis Collectore exigebatur, de quo vt in Angliam primò appulit, scribit Polydorus Virgilius, & res vsq; ad annum 1534. continuata

est,

est, quo Henricus VIII. seipsum ab Ecclesia auulsit. Sed id stipis Eleemosynæve, seu oblationis nomine potiùs, quàm census progredi æquum videtur. Et ad hoc fortassis Alexandrum Secundum respexisse credendum est in Diplomatibus ad Gulielmum secundum Angliæ Regem datis, quæ ex illius Pontificis Autographis desumpta Steuchus ad Constantini donationem comprobandam affert, & his planè sunt conscripta verbis, *Alexander Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio Gulielmo Regi Anglorum salutem, & Apostolicam Benedictionem. Nouit prudentia tua Anglorum Regnum ex quo nomen Christi ibi glorificatum est sub Apostolorum Principis manu, & tutela extitisse; donec quædam membra mali capitis effecti, zelantes superbiam patris sui Satanæ, pactum Dei abiecerunt, & Anglorum populum à via veritatis auerterunt.* Et paulò post. *Nam, vt benè nosti Angli fideles erant, piæ deuotionis respectu, ac cognitione Religionis annualem pensionem Apostolicæ sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, quæ vocatur schola Anglorum in vsum fratrum deferebatur.* Et alibi. *In rebus verò Sancti Petri, quæ in Anglia colliguntur, sic te, vt tuis inuigilare monemus, sic liberalitati tuæ committimus, vt pium, ac propitium debitorem Petrum reperias, & eum tibi ex debito subuenire admoneas.*

Aug. Steuchus in Laur. Vallam lib. 2. cap. 95.

Hæc à Steucho habemus, cætera, cum codex ille è manibus hominum euolauerit, nos fugiunt. Innotescat nobis tamen, Gulielmum, ad quem Pontifex scribit, esse Gulielmum Acquisitorem, natione Normandum. Is anno 1067. post Anglos, & Anglosassones, Arnaldumque Regem, proceresq; omnes eorum horribili prælio fusos, deletosq; qui ab anno 480. potiorem eius insulæ partem armis comparatam ad illud vsque tempus possederant, Regnum illud ad posteros transmisit, quorum genus, licet aliquando fœmineo tantùm florente sexu, ad nos

vſque perdurauit. Non video tamen, quî Steuchus ex his Diplomatibus colligat, Angliam donatione Conſtantini ad Eccleſiæ ditionem perueniſſe, dum Pontifex ipſe aſſerit, eam ſub Diui Petri tutela commemoratam eſſe, ex quo Religionem Chriſtianam eſt amplexa: quod poſt Conſtantini mortem eueniſſe idem Steuchus affirmat. Non ergo tunc, ſed multò poſt in Diui Petri tutelam eſt admiſſa: quæ tutela nil forſitan eſt aliud, niſi animarum cura, quam Romana Eccleſia cunctis in Regnis tenetur omnium eorum gerere, qui Chriſti ſequi profitentur Euangelium. At iuris vinculum longè maius Henrici Secundi temporibus ortum eſt. Diſſenſiones quædam Regem, & Thomam Conturbienſem Archiepiſcopum, (poſtmodum Sanctorum numero adſcriptum) alterum in alterum irritabant, eo quod Rex ipſe redditus aliquos Eccleſiaſticos, cui liberet non erubeſceret elargiri. Quæ inualuere adeò, vt demum Archiepiſcopus in exilium actus in Galliam ad Alexandrum Tertium Pontificem, qui tunc Senſi commorabatur confugerit; ad quem Rex etiam ſui iuris tuendi gratia Legatos miſit. At, cum voti compotem ſe non euaſurum ſperaret, in iram inflammatus bona omnia Archiepiſcopi proſcripſit.

Sed poſt temporis aliquod, ſeptendecim Henrico filio, quem genuerat primum, agente annos, ſibi eum cōſortem Regni adſciſcere decreuit, curauitq; , vt Archiepiſcopus Eboracenſis, quandoquidem Conturbienſis exul erat, ei Londini Regium imponeret Diadema. Conturbienſis apud Pontificem conqueſtus eſt, quod, authoritate ab ipſo non impetrata, aliquis Coronationis munere functus eſſet. Quare Pontifex Eboracenſem, aliosque Epiſcopos eius conſilij complices, ſacris interdixit: Quod Regis indignationem in Conturbien-

turbienſem immane quantùm excitauit. Sex tamen poſt elapſos annos, Pontifice per nuncios, & per litteras rigidis admonitionibus aſperas id efflagitante, illum in gratiam recepit. Verùm cùm Rex hac reconciliatione non admodum lætaretur, perpetuoque ab Eboracenſi, atque ab alijs interdictis calumniæ in Conturbienſem agglomerarentur, eouſque ſemel in iram exarſit, vt animum exſoluerit in hæc verba. Me miſerum? Clericus igitur vnus mihi in meo Regno quietem eripit, nec meorum quiſquam reperitur, qui hanc mihi moleſtiam eximat? Voces hæ, vt multorum perculſerunt aures, opinionem euulgârunt, Conturbienſis necem Regi ſolatio fore. Quare aulicorum tres, dum Rex in Normandia commoraretur, in Angliam aducti Archiepiſcopum Conturbiæ interfecerunt. At Rex nuncio grauiter eſt commotus, Legatosque Romam miſit, qui læthi crimen, quod ipſi inurebatur, amouerent: qui veniam peterent verborum, vnde necis origo, culpa in iram collata; qui Pontificem rogarent, vt certos mitteret, qui tanti ſceleris cauſas, authoresque indagarent, & ſcripto reciperent, pœnarum ſumendarum ergò. Pontifex igitur anno 1172. binos eò legauit Cardinales, qui rerum certiores facti ſententiam tulerunt, vt Rex coram ipſis, & Regni primatibus iureiurãdo ſe delicto purgaret; Pœnam lueret ſaltem ob anſam ſuſpicioni porrectam, viuẽti Archiepiſcopo honore merito nõ exhibito. Ducentos equites in bellũ Hieroſolymam, qui per añum ibi pugnarẽt, mitteret, ipſemet eò, priuſquã tres effluerẽt anni, cũ exercitu tẽderet. niſi Põtifici ſecus videretur; Corruptelas tolleret, quę libertati Eccleſiaſticę aduerſarentur; Ius Romã à ſentẽtijs prouocandi pmitteret. His, inquit Blondus, Regẽ iuramẽto vltro adiecisse, ſe, filiũq; Regni participẽ, Põtifice Alexan-

 dro

dro permittente, in Regno esse; & neminem inposterum Angliæ Regem futurum, quem non Pontifex Romanus nominâsset. Et addit Platina, consuetudinem hinc viguisse, vt Reges Angliæ omnes à Pontificis manu Regni iura accepisse sint professi. Cæterum Paulus Æmilius submissionis huius non meminit: Et Polydorus Virgilius, posteaquam attigit, esse scriptores aliquos, qui Iuramentum illud obsequij referant, adijcit, in Annalibus Angliæ nullam de hoc mentionem fieri, nec horum quidquam à Regibus, qui secuti sunt, præstitum. Posterioribus deinde annis simile quiddam contigit, ex quo profecta est occasio, vt Regnum illud iterum Ecclesiæ Romanæ subijceretur. Innocentio Tertio simultas intercedebat cum Ioanne Henrici filio, qui Ricardo fratri in Regno successerat, causa etiam ex Archiepiscopatu Cantubriensi orta. Nam cum Monachi illi Archiepiscopum sibi primò elegissent, deinde hoc expoliato, alium ad Regis nutum renuntiâssent, Pontifex, vtraque electione elisa, mandauit monachis aliquibus Anglis, qui tunc Romæ agebant, vt Sancti Grisogoni Cardinalem Anglum in Archiepiscopum eligerent. Quare indignatus Rex monachorum bona proscripsit, qui Pontifici morem gesserant, & eos perduellionis reos declarauit, qui se Romam contulerant. Pontifex itaq; Regem erroris admonuit primò, deindè ipsum, populumq; aqua, & igni interdixit. Idcircò Rex bona Ecclesiastica inuasit, sibiq; iterum populorum fidem iureiurando obstringi curauit. Pontifex ad Regem legatos misit, vt Ecclesiam Angliæ nutantem, ne collabesceret, sustineret: sed nil agi potuit ob Regis pertinaciam damna hominibus Ecclesiasticis illata resarcire recusantis. Quare Pontifex subiectos ab fide iurata absoluit: Regi Regnum abrogauit: Christianos Principes adhortatus est, vt cum armis adori-

adorirentur, vti publicum Dei hostem, & id maximè per legaros Philippo Secundo Galliarum Regi persuadere studuit: quod multarum rerum in Anglia innouandarũ principium, & fomes extitit. Interea Philippus exercitu comparato, bellum Anglis illaturus erat; sed Nuntius Pontificius anno 1212. in Insulam iterum traijcere, Regisq; animum tentare constituit. Rex statum rerum, periculumq; perpendens sese in Pontificis sinum proiecit. Blondus, & Platina referunt, Ioannem Galliarum Regis metu Angliam, & Irlandam Ecclesiæ dominio substraxisse, vtraq; obstricta ad censum annuum cẽtum marcarum, quæ fuerunt aliquoties erogatæ. Paulus Æmilius recenset, quod Rex insigni veneratione Pontificium Legatum excepit; Ad eius pedes ornamenta Regalia deposuit; seipsum Regno abdicauit, priuati hominis instar, & à rerum administratione amoti per quinq; totos dies in hoc squallore perseuerauit, quò denique negotium vergeret inscius. Sexta demum luce Regnum, à quo se penitus deturbatum putârat, à Legato recepit, & Regijs splẽdidus insignibus Angliam, & Irlandam, vti Feudum subiecit Romanæ Ecclesiæ. Et Archiepiscopum agnouit, & magna excepit obseruantia. Ab his eum Legatus monuit, vt quæcunq; septem annorum spacio à sacerdotum fortunis extorsisset, restitueret. At Polydorus Virgilius recenset, Ioannem ab imperatis, quæ Roma venerant, nil recedendo, sibi è vertice Coronam ademisse, & Legati manibus credidisse, quam nec ipsa, nec hæredes nisi à Romano Pontifice essent accepturi, Dein promisisse, se Conturbiensem Archiepiscopum Romæ electũ, præsulesq; omnes, qui recesserant, benignè amplexurum, & damnis illatis solamen adhibiturum: quibus peractis, Legatum loco Pontificis, Regium ei Diadema restituisse. Et his Author subijcit; *Ex quo fama est, Ioannem*

Poly. Virg Hist. Ang. lib. 15.

cupientem perpetuare memoriam muneris accepti, ea lege fecisse se Innocentij beneficiariũ, vt Reges deinceps à Pontificio dumtaxat Romano iura Regni consequerentur. Cæterum has reconciliationis leges, qui secuti sunt Reges minimè seruârunt, neque Annales Anglici de eiusmodi deditione loquuntur; Quare illa omnia Ioanni tantummodo, qui deliquisset, imperata, non item successoribus subeunda fuisse, satis constat.

Hactenus Polydorus. In tanta igitur Scriptorum discrepantia, nisi veritas aliundè magis effulgeat, cuique, quod libet, licet opinari.

CAPVT XXVIII.

De iure, & actione, quam Pontifices in Suetiæ, & Noruegiæ Regnum habent.

PECVNIA, quæ à priuatis hominibus in Anglia exigebatur, eadem ratione in Suetia, & in Noruegia videtur exigi solita: dum Steuchus inquit: *Suetia quoque, & Noruegia, vt subiectæ soluunt Romanæ Ecclesiæ vectigal, quod in antiquis summorum Pontificum monumentis, & in antiqua Lateranensi Bibliotheca conspicitur. Omnes enim Domus Suetiæ soluunt censum Apostolicæ sedi singulos denarios.*

Steuchus lib 2. c. 120.

De Noruegia tamen non eadem penitus recenset; Quod si idem foret, idem etiam quod in Anglia haberetur, esse quippe Denarium Sancti Petri. Sed ex Suetiæ, & Noruegiæ Historijs, in quas hactenus incidi, nulla mihi horum occurrit mentio.

CAPVT

CAPVT XXIX.

De iure, & actione, quam in Dania Regnum Pontifices habent.

VERVM fortasse excogitari potest, Daniam consueuisse Romanæ Ecclesiæ quæstoribus tributum soluere, cum tributi vocabulum attributum aliquando fuerit solutionibus, quibus multò minus debebatur, quàm ijs, quę in Dania fiebant: quemadmodum illo Iouius vtitur, dum ait, Baiazetem Turcarum dominũ Alexandro VI. Pontifici tributum soluisse, occasione Gemæ fratris; q nihil erat aliud, nisi pecuniarum sum̃a, quam singulis annis Turcarum Imperator Põtifici erogabat, vt sumptibus satisfaceret, quos Pontifex in alendo fratre impendebat, seu potiùs vt Pontifex tot pecuniarum dulcedine irretitus fratri abscessum negaret. De Dania verò huiusmodi Diplomatis pars ab Alexandro Tertio editi apud Steuchũ existit. *Alexander Tertius, &c. Sueno Regi Danorũ, &c. Quapropter prudentiam tuam monemus, vt censum Regni tui, quem antecessores tui sanctæ Apostolicæ Ecclesiæ persoluere soliti sunt, nobis, & successoribus nostris transmittere studeas: ita tamen, vt non sicut oblatio super altare ponatur, sed vt supra diximus tàm nobis, quàm successoribus nostris, vt certiùs approbetur, præsentialiter offeratur.* Steuchus.

Hîc animaduertendum est nomine erratum esse: Danorũ enim Regum nullus vnquàm Suegus, sed Suenus, seu Sueno fuit appellatus. Tertius namque Sueno ad Federici Enobardi aulam sub ipso Imperij initio se cõtulit, & huius ad Regnum Nicolaus Cardinalis Albanus missus à Pontifice fuit, vt in Noruegia sedem Archiepiscopalem cõstitueret. Vnde Romam reuersus Pontificatus gradũ conscendit in Hadriani Quarti nomine cõuerso,

& ei

& ei Tertius Alexander successit. Sed nec apparet apud historicos, quando census hic institutus, nec si quando solutus fuerit. Legere est tantùm, Henricum primum Daniæ Regem, qui Christianos immaniter vexârat, Fidei Apostolicæ lumine collustratum, at Canutum eius filium, successoremq; semper Idolorum extitisse municipium: quo regnante, Christiana fides anno 860. latiùs in Dania, & Suetia cœpit peruagari. Troton deindè hæres, filiusq; Canuti, Britanniæ partem occupauit, vbi Christo nomen dedit, & cum Romam misisset, concionatoribus inde euocatis, diem obijt. Huic Germondus filius successit, cuius in Regno Catholica fides in dies robore firmior protendebatur: at Danorum plurimi Christianos è Regno ferociter expellebant. Non constat, an Rex ille, & Araldus filius, qui circiter annum 888. Religione Catholica tunc ibi plurimum inualescente, dominatus est, Christianam fidem sint professi. Sed non latet, Germondum Araldi filium se atrocissimum hostem in Religionem gessisse. Ab hoc natus Araldus Rex, dum bellum ageretur, Ottoni primo, se cum Suenone filio ad Christianam pietatem animum applicuisse significauit: ideoq; ab Imperatore ipso ad sacrum Baptismatis aspergimen elatus fuit, Danis mutationē hanc grauiter ferentibus. At Suenon ad Regnum admotus, Religionis veritate, qua semel fuerat imbutus, repudiata, Danos per sæuissimæ impietatis deuia abripuit. Ter ideò in hostium manus incidit: ter auri pondere, quanto ipse pendebat, argenti maiore duplo, redemptus. E Regno postmodùm eiectus rursum ad Catholicam fidem redijt, & sceptro iterum recepto, Religionem ibi, miraculo ob omnium oculos cœlitus edito, conspexit summopere augeri. Ab hoc tempore forsan census ille duxit exordium. Regi huic anno circiter 1000. Canutus filius

successit,

ſucceſſit, pater Suenonis Secundi, ex quo ſunt quinque geniti Reges, alter alteri ſucceſſor. Primò Canutus, qui fruſtra multam operam dedit, vt Regnum illud decimam fructuum partem Eccleſijs elargiretur. At poſt aliquod temporis coniuratione in ipſum, ſeu potius defectione ab ipſo concitata, pœnam à flagitioſis ſumpturus, Danis obtulit, vt vel ſe ipſos grauiſſima pecuniarum ſumma multarent, vel decimam fructuum partem Eccleſijs conferre non renuerent. At reſponderunt Dani, ſe quamlibet rerum ſuarum malle iacturam pati, quàm iugum poſteris inferre perpetuum, quippè dedecus, non pietatem exiſtimabant proprios redditus alteri ſoluere. Regum fratrum alius fuit Henricus auus Suenonis tertij, ad quem Pontifex ſcribit. Ex huius enarrationis ſerie coniectare licet, quo tempore, & quam difficili labore Catholica fides in Daniam fuerit inuecta, & quid gens illa ſenſerit de perpetuis cenſibus Eccleſiæ ſoluendis: Ex quo illud feratur iudicium, quod rectius videtur, donec in lucem res clarior prodeat.

CAPVT XXX.

De iure, & actione, quam Pontifices in Galliarum Regnum habent.

SED ſi Regna hæc, de quorum tamen Infeudatione, aut cenſu non omnia monumenta abolita ſunt, Eccleſiæ dominio ſubiecta eſſe non penitus conſtat; multò magis de Gallia, & Hiſpania dubitandum eſt, quarum nec cenſus, nec infeudatio vlla vſquam apparet. De Gallia enim nil mihi, præter Steuchi dictum, in animum venit, dum cenſus quoſdam fuiſſe aliquando ſolutos, innuit his verbis: *Cumque Eccleſia nuncuparetur* *Steuchus.*

Y *Regina*

Regina Hispanorum, & Gallorum, solutis pensionibus B. Petro, nonne confitebantur se illud soluere Reginæ, ac Dominæ, colentes Christum, non secus, ac Magi, muneribus oblatis. Ex his tamen ius aliquod Ecclesiæ censum exigendi non videtur rectè elici. Quod si quis illud spontaneam oblationem, siue, vt aiunt, Clericalem Decimam fuisse assereret, non id probaretur, quod contenditur: Bonifacium VIII. tamen id sibi iuris competere affirmasse reperio; Monito enim per Episcopum Apamiensem Philippo Pulchro, vt ad sacrum Palestinæ bellum traijceret, & non persuaso, Episcopus eum Anathemate se perculsurum, & Regno priuaturum minitatus est; Quarum minarum iactantia Rex ipsum in carcerem detrudi iussit. Pontifex Archidiaconum Narbonensem misit, qui Episcopum in libertatem asseri peteret. At cum se Rex difficilem præberet, Pontifex indignatus in medium tulit, ad Ecclesiam Romanam Galliarum Regnum pertinere; Regem increpauit admonitum, vt à Regio munere abstineret, & Pontifici redderet, quidquid in eo Regno possidebat: Præsules, Satrapas, Nobilitatem omnem iureiurando, quo se Regi obtemperaturos obstrinxerant, exemit, iussis euulgatis, vt ocyus Pontificis pedibus aduoluerentur, & donis omnibus interdictis, quæ Pontifices Regno aliquando concessissent, donec iterum confirmarentur. Quapropter Episcopo in libertatem emisso, Rex imperauit, ne subiectorum quispiam, se inscio, Romam contenderet, nec cuiusuis generis pecuniam mitteret. Paulus Æmilius scribit Pontificem per Archidiaconum ad Regem Diploma dedisse, cui erat insertum id, quod omnes in admirationem rapiebat, Regem teneri honorem, & reuerentiam sibi exhibere, non tantùm vti Romano Pontifici, & animarum parenti, sed vti etiam ex prophano iure supremo Galliarum Principi, & domino.

Extat

Extat adhuc Diploma, cuius hoc est initium, Bonifacius Octauus, &c. Philippo Gallorum Regi, &c. Time Deum, &c. Quibus respondit Philippus, si tamen fraus litteris non inest, se nemini, quâ prophanum patet imperium, subiectum esse. At tandem lis direpta fuit, Pontifici Ananiæ ab hostibus capto: qui, libertate concessa, vitam haud multò post cum morte commutauit. Benedictus Secundus eum est insequutus, qui Galliarum Regem penitus in pristinum extulit. Ex his colligitur, Pontifices supremi Galliarum dominij cupiditate non abhorruisse, causa tamen, qua id iuris sibi prorsus competere existimant, colligi non omnino potest.

CAPVT XXXI.

De iure, & actione, quam Pontifices in Hispaniarum Regnum habent.

ID ipsum, quod de Gallia potest, & de Hispania affirmari. Nam pręter id, quod à Steucho superiùs allatum aduersus Vallam vidimus, is & Diplomatis partem ex eiusdem Gregorij VII. Codicis *libro primo*, excerpta affert, quæ sic se habet, *Regibus, ac Principibus Hispaniæ. Vos scitis, quod antiquitus Regnum Hispaniæ est Romanæ Ecclesiæ.* Et alibi. *Notum fieri vobis volumus, quod nobis quidem tacere non est liberum, vobis autem ad præsentem, & futuram gloriam valdè necessarium, videlicet Regnum Hispaniæ ex antiquis constitutionibus B. Petro, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in ius, & proprietatem traditum esse. Quod nimirum hactenus, & præteritorum ipsorum incommoda, & antecessorum nostrorum tacuit negligentia. Nam postquam Regnum illud a Saracenis peruasum est, & seruitium, quod B. Petro indè solebat fieri, propter infidelitatem eorum, & tyrannidem detentum ab vsu nostrorum tot annis interceptum est, pariter etiam rerum, & pro-*

Steuchus.

prietatis memoria delabi cœpit. Verùm quia diuina clementiæ concessa vobis in hostes illos, semperque concedenda, terram in manus vestras tradidit, vlteriùs vos causam hanc ignorare noluimus, ne quod supernus arbiter, legum, ac iustitiæ conditor de recuperanda iustitia, & honore Sancti Petri, eiusque sanctæ, & Apostolicæ sedis gloria nostræ humilitati ad benemerendum contulit, nobis, aut vobis ex taciturnitate in negligentiæ culpam, aut vobis ex ignorantia, quod absit ad detrimentum propositæ, & diuinitùs oblatæ retributionis obueniat.

Hæc ipsa Pontificij Diplomatis sunt verba. At in Hispanicis Historijs legere est, Henricum Secundum Imperatorem anno 1055. in medium attulisse Hispaniam Romano Imperio subiectam esse, & per Legatos suos apud Victorem Secundum fuisse conquestum, quod Ferdinandus Lionis, & Castilliæ Rex se ab Imperio seiunctum iactitaret, & Imperatorium titulum sibi arrogaret. Negotium fuit Romæ agitatum, & à Pontifice sententia promulgata, Cæsaris petitionem æquam esse. Quare per Legatos nomine Pontificis, & Cardinalium Ferdinandus factus est certior, se teneri Cæsaris postulatis non abnuere, nomenque Imperatorium, quod nec lege, nec consuetudine, nec ratione sibi adiecerat, dimitteret: ni protinus pergeret, sacra Romanæ sedis arma experturum. Rex post multa inita consilia Pontifici significauit, vt viros mitteret, quorum iudicio iura discuterentur. Quare Legatis ideò à Pontifice missis, & acta Toleti causa, iudicatum fuit, Germanis Imperatoribus in Hispaniæ Reges nullum competere ius. His Mariana è Societate Iesu sacerdos hæc verba subijcit: *Romani præterea Pontifices Hispaniam sibi vectigalem reddere cogitârunt; vt argumento sunt litteræ Gregorij VII. ad Reges, Comites, cæterosque Principes Hispaniæ, id confirmantis antiquis temporibus obseruatum, priusquam à Mauris Hispania esset euersa. Verùm ijs*

Io. Mariana de rebus Hispaniæ lib. 9. c. 5.

rùm ijs conatibus nihil eſſe profectum, ac verò pari animorum conſtantia obuiam itum, rerum euentus declarat, retenta ſemper à noſtris immunitate.

Cum igitur hinc in Gregorij, & Alexandri Diplomatibus plurima extent, quæ prophanum Eccleſiæ dominium in omnia pene Chriſtiani orbis Regna arguunt, quibus forſan aduerſari non licet homini priuato; indè Reges, qui Dominatibus ijs inſiſtunt, & hactenus inſtiterunt, non illud prorſus licet Chriſtianiſſimi, & Catholici ſint, quod Vaſallos, & feudatarios decet, obſequium ſacræ Romanæ ſedi exhibeant, temeritatis eſſet, ſuam hic ſtatuere ſententiam, aut iura partium tueri. Quapropter cum ab initio nobis propoſuerimus argumenta tantum colligere, quibus Romana Eccleſia ditiones aliquas poſſidet, in aliquas actio ei competit, ſcopum præcipuorum Hiſtoricorum ductu attigimus: extrema igitur manus operi ſit impoſita.

TRACTATVS
DE
POTESTATE PAPÆ.
CAPVT I.

QVONIAM aliquandiu sensi, quod propter librum pestiferum Antonij Sanctauelli Iesuitæ, virgulâ censoriâ & quidem iure merito notatum, homines quidam factiosi, huius Coronæ inimici capitales, inter nos nescio quas opiniones de Authoritate Papæ summo cum præiudicio & detrimento Regis nostri & Regni Galliç occultè introducere & spargere sunt conati; necessarium esse iudicaui, resistere vanis conatibus huius Cabalæ & ad oculum demonstrare Gallis initium & progressum magnæ huius Potestatis; simul etiam exhibere & ostendere priuilegia & immunitates Ecclesiæ Gallicanæ & quales pręrogatiuas nos habemus præ omnibus statibus Christianismi: Expresse verò hîc protestor me non cupere hîc quicquam derogare dignitati & authoritati Papæ summi Ecclesiæ Pontificis, cui ego, vt bonum Catholicum decet, omnem honorem & obedientiam defero & promitto.

Primo.

Primo: Verum est (& nemo etiam hoc in dubium vocare potest) quod nos Papam pro summo Ecclesiæ capite recognoscimus, vtpote, qui habet superioritatem adiunctam & dignitati suæ incorporatam: Nam totius Christianismi interest habere caput vniuersale, ad quod in genere deuoluatur omne, quod concernit generalem Ecclesię conseruationem: Nam si hoc non esset, quilibet Episcopus in sua diocœsi introduceret farraginem propositionum & opinionum, quæ non tantùm sibi essent è diametro contrariæ, verum etiam quæ tandem religionem nostram subuerterent. Et quamuis nos credamus & recognoscamus hunc primatum, propterea tamen nos non permisimus, vt Papa sibi in hoc statu acquireret plus, quam vsq; ad tempus præsens habet & possidet. Nam cum etiam aliquando hoc conaretur, nos opposuimus immunitates Ecclesiæ nostræ Gallicanæ, quæ sunt conformes consuetudini veteri Ecclesiæ, iuri Apostolico & Canonibus Conciliorum generalium & vniuersalium; ita vt ipsi non fuerit permissum ad se trahere, nisi quod Ius Commune ipsi concedit. Nihilominus tamen plures inimici, quos Gallia nostra in suo sinu fouet & nutrit, spargunt inter nos nouam Theologiam, de qua nostri Maiores nihil vnquam audiuerunt; nempe: Quod potestas temporalis nostrorum Regum dependeat à Papa, & per consequens, quod ipse possit disponere de hoc Regno, & Regem deponere secundum suam voluntatem: doctrina certè impia, maledicta, sinistra & infelix, quæ euertit nostra priuilegia & immunitates, minuit maiestatem nostrorum Regum & liberat subditos ab obedientiâ, quam superioribus suis debent. Oportet nos hîc præsupponere & scire, quod authoritas nostrorum Regum immediatè à Deo, & nulla ratione, nullo modo à Papa dependet. Et quicunq; contrarium docet, super

Reges

Reges noſtros vult conſtituere alium Regem, & Coronam hanc exponere publicæ Rapinæ, vt vel euertatur, vel perpetuæ ſeruituti ſubijciatur, vel in aliorum & quidem peregrinorum manus tradatur. Ego ipſe concedo Papam eſſe ſupremum, ſed in his, quæ concernunt poteſtatem ſpiritualem, quæ poteſtas ſpiritualis etiam nihilominus eſt limitata & reſtricta in Gallia per Canones antiquorum Conciliorum, in hoc Regno hactenus receptorum & obſeruatorum: Verùm, quantum attinet poteſtatem temporalem, ego ſimpliciter nego, illum ibidem aliquid iuris habere vel prætendere poſſe. Status Galliæ viriliter & fortiter ſe oppoſuerunt Pontificibus Romanis, qui, vt authoritatem ſibi acquirerent, in noſtrum Regnum poteſtatem ſuam temporalem introducere & ibidem ſtabilire ſunt conati. Curia Parlamenti ſimile fecit, tum, cum Regi Ludouico II. demonſtraret priuilegia & libertates Eccleſiæ noſtræ Gallicanæ: Et cum per decreta expreſſa pœnam honorariam, vt Galli vocant, iniungerent Iohanni Tanquerello & Florentino Iacobo, Theologiæ Baccalaureis, quod in ſuis theſibus defenderant; quod Papa poſſit deponere Reges, vt qui ſupra illos habeat poteſtatem temporalem & ſpiritualem. In vniuerſâ ſcripturâ hoc nunquam inuenietur, quod Deus ipſi cum poteſtate ſpirituali etiam temporalem ſuper Regna mundi aſſignet: E contrario hoc inuenitur & legitur, quod IESVS CHRISTVS ipſi aufert & adimit, quando diſcipulis & Apoſtolis ſuis demonſtrat, Quod hæ duæ diſtinctæ poteſtates in vno eodemque ſubiecto ſimul & vnà ſubſiſtere non poſſunt. Ille, nempe Chriſtus, omnia poterat, & tamen recuſauit hanc poteſtatem temporalem, & ſeipſum ſubiecit huius mundi

Imperio & iurisdictioni, cum ipse & mater eius virgo Maria iussu Augusti nomina sua profiterentur:cum Cęsari tributum solueret:cum rogaretur, vt iudicaret inter duos fratres: Quis me (dixit ille) constituit iudicem aut diuisorem supra vos ? cum etiam tempore mortis suæ mori vellet non quidem insaniâ Iudæorum, sed authoritate Cæsaris vel ipsius Vicarij & præfecti. Exemplum Domini nostri Iesu Christi est sufficiens ad damnandum hanc dominationem, quam Papa supra Coronam nostrorum Regum sibi attribuit. Reges gentium (dicit Dominus noster) dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur: Vos autem non sic. Papa non habet aliud Ius, quam quod Sanctus Petrus & successores ipsius habuerunt, & quod Ius etiam Iesus Christus in allegato dicto limitat & restringit. Et Apostoli hanc eandem doctrinam etiam docuerunt. Apostolus Paulus commendat, quantum potest, obedientiam debitam Regibus, & hortatur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes pro ipsorum prosperitate & magnificentiâ, tanquam pro re, quæ Deo valde placet: Dicit etiam: quod qui resistit potestatibus supereminentibus, ordinationi Dei, à quo vnico procedunt, resistit. Ipse etiam accusatus non declinauit iurisdictionem Felicis & Festi, verum appellauit ad Cęsarem, se subijciens iudicio coram Agrippa: Et hoc omne fecit, vt exemplum imitationis præberet suis successoribus. Sanctus Petrus, cuius hæredes sunt Papæ, reijcit & damnat hanc dominationem, quando seniores admonet, vt pascant gregem Dei, non vt dominantes in cleris, sed formæ facti gregis ex animo. Et ipse recepit à Domino Saluatore nostro claues cæli, quas postea suis successoribus resignauit. Nam, vt dicit & docet Apostolus Paulus, nemo militans implicet se negocijs

fecularibus, vt ei placeat, cui fe probauit: Nam bene fciebat, has duas poteftates non poffe vna fubfiftere. Et propter hanc ipfam rationem Pontifices per fpacium octingentorum annorum non vfurparunt neque vfurpare voluerunt dominationem temporalem fuper Regna mundi. Magnus ille Gregorius appellat in epiftolis fuis Imperatorem Mauritium Dominum fuum, & fe ipfius fubditum effe agnofcit, proteftatur etiam fe femper in ipfius obedientiâ permanfurum effe. Pelagius fufpectus hærefeωs fidei fuæ rationem reddit Regi Childeberto & fatetur, quod facra fcriptura ipfum iubeat obedire Principibus fupremis. Carolus Magnus factus Imperator fuit adoratus fecundum confuetudinem veterem Principum à Papa Leone. Et Leo Quartus accufatus coram Ludouico, appellato Miti & Pacifico fe ipfius iudicio fubiecit. Tum temporis Pontifices non folebant deponere Reges & ipforum ditiones & Regna primo occupanti tradere: verùm è contrario Imperatores priuabant Pontifices fede & officio, & alios in ipforum locum fubftituebant, quando ipfis placebat. Alexander mifit in exilium Pontianum Primum: Honorius Româ eiecit Bonifacium & Eulalium: Conftantinus Liberium, in cuius locum fubftituit Felicem: Iuffu Imperatoris Iuftiniani priuauit Belifarius officio fuo Siluerium & in eius locum promouit Vigilium: Conftantius Tertius Martinum Primum: Otto Primus Iohannem & Benedictum: Otto Tertius Leonem Octauum: Henricus Quartus Benedictum Decimum & Gregorium Septimum: & Fridericus Barbaroffa Alexandrum Tertium. Silentio iam lubens prætero plura alia Exempla, quibus hiftoriæ funt repletæ. Imperatores igitur remouebant & reftituebant ipfos quifquis fecundum fuam volunta-

tem:

tem: vlterius ipsi non poterant promoueri & euehi ad Papatum sine Imperatoris confirmatione. Sanctus Gregorius nunquam fuit ausus sibi titulum hunc vendicare, nisi postquam ab ipso impetrauit literas confirmationis. Reliqui Pontifices omnes hoc ipsum etiam fecerunt & obseruarunt, donec Rex Ludouicus, dictus Pacificus, potius ignoranter quam iustâ & legitimâ aliquâ ratione Pontificibus facultatem sese inuicem eligendi & instituendi concederet. Et hinc tot fuere mota bella à Germaniæ Imperatoribus, ipsius successoribus, qui prætenderunt, hunc principem non potuisse cum ipsorum præiudicio & detrimento hoc ius resignare, vtpote quod est de essentia, natura & dominio status Imperialis. Et ex hoc ipso discursu patet oculariter, quod neque Christus, neque Apostoli, neque Pontifices ipsi per multa secula ne per somnium quidem cogitarunt, aut conati sunt potestatem temporalem principum ad se rapere. Christus etiam, cum venisset in mundum, vt adimeret metum & suspicionem, quam aliâs Reges & Principes de ipso concipere potuissent, expresse declarauit, se non quærere regna mortalia, cum suum Regnum sit cæleste & spirituale: Declarauit etiam Cæsari esse dandum, quod sit ipsius: Id quod etiam sufficienter monstrat, quod Christianismus nec subditos liberat ab obedientiâ, quam suis superioribus debent, nec debet vel cupit euertere potestatem & iurisdictionem politicam. Leo scribens ad Regem Ludouicum, dictum Mitem vel Pacificum, ipsi recenset, quod sicut Reges rebus politicis & temporalibus; ita Sacerdotes præsideant rebus spiritualibus: Et quemadmodum priores Pontifices Reges & Imperatores ab ipsorum imperijs & dominijs non remouebant; neq; excommunicabant, neque rapinæ & quidem primo occupanti exponebant; ita

nesciebant etiam, quid esset excommunicatio Imperatorum, quamuis sæpius etiam hæretici essent. Constantinus & Valens Trinitarij: Theodosius Secundus & Valentinianus Tertius Eutychiani: Iustinianus Secundus, Chilpericus Rex Galliæ, Theodoricus Rex Gothorum & Ostrogoti dominantes in Italia, & notanter Romæ, Lombardi & Wisegoti, qui diu regnarunt in Hispaniâ, & Vandali in Africa Ariani, non fuerunt excommunicati. Verum & certum est in prima Ecclesiæ integritate Papam nunquam conatum fuisse excommunicare vllũ aliquem Principem. Gregorius Tertius excommunicauit Leonem, ante annos ni fallor octingentos sexaginta quinque, propterea, quod defenderat imagines. Verum hæc excommunicatio fuit infructuosa & vana, quia Græci subditi Leonis eam nihili fecerunt; nam Ecclesia Græca iam dudum separata fuerat à Romana. Postquam verò post multos annos Pontifices pedetentim ad immanem & admirandam altitudinem peruenerunt, inceperunt sub secundâ & tertiâ Regum nostrorum lineâ excommunicare Lotharium, Carolum Caluum, Philippum Primum, Ludouicum Crassum, Philippum Augustum, Philippum Pulchrum, Carolum Sextum, Ludouicum Duodecimum, Henricum Tertium & Quartum: Verum has excommunicationes omnes Galli tanti fecerunt, vt etiam Prælati ipsi Papæ rescriberent, quod si ipse veniret in Galliam Regem excommunicaturus, sine omni dubio inde redire cogeretur excommunicatus, cũ suis bullis & fulminibus, quæ veterum Canonibus erant contraria. Et status Galliæ tam impatientes fiebant, vt impulsi partim iustâ irâ, partim legitimâ obedientiâ ipsi Papæ rescriberent Imperia & Regna per tales excommunicationes non acquiri: & se ipsos etiam pro libertate Regis & Regni vsque ad mortem viriliter propugnaturos esse:

ros esse: Imò nos ipsi captiuum duximus Papam in Italiam, & pugnam obtulimus, in quâ ipse victus fuit. Vlterius ipsius Legati diuersis vicibus plaustris è carcere in locum publicum vecti & producti, tunicis nigris pictis induti, mitellis papyraceis catamidiati & publicâ infamiâ affecti fuerunt cum Prælatis Gallicis ab ipsorum parte stantibus, qui beneficijs & officijs suis priuati postea manum ad stipem porrigere cogebantur. Et post hæc omnia ipsorum bullę Curiæ decreto igni combustæ fuerunt. Et hoc est ipsum medium, quo vsi fuimus, quando Pontifices Reges nostros excommunicare & proscribere sunt conati. Nam obedientia & voluntaria Gallorum subiectio nunquam diminuta fuit per has censuras; quia nos semper credidimus Sancti Petri successores in Papatu nunquam temporibus vltimis sibi acquiuisse plus potestatis, quam illam ipsam, quæ ipsis tradita fuerat; potissimum, quia omnes illi veteres Pontifices numero sedecim iurauerunt conseruationem nostrorum Regum & ipsorum Coronæ, & declarauerunt etiam expresse, ipsos scilicet Reges excommunicari non posse, nec ipsis Galliam interdici posse propter insignes immunitates, & prærogatiuas Regni, de quibus ipsi sufficienter informati fuerant; Et propter hanc ipsam rationem, ipsi declarârunt bullas suas esse potius declaratiuas, quam cōstitutiuas iuris huius nobiscum nati & propagati. Interim tamen, licet Rex noster non possit excommunicari per Papam, ego per formam præsuppositionis concedam iam exercitij gratiâ, ipsum excommunicari posse. Sed nego ego, hanc Papę excommunicationem vel Regi nostro Regnum proprium interdicere vel subditos liberare & absoluere posse à fidelitatis Iuramento, quo Principi suo sunt obstricti & obligati: Nam excommunicatio concernit spirituale, Regnorū vero dispositio tem-

porale, vbi Papa iure diuino nihil quicquam habet iuris. Cum Apostolus Paulus incestuosum excommunicaret, nihil quicquam de ipsius bonis disposuit, nec liberos ipsius debitâ successione priuauit. Sanctus Ambrosius Episcopus Mediolanensis excommunicauit Imperatorem Theodosium, nihilominus tamen durante hac ipsâ excommunicatione pro legitimo Imperatore fuit recognitus. Nam licet Ecclesia habeat potestatem super Reges, hæc tamen ipsa potestas se non extendit super Regna: Reges sunt in Ecclesia, sed non Regnum ipsum. Est ergò Regnum ipsum extra potestatem Ecclesiç & Papç. Imò Ecclesia ipsa è contrario est & conseruatur in Regno. Sed quid exinde sequitur: Hoc ipsum, quod tantum abest, vt Papa vel Ecclesia habeat aliquam potestatem & iurisdictionem super Regna mundi, vt potius & è contrario Reges habeant potestatem super ipsam Ecclesiam, quia illa in Regno est, in Regno nutritur, conseruatur & defenditur. Sed vt redeamus ad operationem excommunicationis, illa remouet quidem hominem excommunicatum ab actionibus pijs, quæ in Ecclesiæ cætu peraguntur, quemadmodum etiam ab ipsius Ecclesiæ communione, sed nulla ratione se extendit ad politica & temporalia, vt hominem excommunicatum bonis & facultatibus suis etiam priuet: Agit contra animam gratiâ Dei priuatam, & non contra bona temporalia. Et propterea etiam, quando excommunicatione contra aliquem est vtendum, excommunicandi vita & conditio probè est consideranda: opus etiam est prudenti consilio & deliberatione, an nempè excommunicandus tam sit ægrotus, vt morbus ipsius tantam requirat violentiam & tam extremum remedium: Vti tunc demum patientiâ, & admonitionibus paternis, & non

adhibere

adhibere oportet cenſuræ aciem, niſi videamus carnem putrefactam de ſeipsâ decidere de corpore, & nullo amplius remedio putrefactionem corporis totalem auerti & impediri poſſe: non niſi cum lacrimis & cordis mæſtitia adhibenda eſt excommunicatio, vtpote quæ cum vulnere vitam etiam adimit. Et licet prædicta omnia fuerint adhibita, tamen opus eſt, vt poſtea Eccleſia Deum precetur pro ipſo ſine intermiſſione, vt remiſſionem peccatorum & gratiam Dei impetret, & vt ſic per ipſam viciſſim in fidelium cætum aſſumatur & recipiatur. Et quando etiam Epiſcopus ſummâ quaſi vi cogitur excommunicationis fulmen vibrare contra deſperatæ vitæ hominem: nihilominus tamen, quando obſeruauit formalitate & circumſtantijs, quas deduxi, cum iudicio & conſenſu Eccleſiæ ibidem procedere debet. Samoſatenus & Nouatianus fuere ſimul excommunicati, ſed per totam Eccleſiam. IESVS CHRISTVS ſolus noluit damnare mulierem adulteram: Apoſtoli in Eccleſiæ gubernatione vires, officia & conſilia coniungebant: Dauid conſilij ſcintillulas à populi primoribus emendicabat: Moſes cogebatur conuocare conſilium Iſraeliticum: Quando Chriſtus dicit ad ſuos Apoſtolos: *Quæcunque ligaueritis, &c.* Non tantum loquitur ad ipſos tanquam ad perſonas particulares, ſed hanc poteſtatem toti corpori Eccleſiæ concedit. Et ſi permiſſum eſt Regem noſtrum excommunicare, nihilominus tamen Pontifici Romano hoc minimè licet, quia extra fines commiſſi muneris in alienam vocationem excurreret, & iuriſdictionis ſuæ limites tranſgrederetur. Nam non ſequitur, quod, quia Rex eſt infans & membrum Eccleſiæ, ideo Papæ liceat ipſum eijcere, & regno ſpirituali

matris

matris suæ priuare. Papa solus non est Ecclesia; Ergo hæc executio relinquenda est Ecclesiæ Gallicanæ, quæ hac ipsâ vsa est contra Philippum Primum, in Concilio instituto Claremonti vel Gergouiæ, Papa Vrbano Secundo præsente: & contra Philippum Augustum, assistente Legatum Papę Cælestini Tertij: Nam sicut Rex est filius Ecclesiæ; ita forum ipsius agnoscere & correctionem maternam audire & recipere tenetur. Et hoc est verum, legitimum & vnicum medium & remedium, quo Reges ad æquitatem cogi & reuocari possunt, quando frænum affectibus suis nimium laxantes licenter abutuntur authoritate & pręeminentia, quam super subditos habent. Cum Iulius Primus sese etiam immiscere vellet excommunicationibus, quibus Episcopi Orientales vtebantur, omnes Episcopi rescripserunt, ipsum nihil iuris habere nec prætendere posse: Esse hoc extra ipsius territorium, & ipsum contentum esse debere gubernatione suorum subditorum: obiecerũt ipsi, cum ipse excommunicaret Nouatum, Ecclesiæ Romanæ sacerdotem, sese tali excommunicationi non immiscuisse, & propterea debere ipsum etiam pari respectu & modestia erga eos vti: Porrò, ipsi etiam excommunicationem minabantur, quam postea in pleno Concilio contra ipsum executi fuerunt: Quoniam, diœceses per Apostolos & eorum successores iam diuisæ & separatæ sunt, ordo & leges Ecclesiasticæ postulant & volunt, vt quilibet in sua diœcesi officium suum faciat, & quæ alijs iniuncta, expedienda relinquat & sibi caueat, ne falcem in alienam messem immittat. Quis excommunicauit Theodosium? Sanctus Ambrosius. Videtis & cognoscitis ergò ex hoc discursu, quam viriliter Prælati scripserint & sese opposuerint Pontificibus, qui Reges nostros excommunicare volebant; quomodo etiam cum Nobilitate & Parlamentis consul-

consultarint de tractandis & excipiendis Pontificum Legatis eorumque bullis: Omnes excommunicationes, quæ à Pontificibus solis contra Reges nostros emissæ fuerunt, malè etiam in hoc Regno exceptæ fuerũt, quia Pontifices sunt homines, & propterea etiam vt homines possunt peccare irascendo, affectibus & passionibus nimiùm indulgendo, decipiendo, & in actionibus, consultationibus & iudicijs suis temerarijs & inconsideratis fallendo & errando; Et sic consequentia & exemplum hoc esset valde periculosum & incommodum Regi nostro, si ipse deberet esse mancipium calidæ iræ, furoris & malæ voluntatis vel falsę persuasionis vnius solius hominis, qui ipse obnoxius est varijs animi motibus & perturbationibus, & immoderatis passionibus naturæ corruptæ, imò qui ipse in summa sua dignitate passiones & affectus corruptæ suæ naturæ nec deposuit, nec adhuc deponere & exuere potest, quemadmodum huius rei exemplum habemus in Constantino Primo, qui etiam cum omnibus alijs nationibus voluit venire ad Imperij cladem & spolia acquisita participare; Et propterea, vt scopum propositum assequeretur, excommunicauit Philippum, & postea etiam Imperatorem proscripsit. Imperium hac ratione perterrefactum excitauit in Gregorio Tertio desiderium absoluendi id, quod inceptum erat, & propterea vtens oblatâ occasione excommunicauit Leonem Ysauricum, quem bonis, quæ in Italia possidebat, priuabat, & ipsius subditis prohibebat, ne inposterum ipsi vel obedirent vel vllum tributum conferrent; quos etiam hanc ob causam ab omni seruitute liberauit: se etiam curauit, declarari & proclamari Ducem & Principem Romæ per ipsos Romanos, qui etiam ipsi iuramẽtum fidelitatis præstiterunt. Robertus Guichardus Normandorum Capitaneus ab Imperio Græco abalie-

nauit & occupauit Apuliam & Calabriam: & quia regnum suum magis magisque augere & dilatare cupiebat, ademit etiam Beneuentum Nicolao Secundo, qui quam primum excommunicationis fulmen contra eum emisit, & obtinuit, vt Robertus ille dictam ciuitatem reddere, & propter Apuliam & Calabriam Homagium ipsi præstare cogeretur. Adrianus Quartus, postquam Guilielmum Normandum excommunicauerat, acquisiuit sibi ius protectionis super Siciliam: Fridericus Secundus Rex Neapolis & Siciliæ fuit excommunicatus per Clementem Quintum, & ipsius Regna data primo occupanti, quæ postea Carolus Comes Prouinciæ & Auenionis, frater Regis Sancti Ludouici acquisiuit Papæ fauore, à quo etiam inuestituram accepit. Rex Iohannes Sansterre, excommunicatus ab Innocentio Tertio maluit Regnum suum Angliæ fieri Papæ tributarium, quam illud contra Gallorum arma defendere: Et sicuti per suas censuras Papa sibi fecit hoc Regnum tributarium (vt etiam vnum idemque remedium simul operatur contrarios effectus secundum dispositionum diuersitatem,) ita excommunicationis fulmen à Clemente septimo contra Henricum Octauum emissum ipsum potestate spirituali & temporali in Angliâ priuauit. Valdè pauci inueniuntur Reges & Principes per Pontifices excommunicati, à quibus ipsi, scilicet Pontifices, per formam satisfactionis aliquam vtilitatem non receperint, ita, vt vel cæcus videat & cognoscat, scopum ipsorum in talibus excommunicationibus hunc vnicum fuisse; nempè sub illarum prætextu authoritatem suam augere, & plus bona corporalia, quam Dei gloriam & Ecclesiæ pacem quærere & procurare. Gallia, quæ

lia, quæ felicior, fortior & generosior est, quam omnia alia Imperia & Regna, & quæ nunquam negauit obedientiam & fidelitatem, quam Regibus suis debet, hoc ius excommunicationibus nunquam concessit, sed semper ab illis ad futurum Concilium appellauit: Et eiusmodi appellationes sunt conformes politiæ Ecclesiæ & constitutionibus Sanctorum Conciliorum, & impediunt excommunicationis effectum. Et quoniam hæ appellationes semper durabant, nos recursum nostrum habuimus ad appellationem, quæ viget & valet in curiâ Parlamenti, quod cognoscens abusum declarat tales bullas abusiuas & nullas. Formæ, quas vsque ad tempus præsens in Gallia contra Pontifices, qui Regibus nostris aduersati sunt, obseruauimus, debeat meritò commouere Papam, vt prius benè consultet & deliberet apud seipsum, quam excommunicationis fulmen emittat contra aliquem Regem & Principem: Excommunicationem suam ponderare & conferre debet cum potestate & viribus illius, quem vult excommunicare, & cum obedientia prompta & voluntaria, quam ipsi subditi sui præstant: Et si videt Regem vel Principem aliquem non tantum armis, sed & legibus & beneuolentiâ subditorum benè armatum & munitum, ipsius est abstinere ab eiusmodi violento remedio, ne eo ipso, dum morbum vult expellere, maiorem & peiorem excitet, id quod in Angliâ accidisse historiæ testantur.

Multùm certè interest Papæ, vt sua authoritas sarta tecta conseruetur, id quod faciet, quando omittit & suspendit excommunicationes, quas exequi non potest. Melius & honorabilius est Principi alicui

non constituere leges quam leges constituere, & eas vel nunquam exequi vel obseruare. Vlterius nimiæ illæ excommunicationes & censuræ, quæ non feriunt & nihili æstimantur, tandem in iocum conuertuntur, sicuti in Gallia contigisse videmus & scimus. Et licet Pontifices mirum in modum auxerint potestatem & authoritatem suam per hoc ipsum remedium; Papatui tamen semper magis perniciosum quam fructuosum fuit: Nam ex hoc remedio vidimus nata & exorta tot schismata, hæreses, & bella horribilia & crudelia, quæ Pontificibus funestam & maledictam memoriam reliquerunt, & hoc ideo, quia authores fuerunt, quod tot Imperia & Regna in cinerem redacta fuerunt, quod dignitas Papalis pedetentim diminuta & sedes Apostolica fuit contempta per status & Principatus, qui se ab ipsius obedientiâ exemerunt, vt Græcia, Germania, Anglia, magna pars Galliæ, Nauaria, Bohemia, & totus Oriens, & in genere quasi omnes reliquæ nationes, ita vt metuam, ne prouerbium hic verificetur: Qui vult omnia, perdit omnia: Quod si Papa benè facere & prouidere sibi cupit, tantùm salutem animæ respiciat & quærat, & vtatur simpliciter remedijs illis, quæ in doctrinâ Euangelicâ proponuntur, & non patiatur se abripi affectibus malis & pestiferis: Nam si ad satisfaciendum affectibus ille vult abuti doctrinâ & authoritate suâ, non considerans, quod Deus ipse summam hanc dignitatem spiritualem ad salutem animarum in manus tradidit, & non vt Reges à Regnis suis remoueat; certè fructus nullus alius quàm insigne infortunium, in toto Christianismo, tumultus & irreparabilis Papatus ruina insequi potest. Vt nos paucis expediamus, nos dicimus, quod Papa extra Galliam & sine Ecclesia Gallicana non potest excommunicare Regem nostrum, vel ipsum Regno suo exuere & priuare. Et in hac

hac ipsa libertate omnes ipsius antecessores steterunt & se ita defenderunt, vt, quoties Pontifices ipsam labefactare voluerunt per paria & illegitima media, ipsi hoc nunquam permiserunt: ita vt tandem Pontifices ipsi melius informati recognouerint, & hanc libertatem & nostros Reges & ipsorum subditos pro Christianissimis, veris Catholicis membris Ecclesiæ. Quæ doctrina conformis est iuri communi, verbo Dei, sanctis decretis, Conciliorum determinationibus & decretis, libertatibus Ecclesiæ nostræ Gallicanæ, sanctis & veteribus consuetudinibus, statutis & vsui huius Regni. Credo ego, quod omnes, qui amant Regem & ipsius Regnum, renouabunt & resuscitabunt hanc veterem doctrinam, cum Gallia natam, tantoperè amatam, exceptam & defensam à nostris antecessoribus. Et quam doctrinam certæ quædam viperæ in hoc regno reptantes conantur adulterare & ex oculis & cordibus hominum remouere, vt Papam Romanum cum Regis nostri diminutione, conculcatione, detrimento & dedecore eleuent, & vt rem eò deducant, vt excommunicationes Papales sint tot media regnum ipsius inuadendi. Reponam huc, quod Sanctus Augustinus scripsit ad Papam Cælestinum Tertium: Mittere Legatos suos, qui sunt magis voluntatis, quam potestatis suæ executores, nihil est aliud, quam fumos vendere mundo & Ecclesiæ simplicitatem suffocare.

De Immunitatibus Ecclesiæ Gallicanæ.

CAPVT II.

PERMVLTI prælati, qui tenent primas dignitates Ecclesiasticas in hoc Regno & qui officijs optimis & honoratissimis in Consilio Regis funguntur, faciunt, vt ita loquamur, lecticam ex immunitatibus Ecclesiæ no-

ſtræ Gallicanæ; vt Papam plus honorantis & eleuantis quam vnquam in Galliâ factum fuit, eadem opera ſatisfaciant cæcæ ſuæ ambitioni: quemadmodum non ita pridem vidimus, quod contra ordinem & leges Galliæ quædam pauperes religioſæ ſumma vi coactæ fuerunt Romam ſe conferre, & ibidem iudicio contendere & cauſas ſuas agere, poſtquam diplomaticum poſtliminium ipſis fuit denegatum, & Parlamenta interdicta. Scio, quod omnes, qui Galliam amant, ſeſe oblectabunt in lectione huius diſcurſus, qui breuibus deſcribit principium & continuationem noſtrarum immunitatum. Vt vero earum veram ſciamus originem, neceſſarium eſt ante omnia paucis hîc indicare, quomodo Pontifices tantam poteſtatem & authoritatem, quam hodie vſurpant, ſibi acquiſiuerint: poſtea conſilia, & conatus quibus in hoc noſtro ſtatu ſunt vſi, & quomodo nos coacti fuimus noſtras immunitates exequi & ipſis opponere ad infringendum ipſorum conatus & conſilia. Durantibus quatuor & quinque prioribus ſeculis Pontifices fundamenta ſuæ magnitudinis & poteſtatis iecerunt ſuper ſanctitate, paupertate, afflictionibus & martyrijs, vt cælum pro ſorte ipſorum hæreditatis haberent. Poſtquã vero ſucceſſu temporis terram ipſam in matrimonium duxerunt, omnibus neruis contẽderunt & in hoc vnico elaborârunt, vt ad ſummam altitudinem & magnitudinem, in quâ adhuc hodie conſtituti ſunt, peruenirent. Et vt eo tutius & melius ſcopum hunc præfixum aſſequerentur, vſi ſunt infortunio & ruinâ Epiſcoporum Orientalium, qui in ſuis aduerſitatibus ad ipſos tanquam ad ancoram & aſylum confugiebant: quemadmodum etiam grauaminibus, quæ Epiſcopi potentiores & maiores minoribus imponebant, nam, vt inferiores & minores

minores hisce grauaminibus subleuarentur, ad sanctam Sedem recurrebant, vbi etiam valdè amice & benè excipiebantur & fasce suo leuabantur. Et prout authoritas ipsorum magis magisq; crescebat; ita etiam difficultatibus negotijs hisce intricatis dextrè & promptè expediendis adsignabant viros, qui non tantum in negotijs & rebus Ecclesiasticis, verum etiam politicis nutriti, informati & benè versati erant, qui etiam magno cum reliquorum omnium Episcoporum incommodo sese promouerunt & extulerunt: In Concilio Niceno præeminentia ipsis concessa & assignata fuit: In Concilio Constantinopolitano conclusum fuit, primam sessionem ipsis iure merito esse tribuendam: In Concilio Chalcedonensi Leo Primus etiam titulo Vniuersalis insignitus & honoratus fuit: nihilominus tamen neque ipse, neque ipsius successores titulum hunc diu vsurpârunt. Et in sexto Concilio Constantinopolitano Papa & Patriarcha Constantinopolitanus diuersis nominibus appellati fuerunt: vnus œcumenicus, alter vniuersalis: nihilominus in hoc titulorum concursu Legati Papæ fuerunt primi in subscriptione, & post eos tres reliqui Patriarchæ. Imperatorum, qui Româ Constantinopolim sese contulerant, authoritas, potestas & maiestas sensim euanescebat, & Patriarchæ authoritas indies etiam decrescebat id quod sanctæ Sedi magnum incrementum afferebat. Nam in huius & illius deiectione, & depressione consistebat eleuatio Papæ Romani, qui & spirituale & temporale occupabat & ad se trahebat: progressu temporis Patriarchæ Alexandriæ, Antiochiæ & Ierusalem ita deprimebantur & humiliabantur, vt Religio nostra Christiana cursu & exercitio suo

per

per totum Orientem priuaretur: Et dicti patriarchæ nil nisi imaginem dignitatum suarum retinebant, quia magnitudo & maiestas Ecclesiæ vniuersalis magno conamine ad dignitatem Papalem Romanam deuoluebatur & trāsferebatur, & ad hanc ipsam omnes Prælati recurrebant, quando quæstio & difficultas quędam de aliquo Religionis puncto erat componenda & decidenda, id quod mirum in modum Pontificum augebat authoritatem: Nam Pontifices videntes se sibi tantam acquisiuisse potestatem, ius & imperium in Episcopos sumebant & ipsis pro libitu frænum inijciebant, de quo etiam Sanctus Cyprianus valde conqueritur: Et in Gallia ordo sacricolarum propterea obiurgauit Eleutherium, sicut etiā Sanctus Irenęus, Episcopus Lionensis Victorem. Durantibus hisce temporibus Pontifices quidem omnem mouebant lapidem, vt sese cum insigni Episcoporum detrimento promouerent & extollerent, sed Imperatoribus & Regibus leges præscribere nedum cupiebant, nec etiam cogitabant. Verùm, quemadmodum plures principes & Reges vsi sunt Pontificum authoritate spirituali ad deprimendos & destruendos suos hostes; ita ipsi hac ipsa occasione oblata tam benè sunt vsi, vt postea potentissimis huius mundi Monarchis terrorem incuterent, & Reges Regnis & imperijs suis exuerent: Tantum potestatis in nos habet religionis prætextus cautè à mundanis vsurpatus & applicatus: Et in hoc ipso Papa rectè fuit agnitus. Sub prima Regum nostrorum linea quemadmodum Papæ authoritas in Gallia non recognoscebatur, neque æstimabatur; ita nemo ad ipsam etiam recurrere solebat: Nam omnęs quæstiones & difficultates Ecclesiasticę decidebantur & componebantur à synodis nationalibus & prouincialibus, quarum institutio & conuocatio à sola Regis authoritate dependebat, &

bat, & confirmatio ipſius neceſſariò requirebatur. Et hoc fiebat ſine vlla noſtratium diſcordiâ, quantum ad fidem Eccleſiæ Romanæ attinet. Hanc Concilij formam ab Eccleſiâ primitiuâ deſumpſimus & didicimus, & eam vſque ad noſtra tempora continuauimus & propagauimus, & hanc ipſam formam Eccleſia vniuerſalis etiam approbauit, quamuis Pontificum authoritas non interuenerit. Sub ſecundâ Regum noſtrorum lineâ Pontifices inceperunt pedem huic Regno inferre & ibi poteſtatem ſuam introducere & ſtabilire. Nam quò plus authoritatis ibi habebant, eò magis Pepinus confirmabat Regnum recenter familiæ ſuæ Zachariæ iuſſu & ſuaſu, cum prioris ruina acquiſitum. Ordines Romani, quos Carolus Magnus ibidem introduxit, Pontificibus magnam authoritatem conciliauerunt: Nam ſæpius Romam erat abeundum, ne ipſi, nempe Pontifices, tanquam oracula, de rebus dubijs de ordinum obſeruatione motis & propoſitis conſulerentur: Et quoniam mediantibus hiſce conuerſationibus & conſultationibus ſæpius cum Gallis communicabant, tandem ſibi poteſtatem ſuper Reges & Prælatos noſtros vendicauerunt: ſuper priores, poteſtatem eos excommunicandi & Regnis priuandi ſibi adſcribendo; ſuper poſteriores, eos ſibi ſimpliciter & totaliter ſubijciendo, vtpote qui ab ipſorum ſola voluntate dependerent. Pro certo hoc dicere & affirmare poſſum, ſolam ambitionem & Regum & Prælatorum noſtrorum hanc poteſtatem, quam hodie Pontifices in Gallia vſurpant, cauſatam eſſe. In ſtatu politico ambitio facit, vt principes ſe accommodent omnibus, quæ ſibi vtilia eſſe putant, & vt non conſiderent infortunia, quæ exinde promanare poſſunt, ſed tantum effectum ſuarum prætentionum & propriam vtilitatem. Carolus Caluus primus fuit, qui factus Imperator per Iohannem Octa-

Digitized by Google

uum renunciauit electioni Pontificum & alijs rebus, quas postea ille ad suum & successorum suorum commodum in Papatu applicauit. Vt vero aliquo modo hoc beneficium recognoscere videretur, Concilium conuocauit, vbi ipse præsens fuit cum Legato Papæ, qui in primâ sessione curauit prælegi Bullas Apostolicas, in quibus Papa Concilij conuocationem permittebat: cui nihilominus prælati sese opponebant, licet Rex ipse præsens esset, qui etiam non poterat impetrare, quod ad Papæ authoritatem vel augendam vel confirmandam anxiè quærebat. Vlterius, id quod Pontificibus in Gallia maximam authoritatem conciliauit, fuit hoc, quod à Caluo vsq; ad Capetum non cernebatur vera status facies, sed generalis præparatio ad insignem & pestiferam mutationem, quâ durante Ecclesiæ & Prælatorum authoritas decrescebat; è contrario Papę authoritas in tantum augebatur, vt ipsius traditiones, quales quales etiã essent, legis loco haberentur, & vt quilibet etiã ad satisfaciendum ambitioni suæ ipsis vteretur. Si prælatus aliquis à collega suo grauatus fuerat, ad sanctam Sedem confugiebat, vbi Papa eum humanissimè excipiebat, defendens inferiores Ecclesiasticos contra superiores & potentiores, vt hac ratione cuilibet ansa Papam tãquam iudicem inuocandi daretur. Rebus dicto modo, sub duabus primis lineis transactis tertia successit, quæ Pontificibus omnem authoritatem & potestatem confirmauit. Nam cum Ecclesia nostra summâ confusione inuoluta esset, per supinam Episcoporum negligentiam, per disciplinæ Ecclesiasticæ neglectionem, per abbatias indifferenter laicis & secularibus datas, per plures Religiosorum ordines de nouo fundatos & inuentos, per plura Collegia Canonica instituta, quorum quædam Pontifices liberauerunt ab ordinario Magistra-

tu, vt

tu, vt sese ipsorum protectioni subijcerent: alios à decimis, quæ iure naturali sacerdotibus persolui debebant: per remissiones & indulgentias, quas Romæ per confirmationem nouorum ordinum religiosorum quærebant: per canonisationem animarum beatarum: per Conciliorum generalium promissam conuocationem, & per multa alia eiusdem farinæ, quæ Papis per beneficiorum resignationem & alia media competere multi credebant; & propter quæ etiam ad curiam Romanam vel ad ordinarios recurrebatur: per beneficiorum permutationem, pensionum super eos retentionem, propter quas similiter Romam multi cursitabant: per dispensationem ætatum, pluralitatem beneficiorum: per mutationem Canonicorum in Regulares, &c. Et cum etiam Pontifices hanc potestatem in Gallia haberent; nostri Reges vel illi qui Regnum administrabant, erant etiam obiectum, quod indies ad se trahere studebant. Nam Pontificibus Decimarum collectionem Regibus sub varijs prætextibus super Clericis permittentibus ipsi vicissim conniuebant in gratijs expectatiuis & prouisionibus extraordinarijs Paparum super beneficia, & sacerdotia, & in actionibus, quæ à beneficijs & sacerdotijs requirebant, Clemens Quintus veniens Auinionem inuitatione, & suasu Philippi Pulchri, constituit & confirmauit confusionem mandatorum & gratiarum expectariuarum tam generalium, quam particularium, exactionum, visitationum, Caducorum sacerdotiorum, commodorum, mortuorum, dimidiæ partis census annui ab omnibus sacerdotijs ad status sui, & Cardinalium suorum sustentationem sub pænâ priuationis totalis sacerdotiorum indicta omnibus, qui se oppositituri essent: item de Arresto bonorum mobilium & immobilium

sacerdotij: de quibus omnibus ille pro se vtebatur, quicquid placebat, nihil reseruans neq; pro Ecclesiæ reparatione, neq; pro debitis defuncti persoluendis: de censu primi anni, quem ad se recipiebat de omnibus sacerdotijs vel per mortem, vel resignationem, vel permutationem, vel alio aliquo modo vacantibus: Cum ergò in Gallia omnes viderent onera & grauamina intolerabilia, quæ velut agmine facto è curia Romana in Gallos deuoluebantur, Ludouicus Sanctus Philippus Pulcher, Carolus Quintus, Sextus, Septimus & Nonus, Ludouicus Vndecimus & Duodecimus, & omnes reliqui nostri Reges somno excitati tanquam protectores, conseruatores, patroni & fundatores principales Ecclesiarum huius Regni conuocarunt secundum libertatem cum hoc Regno natam Principes sanguinis, Prælatos & Ecclesiasticos, & horum ope & consilio sanxerunt & constituerunt Sanctiones, Regulas, Statuta, Edicta, Leges, vt inposterum disciplina Ecclesiæ Gallicanæ in integritate sua conseruaretur, & eò commodius & citius abusui & excessui, scandalo, infidelitati prælatorum & impio & noxio sanctæ Sedis conatui resisti posset. Et hic ordo benè obseruatus dedit occasionem, vt Gallia postea fuerit vocata Regnum libertatis, & non obedientiæ, vt sunt Germania, Hispania, Italia, Anglia, Scotia, Lotharingia & alię Regiones & Nationes. Nam ex hac ipsa obedientia in prędictis Regnis tot tumultus exorti sunt, qui postea funesto & tragico exitu fuerunt finiti & sedati. Reges ergo nostri aliorum periculis edocti semper defenderũt immunitates & libertates Ecclesiæ Gallicanæ, quos etiam in suis inaugurationibus sese conseruaturos & defensuros esse sanctè iurant. Et quandiu Ecclesia nostra hoc modo gubernata fuit, ipsa retinuit veterem libertatem talem, qualis in verbo Dei & vniuersalibus Conci-

ijs est descripta & proposita: Et nihil aliud quam ipsa potestas absoluta Papæ in hoc regno recepta & admissa omne malum, quod Ecclesia sustinuit, excitauit. Et vt malo remedium quæratur & Ecclesia intolerabili hoc seruitutis iugo liberetur, & quantum fieri potest, gaudeat, vtatur & fruatur veteri libertate Canonica, semper recurrere fuimus soliti ad libertates nostras, quas nos plena proprietate à Deo ipso & sacra scriptura & à nullo alio recepisse & adhuc tenere expresse profitemur: Et libertates hæ nihil sunt aliud, quam ius commune & ordinarium, restrictum per Regum nostrorum Edicta, Curiæ Arresta; & per vniuersalis Ecclesiæ decreta, quæ etiam concordant vnicè cum politia, regulis & statutis, quæ non tantum Apostoli, verùm etiam Patres præscripserunt Ecclesiæ; & hæc est vera, pura & naturalis libertas, quam Parlamenta ad quatuor Concilia œcumenica & alia, quæ hæc confirmant, remiserunt: Immunitates nostræ sunt sequentes: nempe, quod Rex solius Papæ authoritate excommunicari non potest: Quod Papa hoc neq; per se, neq; per suum legatum in congregatione Prælatorum Ecclesiæ facere potest, quemadmodum hoc tribus vel quatuor exemplis in historijs nostris notatis probare & ad oculũ demonstrare possumus: Quod Papa non potest interdicere nostrum Regnum, neque disponere de rebus temporalibus, neq; deputare quemquã, qui cognoscat id, quod concernit iura, prærogatiuas & priuilegia Coronæ Galliæ & ipsius proprietatum; Et quando hoc in effectum deducere voluit, vel in capite ipso, vel in vltimis hisce casibus, ipsius Bullæ & Legati male excepti & tractati fuerunt: Quod Concilium generale & vniuersale legitimo modo conuocatum est supra Papam: Quod immediatè authoritatem & potestatem suam à Deo habet, cum iure reformandi Ecclesiam

tam in capite, quam in membris, vbi etiam Papa comprehenditur & includitur, quem Concilium sępe deposuit & alium in ipsius locum substituit. Quod Reges nostri habent potestatem reformandi Ecclesiam, & conseruandi ius suum, quando Ecclesiastici non adhibent debitam diligentiam, puritatem, & sinceritatem in officiorum commissorum executione, & quando legibus, Regulis & Canonibus vitam & officium non conformant. Et hanc authoritatem Reges sibi semper conseruârunt & reseruârunt, conuocantes Concilia Nationalia vel Prouincialia, vt corrigerentur & abrogarentur infideles multorum actiones & cõsuetudines vitiosæ, quæ successu temporis latenter in Ecclesiam irrepserant, quemadmodum per Concilia nostra patet: Quod Papa nihil potest facere vel incipere, quod quatuor Concilijs œcumenicis & alijs in Galliâ approbatis, statutis & iuribus Regis, Regni consuetudinibus, iurisdictioni temporali & Curiæ decretis contrariatur vel perniciosum esse potest: Quod Galli ad causas suas agendum & iudicio cum aliquo contendendum è Gallia Romam euocari nec possunt nec debẽt, sed hoc ipsum facere debent coram Iudicibus ordinarijs iure ipso ordinatis & ad hoc officium electis, & in casu appellationis coram iudicibus à Papa in Regni parte deputatis: Quod Papæ Legatus nõ potest ingredi in Galliam, nec vti suis facultatibus, nisi prius à Rege literas impetrârit, quę cum literis suis commẽdatitijs in Curia verificari debẽt, audito generali Regis procuratore, ne aliquid fiat, quod possit derogare sanctis decretis, iuribus & priuilegijs Regis, immunitatibus & libertatibus Ecclesię Gallicanæ, statutis Regalibus & Curiæ decretis: Finaliter, omnes nostræ libertates eò tendunt & hoc demonstrant, quod Papa non potest iudicare de rebus temporalibus; & licet nos recognoscamus

mus ipsum pro summo capite in spiritualibus, in Gallia tamen summa & absoluta eius potestas non recipitur, sed limitatur & restringitur per Canones antiquorum Ecclesię Conciliorum, in hoc Regno hactenus receptorum & obseruatorum: Quod si etiam Papa aliquid velit moliri contra allegatos Conciliorum Canones, contra libertatem, pacem & tranquillitatem Ecclesiæ Gallicanę, contra bonum publicum huius Regni, contra sanctas & veteres consuetudines, contra contractus, leges, vsus & determinationes Ecclesiæ, & curiæ decreta, neq; Rex neq; eius subditi ipsi obedire tenentur. Nam quando vni vel alteri cōtraueniebant, antiquitus ad futurum generale Concilium appellabatur, quod Bullarum Papalium effectum suspendebat. Postea appellabatur in omnibus, quę potius ad destructionem, quam Ecclesię ędificationem vergebant, & generaliter in omnibus, quæ immunitatibus nostris erant contraria & damnosa. Hæ appellationes in rei veritate nihil derogant prærogatiuis, vel potestatibus vel honoribus, qui Papę debentur, sed conseruant disciplinam Ecclesiæ nostræ Gallicanæ, & impediunt corruptionem, quæ alias ibidem latenter irrepere posset. Propterea etiam quando Pontifices videbāt, quod nostri Reges omni studio conabantur conseruare libertates nostras secundū leges & statuta, & quod ipsi pertinaciter in hoc proposito persistebant (id quod nihil aliud erat, quam impedire, ne Pontifices Gallię pecuniam & denarios Romam euocarent & transportarent) cū Galliæ Regibus transigebant, & controuersias exortas decidebant. Ita Leo Decimus tandiu laborauit, donec Rex Franciscus Primus cum ipso cōtractum erigeret, per quem quilibet habebāt, quod quærebat. Henricus II. illum etiam continuauit. In conuentu Aurelianensi prohibitum fuit, ex Gallia Romam aurum vel

argentum

argentum transmittere (id quod sanctæ Sedi intolerabile est grauamen) sed Carolus Nonus hoc iterum abrogauit. Ex eo tempore contractus ille semper fuit obseruatus, sed in comitijs in ciuitate Blois institutis Anno 1577. fuit decretum, quod si Abbateiæ quædam vacarent, per religiosorum electionem ibi prouideri deberet. Et quia dicto modo res transactæ fuerunt vsque ad tempus præsens, existimo Papam & Regem inposterum ita viuere debere, prout antea etiam fecerunt: & nihil quicquam noui esse proponendum vel incipiendum, quia vterq; est contentus. Post totum hunc discursum ego dico, quod nos in Gallia recognoscimus Ecclesiam Romanam pro primâ, vniuersali & Catholica in eo, quod fidem & religionem Christianam concernit: & nostrum Regem pro tali, qui dignitatem sacerdotalem & Regalem coniunctam habet cum inspectione super disciplinam Ecclesiasticam Ecclesiæ Gallicanæ, quoties Ecclesiastici officiũ suum non faciunt: & quod etiam Rex noster, quando necessitas requirit, potest leges sancire quantum disciplinam attinet. Et propter hanc etiam rationem Papa & Rex, scientes id, quod quilibet facere & exequi debet, omnem debent mouere lapidem, vt non solùm pax & tranquillitas Ecclesiæ conseruetur, sed vt etiam contractus erectus, confirmatus & continuatus eodem modo, quo vsq; ad tempus præsens, inposterum etiam inuiolatè seruetur. Nam Papa frangens & rumpens dictum contractum, irreparabile damnum affert non solum toti Christianismo, verum etiam principaliter sanctæ suę Sedi, cuius confirmatio & stabilimentum vnicè dependet à conseruatione & defensione Iurium & priuilegiorum Coronæ Galliæ. Persuasum habeo, quod si Papa benè considerat, quod tota hæc disputatio non nisi temporalia concernit, & non mores vel religionem, & quod insensibi-

sensibiliter omne nostrum aurum & argentū loco plumbi è Gallia Romam asportat: id quod neq; sub prima, neque etiam diu sub secundâ Regum nostrorum lineâ fiebat, & quod hæc omnia ad primam originem & naturam reuocari & redigi possunt, ipsum permansurum in ordine & statu, in quo ipse & Rex noster viuunt.

De quibusdam actibus, quos Pontifices ad suum commodum trahere voluerunt, cum adiuncto discursu verissimo de absolutione Henrici nostri Magni.

CAPVT III.

METVO ne Pontifices Romani in futurum se efferant & extollant cum præiudicio Regum nostrorum innixi Ceremonijs, quibus vsus est Papa Clemens Octauus, cum daret benedictionem Henrico nostro Magno, cum se in Ecclesiæ sinum reciperet; & ne reputent talem actionem pro titulo infallibili & actu possessionis irrefragabilis. Nam illa omnia, in quibus vsque ad tempus præsens laborârunt, alium scopum præfixum nō habuerunt, quam vt Pontifices ad summum authoritatis & honoris fastigium, in quo iam sunt constituti, peruenirent. Et prout valde astuti & callidi fuerunt, nullus est actus, quem non cum multorum aliorum iacturâ & damno (licet illi, qui ipsorum consilia exequebantur, eō neq; per febrim, imò neq; cominus neq; eminus cogitârent) ad suam vtilitatem & eleuationem traxerint. Huius rei vobis hîc quædam specimina monstrabo. Regni Proceres à Pepino consueti & in sententiam ipsius tracti consuluerunt Papam Zachariam, an deberēt Regem nullius precij possessione exturbare & Regnum ad aliū quempiam ad regnandum idoneum transferre. Et postquam Zacharias ipsis sententiam suam communicasset, per Regni status fuit creatus Rex Pepinus, qui etiam vnà

Cc cum

cum Carolo Magno se curauit vngi, consecrari & coronari per Papam. Et licet hic primus actus non esset nisi cōmunicatum consilium,& secundus applicatus, vt hac ratione conciliaretur plus ponderis & authoritatis inuasioni Regni, quam super Carolum, dictum simplicē sibi vsurpârant; Pontifices tamen accipientes hos duos actus pro titulo possessionis tranquillæ, exinde sibi sunt imaginati se posse Reges nostros excommunicare, dispensare & absoluere ipsorum subditos à iuramento fidelitatis, & transferre Regnum ad alium; se etiam ius habere coronandi, vngendi & consecrandi Reges. Pontifices in suis aduersitatibus Româ in Galliam tanquam in certum salutis asylum se recipiebant. Anno millesimo nonagesimo quinto Vrbanus Secundus secundum prædictorum exemplum in Galliam venit, vt esset in portu & loco tuto contra populum Romanum, à quo malè exceptus, & tractatus fuerat, & vt vlcisceretur excommunicationem, quam Imperator Henricus Tertius contra ipsum in Concilio Germaniæ vibrauerat. Ludouicus Crassus cupiens Galliam magno procerum (qui Pepino & eius successoribus fauentes ad summum authoritatis fastigium peruenerant, & qui ipsi tot socij in Regno erant)cumulo exonerare, solicitauit Papam, vt Conciliū vniuersale in Galliâ conuocaret, & vt in eodem Nobilitatem & omnes alios excitaret ad bellum sanctum, quos etiam promptos paratosq; inuenit ad iter trans mare suscipiendum. Quanquam verò hoc non erat, nisi exiguum specimen & officium, tamen inposterum hoc ipso & solo facto & actu Papa & ipsius successores ita sunt abusi, vt credant se posse pro libitu publicare cruciatas cohortes non tantum contra infideles, verum etiam cōtra Reges Christianos & alios plures. Publicârunt eiusmodi cohortem cruciatam contra Albigos, ad extirpandam,

vt ipsi

vt ipsi prætendebant, hæresin. Sed loco bonorum, legitimorum & salutarium remediorum, quibus vti debebant ad reducendos errantes in sinum Ecclesiæ, implebant Galliam Narbonensem & prouincias vicinas igne, sanguine & clade, vbi nec virorũ nec fœminarum & infantum, nec nocentium nec iñocentium ratio & respectus habebatur. Annon Romæ proposuerunt se Magno nostro Henrico absolutionem nõ esse donaturos, nisi prius à Papa illâ dignus agnosceretur & iudicaretur? per hunc ipsum actum annon potuissent Pontifices prætendere, se Regna conferre? Annon firmiter perstitissent in hac opinione erronea, nisi Ossatus animo virili Papę & Cardinalibus dixisset: In tẽporalibus Reges nostros non nisi solum Deum supra se recognouisse, quemadmodum hoc ipsum confirmatur per Papas in Canone recto, sicuti etiam per declarationes, aliâs factas in Concilijs generalibus in cætu Clericorum & Ecclesiæ Gallicanæ: similiter per summa Curiæ decreta, per omnium aliarum societatum & facultatum, in Regno magnâ authoritate præditarum iudicia, & per vocem & consensum omnium Gallorum. Quemadmodum igitur Pontifices pessimè sunt abusi his actibus ad suam suorumq; eleuationem; ita non dubito, quin simile cum his ceremonijs sint facturi: Verùm vt posteritas probè intelligat & sciat, fraudes & imposturas, quibus Papæ vsi fuerunt, vt eo melius scopum præfixum assequi & intentionem salutarem procuratorum Regis præuenire & anteuertere possent, enarrabo vobis verissimam historiam, quę simul docebit & admonebit Reges & Principes, quam sit periculosum & damnosum grauia negocia committere eiusmodi farinæ homini, qui cæca, & impatienti ambitione est occupatus, & qui nihil aliud noctesq; diesq; quærit, quam vt ad magnos honores & dignitates eleuetur.

 Cum

Cum Henricus noster Magnus anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto se Catholicum Apostolicum Romanum esse, ipso facto declarasset, & anno etiam proximè subsequenti vniuersam ferè Galliam iustis armis sibi subiecisset, Perronum & Ossatum suo nomine ablegauit, vt benedictionem, quam à Papa recipere cupiebat, quemadmodum etiam reconciliationem cum sancta Sede, impetrarent. Ossatus, qui viginti annos & amplius in Italia fuerat educatus & versatus, Perrono benè inculcauit, quod voluntas Papæ promptior esset ad conferendam Regi benedictionem, quam Rex ipse esset ad cupiendum eam, & quod propterea etiam benè cauendum esset, ne nimium se humiliarent: Nam patientiâ suâ se facilè acquirere posse talia, quæ non solum in Regis honorem, verum etiam in totius Regni Galliæ salutem redundatura essent: nam prout ille diù in Italiâ commoratus fuerat; ita dicebat se benè addidicisse & obseruasse mores & humores Italorum: clima etiam Italicum subtiliora ingenia quam Galliam ferre: Italos etiam plus astutiâ & calliditate, quam alijs bonis medijs & consilijs res suas agere: & quod si tempori seruirent, se facilè obtenturos esse, quod Rex ipsorum desideraret: dixit etiam longè melius & consultius esse, iacturam tẽporis, quam honoris Principis sui facere, quod tum fieri facile posset, si propter magnitudinem Principis sui, sese nimium submitterent & humiliarent. Id quod etiam erat pulchrum, bonum & prudens consilium viro tam venerabili & verè Gallo, qui honorẽ Regis & salutem Regni amabat, dignissimum. Perronus & Ossatus omnibus neruis & facultatibus contendebant, vt (ad insignem simul gloriam sibi acquirendam) Papæ benedictionem sine vlla tamen iactura honoris & Maiestatis Principis sui obtinerent. Papa Romanus vicissim suo loco eò labora-

bat,

bat, vt in conferendâ benedictione petitâ praeminentiam, quam aliâs semper prætendunt, quemadmodum etiam honorem, maiestatem & dignitatem Pontificum simul augeret & magis magisq; hoc ipso modo & medio confirmaret. Ab vtraq; parte nihil omittebatur, quod facere aliquid poterat ad extollendam, stabiliendam & confirmandam authoritatem ipsorum. Papa vt voti sui compos fieret, vtebatur omnibus artificijs & medijs, vt sic commoueret Regis Legatos, Perronum & Ossatum ad diuersas submissiones, quæ Regibus nostris præiudicare videbantur: Illi verò simpliciter recusabant hoc & declarabant sese nullis cõditionibus vel Ceremonijs externis, quæ saltẽ speciem Regis sui authoritatem minuẽdi vel obscurandi præ se ferrent, subiecturos esse. Et quãuis factio Hispanica recõciliationem hanc detestabatur, Papa tamen omnibus medijs vtebatur, vt voti propositi compos fieret. Et quoniam videbat, ꝙ in Cõsistorio propter hoc ipsum negocium ad Sanctum Iohannem Laterani instituto plurimorum ferè Cardinalium animi ab hac reconciliatione valde alieni erant, ipsos tamen omnes successiuè & vnum post alterum in suam sententiam attrahere conabatur. Propositum hoc sors valdè adiuuabat. Nam cum eodem tempore podagrâ laboraret, per suos procurabat, vt Cardinales successiuè eum visitarent & vt hac occasione cum ipsis de negocijs Gallicis deliberaret. A Papæ partibus stabant Cardinales Toledus & Baronius, qui propter fauorem, quo Christianismi salutem, pacem & tranquillitatem prosequebantur, magni ab ipso æstimabantur, & quos etiam semper secum habebat, vt rationibus sufficientibus oppugnarent eos, qui se fortassis laudabili ipsius proposito oppositituri essent. Papa prudentiâ & bono consilio impetrabat & efficiebat, vt omnes Cardinales pedibus in

eius ſententiam irent; diligenter enim ipſis inculcabat verba, quæ Neſtor pronunciabat, cum videret diſcordiam particularem, quæ in obſidione Troiæ inter Agamemnonem & Achillem excitabatur. O quanto gaudio, dicebat ille, afficientur Troiani, inimici noſtri, quando audient diſcordiam, quæ inter duos fortiſſimos Græciæ Principes eſt exorta: Ita etiam (dicebat Papa) ſciatis hæreticos in ſinu ſuo gauiſuros eſſe, quando audient, quod Pater & primarius Eccleſiæ filius in mutuâ diſcordiâ viuunt? Facere, quod inimici noſtri optant, quid hoc eſt aliud, quam ipſorum propoſitum promouere, noſtrum verò deſtruere; Quid dicetur, quando quilibet videbit, quod Eccleſia, quæ iure meritò pacem conſeruare debet, contra ſeipſam diſſenſionem fouet & nutrit. Quemadmodum hæc pertinacia inimicos noſtros magno gaudio afficiet; ita nobis ruinam procurabit. Hæ admonitiones tam efficaces erant in Cardinalium animis, vt omnes tandem reconciliationem iſtam & laudarent & approbarent. Papa, vt ad obtinendum propoſitum ſuum Perronum & Oſſatum ad ſuam opinionem traduceret, eodem conſilio, quo Cardinales vicerat, vtebatur. Et quoniam videbat, quod ipſos duos vnitos non poterat commouere, vt ſe vlli cenſuræ Eccleſiaſticæ ſubmitterent, Perronum ad conuiuium aliquorum Cardinalium inuitari curabat: vbi ingenium hoc ambitioſum per particulares quoſdam diſcurſus ad tales conditiones, quæ videbantur afferre poſſe temperamentum aliquod inter Eccleſiæ dignitatem & Regum noſtrorum Maieſtatem, flectebatur. Et poſtquam Perronus ſuffragij ſui calculum conditionibus, quæ ipſi propoſitæ fuerant, adiecisſet, Papa in præſentia Perroni Oſſatum vocari curabat, vbi ipſis ex animo gratulabatur de eo, quod ipſi

duo

duo vnanimi consensu conditionibus propositis se subiecissent: addebat etiam hæc verba: Futurâ die Dominicâ negocium expedietur. Ossatus verò regerebat, se nullâ ratione in dictas ceremonias consensisse. Sed Papa repetebat nihilominus hæc verba: Futurâ die Dominicâ. Cum Perronus Româ domum reuersus esset, ad Regem se conferebat, vt ipsum de negocio commisso & expedito certiorem redderet & sufficienter informaret, sed amicus quidam mihi dicebat, Regem valde iratum fuisse humiliationi, qua die ceremoniarum pro impetranda benedictione vsus fuerat. Perronus reijciebat culpam in Ossatum. Verùm processus, quem ego vobis de vtroque recensui, oculariter testatur, cui culpa imputari debeat. Hoc verissimum est, quod Perronus tam artificiosè & dolose hoc negocium tractabat, vt Rex non nisi post biennium intelligeret, quomodo res transactæ fuerant. Illa omnia, quæ die benedictionis tractabantur, eò collineabant, vt Perroni ambitioni, qui pileum rubrum impetrare hoc modo conabatur, satisfieret. Nam contra opinionem & voluntatem Ossati persuasionibus & promissionibus Papæ se abripi & corrumpi patiebatur. Id quod tale exemplum est, per quod Reges nostri discere debent, quod benè expiscari debent illos, quorum opera, studio & consilio in expediendis arduis & grauibus cum peregrinis negociis vti cupiunt: & quod benè considerare debent, an non eiusmodi homines sumptibus & cum dedecore suorum Dominorum proprium honorem & commodum quærere & procurare conentur, vt Perronus, qui postea Cardinalis factus fuit, fecit,

Postquam

Postquam breuibus enarraui originem & progressum magnæ huius potestatis Pontificum: postquam etiam protuli immunitates Ecclesiæ nostræ Gallicanæ, & recensui actus, quibus cum præiudicio Regum nostrorum Pontifices ad suum commodum & stabiliendam suam suorumque authoritatem pessimè sunt abusi: hoc vnum adhuc addam & dicam: nempe, me non posse satis laudare Censuram heroicam, quam de doctrina perniciosa & Regibus & Principibus damnosa Sanctarelli Iesuitæ Venerabilis nostra Facultas Sorbonica publicauit, & quam nos hausimus & didicimus à prima origine nostræ Galliæ. Nam hæc ipsa Censura testatur, quod, licet Regnum nostrum Galliæ valde sit ægrotum & affectum, imò quasi in mortis articulo constitutum ob & propter tot sceleratas opiniones, (quas noui nostri hostes infirmioribus cerebris inculcant) nihilominus de antiqua Doctorum nostrorum stirpe adhuc restant quidam, qui florere & repullulascere facient Maximas, & statuta quę Reges nostros contra Pontificum consilia & conamina defenderunt & conseruârunt.

CENSVRA

Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis, contra potestatem temporalem Papæ.

DIE prima Aprilis, Anno Domini 1626. post Missam de Spiritu sancto, habitis solenni more & vsitatis Comitijs in Aula Collegij Sorbonæ, de impio libro Sanctarelli Iesuitæ, audita est relatio Doctorum ab eadem Facultate selectorum, qui exposuerunt, in duobus illis capitibus, quæ ipsis notata fuerant, sequentes propositiones contineri: Papam posse pænis temporalibus punire Reges & Principes, eosq; deponere & Regnis suis priuare

priuare ob crimen hæresis: eorumq; subditos ab illorum obedientiâ liberare: eamq; semper in Ecclesiâ fuisse cõsuetudinem: Et non tantum propter hæresin, verum etiam propter alias causas: vt pro delictis, si expedit; si Principes sunt negligentes; propter insufficientiam & inutilitatem suarum personarum. item: Pontificem ius & potestatẽ habere in spiritualia simul & temporalia: & hanc ipsam potestatem Papam habere iure diuino: credendũ esse, Ecclesię summoq; eius pastori concessam esse facultatem puniendi temporalibus pœnis (Principes) qui peccant contra leges diuinas & humanas, præsertim, si crimen ipsorum est hæresis: Dixerunt etiam, eundem Sanctarellum affirmare: Apostolos fuisse quidem subiectos Principibus secularibus, verum de facto & non de iure: item: statim atq; constituta est Maiestas Pontificia, Omnes Principes cœpisse illi subiectos esse: Breuiter: Retulerunt, authorem hunc explicare verba Iesu Christi: Quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum in cœlis, &c. Non tantum de potestate spirituali, sed etiam de temporali: ipsum etiam deprauare & corrumpere textum Sancti Pauli, detrahendo negationem: & affingere etiam authoribus à se citatis talia, quæ ipsis ne per somnium quidem in mentem venerunt; concludentes, hęc & multa alia, quæ retulissent, graui Facultatis animaduersione & censurâ dignissima esse. Re igitur in deliberationem à D. Decano adducta, auditis etiam omniũ Doctorum sententijs, & votis ipsorum collectis & benè trutinatis, Facultas improbauit & damnauit doctrinam in his propositionibus & allegatorum capitum conclusionibus contentam, tãquam nouam, falsam, erroneam, verbo Dei contrariam, dignitati Pontificiæ odium conciliantem, & schismati largam portam aperientem, supremæ Regum authoritati à solo Deo dependenti derogan-

Matth.16.

2. Cor.10. Potestatem dedit nobis Dominus in ædificationem & non in destructionem.

rogantem, principum infidelium & hæreticorum conuersionem impedientem, pacem publicam turbantem, Regna, status, Respublicasq; euertentem; breuiter, subditos à debitâ obedientia, quam superioribus debent, auocantem, liberantem, & ad factiones, rebelliones & seditiones & principum parricidia excitantem. Datum in Sorbona, die & anno præfatis, & recognitum die 4. April. 1626.

De mandato DD. Decani & Doctorum sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis.

Signatum

P. H. BOVVOT.

PAPA

PAPA hac ipsa Censura valdè vlceratus fuit. Et quemadmodū Itali sunt prudentes in cōsilijs suis; ita omnes ordinū Generales ad se venire curauit & ipsis iniunxit, vt omnibus Ordinum Doctoribus scriberent, vt se Lutetiā conferrent & omnibus Concilijs & conuentibus in Sorbonâ institutis sub pæna inobedietiæ & priuationis voti actiui & passiui in omnibus deliberationibus interessēt, ne aliquid admitteretur, quod supremam hāc potestatē iminuere & exautorare posset; vt etiā omnem lapidem mouerēt, vt Censura illa vel cū sanguinis effusione reuocari posset: Quod consilium etiā in primo conuentu primo Iulij 1626. instituto probè fuit obseruatū, vbi præsentes fuerūt viginti duo Monachi, qui omnes non nisi vnicum votum habuerunt ad impediēdum Censuram libri illius, pleni hæresi & impietate. Huic Cabalæ Rex per idem Papæ consilium obuiare & resistere potest, si mandat & seriò iniungit omnium ordinum Prouincialibus, vt Monachos suos, qui Lutetiæ commorantur, vt Regis authoritatem minuant & totaliter deprimant, reuocēt; vel si ipsis prohibet quæstionis huius à tot excellentibus viris solenniter decisæ propositionem & impugnationē. Hæc sunt media, quibus vtendum est, vt periculosæ huic Cabalæ resistatur: Verum vltimum & os & portā claudit nouæ huius doctrinæ emissarijs. Si boni hi Doctores cupiunt præcauere, ne vlterius horū Cabalistarum misericordiæ sese subijciant, ex his duobus vnum ipsis obseruandum & faciendum est, vel, ne tot Monachi in ipsorū societatem recipiantur, vel, vt ex quolibet ordine non nisi vnicus admittatur, qui votum deliberatiuum habeat in ipsorum Comitijs secundum ipsorum statuta, & hoc ipsum per Curiæ decreta confirmari curare debent.

F I N I S.

X XI
c
32

987

Digitized by Google